

De erfenis

Edmond Nicolas

bron

Edmond Nicolas, *De erfenis*. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht / Antwerpen 1955

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/nico002erfe01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Opgedragen aan Tresa, Lies en Charles Suzanne en Joep

I

Het museum Perelaer

IN onze stad zijn nog maar weinig fraaie oude patriciërshuizen over. De meeste zijn in de vorige eeuw gesloopt en vervangen door afschuwelijke baksels van onregelmatig behouwen natuursteen en akelig rode verblendsteen. Daarom is het 20 goed, dat het huis van Renne behouden bleef. Het is een groot, achtiend'eeuws patriciërshuis, opgetrokken van blauwe steen, met een gevel waarin de kozijnen der dubbele deur en der vele ramen rijk bewerkt zijn. Het staat in een zijstraat van de Steenweg, en vele generaties van Renne hebben erin gewoond. Maar toen een jaar of twintig geleden de laatste van het geslacht, Freule Sibylle kwam te overlijden, werd het huis geveild, en aangekocht door de leerlooier Perelaer, die onder de eerste wereldoorlog zoveel geld verdiend heeft. Oorspronkelijk meenden de mensen, dat Perelaer het zelve wilde bewonen, en dat wekte een beetje wrevel. Men had op zichzelf niets tegen meneer Perelaer, want hij en de zijnen waren van aver op aver geziene burgers van de stad. Maar een Perelaer in het huis van Renne was een verstoring van de hiërarchie van waarden die het leven in een provinciestad beheerst.

Perelaer dacht er eenvoudig niet aan om in het huis van Renne te gaan wonen. Hij had een paar jaar tevoren een villa laten bouwen voor de Keulse Poort, die veel comfortabeler was dan het oude patriciërshuis. Neen, Perelaer had het huis van Renne gekocht omdat hij vond dat zijn geboortestad een museum moest hebben. Wat er in dat museum tentoongesteld moest worden was niet duidelijk. Het was bekend, dat Perelaer voor en na nog al wat schilderijen had gekocht, oude en nieuwe, maar de heren in de Sociëteit waren het erover eens, dat daar toch maar weinig museumstukken bij zouden zijn. Het besluit van Perelaer had een andere achtergrond.

Angèle Perelaer was sinds enige jaren getrouwd met Claudius Frencken, een jongeman van heel goede komaf, mais sans le sou. Hij was leraar in de geschiedenis aan een gymnasium in Holland, en iedereen weet, dat zulk een bestaan heel wat minder florissant is dan dat van een rijke leerlooier. En nu kreeg Perelaer de kans om op een elegante manier zijn

schoonzoon een rijker bestaan te verschaffen. Claudius werd directeur van het museum Perelaer, en het salaris dat hij genoot was minder in overeenstemming met de belangrijkheid der collectie, dan met de materiële welvaart van zijn schoonvader en zwagers.

Toch had Claudius in de loop der jaren, vooral na de dood van zijn schoonvader, een behoorlijk museum opgebouwd. Het mocht dan niet uitermate belangrijk zijn, het had een onbetwistbare charme. Om te beginnen had hij ervoor gezorgd, dat de restauratie van het oude huis met eerbied was verricht. Alle oude wandbekledingen bijvoorbeeld, waren gehandhaafd en zonodig hersteld. Het stucwerk van plafonds en schoorstenen was geheel gerestaureerd en opnieuw geschilderd in de tere tinten van de periode van ontstaan. Uit de boedel van Freule Sibylle had hij heel wat antieke meubels en gebruiksvoorwerpen aangekocht, en daarmee had hij de ruimten, die nog niet voor tentoonstellen gebruikt werden, gestoffeerd en gemeubeld. Na een verwoede strijd met zijn zwager had hij gedaan gekregen, dat tal van waardeloze of twijfelachtige doeken niet in het museum belandden, maar de villa bij de Keulse poort bleven versieren. Daarentegen had hij met smaak schilderijen gekocht, die veelal niet toe te schrijven waren aan een der dure meesters, maar die toch wel specimina waren van stijlzuivere schilderkunst. Ook beeldhouwwerken had hij verworven, en die waren opgesteld in de wijde, lichte gang, in het ruime trappenhuis, in de tuinzaal en in de tuin zelf. Ze waren er neergezet met zoveel voorzichtigheid, dat de duffe en dode atmosfeer van een beeldengalerij totaal ontbrak.

De specialiteit echter van het museum Perelaer waren niet de schilderijen en de beeldhouwwerken. Neen, overal in de vertrekken vond men van die kleine en grotere sierlijke voorwerpen, waarmee onze voorouders van goede smaak zich omringden. Er waren tapijten, kantwerk, gesneden ivoor, edelsmeedwerk, porcelein, emaille, borduurwerk en zelfs de aandoenlijke probeersels, waarmee vroegere generaties van jongedames hun ledige uren vulden.

In dat museum heerste Claudius, bijgestaan door de enige suppoost, Berden. Dit was een schoolkameraad van de conservator, die later de stiel van schrijnwerker had geleerd, maar die in armoede was geraakt toen het handwerk meer en meer verdrongen werd door de seriemeubels van de afbetalingsmagazijnen. Berden onderhield het huis en de meubels, hij hield een oogje in het zeil, wanneer bezoekers het museum betraden. Hij gaf, desgevraagd, uitleg, hij verkocht

foto's en streek de fooien op. En elke dag, na sluitingstijd kwam hij verslag uitbrengen van zijn ervaringen bij Claudius. Deze had de fraaiste kamer van het museum voor zich gereserveerd, een ruim vertrek aan de tuinzijde, waarvan de wanden met prachtige gobelins waren bekleed. Daar bestudeerde hij aanwinsten, catalogi van op handen zijnde veilingen, hij schreef er verantwoorde studies op het gebied der kunsthistorie, en bovenal had hij er de rust om mildelijk te filosoferen, die hij temidden van zijn kroostrijk gezin niet vond.

Op een avond in September, nadat het museum voor het publiek gesloten was, trad Berden binnen bij zijn directeur.

‘Het waren er vandaag zes,’ begon hij zijn verslag, ‘en er was één hapsnurker, die het ongepast vond dat we in de blauwe kamer die Sèvres’po’s in de nachtkastjes hebben gezet. Ik heb toen maar gezegd, dat we die geregeld gebruiken, en toen werd hij zó verlegen dat hij me twee sigaren ineens gaf. Wilt U er een van hebben, meneer Claudius, ze lijken me wel goed.’ Claudius bedankte voor het vriendelijke aanbod, en stelde voor er maar eentje van de zaak te roken.

Toen de beide mannen tevreden aan hun representatiesigaar trokken zei Claudius voorzichtig: ‘Ik heb mijn zwager, meneer Matthieu gehad, en die kwam vragen of we een stuk wilden opmaken.’

Onmiddellijk werd Berden kwaad: ‘Een stuk opmaken,’ zei hij, ‘hij denkt geloof ik dat we hier klerken zijn van het stadhuis. We hebben toch pas in Februari een stuk opgemaakt over de toestand van het museum. Wat moet hij nu weer hebben?’

‘Laten we niet vergeten,’ zei Claudius mild, ‘dat dit museum eigenlijk een stuk speelgoed is van mijn zwager, Berden, en wanneer hij nu eens een stuk opgemaakt wil hebben, dan moesten we hem maar zijn zin geven. De zaak zit zo: zoals je weet doet de overheid tegenwoordig geweldig aan cultuur. Net of ze een kwaad geweten hebben: ze plukken de mensen die vroeger op bescheiden schaal maecenas speelden, en nu gaan ze met die kwalijk verworven belastingcenten zelf de cultuur steunen. Ondeskundig overigens, maar dat doet er nu niet toe.

Mijn zwager Matthieu nu vindt, dat onze stad ook maar eens wat aan cultuur moest gaan doen, en hij vindt dat een subsidie aan ons museum een voortreffelijk begin zou zijn.’

‘Ze geven al subsidie aan de tekenschool en aan de harmonie,’ wierp Berden tegen, ‘en ze zijn zo arm als de mieren. En zal

ik je eens wat zeggen, meneer Claudius? Als ze een dubbeltje subsidie geven, dan willen ze voor een gulden praats hebben. Je zult het zien: als we subsidie krijgen, dan is U binnenkort niet meer baas in ons eigen huis. Dan vertellen het hier de klerken van het stadhuis.'

Claudius trachtte zijn suppoost een beetje te kalmeren. 'Dat zal wel los lopen, Berden, wanneer de voorwaarden van de subsidie ons niet passen, dan zal mijn zwager de eerste zijn om te weigeren. Nee, ik vind dat we hem ter wille moeten zijn.'

'Wat moet er in dat stuk staan, meneer Claudius?,' vroeg Berden achterdochtig. 'D'r komt toch niets in over mij, hoop ik?'

'Alleen dat... eh... ja zo zetten we het erin. Dat de toestand van onderhoud van museum en kunstvoorwerpen zo voortreffelijk is, doordat de suppoost, de Heer Jean Berden zijn ruime vakkennis als schrijnwerker en zijn tijd besteedt aan de verzorging van de verzamelingen.' Claudius zweeg even na deze tirade en Berden ging staan. 'Meneer Claudius, waar ge de flauwekul vandaan haalt weet ik niet, maar ik zou werkelijk niet weten wat ik met mijn vrije tijd moest doen, als ik het museum niet had. Maar als ge het zo erin zet, dan krijg ik subiet de vetleren medaille. En wat zetten we er verder nog in?'

Claudius, gewend aan dergelijke uitbarstingen van zijn vriend, bekeek met zorg de brand van zijn sigaar en zei voorzichtig: 'We moeten aantonen dat ons museum van belang is voor het culturele leven van stad en gewest. We moeten vertellen hoeveel bezoekers we krijgen en zo...'

'Dat weet ik uit mijn kop' viel Berden in. 'Sinds de opening hebben we zesentwintigduizendachthonderdtweeënveertig bezoekers gehad, en sinds 1 Januari van dit jaar achthonderdzeven. Die nonnenkostschool niet meegerekend, want die heb ik niet geteld.'

'Schrijf het even op, wil je?' vroeg Claudius vriendelijk, en hij schoof een blocnote naar Berden. En terwijl deze met een timmermanspotlood de getallen op papier bracht, belde de telefoon.

Dat geluid begroette Claudius met een donker gegrom. Zo reageerde hij nu eenmaal op elke telefoonbel. Hij vond de telefoon een menonwaardig instrument, waarvan elke onverlaat gebruik kon maken om je privé-leven te storen. Maar toen hij de hoorn opnam, en zei wie hij was, klonk zijn stem vriendelijk en hoffelijk.

'Ja Jules, vertel het maar eens kerel,' hoorde Berden hem

zeggen, en toen kwam er een uitdrukking van schrik op het blozende gezicht van Claudius. ‘Wat zeg je? Vanmiddag zo ineens? ... Niets gemankeerd? Och och, en heb je de rest van de familie gewaarschuwd? ... Een voorgevoel zeg je, hoezo? ... Och, toch? Dat ik de boel moest regelen? Ja ja, dat zal ik natuurlijk doen. Maar Jules, heb je al een begrafenisonderneming gewaarschuwd? Nee, dan moet je dat direct doen... Ja ja, ik kom morgen. Tot ziens.’

Berden keek zijn directeur met spanning aan. ‘Een sterfgeval?’, vroeg hij deelnemend. En Claudius legde uit, dat zijn nicht Véronique Frencken, die middag plotseling was overleden, en dat ze een week tevoren, alsof ze een voorgevoel had, aan haar huisknecht had gezegd, dat als haar iets menselijks overkwam, haar neef Claudius gewaarschuwd moest worden opdat die voor de begrafenis kon zorgen.

‘Hoe oud was juffrouw Véronique wel?’ vroeg Berden peinzend.

‘Zesenzeventig of daaromtrent,’ antwoordde Claudius.

‘Nou,’ meende Berden wijs, ‘dan heeft ze haar tijd wèl gehad, maar evengoed gecondoleerd, meneer Claudius. Maar u zit met de rompslomp van de begrafenis.’

Claudius knikte afwezig. ‘Weet je wat zo eigenaardig is, Jean,’ zei hij zacht, ‘dat ze van al haar neven juist mij heeft uitgekozen om dat te regelen. Ik wist wel dat ik... enfin bij haar in de pas stond, ik was geloof ik degeen met wie ze het minste ruzie maakte, maar je zou toch hebben verwacht dat ze een van de anderen, die om het zo maar te zeggen zakelijker zijn, met deze... dienst zou hebben belast. Maar enfin, aan haar laatste wil moeten we ons houden.’

Berden knikte en zei opmonterend: ‘Gaat U maar voor de begrafenis zorgen, meneer Claudius, en maakt U zich over ons huis maar geen zorgen, ik zal me wel redden. Ik zal morgen wel eens kijken naar die wormgaatjes in dat Louis XV-cabinet.’

Claudius knikte alleen maar. Hij rangschikte nog wat aan de papieren op zijn schrijftafel, haalde toen zijn hoed en jas uit de muurkast, en na Berden goedenavond gewenst te hebben ging hij, diep in gedachten verzonken naar huis.

II

Nicht Véronique

TERWIJL Claudius Frencken langzaam van zijn museum naar huis liep, dacht hij na over de nieuwe taak die op zijn schouders gelegd was, de begrafenis van zijn nicht Véronique te regelen. En toen hij thuis kwam waren zijn gedachten op dit punt volledig geordend. Hij vond zijn vrouw Angèle in de serre, temidden van een troepje van hun kinderen, die bezig waren huiswerk te maken en lessen te leren. Omdat Claudius veel gehoord had over kinderpsychologie, en speciaal over de ongunstige invloed van schokkende mededelingen op de psyche van het kind, verzocht hij Angèle even met hem mee te gaan om iets te bespreken. In het kleine spreekkamertje vroeg zij natuurlijk in de eerste plaats naar de reden van de geheimzinnigheid. ‘Je kijkt,’ zei ze, ‘alsof je slecht nieuws gehad hebt.’ ‘Dat heb ik ook,’ antwoordde hij. ‘Jules, de huisknecht van Véronique belde op om te zeggen dat onze nicht vanmiddag plotseling is overleden.’ Opgelucht keek zijn vrouw hem aan: ‘Als het anders niets is,’ zei ze, ‘moet dat zo geheimzinnig worden verteld?’

Claudius keek ernstig. ‘Ik wou je dat niet zo ineens zeggen in tegenwoordigheid van de kinderen. Zulke berichten maken soms veel te veel indruk op de kleinen. Maar er is nog meer dat ik je te zeggen heb. Volgens Jules heeft nicht Véronique enige tijd voor haar dood gezegd, dat als haar iets menselijks mocht overkomen, ik de begrafenis moest regelen. En nu heb ik bedacht, dat het beste is, dat ik er maar morgenvroeg naartoe ga. Ik zal mijn jaquet en hoge hoed meenemen, dan hoeft jij daar niet mee te sjouwen.’ Angèle vloede over van vragen. Ze wou weten waarom nicht Véronique juist hem had uitgezocht om dit karwei op te knappen. Claudius noemde de voor de hand liggende reden: dat hij de neef was waarmee Véronique tijdens haar leven het best had kunnen opschieten. ‘Het minst slecht, meen je,’ antwoordde zij, ‘en ik heb zo'n idee dat deze wilsbeschikking van Véronique niet ingegeven werd door louter vriendelijkheid.’

Een andere vraag die Angèle stelde was, of ze nu werkelijk naar die begrafenis moest. Ze verklaarde, evenals honderden andere vrouwen in haar plaats zouden hebben gedaan, dat ze niets had om voor die gelegenheid aan te trekken. En toen

de gedachten waren gericht op kleding, informeerde ze natuurlijk ook naar de toestand van Claudius' jaquet en hoge hoed. Het resultaat van dit overleg was, dat het echtpaar naar de slaapkamer snelde, waar Claudius voor de grote spiegel zijn jaquet paste en zijn hoge hoed opzette.

Zoals te verwachten was, trok het voor-oorlogse jaquet in de taillelijn, maar het ging nog net. 'Maar je moet toch een nieuw jaquet laten maken als dit voorbij is,' zei Angèle, 'want je ziet eruit als de glazenwasser in zijn trouwpak.' Na vierentwintig huwelijksjaren reageerde Claudius niet meer op deze vergelijking, en zakelijk nam hij zich voor, minstens voor de tiende keer, om nu werkelijk een nieuw jaquet te bestellen als hij weer eens naar de kleermaker ging. 'De hoge hoed is nog netjes,' zei hij bescheiden, en trachtte dat hoofddekseel recht op zijn hoofd te plaatsen. Maar terwijl hij met dit probleem bezig was, kwam de vijfjarige Barend het vertrek binnen, en toen deze de hoge hoed in de gaten kreeg riep hij luid naar beneden: 'Jongens, kom eens kijken, Pappie gaat voordragen!' Barend was namelijk kort tevoren naar de bruiloft van een gewezen dienstbode geweest, en op dat indrukwekkende feest had een der familieleden gehuld in jaquet en getooid met hoge hoed, voorgedragen.

'Schreeuw niet zo,' bromde Claudius, 'en gedraag je behoorlijk. Het is niet om te lachen.' En tot de inmiddels toegelopen kinderschaar hield Angèle de volgende toespraak. 'Pappie gaat niet voordragen, en hij gaat ook niet naar een bruiloft, hij moet morgen naar den Haag. Tante Véronique is plotseling naar de hemel gegaan, en nu moet Pappie haar begraven.' Deze mededeling maakte indruk. De eerste die het woord nam was de twaalfjarige Hugo. 'Dat heeft ze dan toch ook maar gauw gelapt, want onder de vakantie toen we er logeerden was ze nog best.'

'En of,' vulde Judith aan, 'ze sakkerde van de morgen tot de avond.'

'Sakkeren is geen woord, Judith,' vermaande de moeder, en Claudius merkte op, dat het wangedrag van de kinderen misschien wel de dood van nicht Véronique had verhaast. 'En gaan jullie nu naar beneden, je hebt hier niets te zoeken.' Nadat Barend nog gevraagd had, of Pappie erg diep moest graven en of bij dat graven de hoge hoed niet afviel, dropen de kinderen af. Op de trap discussieerden ze heftig over het lot van tante Véronique in het hiernamaals, maar over het algemeen bestond de neiging haar verblijf in de hemel ernstig in twijfel te trekken.

Toen Claudius later de familieleden telefonisch op de hoogte bracht van het verlies dat de familie geleden had, hoorde hij weliswaar geen uitingen als die van zijn kinderen, maar hij kon toch constateren, dat allerlei gevoelens sterker waren dan verdriet over dit verscheiden. Zo meende Henri Wösten dat het bericht onwaarschijnlijk was. ‘Ik heb nu mijn leven lang stekelige brieven gekregen van nicht Véronique, en ik kan me niet goed voorstellen dat dit uit is.’ ‘Wacht maar eens op het testament,’ antwoordde Claudius.

Het was niet te verwonderen dat de familie niet overvloedig van sympathie met de overledene. Véroniques vader was een van de weinige Frenckens, die een ambtelijke loopbaan had gekozen. Hij was betaalmeester geworden, maar niet tevreden met een geacht bestaan met een schildwacht voor de deur in zijn geboortestad, had hij door ijver, toewijding en vakkennis het gebracht tot een aanzienlijke positie aan het departement. En toen hij overleed, bleef de weduwe met de dochter wonen in den Haag. Die dochter, zeer bemiddeld, had een aangeboren achterdocht tegen pretendenden naar haar hand. Deze waren weliswaar niet talrijk, en het karakter van de toenmaals jonge Véronique wettigde die achterdocht ten volle, maar er waren pretendenden geweest, en Véronique had ze met succes afgeweerd. En toen haar meisjesjaren voorbij waren, verklaarde ze fier dat zij bij moeder wilde blijven, om deze te omringen met haar liefde. De familielegende beweerde weliswaar dat die moeder de hemel een vroom geweld aandeed om die omringende liefde over te hevelen op een schoonzoon, maar inderdaad bleef Véronique bij haar moeder totdat deze stierf.

Véronique was toen ongeveer vijftig jaar. Zij, als enig kind, was de erfgename van een fortuin, dat bij de andere, kinderrijke takken der Frenckens, in vele parten was verdeeld. En omdat deze jongere generatie over het algemeen de voorvaderlijke handel en industrie had verlaten, en in de vrije beroepen of in de wetenschap hun heil hadden gezocht, kreeg Véronique een zekere belangrijkheid als erfzuster. En dat was deze zich zeer wel bewust, en ontleende aan haar positie in de familie het recht om haar minder gefortuneerde neven en nichten te terroriseren. Niemand was zeker van haar gunst, of als dit te sterk is uitgedrukt, zij spaarde niemand haar critieken en wie die critiek niet met gebogen hoofd accepteerde, liep de kans onterfd te worden. In de loop der jaren had de familienotarissen tientallen wijzigingen moeten aanbrengen in haar testament, dat een voortdurende bron van speculaties en hilariteit was in de familie. Want van elke wijziging in on-

gunstige zin, verwittigde Véronique de betrokkenen in vileinige brieven.

Zo kon het gebeuren dat Henriëtte Impordon, een van de nichten, naar aanleiding van een futiliteit, bericht ontving, dat ze ontferd was. Maar vier jaar later werd ze nog eens ontferd zonder dat ze wist, dat ze inmiddels weer in genade was aangenomen. Maar de goede Henriëtte had vergeten dat ze inmiddels een dochter Veronica had genoemd, niet naar de onzekere erflaatster, maar naar haar schoonmoeder.

Claudius, gematigd van karakter, was geruime tijd de lievelingsneef van nicht Véronique geweest. Tijdens zijn studententijd was hij de enige die wel eens een cadeautje van haar ontving, maar sinds zijn huwelijk met Angèle was de toestand aanmerkelijk ingewikkelder geworden.

In de eerste plaats keurde Véronique de keus van levensgezellin af. Ze vond Claudius' huwelijk een mesalliance, en ze beweerde, dat Claudius met zijn charme en Véronique's gunst had kunnen krijgen wie hij wilde. En toen Claudius gezegd had dat hij inderdaad had gekregen wie hij wilde, was hij ontferd. Later inviteerde Véronique Claudius' kinderen om de zomervacantie in den Haag, vlak bij Scheveningen, te komen doorbrengen, omdat ze overtuigd was, dat die bloedjes nu nooit eens iets hadden. Ze had ernstige aanmerkingen op het gedrag van de kinderen, maar ze schreef de slechte opvoeding toe aan de invloed van Angèle, en vertelde dit openlijk aan de kinderen. Claudius protesteerde, en niet eens zo zwakjes. Hij werd ontferd. Korte tijd daarna begon de historicus te werken aan de stamboom der familie en hij vroeg nicht Véronique om inlichtingen. Prompt werd hij in genade aangenomen, daarna weer eens ontferd, weer in de gunst hersteld. Tenslotte wist Claudius ternauwernood waar hij aan toe was, en de interesse in Véroniques fortuin was trouwens ook aanzienlijk verzwakt.

In de twintiger jaren immers deden vage geruchten de ronde in de familie: Véronique was erg bevriend met een gepensioneerd majoor, die zeker haar vertrouwen, misschien haar liefde bezat. De minst gefortuneerde familieleden haatten deze majoor met een innige haat, want ze vermoedden, dat deze krijgsman op weg was in hun rechten te treden met betrekking tot Véroniques fortuin. Maar ook deze aanbiddere wist de oude juffrouw met succes uit te schakelen, en achteraf bleek, dat de goede man zijn vriendin nog aan prima beleggingen had geholpen.

Even flakkerde de interesse op. En toen kwam de grote crisis, waarbij over heel de wereld fortuinen werden ver-

loren. Nicht Véronique richtte een rondschrĳven aan de familie, waarin ze uiteenzette, dat ze door de ontwikkeling der omstandigheden genoopt, besloten had, een lijfrente te kopen, om zeker te zijn tot haar dood verzorgd te zijn. ‘Want’, voegde ze er in de brief aan Claudius aan toe, ‘mijn lieve neven en nichten zouden geen vinger uitsteken om mij uit het armenhuis te houden.’ Zonder enige bijbedoeling, eenvoudig omdat zijn goede hart hem dit ingaf bood Claudius haar onderdak aan: ‘We hebben het wel niet breed, maar waar negen mensen eten, kunnen ook tien aan tafel zitten.’ Nicht Véronique antwoordde, dat ze liever zou verhongeren dan een boterham aan te nemen die betaald was met het geld van een Perelaer. Inmiddels bleef Véronique in het grote huis van haar ouders wonen. Maar, omdat ze zich vooral des nachts onveilig voelde, bedreigd door inbrekers, moordenaars en brandstichters, nam ze een kinderloos echtpaar in huis, waarvan de man, Jules, huisknecht, tuinman en beschermer zijn zou, en de vrouw, Lucie, het huishouden zou drijven.

Kort voor 1940 begon er op overtuigende wijze een einde te komen aan de kinderloosheid van dit echtpaar, maar de oorlog belette, dat Véronique van domestieken verwisselde. Jules bleek een genie te zijn op het gebied der zwarte voedselvoorziening, en wanneer er inkwartiering kwam, regelde hij het zo, dat zijn meesteres er vrijwel niets van merkte. Dat ging weliswaar ten koste van Véroniques wijnkelder, maar ook dat accepteerde de oude dame, daar inmiddels haar hoge bloeddruk haar het gebruik van spiritualiën verbood. En na de oorlog was er van wijzigingen geen sprake meer. Jules, die inmiddels zes kinderen had, voorkwam dat Véronique in haar enorme huis inwoning kreeg. Negen personen mochten dat huis blijven bewonen.

Dat alles bedacht Claudius, nadat hij de nodige telefoongesprekken had afgewikkeld. En omdat hij de volgende dag al vroeg op reis wilde gaan, ging hij vroeg ter ruste. Maar om dezelfde reden kon hij de slaap niet vatten. Ondanks zijn rijpe leeftijd, ondanks het feit dat hij vrij veel gereisd had, verkeerde hij in de nacht voor een reis in dezelfde stemming als een kostschooljongen, die de volgende dag naar huis zal gaan op vakantie. En zelfs het besef, dat hij nu een volkomen nieuwe taak moest vervullen namelijk een begrafenis regelen, kon dat gevoel van blijde verwachting niet doden. Maar terwijl hij wakker lag, begon hij zich allerlei dingen af te vragen met betrekking tot Véroniques materiële omstandigheden. Zou ze, in '29 en '30 werkelijk zoveel verloren hebben

dat ze alleen nog maar een lijfrente had overgehouden? En was het huis nog van haar, of misschien zwaar verhypothekeerd? En...

Eindelijk kwam een verlossende gedachte. De notaris moest het weten, en hij, Claudius had na de begrafenis van nicht Véronique zijn taak volbracht. En de laatste gedachte voor hij insliep was gewijd aan de wormgaatjes in het Louis XV-cabinet. Maar dat stond in de achterkamer bij Véronique, het was helemaal gevuld met verzegelde testamenten, die Claudius moest zingen.

III

De gelieven

NADAT aan het eind van de avondmaaltijd gedankt was, zei vader Wösten zoals alle avonden van het jaar: ‘Krijgen we zo een kopje koffie, mammié?’ Hij deed een greep naar de krant, en verwijderde zich langzaam en waardig in de richting van de serre. Het antwoord dat hij krijgen zou kende hij al door langjarige ervaring, en Marie zei inderdaad: ‘Ik zal het even zetten!’ Maar omdat Henri uitzonderlijk goed gegeten had, stopte daar het gebruikelijke ritueel. Eigenlijk had hij nu moeten zeggen, dat hij niet begreep waarom die koffie niet vóór tafel gezet kon worden, waarop Marie dan hoorde te antwoorden, dat het zo gebeurd was, en verse koffie lekkerder was.

Henri ging dus naar de serre en zette zich, met zijn krant, neer in de lange rotanstoel, die te allen tijde voor hem gereserveerd was.

Marie trachtte, op weg naar de keuken, een of meer van de kinderen te overreden met de afwas te helpen, maar op geen van haar afstammelingen maakte haar min of meer pathetische opmerking, dat ze ook wel eens een gemakkelijke avond wou hebben, veel indruk. Drie van hen verontschuldigten zich met de mededeling dat ze veel huiswerk hadden, en Pia, de oudste, was al bezig haar mantel aan te trekken.

Dus ging Marie zichzelf beklagend naar de keuken, en begon met de afwas. Ze goot het kokende water in het teiltje en zette daarna water op voor de koffie. Deze gang van zaken had haar man eens ontdekt, en het verdroot hem zeer. ‘Je zou niet zeggen dat je met een efficiency-expert getrouwd bent,’ had hij opgemerkt: ‘Als je een halve liter water méér opzet, dan kun je koffiezetten èn afwassen.’ Maar aan deze volkomen juiste opmerking had Marie zich nog nooit gestoord, en Henri zat avond aan avond te wachten op het kopje koffie, en las de krant.

Hij las de gemengde berichten, keek vluchtig naar het politieke nieuws, en begon daarna met een ernstig gezicht het hoofdartikel te lezen. Halfweg de eerste kolom legde hij de krant op zijn buik, vouwde zijn handen daarop, zakte achterover in de stoel, en dutte in.

Iets later kwam Marie binnen met de koffie en de melk, maar zoals steeds vond ze het jammer om de vredige rust te storen. 'Hij werkt ook zo hard,' dacht ze vertederd, en zette zonder enig geluid te maken de koffie en de melk onder de mutsen, en zocht haar stopmandje. Maar het licht was te zwak om te mazen, en toen ze de grote lamp aandraaide ontwaakte natuurlijk Henri.

'Och,' zei ze rouwmoedig, 'heb ik je nu tòch wakker gemaakt? Wil je al een kopje koffie?' En zonder antwoord af te wachten maakte ze twee kopjes klaar. In afwachting streek Henri de plooiën uit de krant glad, en stak met heel preciese gebaren een sigaar op.

Dit uur was voor Henri het schoonste van de gehele dag. Geen honger, lekker uitgerust, genieten van een sigaar en het kopje koffie, zonder dat de kinderen rumoerden, zonder dat de radio speelde. Innig tevreden zei hij: 'Een lekker kopje, mammie, daar knap je van op.'

Mammie negeerde deze opmerking, en vroeg of Henri nu ook niet vond dat Pia toch wel eens een enkele keer kon helpen met de afwas. 'Maar ze heeft het eten nog niet binnen of ze is al weg. En dan sliert dat maar over straat met die Driek, en het zijn tenslotte toch nog maar kalveren.'

Henri gaf natuurlijk geredelijk toe, dat Pia kon helpen met de afwas.

'Zeg haar dan toch dat ze moet!' zei hij, maar mammie verklaarde dat naar haar niemand luisterde, en dat Henri het haar nu maar eens duidelijk aan haar verstand moest brengen. Ook dat van dat over straat slieren en dat gevrij met die Driek.

'Als die jongen nu een goede positie had, was het tot daar aan toe, maar het kan jaren duren voordat hij genoeg verdient om een gezin te onderhouden.'

'Dat klopt dan goed,' merkte Henri logisch op. 'Je zei dat het nog kalveren zijn. Dus is een paar jaar uitstel helemaal niet verkeerd.'

Marie negeerde die redenering en zette haar monoloog voort: 'Pia is tweeëntwintig, en toen ik zo oud was, was ik al getrouwd, en had ik al een kind. Maar jij had ook een goeie positie, maar die Driek. Ik snap niet dat die jongen met al zijn diploma's geen betere positie kan krijgen, want wat kan hij nu bereiken als boekhouder bij die drukkerij.'

'Wees blij dat het zo'n keurige, fatsoenlijke jongen is,' vergoelijkte Henri, 'en je weet heel goed, dat hij daar best firmant zou kunnen worden als hij maar aan wat kapitaal zou kunnen komen.'

‘Nou ja, maar hij heeft geen kapitaal, en zijn vader kan hem natuurlijk niet boven de andere kinderen voortrekken. En dan schermen ze wel met die ongetrouwde oom, maar die ziet er nog niet uit alsof hij aan opstappen denkt. En trouwens, afgezien van alles, ik wil niet dat mijn dochter door nacht en ontij ronddoolt met die jongen.’

‘Ze zullen wel naar de bioscoop zijn, of bij kennissen. En je zou tenslotte die jongen wel eens hier kunnen vragen.’

Hoe Marie op dit plan van Henri reageerde zullen we nooit weten, want op dat ogenblik belde de telefoon.

‘Wat kan dat nog zijn?’ vroeg Henri zich af, terwijl hij zich, steunend op beide handen, verhief uit zijn zetel.

Met ongeduld hoorde Marie, dat haar man eerst heel wat plichtplegingen had tegenover Claudius Frencken, die blijkbaar opbelde. Ze ergerde zich geducht dat het zo lang duurde voor ze wist wat dit zeldzame telefoontje van hun neef te betekenen had. Maar eindelijk viel het grote woord: ‘Véronique? Wat zeg je, plotseling overleden? Weet je dat wel zeker? Ik kan het me niet voorstellen. Ik heb mijn leven lang stekelige brieven gekregen van Véronique, en ik kan me niet goed voorstellen dat dit nu uit is. Wat zeg je? Hahaha, ja het testament. Ik ben benieuwd hoe dat er uitziet, en of haar vermogen iets om het lijf heeft.’

De beide neven praatten nog wat over de dag der begrafenis, over het waarschuwen van de buitenlandse familie, maar tenslotte eindigde het gesprek met een hartelijk: ‘Tot Maandag dan, de groeten aan Angèle, ja dank je, ik zal het zeker doen.’ Henri hing nadenkend de hoorn op de haak; en terwijl hij zich langzaam tot Marie wendde zei hij: ‘Nicht Véronique is vanmiddag plotseinig overleden. Claudius belde op. Je moet de groeten hebben.’

‘Dus eindelijk!’ zei Marie onaangedaan. ‘En ik hoor dat ze Maandag begraven wordt? Het is natuurlijk wel moeilijk met de wasdag. Maar misschien kan Pia eens voor één keer Sophie helpen.’

Henri zeide voorlopig niets. Hij dacht na, en keek of er nog iets in zijn kopje was. Marie begreep de wenk, en vulde de kopjes nog eens. Toen ze weer gezeten was zei Henri langzaam: ‘En als dit nu eens het antwoord is op de wensen en gebeden van Pia en haar Driek!’

Pia en Driek zaten op hetzelfde ogenblik in het paviljoen van het Koninginnepark, in een knus, vrij donker hoekje en fluisterden, de koppen dicht bijeen gestoken.

‘Ik vind Canada beter dan Nieuw Zeeland,’ beweerde Pia,

‘Ik heb zo'n idee dat Nieuw Zeeland nog veel achterlijker is dan Canada. Die mevrouw Klaassen, weet je wel, die kennis van moeder, die zit er nu al een jaar, en ze heeft nog geen behoorlijk huis.’

‘We zouden een huis kunnen meenemen, zo'n prefab, weet je wel!’

‘Daar hebben we toch geen geld voor, jongen!’ antwoordde Pia praktisch, ‘en als we geld hadden, dan kon je je toch inkopen in de drukkerij. Je zegt zelf, dat de oude Bongaerts je graag als partner en opvolger heeft. Nou dan.’

‘Ja maar, daar is veel meer geld voor nodig dan voor te emigreren en zo'n huis!’ zei Driek. Zonder overgang ging hij rechtop zitten en riep: ‘Ober!’ De kelner kwam, en hij bestelde nog een rode bessen en nog een glas bier. Terwijl de ober de bestelling ging ophalen, verweet Pia aan Driek zijn kwistigheid. ‘We zitten hier toch niet om te drinken,’ vond ze, ‘en als we niet sparen komen we er nooit.’

Opeens zei Driek: ‘Als die oude dame met haar hondje nu eens een fee was, Pia, en dat die nu opeens wonderen ging doen.’ Pia keek haar galant teder aan. ‘Eerst begint ze te stralen, natuurlijk, heel veel licht uit te stralen, dat het zo licht wordt als op een zomerdag.’

Plagend zei Pia: ‘Dan zou je toch mijn hand moeten loslaten, zo in het publiek!’

‘Nee,’ ging Driek verder, ‘want de fee zou ineens haar paraplu veranderen in een toverstaf en dan zou ze zeggen: ‘Driek, omhels Pia eens erg hartelijk, want ik zal al jullie moeilijkheden oplossen.’

Zonder het bevel van de fee af te wachten drukte hij een tamelijk onhandige kus op Pia's wang, en het meisje zei gegeneerd: ‘Driek, de mensen!’

‘Kussen zijn maar stof, en als je ze niet hebben wilt, dan was je ze maar af,’ zei Driek en ging verder. ‘Misschien weet die fee wel, naar welk land we zouden kunnen trekken.’ ‘Naar het feeënland natuurlijk,’ zei Pia, ‘waar je niet hoeft te wonen in een prefab-huisje en waar ze...’

‘Dat kan niet,’ zei de jongen, ‘want in een feeënland hebben ze natuurlijk geen boekhouders en geen accountants nodig, om de doodeenvoudige reden dat de feeën ervoor zorgen, dat iedereen zoveel geld heeft als nodig is. Dus niet naar het feeënland.’

‘Als ik geld genoeg had, weet je wat ik dan deed, Driek? Dan ging ik bloemen kweken, alleen maar voor mijn plezier. Maar ook radijsjes omdat jij daarvan houdt. Het hele jaar door radijsjes.’

De gelieven verdiepten zich in de vraag of het mogelijk zou zijn het hele jaar radijsjes te kweken; ze vroegen zich af of ze een prijs zouden hebben gewonnen in de rebusprijsvraag van de kerk. Ze vertelden elkaar de heerlijke nonsens die gelieven elkaar nu eenmaal vertellen, en toen keek Pia ineens op haar horloge en schrok. 'Ik moet gauw naar huis,' zei ze. 'het is al bij elf.'

Nadat Driek in de vestibule afscheid van haar had genomen, stormde Pia enigszins buiten adem de kamer binnen en groette gewild-achteloos haar ouders.

Henri liet het boek waarin hij las zinken, keek op zijn horloge en zei: 'Je hebt zeker moeten wachten voor een dichte overweg, niet? Dat zei ik ook altijd als ik je moeder te laat thuisbracht.' Pia bloosde.

'Nee, dat was het niet, maar we spraken over onze plannen, Driek en ik. En nu wil Driek emigreren naar Nieuw-Zeeland, maar dat is nog zo weinig ontwikkeld, ik voel meer voor Canada.'

Zonder op te kijken van haar eeuwige maaswerk vroeg de moeder, wie dat moest betalen.

'Dat betalen we uit de erfenis,' antwoordde Henri plechtig. En op de vraag van Pia legde hij uit: 'Nicht Véronique, je weet wel, nicht Véronique in den Haag is vanmiddag gestorven, plotseling.' En plechtig vervolgde hij: 'En als Véronique nog haar fortuin heeft, en als ze ons toevallig eens niet onterfd heeft, en als dan het twaalfde deel van haar nalatenschap na aftrek van zoiets als veertig procent successierechten de moeite waard is, dan...'

'Maak het kind niet blij met een dooie mus, Henri,' knorde Marie, 'ze hebben al gekke ideeën genoeg, zij en die Driek.' 'Maar het kan toch best, moeder' zei Pia hoopvol, 'jullie hebben toch altijd zoveel mogelijk geprobeerd om goeie maatjes te blijven met haar, en toen U voor de oorlog herrie met haar had gemaakt, was Pappie wat boos, dat weet ik nog. Nou dan.'

'Dat had niets met de erfenis te maken,' zei de vader waardig, 'ik vind het verkeerd om met wie ook ruzie te maken, erfenis of geen erfenis. En nu geef ik toe, dat het niet moeilijk was om met Véronique ruzie te maken, maar in principe blijft het verkeerd.' En toen ging hij op een ander onderwerp over. 'Je staat er het dichtste bij, kind, geef me eens even de kruik en een glaasje. Jij ook moeder?'

Maar de moeder wilde geen glaasje, integendeel, ze vroeg of Henri dat nu wel doen zou.

'Voor de schrik hoef ik het niet te doen,' zei deze, 'ik

wilde eigenlijk drinken op de zielerust van de overledene.' Hetgeen vrouw en dochter, terecht, schandalig noemden. Maar het slaapmutsje smaakte er Henri niet minder om.

IV

Het weerzien der familie

WANNEER Claudius in den Haag moest overnachten ging hij, evenals al zijn familieleden, niet naar een van de moderne en mondaine hotels, maar hij stapte af in de Gouden Laars, een oud, ouderwets, tamelijk donker familiehotel, dat gelegen was in het hartje der stad, maar in een straat die vrijwel haar gehele verkeer verloren had.

Hij werd dan begroet door de hotelier, meneer Beermans, die hem aansprak als ‘meneer Claudius,’ evenals de vader van meneer Beermans Claudius' vader had aangesproken met ‘meneer Antoine’, evenals de grootvader Claudius' grootvader ‘meneer Claude’ genoemd had.

‘Zonder mevrouw?’ vroeg Beermans dan, en zocht in de ouderwetse lijst naar een eenpersoonskamer.

‘Mijn vrouw komt overmorgen,’ antwoordde Claudius, ‘dus geef maar een tweepersoons, dat spaart de verhuizing. En reken er maar op, dat er overmorgen nog meer komen. We moeten mijn nicht gaan begraven.’

Onmiddellijk georiënteerd vroeg Beermans: ‘Ach, meneer Claudius, is juffrouw Véronique overleden? Ik mag U dan zeker wel mijn deelneming betuigen.’

Er werd een beetje gepraat over de overledene, over Claudius' kinderen, over de kinderen van meneer Beermans, en ondertussen droeg de oude huisknecht de koffer naar boven, naar de kamer die Claudius en Angèle altijd bewoonden in de Gouden Laars.

‘En, meneer Beermans,’ vroeg Claudius belangstellend, ‘hoe gaat het in zaken?’

Als steeds had meneer Beermans geen klagen. Evenals zijn vader weerstond hij alle aandrang van familie en kennissen tot grondige modernisering van het hotel.

Als mijn gasten muziek willen horen, dan moeten ze maar uitgaan,’ zei Beermans, ‘maar als ik muziek in huis heb, en mijn gasten willen slapen, dan kan ik hun niet de rust geven die ze mogen eisen. En wat een hall en een lounge betreft, ach meneer Claudius, ik heb er de ruimte voor. Ik heb wel eens een plannetje gemaakt. Als ik de schrijfkamer trek bij de ingang, heb ik een mooie hall. En als ik dan de conversatiekamer en de eetzaal door elkaar sla, dan heb ik een

lounge, zoals maar weinigen. Maar dan zou ik een nieuwe eetzaal in de tuin moeten bouwen, en ik zeg maar, zo midden in de stad is een tuin een gave des hemels. U moet als U tijd hebt eens kijken naar mijn granaatboompjes, die worden toch zo fors, een lust!’

Claudius knikte. Het gesprek werd onderbroken door een meneer met een tamelijk voyante uitdossing, die om een kamer vroeg. Beermans keek de aspirant-klant vriendelijk aan en vroeg, aan wie hij de vriendelijke recommandatie te danken had. De meneer keek hoogst verwonderd en zei, dat hij toevallig van het hotel gehoord had. ‘Daar ben ik blij om, want ik stel niet graag heren teleur, die op recommandatie komen. Maar als het toch maar toeval is, dan zal meneer het wel niet erg vinden om elders onderdak te zoeken. Ik kan meneer Hotel Central erg aanbevelen.’ Toen de verwonderde reiziger weg was vertelde Beermans vertrouwelijk: ‘U kunt niet geloven, meneer Claudius, hoe ik moet oppassen met de renommee van mijn zaak. Omdat ik geen front opzet, en in een zijstraat zit denken de mensen, geloof ik, dat ik een soort slaapstee houd, waar ongeveer alles gepermitteerd is. Verleden maand nog, dat was een afschuwelijk avontuur. Ik was op een avond met mijn vrouw naar de verjaardag van onze Frans, in Rijswijk, en om een uur of elf komen er een heer en een dame, zo te zien très bien, en Hendrik, de ober die waarnam, schrijft ze in. Maar de volgende morgen, toen ik de ronde maakte door de ontbijtzaal hoor ik hoe die mevrouw, zal ik maar zeggen, aan haar cavalier vraagt of hij melk gebruikte in de thee. Nou, meneer Claudius!’ Beermans grinnikte vergenoegd, maar haast dadelijk werd hij weer ernstig. ‘Meneer Claudius, het schijnt dat je in de tegenwoordige tijd ofwel moet moderniseren, totdat er van het eigen karakter niets meer over is, of dat men verwacht dat je zult degraderen tot een soort rendez-vous, zoals trouwens al heel wat soortgelijke etablissementen overkomen is. Maar zolang ik me mag verheugen in de clandestie van een aantal voorname families, blijft mijn zaak ongewijzigd.’ Met een tragisch gebaar verhief hij zijn handen ten hemel en zei: ‘Wat na ons komt, ach meneer Claudius, wie zal het zeggen.’

De avond voor de begrafenis van Véronique verheugde Beermans zich zeer zeker in de clandestie van enige voorname families. De Frenckens en hun aanhang van Volleboezems, Cruysanckers, en wat dies meer zij, de familie van Véroniques moeder, de Wevers met hun aanhang van van den Dries, Wösten, en zelfs de stokoude, ongetrouwde tante Clotje Wevers waren present en hadden elke kamer van het hotel

in gebruik. En na de maaltijd kwamen ze samen in de oude, donkere conversatiezaal van de Gouden Laars. Hendrik, de ober, bracht persoonlijk grote potten thee, theelichtjes, warmwaterketels, kopjes, koekjes en alles wat nodig was voor een gezellig theepaatje. Hij informeerde of hij zou schenken, of dat misschien de dames de voorkeur eraan gaven dit te doen, en tenslotte zette hij een theepot met lichtje neer bij Berendina Volleboezem uit Hulst, en de andere bij Albertine, de vrouw van Claudius' broer, Nico. De heren rookten zwijgend, meest sigaren, de dames praatten over de onderwerpen, die bij zulk een familieweerzien opgeld doen. Ze praatten met lof over hun kinderen, en met aan afkeuring grenzende nieuwsgierigheid over de afwezigen.

Berendina oogste veel instemming door de mededeling, dat haar twee oudsten nu al beide kapelaan waren, de een in Roosendaal, de ander in Hulst.

‘Maar, dat is heerlijk voor je,’ merkte Angèle op, ‘in je eigen stad een heerzoon. Berendina knikte ademloos, en trachtte uit haar tamelijk omvangrijke karabies een bundel foto's op te diepen. Het uitzicht daarbij werd gehinderd door een lichaamsdeel, dat maakte dat ze haar naam terecht droeg. Ze stalde allerlei gebruiksvoorwerpen als bril, portemonnaie, een sjaaltje en een onooglijk notitieboek op tafel uit, vond de foto's en begon deze met verward commentaar te vertonen. Eigenlijk sprak ze alleen tot Rosalie Frencken, de vrouw van Claudius' broer, Charles. Maar Rosalie, na de foto's bekeken te hebben, gaf ze door, eerst met summier commentaar, later zonder een woord. De foto's deden de ronde, werden met min of meer kennis van zaken bekeken, en belandden tenslotte bij Claudius, die ze een beetje ongelukkig op een stapeltje legde. Hij kon al die kinderen van Berendina niet uit elkaar houden, en nu waren er zowaar al, leek het, kleinkinderen bij. Maar dat leek maar zo, want de foto's van kinderen waren niet afkomstig van Berendina, maar van Benke, de Noorse vrouw van George Cruysancker, die op eigen houtje een fotoshow begonnen was ten gerieve van Angèle. Pas toen ook Angèle foto's begon door te geven ontdekte Claudius die onregelmatigheid. ‘Heb je gezien, Angèle, hoe die kleinzoon van Berendina lijkt op onze Barend?’ vroeg hij, een foto tonend. Angèle zette haar bril af om op afstand te kunnen zien, en zei: ‘Maar Claudius, het is Barend.’

De foto's werden zorgvuldig gesorteerd en aan de eigenaressen teruggegeven. Daarna werd het tijd om na te gaan wie nog niet op het appèl verschenen was, en wie nog wel zou komen.

‘Komt er iemand van de Impordons, George?’ vroeg Rosalie. George legde uit dat zijn zwager Mike onmogelijk weg kon, maar dat blijkbaar Grace, de dochter, onderweg was per vliegtuig. ‘Het schijnt dat ze het nogal kunnen doen,’ merkte Rosalie zuurzoet op, ‘dat hebben we ook wel eens anders gehoord.’ George legde uit, dat Mike nogal succes had met zijn fokkerij van poloponies, en dat met de huidige prijzen zijn boerderij ook heel goed rendeerte. Van de Bugni's uit Florence, en de Limpido's uit Barcelona hadden ze niets gehoord, hoewel Claudius tijdig getelegrafeerd had. Er werd overlegd of dat betekende, dat iemand ter begrafenis zou komen, of dat ze deze gelegenheid zouden negeren. De Limpido's werden verontschuldigd, ze hadden hun nicht Véronique tenslotte niet gekend, maar van de Bugni's moest wel iemand komen, gezien de schaamteloze wijze waarop Jeanne, Claudius' zuster, de overledene had opgevrijd. ‘Maar ja, of ze nu komt of niet komt, maakt voor de erfenis geen verschil,’ zei Rosalie vals. Claudius verdedigde z'n zuster, maar zijn betoog werd onderbroken door een vraag van Berendina, of er werkelijk een testament was. ‘Dat zal ik je zeggen,’ zei Claudius. ‘Er is een holografisch testament, en wel een lang, tweeëndertig bladzijden schrift. Dat had ze gedeponneerd bij notaris de Kanter.’ Hij onderbrak zich opeens: ‘Zeg, Alexander, dat kun jij weten, maar ik wist niet dat zo'n eigenhandig testament door de kantonrechter ter openbare zitting moet worden geopend.’

‘Zeker,’ antwoordde Alexander Cruysancker, die advocaat is, ‘maar, wist je dat niet Claudius?’

‘Dus kan het morgen niet voorgelezen worden?’ vroeg Berendina teleurgesteld. ‘Dat kan wel,’ zei Claudius, ‘het openen is vanmiddag gebeurd, en ik heb de notaris gevraagd om na de begrafenslunch bij de voorlezing tegenwoordig te zijn.’

Opeens vroegen allen door elkaar wat erin stond. ‘Ik heb het nog niet gelezen,’ ontweek Claudius, ‘het is nogal een gekriebel, maar het is wel erg ingewikkeld; soms lijkt het alsof ze op de ene bladzijde iemand een legaat geeft, die ze op de volgende bladzijde uitmaakt voor alles wat lelijk is. En omgekeerd.’

‘Ben je er al achter wie executeur testamentair is?’ vroeg Alexander.

‘Jawel,’ zei Claudius effen, ‘dat ben ik.’

Weer ontstond enig tumult, waarvan de strekking was, dat men wel eens wilde weten waarom Claudius deze taak kreeg opgedragen, en niet bij voorbeeld Alexander, of Charles

Frencken, of Jaap van den Dries, die tenslotte toch juristen waren.

Op deze vraag wist Claudius het antwoord.

‘Ik ben door nicht Véronique tot executeur benoemd, omdat, zoals ze zegt, dat me de gelegenheid zal geven om voor het eerst van mijn leven werk te verrichten dat praktisch nut heeft.’

Hilariteit, verontwaardiging, afschuw, leedvermaak waren de gevoelens die door de verzamelde familieleden werden geuit, en eerst toen het een beetje stil werd vroeg Angèle: ‘Moet je dat aannemen, Claudius? Ik vind, dat je tijdens haar leven genoeg hatelijkheden hebt geslikt.’

Niemand ging in op deze vraag. Men verdiepte zich in het probleem of de erfenis werkelijk tweeënzestig bladzijden schrift waard was.

‘Zeg maar tweeënzestig bladzijden hatelijkheden,’ meende Berendina uit de diepte van haar volle boezem.

Kort daarop gaf zij het teken tot opbreken. ‘Kom dames,’ zei ze, ‘laten we gaan slapen, ik denk dat de heren nog wel even over zaken willen spreken.’

Geen der dames bleek belangstelling te tonen voor de zaken die de heren zouden bespreken, want deze uitdrukking was een soort rituele formule in de familie. Ze betekende dat, na het weggaan der dames, de heren onwaarschijnlijk snel hun jassen aanhadden en hun hoeden op, en op weg waren naar die gelegenheid waar je zulk goed bier kreeg. En voor de voorzichtigheid nam Claudius maar een sleutel mee van meneer Beermans, opdat die ongestoord zou kunnen slapen.

V

Het nagelaten proza van nicht Véronique

DE dag van Véroniques begrafenis verliep geheel volgens de regelen der kunst: in sombere waardigheid. De lijkdienst werd gecelebreerd door een neef der overledene, Benedictijn in een Vlaamse abdij, geassisteerd door de twee priesterzonen van Berendina Volleboezem. En om in verslagstijl te blijven: het koor der parochie voerde 'n vierstemmige Mis van Perosi uit. In de kerk hadden nog heel wat meer familieleden plaats genomen dan die elkander al ont moet hadden in de Gouden Laars. Natuurlijk waren er kleine incidenten, onregelmatigheden. Het begon bij het ontbijt in het hotel. Hector Volleboezem klopte Claudius op diens spannend vestje, en ondanks de aanwezigheid van dames trok hij zijn jaquet uit om te laten zien hoe hij het probleem van het spannend vest had opgelost. Hij had het van achteren doen openknippen, en de zo ontstane randen waren voorzien van vetergaten, en met een corsetveter kon hij nu de wijdte regelen. De familie vond het een pijnlijke vertoning, maar je kon dat van Hector verwachten: hij was en bleef een boer, al had hij nu dan een professoraat in Wageningen.

In de kerk liet Tante Clotje Wevers haar knipje vallen, en Alexander Cruysancker had wel vijf minuten werk om de dubbeltjes en de centen op te rapen, en ondertussen moest de collectant wachten.

Maar voor het overige ging alles perfect. Wat er in de volgauto's op weg naar het kerkhof en terug besproken werd, was weliswaar niet allemaal ingetogen en droevig, maar op het kerkhof gedroegen allen zich perfect. En Claudius dankte met enkele welgekozen woorden voor de belangstelling. Teruggekeerd in het sterfhuis, serveerde Jules, met een gezicht alsof hij alle leed der wereld torste, een uitstekend glaasje sherry, en daarna werd een lunch opgediend, die overduidelijk blijk gaf van Lucie's voortreffelijke kookkunst. Zo goed was het, dat Tante Clotje opmerkte dat ze de maaltijden van Lucie meer zou missen dan de conversatie van Véronique. Deze tactloze opmerking, maar zo was Clotje nu eenmaal, schokte de decoratieve Jules zo diep, dat hij zowaar misschonk met zijn fles Fourcas-Listrac, en een aanzienlijke credietvlek maakte op het smetteloze damast.

Maar eindelijk, na de lunch kwam het gewichtige ogenblik, dat het testament zou worden voorgelezen. Men zette zich in de ouderwetse salon op ongemakkelijke stoeltjes. Claudius met de inmiddels gekomen notaris, zetten zich aan een wankel tafeltje met marmeren blad, Jules en Lucie stelden zich eerbiedig verdekt op in een hoek van de kamer, en in de aandachtige stilte die was ingetreden klonk de stem van de notaris: ‘Alsjeblieft, meneer Claudius, en lange adem toegewenst.’ Plechtig nam de executeur de stapel dichtbeschreven foliovellen over en begon.

‘Ja, beste mensen, de notaris en ik hebben het testament al eens doorgelezen, en het lijkt wel alsof we eruit wijs kunnen worden.’

Grace Impordon, de Ierse nicht, die was komen opdagen, vroeg aan Henri Wösten die naast haar zat: ‘What does he say?’ En Henri beloofde Grace te zullen waarschuwen als het interessant werd.

Claudius ging verder: ‘Dit testament, een eigenhandig testament van onze brave Véronique, is tamelijk lang. Het zijn tweeëndertig vellen in het schrift van Véronique.’ ‘O, goeie genade,’ bromde Hector Volleboezem, ‘en moeten we dat allemaal aanhoren? Jules, geef meneer Claudius iets om de keel te bevochtigen.’ Claudius ging op de interruptie in en vervolgde: ‘Dat is juist wat ik zou willen vragen. Het testament, zou men kunnen zeggen, bestaat uit twee gedeelten. Men zou kunnen spreken van ongeveer vijftwintig bladzijden lyrisch proza, waarin de erflaatster haar kijk op mensen en dingen, maar vooral op haar familieleden uiteenzet, en de rest bevat de testamentaire beschikkingen. Nu is mijn vraag: zal ik alles voorlezen, of alleen de beschikkingen, en een afschrift van het testament ter lezing leggen voor belangstellenden? Wat denken jullie hierover. I think it will be something like a ... och hoe noem je een bezoeking in het Engels?’ De familie viste ijverig in haar kennis van de Engelse taal, en tenslotte werd Grace duidelijk gemaakt wat haar boven het hoofd hing. Maar toch besloot de grote meerderheid van de familie dat het testament in zijn geheel zou worden voorgelezen.

‘Enfin,’ zei Claudius, ‘jullie hebben erom gevraagd. Ik begin dus.

Ik, Véronique, Berthe, Maria, Clothilde Frencken, in het volle bezit van mijn geestelijke vermogens, verklaar dat het hierna volgende is mijn laatste wil en testament, en ik herroep bij deze alle vorige wilsbeschikkingen van welke aard ook ooit door mij gemaakt.

Hoewel ik een goede gezondheid geniet voel ik mijn einde naderen, en ik acht het mijn plicht om, alvorens uit dit leven te scheiden, met mijn stoffelijke goederen ook mijn ervaringen en inzichten zoveel mogelijk na te laten aan degenen die tot mijn onmiddellijke familie behoren. Ik doe dat, omdat ik vind dat de meesten hunner door hun handelingen en gedrag blijken geven van weinig wereldwijsheid en nog minder praktische zin.' 'Eén-nul,' zei een der aanwezigen halffluid.

Nicht Veronique had in dat eerste deel van haar testament blijkbaar een ruim gebruik gemaakt van de omstandigheid, dat ze geen tegenspraak meer hoefde te duchten. Ze liet volkomen systematisch haar familieleden de revue passeren, en beginnende met de verwanten van vaders kant, gaf ze elk een portie nogal pijnlijke waarheden mee. Maar ze deed dit op een wijze, die voor haar doen nederig en liefderijk was. Ze deed kennelijk haar best om vriendelijk te zijn. Ze verweet bijvoorbeeld haar nicht Berendina Volleboezem, geboren Wevers, dat zij haar man terroriseerde en haar zonen tot kwezels had opgevoed. Maar ze vergoelijkte deze opmerking door te zeggen, dat ten eerste Gerrit Volleboezem, Berendina's man, een doetje was, die zich erg gemakkelijk liet terroriseren, en dat ten tweede de becritiseerde nicht het buskruit niet had uitgevonden. Langdurig stond ze stil bij de gedragingen van haar nicht Margaretha Frencken, die in de twintiger jaren was weggelopen met wat de testatrice noemde: een verlopen muzikant uit Wenen, zekere Aloys Edelman. De vrome Véronique hoopte dat deze laatste tenminste zo fatsoenlijk was geweest om met de misleide jongedame te huwen, en dat niet diepe schaamte of volledige maatschappelijke ondergang Margaretha hadden belet om ooit nog tekenen van leven te geven. De rest van de familie werd evenzo behandeld. Een algemene grief van Véronique was blijkbaar, niet alleen dat nooit iemand haar mening had gevraagd over een voorgenomen huwelijk, maar dat bovendien zovelen van de Frenckens en hun aanhang, getrouwd waren, niet met oppassende Nederlanders van goede familie, maar meestal met buitenlandse avonturiers en bruidsschatjagers. Daartoe rekende ze blijkbaar ook de Italiaanse autofabrikant waarmee Claudius' zuster Jeanne getrouwd was, de Spaanse reder die de echtgenoot geworden was van haar tante Gertrude, de grootgrondbezitter Patrick Impordon, Hansjürgen Vagedes die op een Westfaalse waterburcht woonde, en tal van anderen.

Toen ze afgerekend had met de exotische smaak in matrimonijs van haar familieleden, verklaarde ze, dat de rest van

de familie een onoverwinnelijke neiging tot mesalliances had.

Deze algemene beschouwingen werden gelardeerd met opmerkingen over de persoonlijke kwaliteiten der aldus gerubriceerden. Ze laakte het in tal van verwanten, dat deze, zonder een substantieel fortuin te bezitten weliswaar honorabele, maar weinig lucratieve carrières hadden gekozen. De eerste steek aan het adres van Claudius persoonlijk was de opmerking, dat deze een armoedig vak als historie had gekozen, en nu werd onderhouden van de centen van de O.W.-er Perelaer.

De familie zat in diep afgrijzen te luisteren. Telkens als er van de gediensstige lippen van de executeur een bijzonder sappige hatelijkheid vloeide, hoorde men zuiggeluiden alsof dat sap van deze bittere vruchten van Véroniques vernuft met gretigheid werd ingezogen.

Het scherpste hekelde ze haar nog levende Oom Alexander Frencken, die als gepensioneerd cavaleriegeneraal in Brussel woonde. Deze hield zich, volgens erfllaatster, uitsluitend bezig met vermakelijkheden als paarden, drank en vrouwen, en had haar diep beledigd door ooit het aanbod van zijn dierbare nicht, om hem in zijn ouderdom te verzorgen en tot steun te zijn, af te slaan.

Grace Impordon, die van het geheel geen woord verstond, zat eerst geduldig voor zich uit te staren. Even ontwaakte haar belangstelling toen de naam van haar moeder genoemd werd, en Hector Volleboezem vertaalde de passage, zo niet nauwkeurig, dan toch schilderachtig. Kort daarop stond Grace op, en begon met Albertine, Claudius' Waalse schoonzuster, de vitrines te inspecteren.

Aan alle beproevingen in dit ondermaanse komt een eind, zelfs aan het lyrisch-didactische deel van Véronique's nagelaten proza. Er kwam zelfs een emotionele pleister op alle geslagen wonden doordat in het begin van het zakelijke deel Véronique rondweg verklaarde, dat ze, aangezien haar familie tenslotte tòch beter was dan de rest van de mensheid, en aangezien ze toch geen van allen deugden, ze haar vermogen naliet aan haar wettige erfgenamen, volgens de regels van de wet, met voorbehoud van de hiernavolgende legaten.

En deze opsomming van legaten verminderde het opflakkerende optimisme weer aanzienlijk. Ze stichtte, dat spreekt vanzelf, een groot aantal Missen voor haar en de andere overleden familieleden. Ze doteerde een klooster, waar de familie nimmer van had gehoord, en waarvan niemand ooit had kunnen denken, dat Véronique het bestaan ervan kon

vermoeden. Ze stichtte een studiebeurs voor de opleiding van twee missionarissen, ze schonk een klok aan een kerk, een röntgentoestel aan een ziekenhuis, en nog veel meer. Het was een indrukwekkende lijst van liefdadigheid, en een overduidelijk getuigenis van vrees voor het hiernamaals. Tenslotte, als laatste legaat moest een som worden uitgekeerd aan Jules en Lucie, die haar zo trouw hadden verzorgd, en zeker nimmer meer zulk een gemakkelijke dienst zouden verwerven.

‘Is dat de laatste splinter?’ informeerde Henri Wösten. ‘Nog even,’ antwoordde Claudius, en hij dreunde door: ‘Al de opgesomde legaten, schenkingen en stichtingen zullen vrij van rechten moeten worden uitgekeerd.’

‘O, lieve help,’ zuchtte Alexander Cruysancker, ‘van dooie mussen gesproken!’ Maar onverstoorbaar ging Claudius voort, en las voor, dat hij benoemd was tot executeur testamentair, opdat hij aldus voor het eerst in zijn leven nuttig werk zou doen. Hij moest echter afstand doen van een beloning voor deze diensten, maar mocht werkelijk gemaakte kosten, alsmede een bedrag van honderd gulden voor elke dag dat hij zich met de boedel moest bemoeien op gezegde boedel verhalen.

En met deze woorden nam Véronique afscheid van haar lezers, beval zich aan in Gods barmhartigheid en in de gebeden der beneficianten.

Als getuigen hadden Jules en de melkbezorger getekend. Even heerste er doodse stilte. Jules sloop de kamer uit om thee te halen, en Claudius dronk gretig een teug water.

De eerste die het woord nam was Henri Wösten. ‘Je had gelijk, Claudius, toen je me waarschuwde voor het testament van Véronique. Maar als ik jou was, zou ik maar voorzichtig zijn met die verschotten die je op de boedel mag verhalen.’ ‘We moeten aanvaarden onder beneficie van inventaris,’ adviseerde de jurist Alexander Cruysancker.

Even ontstond er een geprikkeld gezwatel door de hele kamer. ‘Iedereen, en vooral de dames, wilde z'n gevoelens luchten, en het moet gezegd zijn, dat zelfs de opinie van de goedge Berendina niet vriendelijk was ten opzichte van de aflijvige. Maar juist toen de deur weer openging om Jules door te laten met de thee, en men dus moest zwijgen met het oog op de aanwezigheid van domestieken, klonk de geruststellende stem van de notaris.

‘Och,’ zei hij, ‘die kosten komen er nog wel uit, tenzij ze groter zijn dan ongeveer achtentwintig ton.’

Rinkelend viel de theepot uit Jules' hand, en de atmosfeer

was vervuld van kreten van verbazing, van ongeloof zelfs. Grace Impordon vroeg opgewonden aan drie verwanten tegelijk what that man said, en toen eindelijk tot haar doordrong hoe groot de nalatenschap wel was, zakte ze verwezen op een stoel.

En toen klonk de meewarige stem van Berendina: ‘Och, die goeie Véronique toch, verleden week nog vol leven en nu, nu zitten we in haar kamer om... om...’ De rest van de zin zal altijd verborgen blijven, want haar stem brak door tranen, die ze breeduit droogde met een zakdoekje met een zwarte rand.

VI

De droevige gevolgen van de piëteit

KORT nadat de voorlezing van het testament was beëindigd en Berendina haar lijkklacht had voltooid, ging de familie uiteen, omdat de meesten dan nog dezelfde dag hun woonplaatsen konden bereiken. Ook Angèle vertrok, maar Claudius zou nog een paar dagen achterblijven om de werkzaamheden te regelen. Terwijl Angèle in de Gouden Laars haar koffer pakte overlegde ze of het niet beter zijn zou, dat Claudius zijn intrek nam in het huis van Véronique in plaats van in het nogal prijzige hotel.

Maar daarover dacht de executeur testamentair niet. ‘Ik mag mijn onkosten declareren, en je zult zien dat ik het doe. En hoe!’ ‘Schat,’ zei Angèle vriendelijk en zachtmoedig, en bij dat woord ontwaakte Claudius' achterdocht. Als een vrouw na vierentwintig jaar huwelijksleven zonder overgang haar echtgenoot ‘Schat’ noemt, heeft ze gevaarlijke plannen.

En Angèle zei: ‘Schat, je weet wel dat het niet gaat om het geld. Ik weet ook wel dat de kamers hier veel comfortabeler zijn dan in dat oude huis. Maar je moet om je gezondheid denken. Telkens als je alleen in hotels hebt gelogeed, kwam je thuis, en dan meende je dat je het aan de lever had, door het eten dan.’ ‘O,’ zei Claudius gepiqueerd, ‘dus jij denkt dat...’ ‘Ik denk niets, jongen,’ interrompeerde de zorgzame echtgenote, ‘maar je weet dat ik het goed met je voor heb.’ En toen werd Claudius giftig, en wat hij zei kwam hierop neer, dat hij heel goed wist wat goed voor hem was, dat hij meerderjarig was, en dat, als Angèle goed op haar huishouden zou passen, hij wel zou zorgen dat zijn zaakjes marcheerden.

Toch was het afscheid aan het station teder en hartelijk. Net toen de trein vertrok verzocht hij Angèle om haar broer te zeggen, dat hij zo gauw mogelijk terug zou komen om dat stuk op te maken waarnaar gevraagd was. Ondertussen had de trein zich in beweging gezet, en op haar vraag over welk stuk Claudius het had, kreeg Angèle geen antwoord meer. Claudius wuifde met zijn hoed totdat de trein te ver weg was, en stapte toen opgewekt het station uit, naar het Bezuidenhout, richting plein. Hij had met Henri Wösten, die eveneens in de stad bleef omdat hij er de volgende dag een bezoek

moest brengen aan een overheidsbureau, afgesproken samen te dineren.

‘Eigenlijk,’ zei Henri, ‘heb ik na die lunch helemaal geen behoefte aan een diner. Het was nogal copieus.’ ‘Wat waren die patrijsjes verrukkelijk,’ mijmerde Claudius. ‘Ik geloof, dat van de hele inboedel van Véronique die Lucie nog het kostbaarst is. Wat een cuisinière!’ Even ontstond er een discussie over de verdere plannen voor die avond.

‘Mijn oom Alexander,’ overlegde Claudius, ‘je weet wel, die gepensioneerde cavaleriegeneraal in Brussel, is een groot strateeg. Hij gaat van het principe uit, dat als je op weg gaat om te dineren, en je hebt geen trek, dat je dan de voorbereidingen van dat diner zolang moet voortzetten, totdat je wel trek krijgt. En oom Alexander is met die wijsheid oud geworden. Stel je voor: paardrijden met zevenentachtig.’

‘Het lijkt me een uitstekend idee,’ zei Henri, en de strategie van oom Alexander werd aanvaard.

Het was dan ook halfelf toen Claudius en Henri elkander, enigszins blozend, aankeken over het kopje koffie en de cognac na een licht dinertje. ‘Weet je eigenlijk wel wat je doen moet als executeur-testamentair?’ vroeg Henri lichtelijk spottend. Claudius tipte voorzichtig de as van zijn sigaar en antwoordde: ‘Eerlijk gezegd, heb ik geen flauw idee. Maar dat zal zich wel wijzen. Kijk, jullie zakenmensen, enfin, je bent efficiëncymaan, en dat is toch een soort van zaken, nietwaar, denken dat wij, beoefenaren van de geesteswetenschappen volkomen onbekwaam zijn als het aankomt op financiële kwesties...’

Henri maakte een geluidje dat alles kon betekenen, en Claudius, eenmaal in vuur getaakt, ging voort. ‘Ik zal jou eens wat zeggen,’ zei hij. ‘Je hebt waarschijnlijk mijn proefschrift nooit gelezen. Maar daarin heb ik licht gebracht in de financiën van de Pausen in Avignon. Man, zo'n janboel kan niet Véronique nooit hebben achtergelaten. Als je dat gezien had, met die hofhouding. Ik kan je daar staaltjes van vertellen. Kom, drink nog eens uit!’

Claudius vertelde Henri nog veel staaltjes over pausen en andere historische persoonlijkheden, en het gevolg was, dat hij de volgende morgen enigmatische leed aan wat hij zijn lever noemde, welk onaangenaam gevoel hij toeschreef aan de copieuze lunch van Lucie. Het was dan ook niet erg vroeg, toen hij aankwam bij het boelhuis.

Jules maakte hem de deur open, nam zijn jas en hoed aan, en wees toen op een tinnen kom, die hoog opgestapeld was met post.

‘Op instructie van de notaris heb ik de post opgespaard, meneer Claudius,’ zei Jules, ‘en het lijkt me het beste dat u zich installeert in de kamer van wijlen juffrouw Véroniques papa. Dat is namelijk de enige kamer waar een schrijfbureau te vinden is.’ Claudius knikte gelaten, en overwoog of hij Jules al zo dadelijk kon vragen om een glas water. ‘Als u me permiteert,’ ging Jules voort, ‘zal ik u voorgaan.’

Plechting en correct begon Jules de brede trap te beklimmen. ‘Merkwaardig,’ overwoog Claudius, ‘ik ben tientallen malen die trap opgegaan, maar het is me nooit opgevallen, dat die loper zo dik is en zo ongeschonden. En dat albasten Cupidoetje op de overloop is werkelijk een snoesje.’

Onderwijl had Jules de deur opengeworpen van een ruim vertrek dat een beklemmende somberheid bezat. De lucht was er oud en duf, de wanden en de vloer waren donker, en in de schemerige ruimte stonden massieve mahoniehouten meubels, stoelen, een tafel, twee crapauds, een machtige boekenkast, en een monsterlijk monumentaal cylinderbureau. De meubelmaker die een jaar of tachtig geleden deze meubels had vervaardigd had blijkbaar een zware strijd gevoerd. Aan de ene kant had hij alles solide en massief willen maken, en daarom waren poten en ruggen van de stoelen zwaar en dik. Aan de andere kant had hij gestreefd naar sierlijkheid, en daarom elk plekje, dat er zich maar enigszins toe leende, versierd met krullen en ornamenten. De leeuwenkoppen had hij niet gespaard, en hij had een gaarde van acanthusbladen aangebracht op de meubels. Geen poot en geen rug was recht, het tafelblad vertoonde de ingewikkeldste insnijdingen, en zelfs het massieve cylinderbureau, dat kennelijk niet bij het ameublement hoorde, stond op vreemd getordeerde poten.

De twee crapauds stonden bij een enorme Godin-kachel, en ze waren rijk uitgedost met franjes, koperen spijkers, en kwasten die neerhingen uit de muilen van grijnzende leeuwen. De bekleding der meubels was velours d'Utrecht, maar van een giftig groene kleur. De gordijnen, eveneens groen, waren rijkelijk versierd met franjes, en ze werden opgehouden door zijden koorden met bewerkelijke kwasten, en de gordijnhaken waren wederom briesende leeuwen. Het enige meubelstuk dat men kon aanzien zonder te gaan lijden aan nystagmus was de boekenkast. Dat was een hoog gevaarte met drie glazen deuren, waarachter wederom groene gordijntjes hingen. Boven in de rijkbewerkte kroonlijst was een soort cartouche uitgespaard die een spreuk droeg:

Haurit aquam cribro qui discere vult sine libro.

‘Het lijkt mij,’ bedacht Claudius, ‘dat deze oom Hubert een wijs man was, en ik betwijfel of veel van zijn collegae deze spreuk huldigden.’ En toen schrok hij: ‘Misschien was hij wel de eerste wetenschappelijke belastingman; hemeltje lief en dat in onze familie.’

Jules legde uit, dat deze kamer nimmer gebruikt was tijdens Veroniques leven. Ze moest geheel onveranderd blijven, uit piëteit voor haar vader, en slechts eenmaal per jaar werd ze geopend: dan werd ze onder persoonlijk toezicht van de dame des huizes schoongemaakt.

‘Een heel karwei, meneer Claudius,’ vertelde Jules trouwhartig. ‘Want toen in de andere kamers gas en electra is aangelegd, werd deze kamer overgeslagen, omdat de oude meneer zaliger, naar juffrouw Véronique zei, tegen deze dingen was. En daarom mochten we ook geen stofzuiger gebruiken hoewel dat best had gekund met een verlengsnoer uit de badkamer.’ Ondertussen had Jules de gordijnen verder vaneen geschoven, en een dikke, smorende stofwolk vulde het vertrek.

‘Ik zou maar eens gauw met de stofzuiger aan het werk gaan, Jules, maar voor vandaag zullen we volstaan met de ramen open te zetten.’ Jules gehoorzaamde, en Claudius inspecteerde het bureau. De sleutel stak er in, en zonder enige moeite kon hij de zware kap openen. Het grote schrijfvlak, bekleed met donkerrood zeildoek, was leeg op een monumentale koperen tabakspot na. Die was wel dertig centimeter in diameter, en de wanden en de deksel waren kwistig versierd met ciseleerwerk. De taferelen stelden de geschiedenis van de kuise Susanna voor, maar de maker had kennelijk meer belangstelling gehad voor de abluties van de schone vrouw, dan voor de wijsheid van Daniël.

Claudius zette zich in de gecapitonneerde bureaustoel, en nadat hij de tabakspot had bekeken wendde hij zijn aandacht aan het inwendige van de schrijftafel. De gehele opstand was een warwinkel van laatjes, vakjes en zuiltjes, die kennelijk zogenaamd geheime vakjes verborgen. En al die laatjes, en al die vakjes, ook de geheime, waren volgepropt met papieren, alle even vergeeld en verbleekt. Claudius' historische speurzin ontwaakte, en hij nam zich voor bij de eerste gelegenheid de beste deze vondst te gaan onderzoeken. Nu echter moest hij zakelijk zijn. ‘Als je me nu de post brengt, Jules, dan zal ik die eerst afwerken.’ Jules verdween, en Claudius inspecteerde de rest van de kamer. Hij opende de boekenkast, verwachtend een macht leerzame boeken te vinden.

Wie immers op zijn kast laat zetten, dat leren zonder boeken waterscheppen is met een zeef, moest wel heel wat lectuur bezitten. De inhoud was daarmee echter niet in overeenstemming. Er stonden een paar gebonden jaargangen van de *Journal des Demoiselles*, uit de jaren omstreeks 1875. Er stond een burgerlijk wetboek uit 1892, een paar boeken over comptabiliteit, een *De Bello Gallico* van Caesar, kennelijk uit de schooljaren van Oom Hubert. Er waren een paar plaatwerken, deftig in rood leer gebonden, maar toen Claudius die boeken opende, bleek hem dat de gereproduceerde werken geenszins beroemde schilderijen waren, maar platen van het genre dat een generatie later de omslag van de *Vie Parisienne* sierde. En bij nader onderzoek bleek dat de afdeling belletr e, als men het zo mocht noemen, bestond uit deftig ingebonden boekjes, waarvan de inhoud wonderwel paste bij de vermelde plaatwerken. Al deze boeken waren kennelijk herhaaldelijk met ijver gelezen.

‘Wel, wel,’ dacht Claudius, ‘zo’n Oom Hubert toch. Leren uit boeken, jawel. Censor Morum van de familie, ijverig de gevaren bestuderen die de goede zeden bedreigen. Ik ben benieuwd of misschien de correspondentie...’

Jules trad binnen, gevolgd door Lucie. Lucie bood met een knicks de bak met brieven aan en informeerde naar Claudius' welbevinden. Jules torste een plateau, waarop zich verschillende karaffen en een paar glazen van verschillend formaat bevonden. De karaffen droegen aan kettinkjes zilveren plaatjes, waarop de inhoud gegraveerd was: Sherry, Porto Rouge, Porto Blanc, Mad re. ‘Als U iets anders wenst, meneer Claudius, we hebben van alles in de kelder.’

‘Zet maar neer, Jules, het is wel in orde,’ zei Claudius, ‘en ik zal jullie niet verder ophouden.’ Maar eerst nadat hij Lucie had beloofd te zullen blijven lunchen, verlieten hem de dienende geesten.

Terwijl Claudius zich een glas mader e inschonk overwoog hij, of dit wel correct was. Dat glas mader e was immers niet zijn eigendom, maar het eigendom van al de erven samen. Van de andere kant kon hij zijn kosten verhalen op de boedel, en wat was natuurlijker dan dat hij, in plaats van een verkwikking te kopen, gebruik maakte van de aanwezige voorraden. Dat spaarde alweer de moeite van het verdelen.

Daarop nam hij een slokje en besloot dat zijn inzicht het juiste was. Deze mader e kon men met de beste wil noch voor geld, noch voor goede woorden kopen. Het zou Claudius niet verwonderd hebben, wanneer deze mader e nog stamde uit de tijd van Oom Hubert, en uit pi teit bewaard was. Oom

Hubert mocht dan voor boeken een merkwaardige smaak hebben, hij wist blijkbaar wat goede maderà was. 'En zo is de piëteit toch nog ergens goed voor.'

Globaal sorteerde Claudius de post. Drukwerken op één stapel, brieven aan Véronique gericht er naast, en dan waren er nog vier brieven, gericht aan hem, Claudius.

Het handschrift van één ervan herkende hij: die brief was van Berden, zijn factotum in het museum. Hij besloot die tot het einde te bewaren. Dan was er een haastig gekrabbeld briefje van Grace Impordon, met het verzoek haar in haar hotel op te bellen. De presidente van de Sint Elisabethsvereniging hield zich minzaam aanbevolen om de nagelaten kleren uit te delen aan behoeftigen.

Een freule Palkhorst van Druitenberg, zich noemende een intieme vriendin van Véronique, informeerde of de overledene haar de rivièrre de diamants had nagelaten, zoals was afgesproken. Indien dit niet zo was, dan berustte dat op een vergissing, en Claudius zou zeker handelen in de geest van de dierbare dode, indien hij die vergissing rectificeerde. Het ging natuurlijk niet om de waarde, maar om het souvenir. Claudius grinnikte: 'Ik moest haar schrijven, dat als het toch maar om de sentimentswaarde gaat, ze misschien wel de tegenwaarde wil terugstorten in de boedel.' Grinnikend maakte hij een notitie.

De derde brief was van een Paca van den Dries, die begon uit te leggen dat zij een kleindochter was van nicht Véronique's tante Véronique, en dat zij haar hulp aanbood om de erfenis te regelen. Ze had haar candidaats rechten en kon een bijverdienste zeer wel gebruiken.

De brief was zo eerlijk en zo puntig, dat Claudius het idee bijna aanvaardde. Hij besloot deze Paca eens te laten komen opdraven, misschien was het wel wat. En terwijl hij zich een nieuw glas maderà inschonk, en er voorzichtig aan nipte, overvielen hem een aantal gevoelens, die bij mannen van zijn leeftijd niet zeldzaam zijn.

Het waren zeer onduidelijke gevoelens, maar romantisch waren ze wel. Hij stelde zich die Paca voor als jong, elegant, en hij had zijn levenlang nog geen secretaresse gehad. Inwendig somde hij alle argumenten, echte en vermeende, op voor het ingaan op Paca's aanbod. Ten slotte was hij blij, bij herlezing van de brief te zien, dat Paca rechten studeerde. Dat kon nuttig zijn, bedacht hij en opende de brief van Berden.

'Beste meneer Claudius,' schreef Berden, 'hier is alles picobello, en ik hoop van U hetzelfde. Dat kabinet is nep, de

wormgaatjes in de deuren zijn echt genoeg en ik heb ze dan ook ingespoten, maar de poot is nieuw en de wormgaatjes zijn hagelkorrels. Dat we daar ingetrapt zijn, meneer Claudius, je zou zeggen, dat we groen zijn. Meneer Matthieu is gekomen en ik heb hem gezegd, dat het stuk nog niet klaar was en toen heeft hij gegevens gevraagd, die ik hem verstrekt heb, en nu doet hij het zelf.

Dus voorlopig kunt ge U wijden aan de verdeling der milhoenen, maar pas op voor advocaten, meneer Claudius, en erfzieke vrouwspersonen, want de oude Berenklaauw had daar ook zijn faljiet aan te danken. Als er wat is hoor ik het wel. Ik heb die oude generaal maar op zolder gezet, hij misstond in het trappenhuis, en nu staat er die Flora, U weet wel, die met de marmeren rozen, en die doet het best. Nou hou ik maar op en het beste, meneer Claudius, Uw toegeegen Jean Berden.

P.S. We hebben Zweden in huis gehad, toeristen zogezegd, maar ze spraken Duits.’

De blijdschap over deze ontboezeming van zijn kameraad deed Claudius glimlachen, maar die prettige stemming werd verstoord door het relaas over de wormgaatjes in het Louis XV-kabinet. Toen hij een paar minuten later, op uitnodiging van Jules, de trap afdaalde om te gaan lunchen, stond zijn gelaat zeer energiek. Ze mochten hem dan al beetgenomen hebben met dat meubelstuk, bij zijn zaken als executeur zou hij optreden met een onverbiddelijke gestrengheid. Met strakke gebaren sneed hij zijn kippeboutje.

VII

Paca krijgt een baan, en de boedel wordt beschreven

OP haar kamer, tweehoog in het ouderlijk huis, lag Paca van den Dries op een ouderwetse canapé. Haar hoofd leunde op een der armsteunen, zodat het leek alsof haar blonde queue de cheval niet bij haar behoorde, maar aan het meubel ontsproot. Haar voeten steunden tegen de andere armleuning zodat ze haar knieën gebogen moest houden. Daardoor zag men het overgrote deel van haar nylons, die sierlijk gevuld waren door Paca's welgevormde lange benen. Tegen haar dij en steunde een boek, dat ze met haar linkerhand ondersteunde. In de andere hand had Paca een sigaret. Paca studeerde. Paca was spoorstudente op Leiden, en het was haar ideaal om op kamers te gaan wonen, en volledig deel te nemen aan het studentenleven. Maar helaas, daartoe waren de geldmiddelen van haar vader, rector van een gymnasium, niet voldoende. En daarom zag Paca om naar bijverdienste, en toen daags tevoren haar moeder was thuisgekomen met verhalen over het testament van die oude Nicht Véronique, had Paca ijverig geïnformeerd naar die meneer Claudius Frencken, die executeur testamentair geworden was. Dat papa van den Dries deze Dr. Claudius Frencken betitelde als een zeer verdienstelijk kunsthistoricus, interesseerde Paca slechts in zoverre, dat een geschiedkundige waarschijnlijk wel bijstand zou moeten hebben, en liefst rechtskundige, om de ingewikkeldheden van deze nalatenschap te kunnen regelen. Daarom had de energieke Paca een brief geschreven aan Claudius, maar was onmiddellijk doorgegaan naar de Universiteitsbibliotheek, om daar zowel Asser-Mijers als Suyling-Dubois te lenen.

En nu lag Paca op de canapé met Asser-Mijers op haar knieën, terwijl Suyling-Dubois een beurt afwachtte op de ombouw van het opklapbed.

Zo vroeg in het academisch jaar had Paca natuurlijk nog geen colleges en ze zou zeker naar Warmond zijn gegaan, indien ze niet die sollicitatiebrief had verzonden. Maar voor het geval dat Claudius inderdaad van haar diensten gebruik zou maken, wilde ze, als eerlijk meisje, meer weten van het erfrecht dan haar eventuele werkgever.

Paca worstelde met de ingewikkelde terminologie van het

erfrecht, en ze was nog zo weinig juriste, ondanks haar kandidaats, dat ze nog overtuigd was, dat minder vakjargon de rechtswetenschap aanmerkelijk zou vereenvoudigen. Desondanks begon ze langzamerhand te zien, in welk wespennest Claudius terecht was gekomen, uit welk wespennest zij, Paca hem zou moeten bevrijden. Ze begon inzicht te krijgen in de vele kronkelpaden die de baten der erfenis zouden moeten afleggen, voordat ze de rechthebbenden zouden bereiken. Ze verdiepte zich in op- en neergaande lijnen, maar in de onschuld van haar hart hield ze geen rekening met het bestaan van een vaderlijke staat, die in elk geval, op- of neergaand, mede-erfgenaam is. Met gefronste wenkbrauwen las Paca een moeilijke passage over, en op dat ogenblik luidde beneden de gong: drie slagen, het sein, dat zij verwacht werd. Met een vloekachtige uitroep gooide ze het boek op de vloer, zwaaide haar lange benen van de canapé, en holde de vier trappen af. Haar broer Karel stond bij het telefoontoestel in de gang, en terwijl hij haar de hoorn overrijkte fluisterde hij: ‘De zilvervloot!’

De stem aan de andere kant, vond Paca, klonk zeer prettig, beschaafd zonder enige gemaaktheid, en ze had hetzelfde accent als vroeger haar Limbrugse grootmoeder, toen die nog leefde. ‘Ik vind, juffrouw van den Dries, dat we over Uw voorstel maar eens moesten spreken,’ zei de stem. ‘Maar U moet zich vooral geen gouden bergen voorstellen, maar hulp heb ik zeker nodig, en het lijkt me logisch dat ik iemand de voorkeur geef, die min of meer bij de nalatenschap geïnteresseerd is.’ De stem zweeg, en het leek Paca of van haar een antwoord verwacht werd. ‘Natuurlijk vind ik het erg prettig dat U er zo over denkt, meneer Frencken, maar ik moet eerlijk zeggen, dat ik van erfrecht nog niet zo heel veel afweet.’ Tot haar verwondering grinnikte de stem heel jongensachtig. ‘Dergelijke dingen kunt U het beste vooruit zeggen, al is dat dan niet de beste manier om een betrekking te krijgen. Maar ik vind openhartigheid vaak meer waard dan voorgewende kennis. Komt maar U eens praten.’ Paca was zo enthousiast dat ze vroeg ‘Nu direct?’ De stem vond dat goed, en de telefoon zweeg.

Paca vroeg haar broer, die was blijven luisteren: ‘O, jee, wat moet ik aantrekken?’ Ze had een blos van opwindning gekregen, die haar lichtgebruinde gelaat de charme gaf van onbevangenheid en kracht. ‘Als je er zo uitziet, neemt hij je vast,’ antwoordde Karel, ‘en de garderobe van juffrouw van den Dries is nu eenmaal zo, dat je werkgever ze toch helemaal te zien krijgt voor we veertien dagen verder zijn.’

Twintig minuten later stond Paca, een beetje blozend en verlegen in de tuinkamer van Véroniques huis, en keek Jules na, die zich verwijderde om meneer Claudius te waarschuwen. Een beetje beduusd keek Paca de kamer rond, die veel te vol stond met meubels, die veel te ingewikkeld waren. Lang tijd had ze niet, want Claudius deed zijn entree. Met een ouderwetse, een beetje provinciale galanterie maakte Claudius zijn excuus, dat hij haar misschien gederangeerd had, en ondertussen maakte hij bij zichzelf de opmerking, dat dit knappe meisje (dit schoonheidje, formuleerde Claudius het in gedachten), toch wel erg happig moest zijn op dit baantje om zich zo te haasten.

‘U studeert rechten, en U weet van erfrecht nog niet zoveel af. Nu, het zal wel meer zijn dan ik ervan weet. Als het nu ging om oud-Frankisch erfrecht, dan zou ik het wel weten, maar van het hedendaagse... En wat men niet kent kan men leren, nietwaar?’

Terwijl Claudius sprak, bekeek het meisje hem ongemerkt. Hij maakte een solide indruk, maar merkwaardig, voor het eerst van haar leven had dat woord geen onaangename bijmaak voor Paca. Alles was aan hem van een deftige verzorgdheid: zijn grijzend, krullend haar, zijn goedgeschoren, niet te blozende gelaat, zijn uitstekend gesneden kleren, zijn merkwaardig slanke handen, en zijn woorden. Claudius sprak met de grammaticale precisie, die alleen bij Limburgers en Gelderslui vrij blijft van gekunsteldheid. Hij onderstreepte zijn woorden met sobere gestes, die wonderlijk zeker en toch elegant waren, voor zulk een forsgebouwd man. Paca vond hem, naar ze later tegen Karel zei: ‘Zó!’

Claudius had dit met veel van zijn gewestgenoten gemeen, dat hij de indruk maakte veel meer te vertellen dan te vragen. Maar terwijl hij nu en dan Paca uit haar tent lokte, kreeg hij ongemerkt heel wat te weten. Voor hij met het meisje sprak wist hij, dat ze voortkwam uit het milieu dat hij zo goed kende, het milieu van de bescheiden-levende intellectuelen, waaruit juist die mensen voortkomen, waaraan voortdurend tekort is: intelligent, toegewijd aan de taak, bescheiden en betrouwbaar. Hij zinspeelde hierop, en kreeg onmiddellijk de bevestiging van zijn vermoeden. Paca zei eerlijk waarom ze een betrekking ambieerde, ze zei eerlijk, dat die hele erfenis haar niet erg interesseerde, maar dat ze haar best zou doen, en wanneer ze daardoor haar ideaal, volledig mee te doen aan het studentenleven, kon bereiken, al was het voor korte tijd, dan was ze volkomen tevreden.

Claudius knikte. Hij begreep dit. Spoorstudenten missen

veel, te veel. En dat een levendig type als deze Paca onderhand op eigen benen wou staan vond hij volkomen verklaarbaar, en zelfs toe te juichen.

‘Als we nu eens afspreken,’ zei hij, ‘dat U zo ongeveer halve dagen bij me werkt, wat zou U dan zeggen van honderdvijftig gulden in de maand?’ Voor Paca haar instemming kon betuigen vervolgde Claudius glimlachend: ‘Of kunt U het geld niet vasthouden, dan zou ik U per week betalen!’ Paca zei, dat het zo erg nu niet was, en dat ze het aanbod zeker aanvaardbaar achtte. Maar ondertussen had Claudius nagedacht. Hij zou honderd gulden per dag ontvangen, die hij besteedde aan zijn executeurschap. En dit meisje zou ongeveer twintig dagen werken voor minder geld dan twee dagen hem opbrachten. Hij verhoogde zijn bod tot tweehonderd gulden, en deed Paca blozen. Ondertussen overlegde hij, dat als de erfgenamen bezwaar zouden maken, hij desnoods een paar dagen per maand meer zou besteden aan de erfenis, en het salaris van Paca uit eigen zak betalen. ‘Wat is dat allemaal moeilijk!’ dacht hij.

Paca zei, dat honderdvijftig gulden ook genoeg zou zijn geweest, maar Claudius zei, dat het goed was. ‘Want je moet maar denken, kind, dat we een hoop narigheid zullen krijgen. We hebben te maken met een ellenlang holografisch testament met veel legaten, de naaste bloedverwant is een oom enzovoorts. En natuurlijk, we krijgen ruzie met de erfgenamen. Je kunt wel je doctoraal hebben voor we klaar zijn, en dan kun je een practijk beginnen om de processen te voeren die uit deze erfenis voortkomen.’

Paca protesteerde, ‘Ik maak bezwaar,’ zei ze, ‘in de eerste plaats noemt U me kind, terwijl ik nu op eigen benen sta. En vervolgens,’ voegde ze er schelms aan toe, ‘kan ik me niet voorstellen dat iemand met U ruzie zou krijgen.’

‘Te ongevaarlijk, wat?’ vroeg Claudius glimlachend. Paca keek hem taxerend aan. ‘Hm,’ zei ze nadenkend, ‘ik heb zo’n idee, dat U wel degelijk gevaarlijk kunt zijn als U zeker weet dat U gelijk hebt.’

Dit gesprek, dat zulk een merkwaardige wending dreigde te nemen werd onderbroken door de komst van Lucie, die de thee bracht. Ze keek een weinig ontstemd naar de modieuze Paca, die zo zelfverzekerd leek, maar toen Claudius haar mededeelde, dat juffrouw van den Dries hem zou helpen bij zijn bezigheden als executeur klaarde ze op, en nadat ze vernomen had, dat de juffrouw nog in de familie was, leek ze geheel verzoend. Ze zei tenminste, dat de juffrouw over haar kon beschikken.

Paca nam de honneurs waar. En terwijl de thee en de goede gaven die erbij waren genoten werden, ging het zakelijke deel van het gesprek voort.

Claudius vroeg, wanneer Paca haar werkzaamheden kon beginnen, en het meisje zei, dat niets haar belette om onmiddellijk in dienst te treden.

‘Goed,’ zei Claudius, ‘maar waarmee moet U beginnen?’

Paca's hersens maalden met grote snelheid. Het was belangrijk voelde ze, nu het goede antwoord te geven, want ze twijfelde er niet aan, of Claudius wist zeer wel wat de eerste maatregelen waren, die getroffen moesten worden.

‘Ik vind,’ zei Paca, ‘dat we eerst een beschrijving van de boedel moeten hebben, voordat we verder iets kunnen beginnen.’ Ze deelde zeer summier het weinige mede, dat ze wist over memories van successie en dergelijke zaken, en tot haar opluchting knikte Claudius tevreden. ‘Ik geloof dat U gelijk hebt,’ zei hij. ‘Het lijkt me tenminste logisch: we moeten twee dingen vaststellen: wat er te verdelen is, en aan wie het moet worden uitgedeeld. Welnu, laten we dan een beetje de werkzaamheden verdelen: U spoort de nalatenschap op, en ik fourneer de erfgenamen.’

‘Moeder zei, meen ik, dat er een notaris is, die het fortuin van de overledene beheerde,’ ging Paca zeer zelfverzekerd verder. ‘Die zal niet mij, maar wel U daarover willen inlichten. Zal ik voor U een afspraak maken?’

Over zoveel practische zin was Claudius verrukt, en hij vroeg Paca dat vooral te doen, maar niet te vroeg, want bij notarissen, vond Claudius, moet je uitgeslagen zijn, en wel bij de goede om ze te begrijpen, en bij de verkeerde om er niet in te lopen.’

‘Maar weet U wat een karwei wordt,’ zei hij iets later, ‘dat is de inventarisering van de roerende goederen van nicht Véronique.’

‘Dat zal wel meevallen,’ antwoordde Paca, die dacht aan de nette maar beperkte inventaris van haar ouderlijk huis.

‘Kom mee,’ zei Claudius, die voor Paca's komst een rondgang had gemaakt door de kamers. Hij beklom met Paca de trap, en op de eerste verdieping ging hij het slaapvertrek van nicht Véronique binnen. Er stond een bed, één stoel, een nachttafel, een ouderwetse wastafel, die echter voorzien was van stromend water door ingewikkelde adaptaties. Daarmee was, als het ware de kamer volledig gevuld. Want hoewel het vertrek zeer ruim was te noemen, werd een groot gedeelte ingenomen door een aantal enorme kasten. Langs de blinde wand stonden er twee: één driedelige en één tweedelige.

Tegenover het bed stond een kachel, geflankeerd door twee tweedelige wandkasten. Tussen de beide ramen stond er nog een, en tegen de panden ter weerszijden van de wanden stonden smalle hoge kasten. Tenslotte, tussen de nachttafel en de ramenwand was nog een bescheiden kast neergezet, althans wanneer men een kast van ruim een meter breed, twee meter hoog en driekwart meter diep bescheiden kan noemen.

‘Hemeltjelijef,’ riep Paca, ‘wat is dit, wat zit er allemaal in die kasten?’

‘Die kasten,’ zei Claudius rustig, ‘bevatten kleren en snuisterijen die erbij horen. Het schijnt dat in de lange jaren van haar leven, nicht Véronique nog nooit een kledingstuk heeft versleten, en nog veel minder een kledingstuk heeft weggedaan. Van mot en maden had ze blijkbaar geen last, hoewel de lucht van mottenballen in die kasten bedwelmend genoemd mag worden, en niet alleen voor geledpotigen. Hier heeft men een min of meer getrouw overzicht van de modes tussen 1870 en onze dagen.’ ‘Een mooie vondst voor een museumdirecteur nietwaar?’ vroeg Paca. ‘Ik ben een beginnening als het op bewaren en verzamelen aankomt in vergelijking met onze dierbare overledene. Maar mijn beste kind... Paca onderbrak hem. ‘Nu zegt U weer kind, en ik heet Paca.’ Onverstoorbaar ging Claudius voort: ‘Mijn beste Paca dan, als je denkt, dat dat zo ongeveer alles is, dan moet ik je uit de droom helpen. Niet alleen heeft nicht Véronique al haar eigen kleren bewaard, maar ze had een groot gevoel voor piëteit. In het kabinet hiernaast zul je aantreffen een hoeveelheid lijfgoed, voldoende om een wees-, oudemannen- en -vrouwenhuis te kleden. Niet modieus, maar degelijk. Uit piëteit heeft ze de kleren van haar moeder bewaard.’

‘Maar dat is toch niet normaal!’ riep Paca uit.

‘Ik geloof het wel,’ zei Claudius, ‘tenminste ik heb het wel eens erger meegemaakt. Tijdens de eerste wereldoorlog leefde er in mijn contreien een zeer intelligente dame van goeden huize. Zij was kort tevoren weduwe geworden, en uit piëteit droeg ze onder haar vrouwenkleren de mannenkleren van haar man, met name de pantalons. Welnu, op een goede dag kwam ze in een stadje, waar de garnizoenscommandant zijn mannen had ingescherpt, dat scherp gelet moest worden op spionnen. Een bedaagd, huisvader, dienende bij het zesenvetigste landweerbataljon, op schildwacht staande voor een als kazerne ingerichte meisjeskostschool, ontdekte de broekspijpen en de mannenschoenen onder de rokken der dame. Hij sloeg alarm, en deze dame werd als spion gearresteerd. Het zou haar kwaad vergaan zijn, indien de garnizoens-

commandant haar niet herkend had. De dame verklaarde namelijk, dat wijlen haarman haar bij klaarlichte dag verscheen zolang ze zijn kleren droeg.’ Claudius pauzeerde.

‘Misschien wilde de man haar zeggen, dat het niet aangaat dat een vrouw de broek aanheeft,’ meende Paca.

En weer grinnikte Claudius, zoals hij door de telefoon had gedaan. ‘Heel goed,’ zei hij, ‘een griffel voor dat meisje. Maar wat de man haar toevertrouwde is niet bekend, het ligt in de categorie der geheime openbaringen. Maar goed. Deze dame kreeg het klaar om in het hoofdkwartier van Maréchal Foch door te dringen.’

‘Nee, dat is overdreven,’ zei Paca afkeurend.

‘In het geheel niet, mijn lieve Paca. Maar inmiddels was ze hertrouwd met een Frans generaal, die de openbaringen van haar eerste echtgenoot blijkbaar overbodig maakte, en dus ook de dracht van broeken.’ Claudius haalde diep adem. ‘Waarmee ik maar betogen wil, dat als Franse generaals trouwen met vrouwen als die ik beschreef, men onmogelijk kan volhouden, dat nicht Veroniques piëteit abnormaal was. Trouwens, ik weet wel zeker, dat ze bijvoorbeeld de kleren en andere privébezittingen van haar vader wel bewaarde, maar niet verder aan een onderzoek onderwierp. Tenminste zeker zijn nagelaten bibliotheek niet.’

Verwonderd vroeg Paca: ‘Hoezo?’

‘Ik vermeld dit mijn lieve kind, ik bedoel Paca, om te voorkomen dat je inventarisatiewoede ten gevolge zou hebben, dat je maagdelijke schroom gekwetst zou worden door de nagelaten ontspanningslectuur van wijlen oom Hubert. Ik machtig je bij deze om het grootste deel van zijn bibliotheek ongeopend te inventariseren als: ‘Oud papier, zoveel kilo. Behoudens een aantal oude modejournals, die ik persoonlijk tegen de prijs van oud papier wil naasten.’

Kort daarop ging het samenwerkende tweetal uiteen, nadat afgesproken was, dat Paca de volgende dag met de inventarisatie zou beginnen, terwijl Claudius een gesprek zou houden met de notaris, die door de nieuwe secretaresse was gewaarschuwd.

De volgende dag echter was ongeveer het eerste wat Paca deed, de boekenkast van wijlen oom Hubert aan een onderzoek onderwerpen.

Toen ze de deur ervan opendeelde vond ze, met punaises bevestigd tegen een boekenplank, een papier waar op stond:

DIT WIST IK WEL
Minzaam aanbevelend,
Dr. Claudius Frencken.

VIII

Claudius onthult staken met plaatsvervangende magen, en Grace wil het onderste uit de kan

CLAUDIUS stond met Paca voor het raam van Oom Hubert's kamer en keek naar buiten, naar de straat. Hij was bij de notaris geweest, en bracht aan zijn assistente verslag uit over al de vreemde en merkwaardige dingen die hem tijdens het onderhoud waren onthuld.

‘Het begon ermee,’ zei Claudius, ‘dat de notaris de mogelijkheid opperde dat er directe afstammelingen van de overledene zouden zijn.’

Paca keek Claudius verbaasd aan. ‘Nicht Véronique?’ vroeg het meisje ongelovig, ‘maar die was toch niet getrouwd?’ ‘Ik kan wel zien dat je nog niet zo casuïstisch bent als die oude notaris, mijn kind. Je zegt: nicht Véronique was niet getrouwd. Maar weet je dat zeker? Ze kan wel in het geheim getrouwd zijn, en voor mijn part weer gescheiden en nog driemaal getrouwd. Niet dat het waarschijnlijk is maar... Enfin, de burgerlijke stand geeft op, dat ze niet getrouwd was.’

‘Dus was dat maar een grapje van de notaris,’ zei Paca opgelucht.

‘Hij had nog veel meer van die grapjes. Hij vroeg me of ik zeker wist, dat nicht Véronique geen natuurlijke kinderen had, en ter adstructie haalde hij de ervaring van een collega aan. Deze was belast met de regeling van de erfenis van een achtenswaardige dame, dewelke, omringd door de achting van allen die haar kenden, overleden was. Ze was bestuurslid geweest van allerlei liefdadige en godsdienstige verenigingen, en haar zaken waren volkomen in orde, terwijl haar fortuin niet onaanzienlijk was. En toen die notaris een oproep geplaatst had dat allen die iets verschuldigd waren aan respectievelijk te vorderen hadden van, enzovoorts,’ Claudius werd onderbroken door een afschuwelijk knorrend en knetterend lawaai. Op straat passeerden, kennelijk met open knalpot, een drietal brallende motorfietsen, bereden door gebogen mannen en voorzien van in leer gebonden motorengelen. ‘He, foei,’ zei Claudius, toen het geraas in de verte verdween. ‘De barbaren staan voor de poorten van Rome. De Gorilla's kloppen op hun uitgezette borsten om zichzelf en hun mededieren te bewijzen dat ze flink zijn.’

‘U had het over onechte kinderen,’ zei Paca geduldig.

‘Welnu, op die advertentie kwamen een paar kleine rekeningen, ik meen van een naaister die een japon wel had geknipt maar nog niet genaaid, en van een banketbakker die petitsfours geleverd had voor een bijeenkomst van de missienaaikring.’ Met van ongeduld ten hemel geslagen ogen liet Paca zich zakken op de zitbank voor het venster, en vermaande mild: ‘Dat doet toch niet ter zake, meneer Frencken.’

‘Doet niet ter zake, maar mijn kind, als ik iets geleerd heb van de notaris, dan is dat wel dat van ons de allergrootste exactitude geëist wordt. Maar goed, het bleek dat deze achtenswaardige dame, deze ruban bleu, enfin deze...’ Claudius zocht een woord, en Paca vulde aan: ‘Oude taart.’

‘Het bleek,’ vervolgde Claudius plechtig, ‘dat de erflaatster in haar jonge jaren twee misstappen had begaan. Eenmaal in Tilff, als je weet waar dat ligt, en eenmaal, drie jaar later, in Drachten. En de gevolgen van deze misstappen presenteerden hun pretenties bij die notaris. De oudste bleek een dompteur te zijn, en de jongste een garderobière.’

‘Een wat?’ vroeg Paca. ‘Een garderobière,’ herhaalde Claudius, ‘een Kee van de W.C. En deze Kee geleele als twee druppels water op haar overleden mama.’ Op datzelfde ogenblik scheerde een straaljager gierend over het huis, en zijn oorverdovend gefluit onderstreepte de indruk die Claudius had trachten te verwekken.

‘En erfden nu die dompteur en die Kee alles?’ vroeg Paca geïnteresseerd.

‘Dat vermeldt de historie niet, dat is trouwens een vraag die jij moet beantwoorden, mijn lieve Paca, daarbij steunende op je gedegen rechtskennis. Maar zo zie je, dat bij de regeling van erfenissen van ongetrouwde dames de complicaties velerlei kunnen zijn.’

‘Maar nicht Véronique,’ zei Paca taxerend, en ze zette haar voeten op de bank en sloeg haar armen om haar knieën. ‘Ik acht het onwaarschijnlijk,’ antwoorde Claudius peinzend, ‘vooral in aanmerking genomen het terroristisch karakter van onze dierbare bloedverwante. Ik heb dan ook voorlopig de vrijheid genomen om geen rekening te houden met natuurlijk oir.’ ‘Met wat?’ vroeg Paca weer, maar Claudius vervolgde, terwijl hij uit zijn zak een vel papier haalde, dat hij gewichtig ontvouwde:

‘Ik heb hier een schets gemaakt van de familiebetrekkingen van onze erflaatster.’ Hij zette zijn lorgnet op en wees aan. ‘Hier hebben we dus Véronique, ongehuwd, voor zover bekend zonder afstammelingen en zonder broers of zusters te

hebben, overleden. Erfgenamen zijn dus haar ouders Hubert Frencken, vooroverleden, en haar moeder Bertha Wevers, eveneens vooroverleden. De nalatenschap wordt dus gekloofd, en wel in twee gelijke parten. Het ene part zou komen aan Nicolaas Frencken, grootvader der erflaatster vaderzijds, vooroverleden. In zijn plaats treden dus diens afstammelingen als plaatsvervullende magen.’

‘Gaaf dat zo door, meneer Claudius?’ vroeg Paca zuur.

‘Hoor eens,’ antwoordde deze, ‘ik ben geen jurist. Als ik hier zulke dwaze taal sta uit te kramen, dan is dat te danken aan jullie, juristen, die de eenvoudigste zaken ingewikkeld kunnen zeggen. Ik ga dus verder.

Er zijn, afdalende van Nicolaas Frencken en zijn huisvrouw Henriëtte Bongaerts, zes staken, de staak Anna, gehuwd met Frederik Volleboezem, beide overleden, waardoor hun kinderen plaatsvervullend worden. De staak Hector, gehuwd met Lieselotte Weisz, beiden overleden. Die hadden een kind en nu moet ge opletten, lieve Paca, want hier doet een slecht maar romantisch voorbeeld zijn intrede. Dit kind was Margaretha, schoon als de dageraad. Op een goede dag echter verdween ze uit onze stad, in gezelschap van een musicus, die de merkwaardige naam droeg van Aloys Edelhanf, en die naar men meent, de Oostenrijkse nationaliteit en waarschijnlijk een Weense mentaliteit bezat. De vraag is: Waar is Margaretha? Is ze gehuwd met deze Aloys, is ze de stammoeder van talrijke Edelhanfs,

*oder sind sie gewandert hin und her,
Haben gekannt weder Freude noch Ehr:
Sie sind gestorben, verdorben.’*

Claudius had deze versregels gezongen met een zachte, maar diepe en zuivere stem. Paca keek hem verwonderd aan, en vroeg zich af, hoelang de regeling der erfenis zou duren, wanneer de executeur volhardde in zijn tot nu toe getoonde onzakelijkheid.

Maar Claudius had alweer het woord. ‘Van deze Margaretha had de notaris één violet briefje, dat waarschijnlijk geparfumeerd is geweest, en waarin zij deelneming betuigt met het overlijden van een familielid. Ze ondertekent met haar voornaam, geeft een adres in Wenen, maar meldt haar familienaam niet. Dit briefje is van 1922. We zullen haar opsporen, mijn lieve Paca, en niet zoals de notaris wilde, door te schrijven aan een van zijn collega's in Wenen, of door het plaatsen van een advertentie in Oostenrijkse bladen. Neen, ik zal mij ter plaatse gaan overtuigen wat er over is van Margaretha,

van haar Aloys, en van hun eventuele descendente. Toen onze nicht Véronique haar dwaze bepalingen maakte met betrekking tot het regelen van de erfenis, heeft ze niet voorzien, dat ze mij daarmee een aangename en voordelige wijze bezorgde om vrijwel geheel Europa rond te reizen. Want in de volgende staak Petronella, echtgenote van Bartholomeus Cruysancker, beiden overleden, vinden we afstammelingen die gehuwd zijn met Duitsers, Denen, Ieren; van de staak Antoon zijn afstammelingen terecht gekomen in Firenze, in Luik; staak Alexander bestaat uit één man: Oom Alexander, die de militaire dienst verliet toen men zijn eskadron in 1920 op de fiets wou plaatsen, en die al rentenierende in Brussel generaal-majoor-titulair is geworden.'

Claudius zweeg even, om een passerende vrachtauto het woord te laten. Hij gaf echter geen commentaar. Toen hij zich weer verstaanbaar kon maken ging hij voort: 'daarmee zijn de mogelijkheden, die ik voorlopig moeilijkheden wil noemen niet uitgeput. Want Tante Gertrude, staak nummer zes, is gehuwd met Jacintho Limpido in Barcelona, en ze bezit een menigte van afstammelingen, als daar zijn Carlos, Alfonso, Carmen, Pilar en Manuela. Vooral deze Pilar schijnt een grote schoonheid te zijn, die aanminnig op de violoncel speelt bovendien.'

Claudius schepte adem, en droogde met een bescheiden gebaar de zweetdruppels die op zijn voorhoofd parelden. Van de gelegenheid maakte Paca gebruik door te vragen, of Claudius misschien alle erfgenamen wilde gaan bezoeken, en of het dan niet wenselijk zijn zou, dat hij haar als secretaresse meenam. Maar daarop reageerde Claudius niet. Hij ging naar de hoek van de kamer, waar een geborduurd bellekoord hing en trok daaraan.

'Alvorens met het andere part te beginnen, en de staken afkomende van Véroniques grootouders van moederskant aan een beschouwing te onderwerpen, zullen we Jules vragen of hij iets drinkbaars heeft voor ons. En aangezien Jules een deftig man is, moet ik je verzoeken je schone benen op de vloer te plaatsen, mijn lieve Paca.'

In het vervolg van zijn betoog was Claudius aanmerkelijk minder spraakzaam. Met name hield hij geen lange redevoeringen meer, misschien omdat hij met zorg zijn sherry siroteerde en een zwartglanzende mexique rookte. Nadat dan de staken vol plaatsvervullende magen waren vastgesteld begon Paca te rekenen.

'Dus grootvader zou één vijfde van de helft hebben gekregen, en dat moet dus weer in tweeën gesplitst worden tus-

sen vader en oom Joseph. Nou dan krijgt vader dus een twintigste van... van achtentwintig ton, is het niet, maar oom Claudius, dat is een bom duiten, zoveel hebben we nog nooit bij elkaar gezien. Honderdveertigduizend gulden!’

‘Tuttut,’ suste Claudius, ‘er gaan eerst ongeveer drie ton legaten vanaf, waarvan we ook nog de successierechten moeten betalen. Rest ongeveer tweeëntwintig ton. Daarvan gaat ongeveer de helft af voor de fiscus, blijft over elf ton. En, lieve Paca, daarvan gaat dan nog eens ons zuurverdiende honorarium af. Maar vijftigduizend gulden krijgt je vader toch wel.’

Terwijl Claudius sprak, betrok het expressieve gezicht van Paca. Ze keek, alsof iemand haar, de bezitster van honderdveertigduizend gulden, tweederde van dat fortuin afhandig had gemaakt. Voordat ze begon te rekenen was ze arm, maar ze wist niet beter of het zou altijd zo blijven. Ze was er tevreden mee. Daarna was, terwijl ze rekende, tot haar doorgedrongen dat haar vader erfgenaam was van wat in haar ogen onmetelijke rijkdommen waren. En nog een paar minuten later was ze niet meer rijk, maar was ze de eigenares van een gehavend, beknibbeld klein bedrag.

Claudius had medelijden. ‘Het spijt me,’ zei hij, ‘ik had je tevoren moeten waarschuwen met betrekking tot die successierechten en die legaten. Dan was je heel blij geweest, terwijl door mijn onachtzaamheid je nu teleurgesteld bent. Maar mijn lieve Paca, je betrekking heb je nog, en misschien, misschien zal dat geld dat je vader erft wel voldoende zijn om je helemaal in Leiden te laten wonen.’

Ondertussen had Paca het schema van de familiebetrekkingen nog eens bekeken. ‘Kijk eens,’ zei ze, ‘die nicht Berendina Volleboezem, die boft. Die krijgt het van twee kanten, van de Frenckens en van de Wevers.’

‘Ze kan het goed gebruiken,’ zei Claudius mild, ‘die jongens van haar zijn kapelaan, en dat is misschien wel het armoedigste baantje dat er bestaat. Ze hebben, meen ik, geen salarisverhoging meer gehad sinds 1827, en toen was het vastgesteld op de vorstelijke som van zoiets van honderd gulden per jaar. En dan maar stand ophouden! Enfin,’ besloot hij met een glimlach, ‘misschien krijgen ze nu allebei een nieuw pak, want dat hadden ze nodig, voorzover ik het gezien heb.’ Hij keek op zijn horloge en zei: ‘Maar kom, ik moet eens weg gaan. Ik heb afgesproken met Grace Impordon, die door de telefoon erg geheimzinnig deed. Ga jij maar door met inventariseren, en dan zie ik je morgen wel.’ Toen Claudius was heengegaan, maakte Paca de balans op van haar twee

eerste werkdagen. Ze had nu in totaal tien uur doorgebracht op haar post. Daarvan had ze drie uren gebruikt om te luisteren naar de praatjes van Claudius, ettelijke uren waren verloren gegaan met het nuttigen van de goede gaven van Jules en Lucie, en in de overblijvende uren had ze twee kleerkasten van nicht Véronique niet geheel geïnteriseerd. En daarbij had ze het onaangename gevoel, dat haar inventarisatie niet goed gebeurd was. Wat immers was een inventarisatie waard zonder schatting der waarde. Ze besloot deze aangelegenheid de volgende dag ernstig met haar werkgever te bespreken.

Deze wandelde intussen in de beste stemming door de Javastraat, op weg naar het hotel waar Grace was afgestapt. Hij was zeer benieuwd wat zijn Ierse nicht hem te vertellen zou hebben. Ze had door de telefoon alleen maar aangeduid, dat het testament van Véronique onzin was, en dat zij goede voorstellen had dienaangaande.

Grace zat in de lounge van haar hotel in een grote fauteuil, rechtop, de voeten naast elkaar, en breide. Claudius kreeg haar onmiddellijk in het oog, en voordat Grace hem bemerkte had, kon hij haar onbevangen observeren. Van de prachtige vos-bruine kleur van haar haar was niet veel meer over; wat niet grijs was geworden, leek glansloos, vaal te zijn. Haar teint, eens het fraaiste melk en bloed, was verweerd, en met diepe rimpels doortrokken. Haar schrale bovenlijf herinnerde niet meer aan het elegante meisjesfiguur van niet zo heel lang geleden, en haar kleren, een trui van vaal violetrose wol, met een tweed rok die betere dagen had gekend, was onverzorgd en smakeloos. Met een zucht stapte Claudius op haar toe, en zei zo onbevangen mogelijk: 'Hello, Grace!' Grace keek op, en alvorens de groet van Claudius te beantwoorden fluisterdeze: 'Fifty-eight, just remember.' Toen legde ze haar breiwerk weg, stond op, en bood Claudius haar hand en haar verweerde wang. Daarop begon ze te ratelen, zoals ze als heel jong meisje al gedaan had, in gezelschap van haar neven, die haar ternauwernood verstonden, maar haar des te meer bewonderden. Maar haar effervescentie was gemaakt, vermoeid, hier was een Grace die nog eens de rol speelde van vijftien, twintig jaar en langer geleden. Kennelijk had ze zich voorgenomen, om de verhouding tot Claudius, die destijds zeer hartelijk was geweest, weer op te nemen, alsof ze elkander geregeld hadden ontmoet. Ze sprak erover dat het net was als in de oude tijd, en dat ze eens gezellig moesten kletsen. En ze vroeg wat Claudius in al die tijd had uitgevoerd: hij zag er goed uitvond ze, en welvarend

in elk opzicht, en hoe ging het met het museum, en wat deden de kinderen. Met moeite vlechte Claudius een antwoord tussen haar woordenstroom, maar het was alsof ze die antwoorden niet achtte en niet hoorde. Claudius vroeg wat ze drinken wilde, en opeens stond ze op: 'Niet hier,' zei ze, 'ergens anders. Laat ons naar een bar gaan.' Onwillekeurig keek Claudius naar haar kledij, en het leek alsof Grace het misprijzen in zijn blik opviel, want gehaast maakte ze haar verontschuldigingen, ze had geen tijd gehad zich te verkleden, maar als Claudius even wilde wachten... Bijna in draf ging ze op de lift af, en Claudius liet zich in een fauteuil zakken, legde de vingertoppen tegen elkaar en schudde meewarig het hoofd. 'Wat het is weet ik niet,' dacht hij, 'maar het gaat met Grace helemaal niet goed, helemaal niet.'

En hij formuleerde een woord: 'Een of andere tragedie, vast en zeker.' Het duurde niet lang of Grace kwam terug. Ze had een eenvoudig, beter passend en beter verzorgd japonnetje aangetrokken, en haar gezicht was onhandig opgemaakt. Ze glimlachte haar openste glimlach en vroeg of het zo beter was. En onmiddellijk liet ze erop volgen: 'Laat ons naar een bar gaan.'

Onderweg spraken ze weinig. Eenmaal gezeten in een vrijwel nog lege bar bestelde Grace een pink gin, a double one. Claudius huiverde bijna, maar ditmaal had hij zijn gelaatstreken beter in bedwang, en hij gaf de kelner de bestelling: een dubbele pink gin en een sherry. Toen de kelner weg was, begon Grace opgewonden te vertellen, dat ze erg hield van iets sterks, maar dat het hotel bevolkt was door oude katten, die haar observeerden en over haar roddelden. En alleen kon ze niet in een café gaan, en daar een borrel bestellen. Daarom was ze zo blij dat Claudius haar eens opzocht.

'Was het alleen maar om die borrel Grace?' vroeg hij vriendelijk.

'O, nee, we moeten het over dat testament hebben.' De kelner had de consumpties gebracht, en Grace nam zonder te wachten een flinke slok, en zuchtte voldaan. 'Dat is beter,' zei ze, en ging voort: 'Ik vind het een schande dat al die legaten moeten worden uitgekeerd. We kunnen het allemaal zo goed gebruiken, maar die oude kat heeft aan allerlei vreemden cadeautjes gegeven van ons geld.'

'Kom nu, Grace,' zei Claudius, 'ons geld. Toen we naar dat testament gingen luisteren, wisten we niet beter of Véronique had eigenlijk niets meer over. Nu blijkt er een fortuin te zijn, al valt dat dan tegen...'

‘Valt tegen?’ vroeg Grace onthutst. ‘En die man, die notaris zei...’

‘Nu ja,’ suste Claudius, ‘er moeten belastingen af, en er zijn zoveel erfgenamen dat elk maar weinig krijgt.’

‘Een reden te meer,’ zei Grace heftig, ‘een reden temeer. Nee, ik weet wat we doen moeten. We moeten dat testament ongeldig laten verklaren.’

‘En dan?’ vroeg Claudius verbaasd.

‘En dan hoeven we geen enkel legaat uit te keren.’

‘Maar mijn lieve Grace, hoe wil je dat aanleggen?’

‘Véronique was niet goed bij hoofd, daar kunnen we op zweren,’ was het antwoord, en onmiddellijk liet ze erop volgen: ‘Mag ik nog een gin hebben, Claudius?’

Claudius kreeg een gevoel, alsof hij iets heel kostbaars verloren had. Deze Grace was een wrak, een ruïne van wat ze geweest was. Wat was er met haar gebeurd? Maar hij kreeg niet de tijd om daar lang over te denken, want Grace draafde door.

De ruzies van Véronique, haar manie om iedereen te onterven en dan weer in genade aan te nemen, de krankzinnige bepalingen van het testament, dat alles wees op krankzinnigheid. ‘En die beledigende opmerkingen aan jouw adres, Claudius, accepteer je dat maar?’

‘Wel,’ antwoordde hij, ‘van haar standpunt uit had ze gelijk. Een museum-directeur, doet geen nuttig werk in de strikte zin van het woord. Maar Grace, begrijp je wel, dat geen rechtbank ter wereld Véronique postuum krankzinnig zou verklaren op de gronden die je noemt? We zouden door getuigen moeten bewijzen, dat ze getroubleerd was toen ze haar testament maakte. Welnu, wie zijn die getuigen? Alleen Jules en Lucie.’

‘Natuurlijk,’ Zei Grace, ‘je moet deze mensen dwingen te zweren...’

‘Hoho, meisje, dat gaat zo maar niet. Vergeet niet, dat Lucie en Jules óók een legaat krijgen onder het bestaande testament, en daar zullen ze zeker geen afstand van doen om jou te plezieren.’

‘Dan beloof je hun eenzelfde bedrag!’

‘Lieve Grace, ik mag dan geen, praktisch mens zijn, maar ik voel er niets voor om in de gevangenis te gaan wegens het uitlokken van meened. Jij misschien?’ En toen zei Claudius iets heel wreeds. ‘In de gevangenis krijg je geen pink gin!’ Even verstarde Grace. Ze werd een beetje bleek en zei: ‘Je weet het dus?’

Hartelijk legde Claudius zijn hand op de bevende hand der

jonge vrouw. ‘Ik weet alleen, dat ik zit te praten met een diep ongelukkige Grace. Ik weet alleen, dat ik erg bedroefd ben, omdat de wild Irish rose van zoveel jaar terug... gehavend is door een of andere storm. En nu kun je zeggen, dat ik een sentimentele gek ben, maar dat is mijn mening. Gehaast zocht Grace in haar slordige tasje naar een zakdoek. Claudius trok zijn smetteloze pochette, en gaf haar die. ‘Nu niet huilen,’ zei hij, ‘maar vertel me wat ik voor je doen kan. Heb je zorgen, heb je het moeilijk? Zeg op. Wilje nog een gin?’ Hakkend vertelde Grace haar lamenteel verhaal. Het was begonnen tijdens de oorlog. Een Amerikaanse militair, een luitenant. Verliefdheid, opwindend, oorlogshysterie. In stilte waren ze in Londen getrouwd, en ze waren heel gelukkig. Grace verwachtte een baby, en toen op een keer, haar man had verlof, kwamen twee heren, Engelsen, de Amerikaan arresteren. En kort daarop was hij terechtgesteld als spion.

Haar baby werd een maand later geboren, en sindsdien had Grace geploeterd om voor dat kind te zorgen.

‘Maar Mike dan, je vader?’ vroeg Claudius.

‘Mijn vader weet niets van ons huwelijk, niets van de baby, en niets van het lot van Howard. Hij denkt, dat die verliefdheid is overgegaan, en dat ik een oude vrijster aan het worden ben.’

‘Wat is eraan te doen?’ vroeg Claudius, ‘me dunkt je moest je vader alles vertellen.’

‘Vader heeft al te veel zorgen,’ antwoordde Grace, ‘En als ik hem alles moest vertellen... Claudius, is er geen mogelijkheid, dat ik met mijn kind ergens heen kan trekken, waar niemand me kent, naar Nieuw Zeeland of naar Zuid Amerika.’ Even aarzelde Grace, en op een heel andere, luchtiger toon zei ze: ‘En bestel me nog een gin.’

Claudius deed wat hem gevraagd werd, maar hij dacht heftig na. Tenslotte zei hij: ‘Laat eens zien.’ Hij haalde de familiestamboom voor de dag die hij ook met Paca had bekeken en rekende voor: ‘De tak Cruysancker, jouw grootmoeder, zou één twaalfde van de erfenis krijgen. Je moeder kwam uit een gezin van zes. Dat wordt dus één tweeënzeventigste. Je moeder is overleden, en jij bent haar enige erfgename. Dus krijg jij één tweeënzeventigste na aftrek van de belastingen. Veel zal dat niet zijn, lieve Grace, maar misschien... Duizend pond of zo zullen nog wel overblijven. Als je daarmee geholpen bent, dan kan ik je helpen. Maar dan moet je me één ding beloven. Het eerste wat je doen moet is je onder behandeling stellen om van die gin af te komen. Je moet de

kwade dingen van het verleden afschudden, en alleen meenemen naar de toekomst wat goed is: je kind.'

En zo bracht Claudius het gesprek op Grace's zoontje. Hij bewonderde de foto's die de moeder hem toonde, en geleidelijk kwam terug wat hij later tegenover Angèle noemde, de oude Grace. Met die oude Grace dineerde hij, luisterde naar haar minder tragische avonturen, en toen hij van haar afscheid nam voor haar hotel sloeg ze de armen om zijn hals en zei: 'You are the most decent chap I did meet for a long time. God bless you, Claudius.' En daarop ging ze naar binnen.

Even keek Claudius haar na, en toen hij haar onzekere stappen zag, schudde hij treurig zijn hoofd.

'Wat een boodschap, wat een boodschap,' mompelde hij, waarschijnlijk aan het adres van wijlen nicht Véronique.

IX

Jules heeft grote plannen

HET personeel van de executeur testamentair breidde zich uit. Het vermoeden van Paca, dat een inventarisatie zonder taxatie weinig waarde had, bleek juist te zijn, en sindsdien inventariseerde ze in gezelschap van een miezerig mannetje, dat luisterde naar de naam de Vries, en dat beëdigd taxateur in roerende goederen was. Paca zat dan aan een tafel met een schrijfmachine waarin lange vellen papier en carbon staken. De taxateur rommelde in Véroniques kasten, bracht voorwerpen tevoorschijn, gaf die een naam, doorgaans de juiste, en noemde een prijs.

Het was merkwaardig hoeveel namen die meneer de Vries kende.

‘Een zwarte guimpe van voile met vier baleintjes, sluiting van achter. Waarde vijf cent.’

Paca kreunde: ‘Vijftien woorden voor vijf cent!’ en ze zwoegde verder. ‘Éen reticule, zwart laken met pailletten en ... eens kijken, echt zilveren slot. Waarde ... hm ... vijftien gulden.

Zes zakdoekjes, batist, afgezet met ... echte Mechelse kant. Waarde eh... twintig gulden.’

Paca protesteerde, maar de Vries legde uit, dat de zakdoekjes niet gebruikt waren, en tegenwoordig zeker het dubbele zouden kosten.

Zo schreef Paca vel na vel vol. Als een bladzijde ten einde liep was er pauze: dan telde ze moeizaam de bedragen bij elkaar om die te transporteren. Onderwijl stak meneer de Vries een afschuwelijke, uitzonderlijk sterk naar tonkabonen ruikende sigaret op, en blies het kapsel van het meisje vol walm terwijl hij over haar schouder keek.

Claudius zag dit bedrijf een paar dagen aan, en kwam toen tot de conclusie, dat hij wel een paar dagen gemist kon worden. Hij besloot terug te keren naar zijn museum en de wormgaatjes, en instrueerde Jules in die zin.

Jules boog plechtig en zei: ‘Ik zou het op prijs stellen, meneer Claudius, wanneer ik U nog even kon spreken, over een privé aangelegenheid.’

Claudius zette zich neer in de tuinkamer, gaf Jules verlof om te gaan zitten, en verklaarde zich bereid te luisteren.

Jules echter vond, dat Lucie tegenwoordig moest zijn, en haalde haar. En toen begon hij: ‘Meneer Claudius, U zult me, hoop ik, niet kwalijk nemen, wanneer ik eraan herinner, dat wijlen mejuffrouw Véronique zo goed is geweest om Lucie en mij een legaat toe te kennen. Welnu, meneer Claudius, we hebben overlegd, hoe we dat zullen besteden, ook al, omdat onze dienstbetrekking hier ten einde loopt.

Jules wachtte, en Lucie vervolgde.

‘We hadden gedacht, meneer Claudius, dat het heel moeilijk zijn zou om nog eens een betrekking in een huishouden te krijgen, met de kinderen die we hebben. En daarom hebben we de laatste jaren flink gespaard om een zaak te beginnen. En nu met dat legaat zou het kunnen.’

Claudius knikte en informeerde welk soort zaak het echtpaar op het oog had.

‘We willen een restaurant beginnen, meneer Claudius,’ zei Lucie waardig.

‘Een eethuisje,’ vulde Jules aan, ‘natuurlijk geen groot restaurant, meer zoiets...’

Achterdochtig keek Claudius de huisbewaarders aan. ‘Toch geen snackbar,’ vroeg hij streng, en hij sprak het woord snackbar uit, alsof hij een dergelijke instelling eigenlijk onzedelijker vond dan een bordeel.

Eenstemmig ontkenden Jules en Lucie: ‘Nee, natuurlijk geen snackbar, meneer Claudius, wat denkt U wel.’ En Lucie voegde eraan toe: ‘Ik kan koken,’ in het midden latende of snackbars alleen rauwkost opdienden dan wel onbeholpen spijzen serveerden.

Claudius bleef achterdochtig. ‘Je wilt toch het aantal zogenaamd fijne restaurants niet met één vermeerderen?’

Jules keek Lucie aan, en Lucie keek naar Jules. ‘Hoe bedoelt U dat?’ vroeg Lucie bedeesd.

‘Wat zich tegenwoordig fijn restaurant noemt,’ doceerde Claudius, ‘heeft een gedrukte spijskaart die onveranderd blijft, of er nu primeurs komen of gaan, of er nu een klocht woerhanen neergestreken is voor het geweer van een jager, of er vreemde maar deliciëuse vissen in beperkt aantal zijn gevangen. Zij denken hun onkunde goed te maken door hoge prijzen, veel champignons, en hors-d'oeuvres die ongenietbaar zijn door stopverfachtige mayonnaise. Nog erger, deze instellingen hebben spijskaarten die eensluidend zijn van Eysden tot den Helder, en van Rodeschool tot Rilland Bath. Wat zij bereiden zijn caricaturen van de neuvième art, zo al geen nachtmerries van een leverzieke kok. En nu willen jullie...’ Hij schudde bedroefd het hoofd. Maar Lucie was in

haar eer getast. ‘Meneer Claudius, U heeft wel een minne dunk van ons. Wij zijn helemaal niet van plan om de anderen na te apen, wat de keuken betreft. Ik kan, al zeg ik het zelf, een heel goed menu koken, en als je nu maar niet te groot bent, niet te duur, en het publiek op peil houdt, dan kun je eenvoudig zo'n menu maken, en dan kunnen de gasten het nemen of laten staan, keus genoeg!’ Lucie keek uitdagend en krijgshaftig de wereld in.

‘Bravo, bravo,’ antwoordde Claudius, ‘zo mag ik het horen. En als ge doorgaat met te koken, zoals je tot nu toe gedaan hebt, Lucie, dan krijgt je eethuisje een wachtlijst van een el lang. Maar pas dan op!’ vervolgde hij plechtig, ‘pas dan op voor de bekoringen van de onrechtvaardige mammon. Weersta dan de verlokkingen van het uitbreiden. Ach, mensen, ik heb ze zien komen en gaan: kleine, edele restaurants, waar de baas of de bazin de pollepel zwaaide. Het ging hun goed, ze kregen een reputatie in de kringen van het uitstervende ras der fijnproevers. En dan: nog een boutique erbij en nog een. De baas neemt kelners, de vrouw een zwartzijden japon met pailletten, een kok en een cassa. En voordat men tot tien kan tellen is het eethuisje een voederplaats geworden voor snobs, dames van berispelijke zeden, vercocktailde woestelingen. En de stille genietters gaan weer in de woestijn, op zoek naar iemand, die ook sprinkhanen en wilde honing tot een delicatessen kan maken. Brave Lucie,’ besloot hij, ‘als ge maar voor ogen houdt, dat er slechts één onfeilbaar boek in de wereld is, de Bijbel, en dat alle andere boeken, al is het het nagelaten werk van de Heer Escoffier, feilbaar zijn en nimmer het ware geloof in zijn volheid bevatten. En hebben jullie al een localiteit op het oog?’

Bedachtzaam en rustig beschreef Jules het zaakje dat hij wilde kopen. Het was niet in den Haag, o, neen, want tenslotte, meneer Claudius, bestaat altijd het gevaar dat de Hollanders gourmet zijn, niet uit natuurlijke aanleg, maar meer uit mooidoenerij. Jules had gedacht om de zaak van Crispen over te nemen in Claudius' woonplaats.

‘Uitstekend,’ meende Claudius, ‘dan profiteer ik tenminste in lengte van dagen van het legaat dat mijn nicht jullie heeft nagelaten. Maar je weet wel, Jules, dat de zaak van Crispen nu niet zo'n beste naam heeft. Het publiek is erg gemêleerd, of beter, niet eens meer gemengd. Men zegt, ik kom er nooit, dat aldaar wufte en toeschietelijke vrouwspersonen verschijnen, en dat de jonge roués der stad daar hun pied à terre hebben.’

‘Dat is mij bekend, meneer Claudius, en als ik zo vrij mag

zijn, dan maak ik daar precies gebruik van. Ik heb, als ik zo vrij mag zijn, een bezoek gebracht bij de burgemeester en bij de politiecommissaris, en deze beide heren waren erg vriendelijk toen ze hoorden dat ik de eer heb U te kennen.'

'Jules,' zei Claudius streng, 'had je dat niet moeten vragen voordat je mijn naam gebruikte?'

'De eerste die Uw naam gebruikte was de burgemeester, en deze informeerde in de eerste plaats of U met het koken van Lucie vrede hebt, en toen ik dat kon bevestigen, verdwenen tal van moeilijkheden. Het schijnt namelijk, dat op de burgemeester aandrang wordt uitgeoefend, om een einde te maken aan die lallebellenbende van Crispen. En toen ik dan mijn plannen uiteenzette, vond hij dat men twee vliegen in een klap kon slaan. Het gevolg is, dat die Crispen mij beschouwt als een redder in de nood, want men heeft hem duidelijk gemaakt, dat zijn vergunning in gevaar was. En zo kan ik de zaak goedkoop overnemen.'

'De ondeugd wordt vaak reeds tijdens ons leven gestraft,' merkte Claudius vroom op. 'Maar Jules,' ging hij verder, 'in die zaak van Crispen staan, naar ik hoor, van die gothieke meubels, en van die lodderlampjes en daar heeft de ongelukkige patroon een paar jaar geleden veel geld in gestoken. En wou jij nu de zaak voortzetten met deze kieteltuinmeubels? Nee, toch?'

Jules werd verlegen. 'Ja meneer Claudius, eigenlijk op de duur niet, maar voorlopig wel. Ziet U...'

'Lucie, tuchtig je echtgenoot, maar niet waar ik bij ben,' barstte Claudius los. 'Hij wil dus jouw paupiettes à l'ambassadrice serveren op een soort kloostertafel, verlicht door rose schemerlampjes, waarop, de hemel zal het weten, juffrouwen zijn afgebeeld die hun jarretelles vastmaken of andere dergelijke discrete handelingen verrichten. Foei! Nee, Jules, als je dat van plan bent, zal ik met de regeling der erfenis traineren tot het jaar tweeduizend. Zo, en dat is mijn laatste woord.' Tenslotte werd men het eens, dat die meubels dan desnoods wel mochten blijven, mits er gewerkt zou worden met onberispelijk damast, en met een verlichting die geen suggesties opriep in de richting der Amsterdamse burgwalleetjes. En van de gunstige stemming maakte Lucie gebruik om voorrang te vragen bij de verkoop van tafellinnen, keukeninventaris en niet te vergeten het monumentale fornuis, waarop ze zo lange jaren had gekookt. Van zijn kant zegde Claudius toe, het legaat zo snel mogelijk uit te betalen, en hij beloofde zo nodig aan Jules te zullen lenen, wat deze aan kapitaal tekort kwam.

Over deze toezegging dacht Claudius na, toen hij in de avondtrein naar zijn woonplaats reisde. Die toezegging had hij gedaan, en hij zou ze gestand doen. Maar hij vreesde, dat zijn besluit niet de onverdeelde instemming van Angèle zou hebben. Hij, Claudius had immers geen cent, als er kapitaal zou moeten komen, dan zou het van Angèle moeten zijn. En Angèle zou zeker niet enthousiast worden voor een herinrichting van het café van Crispen, waarover slechts in bedekte termen gesproken mocht worden. Of misschien juist omdat...

En toen drong ineens tot Claudius door, dat hij voortaan geldelijk niet meer zo erg op Angèle behoefde te steunen. Hij had voortaan óók geld, uit het versterf van zijn barre nicht. Hij stak omslachtig een verse sigaar op, om de opkomende tevreden stemming te vieren. Breeduit lag hij in de kussens van zijn plaats en keek naar de tere blauwe kronkels van de tabaksrook.

‘Merkwaardig,’ dacht hij, ‘wat zo’n erfenis toch een geluk kan brengen. Daar heb je eerst die lieve Paca.’ Onwillekeurig formuleerde hij in zijn geest het woord: lief, en daarmee zakte zijn goede stemming een beetje, want in zijn binnenste was er een stem die tegelijk zeide: ‘Oude gek.’ Hij mijmerde verder. ‘Paca heeft een baan, en is voor het eerst van haar leven zelfstandig. Ze had zo waar vanmiddag een nieuw truitje aan.’ Even aarzelde hij, ‘Ze had niet zo... zo coquet moeten zijn toen ze me erop attent maakte. Daar moet ik haar eens iets over zeggen. Tenslotte meent ze dat ik Methusalem ben. En dan die jongens van Volleboezem, allebei een nieuwe soutane. En Grace.’ Even herleefde Claudius het pijnlijke onderhoud met de ongelukkige vriendin van zijn jeugd, Grace. ‘Genade, betekende die naam. God moge haar verder genadig zijn. Ze heeft genoeg narigheid gehad, nu mag ze wel een beetje vrede hebben. Rust, of misschien zal ze nog eens een compensatie vinden van wat ze heeft geleden. Ze kan nu opnieuw beginnen, dank zij de erfenis.

En dat meisje van Henri, hoe zat dat ook weer? Ach ja, daar moesten ook contanten zijn om die jongelui op weg te helpen.’ En tenslotte kwamen zijn gedachten terug op het uitgangspunt: dat hij...

Met die woorden dutte hij in, en hij werd eerst wakker, toen de trein over de Maasbrug donderde, dicht bij zijn woonplaats.

Een beetje suf nog kwam hij thuis. Angèle was nog op, en maasde kousen van de jongens onder de schemerlamp. Verrast en verrukt liet ze haar werk vallen, toen Claudius binnen-

kwam. Van een gelegenheidszoen was geen sprake, ze klemde zich vast aan hem, en fluisterde, dat ze zijn afwezigheid nimmer zo sterk had gevoeld. En ze straalde van geluk, toen Claudius zei, dat hij blij was weer thuis te zijn, bij haar en bij de kinderen.

Claudius kreeg nog een boterhammetje, en daarna haalde Angèle zelf een slaapmutsje en glazen uit het buffet, iets wat ze anders nooit deed. En tot diep in de nacht praatten twee mensen samen, gelukkig in hun vertrouwelijkheid. Claudius vertelde uitgebreid wat hij allemaal had beleefd, Angèle somde kleine vreugden en kleine zorgen van het gezin op. Maar toen opeens werden haar ogen heel stil, en het leek alsof ze vrees weerspiegelden.

‘Wat is er?’ vroeg Claudius zacht.

‘Ik was zo bang, Claudius, zo bang.’ ‘Waarvoor?’ vroeg de man.

‘Ik was zo bang dat dit alles, deze erfenis, verschil zou gaan maken tussen ons. Hoe, dat weet ik niet, maar...’

Opeens kreeg Claudius een idee. ‘Het maakt geen verschil tussen ons, maar wel vóór ons. Wanneer we dat geld van Véronique hebben, dan gaan we het gebruiken om af en toe samen, met ons tweeën ertussen uit te gaan. Zonder de kinderen, af en toe, want anders hebben we zo weinig aan elkaar, te weinig.’

Angèle keek naar haar man met stralende ogen, die juist een beetje vochtig werden. Claudius nam, om zich een houding te geven, de fles en schonk zich nog eens in. En terwijl hij zijn glas opnam begon hij weer een verhaal te vertellen over de excentriciteiten van nicht Véronique.

X

Diplomatie van Dom Willem

OP een heel kleine damesfiets zat een heel grote monnik, gehuld in een lange zwarte jas, het blozende hoofd bedekt met een platte hoed van ruig vilt. Misschien was de fiets normaal, en leek hij klein door de afmetingen van de monnik; misschien waren die normaal, maar dan was het fietsje juist groot genoeg om een kind te vervoeren.

Bedachtzaam fietste de monnik voort, het stuur stijf vastgekneld met twee handen, de ogen haast voortdurend gericht op een plek ongeveer vier meter vóór het voorwiel.

De monnik was Brussel binnengereden langs de nieuwe basiliek op de Kockelberg, en plechtig en statig reed hij de Rogierplaats voorbij, en toen hij tegen de helling van de boulevard optornde, kwamen er kleine zweetdruppeltjes op het rozige, scherp getekende gelaat. Tenslotte moest hij afstappen, en ging te voet verder. Op de hoek van een zijstraat zette hij voorzichtig de fiets tegen de muur van een huis, en diepte uit zijn pij een klein, verfomfaaid notitieboekje op. Vervolgens kwam er een bril te voorschijn, en begon de man in het boekje te bladeren. Hij vond blijkbaar wat hij zocht, want boekje en bril verdwenen weer in de wijde plooien van zijn gewaad. Hij stak de brede weg over, en begon verder te gaan, kijkend naar de naambordjes van de zijstraten. Eindelijk knikte hij voldaan, en stevende de Middaglijnstraat in. Zorgvuldig controleerde hij de huisnummers, en bleef tenslotte staan voor een ouderwets huis, dat in flats was verdeeld. Na enig zoeken vond hij de bel die hij hebben moest, en drukte.

Even later sprong de voordeur open, en de monnik sleepte zijn fiets naar binnen. Weer diepte hij in zijn wijde zakken, en produceerde een dikke ketting met een heel klein slotje. Daarmee legde hij de fiets vast, en ging op weg naar de lift. Maar voordat hij die bereikte kwam de lift naar beneden, en met veel geraas en gerinkel werd de kooi geopend. Eruit sprong, meer dan hij liep, een klein, vief oud heertje, dat gymnastiekschoenen, een skibroek en een blauwe trui droeg. Het oude heertje zag de monumentale monnik, draaide verlegen aan zijn snor, en bedaarde kennelijk. ‘Je me demande,’ begon hij, maar de monnik interrompeerde: ‘Als gij degeen

zijt, die ik zoek, kunnen we even plaisant Nederlands klappen. En als ge geen Nederlands klap, dan zijt ge blijkbaar niet degeen die ik zoek.' Hij knikte tevreden over dit perfecte, maar voorlopig nog duistere syllogisme.

De ander kon maar één antwoord geven, en hij deed het: 'Wie zoekt ge dan, eerwaarde heer?'

Plechtig antwoordde de monnik: 'Ik zoek de generaal in ruste, Alexander Frencken, en ik ben Dom Willem Wevers, om U te dienen.'

Het kleine mannetje kwam weer in beweging: 'Ah, Pater, dan zijt ge terecht, maar allez, laten we maken dat we boven komen. Zijt ge helemaal komen fietsen uit Affligem, allez, allez, dat is een stuk.'

Ze gingen de lift binnen, en generaal Frencken begon, terwijl het toestel rillend en knarsend naar boven rees, naar de vierde verdieping: 'Ik kan begrijpen waarvoor ge komt. Ge komt in verband met het versterf van onze gemeenschappelijke nicht Véronique.' Dom Willem knikte.

'Daarvoor kom ik,' zei hij plechtig. 'We moeten eens praten. Ik wil, ik zal het U direct maar zeggen, dat U een goed voorbeeld geeft aan mijn zuster Clothilde, Clotje, zoals we haar noemen.'

'Die... ongetrouwde dame, waarover Véronique zich zo ergerde? Omdat ze paard rijdt, pijpen rookt, op jacht gaat met mannenlaarzen, o, ja pater, ik ken al de verhalen, en ik mag wel zeggen, dat ik graag eens zou hebben kennis gemaakt met juffrouw Clothilde. Het lijkt me...'

'Precies,' zei de pater. De lift stond stil, en de beide mannen gingen de flat binnen.

'Kijk niet naar de rommel,' zei de generaal, 'ik heb dat wijf er weer uit moeten gooien, ditmaal omdat ze achter de jenever zat. A propos, als ge helemaal van Affligem zijt komen fietsen, dan zult ge wel dorst hebben en honger.'

Dom Willem knikte bedaard: 'Allebei,' zei hij, 'en niet zo weinig.'

Oom Alexander keek op de klok en zei: 'Het is nu halftwaalf. Als de honger te verdragen is, dan bemoeien we ons eerst met de dorst, en dan gaan we zo aanstonds ergens wat eten. Ik heb hier nog alleen maar een stuk salami en twee beschuiten. Boter is op, koffie is op, melk is op. Misschien een glas panje?' Zonder antwoord af te wachten duwde hij de pater een zitkamer met veel te veel meubelen binnen, en ratelde ondertussen door: 'U moet weten, dat ik een agentuur heb in champagne, of laat ik eerlijk zijn, in vin mousseux. En zodoende heb ik champagne in huis.'

‘Dat is toch wel erg, meneer de generaal, dat iemand als U een agentuur in champagne moet hebben om te kunnen leven!’

‘Om champagne te kunnen drinken bedoelt U. Ik verkoop wel eens iets als ik er niet langs kan, maar ik heb de hele korting op alles wat ik zelf consumeer. En dat niet alleen: ik lever een drankuitzetter van mijn kennis alle champagne met grote korting, en krijg van hem, voor mijn gebruik alles wat ik hebben moet ook tegen handelsprijs.’

Dom Willem knikte. ‘Het Zuid-Amerikaanse consulaat ontbreekt.’

De generaal vroeg uitleg van deze geheimzinnig eopmerking. ‘Wel,’ legde de pater uit, ‘een van onze jonge confraters heeft een zwager, die is consul, ik meen van Patagonië of iets in die buurt. En nu geniet hij consulaire voorrechten, hetgeen iets te maken schijnt te hebben met accijns en zo. Maar ondertussen zit ik te snakken naar een glas water, of is dat ook op.’

De generaal, die even tot rust was gekomen op een stoel, sprong op en danste door de kamer, terwijl hij zich hevig excuseerde over zijn nalatigheid als gastheer. Maar dat kreeg je, zei hij, wanneer je zo weinig bezoek ontvangt. ‘Stel je voor, pater, ik heb het laatste jaar maar één keer gasten ontvangen in mijn flat. En U mag raden wie dat was.’

‘Véronique,’ zei de Pater, ‘want daarna is ze bij mij geweest, om me duidelijk te maken, dat U een walgelijk en zondig leven leidt. U schijnt paard te rijden, borrels te drinken op de Hollandse club, naar revues te gaan, en te pokeren.’ De aderen op het voorhoofd van de generaal zwollen op, en met moeite onderdrukte hij een vloek. ‘Kalm aan,’ zei Dom Willem, ‘ik weet er alles van. U is naar de club gevluht om van haar gezwatel af te zijn, en om haar ongeschokte rechtvaardigheid, haar... enfin, te schokken heeft U haar meegenomen naar een revue. Best. En voor het overige heb ik haar verteld, dat ik ook kan pokeren. En het graag doe. Maar als U geen water hebt...’

‘Pater,’ kreet de generaal wild enthousiast, ‘met U kan ik praten, wat is dat zonde, dat ik U niet eerder heb leren kennen, maar wat Véronique me over Uw heiligheid voorhield, was niet aanlokkelijk. En nu geen boodschap meer: een glas vin mousseux, en ik heb nog Wel een stukje camembert ook. Allez!’ En alsof hij een charge aanvuurde, hief hij een arm ten hemel, en snelde weg, in de richting van de keuken.

Dom Willem keek het vertrek rond. Het was gevuld met een verschrikkelijke bric à brac, volkomen zonder oordeel neer-

gezet, bedekt met de wonderlijkste zaken, als rijzwepen, oude tijdschriften, een wit plastron dat niet helemaal wit meer was. Op het marmeren blad van een console stonden een paar laarzen met een rekening eraan gebonden, en een paar handschoenen van wit peau de suède staken in een Sèvres-vaas.

‘Ben ik blij dat ik een cel heb!’ mompelde de pater, ‘en broeders om de boel te ondedhouden, al gaat dat soms niet fraai.’ Ondertussen voerde de generaal in de keuken een alleenspraak op, waarin hij vooral vele vrouwspersonen vervloekte omdat ze zijn zaken hadden verstopt. Tenslotte kwam hij terug met een fles vin mousseux, twee waterglazen en een doos camembert, alles gerangschikt op een dienblad, dat gedekt was met een handdoek.

‘Als die vrouwmensen aan de gang zijn geweest, kun je niets meer vinden. Geen panjeglazen, en nu wou ik eens netjes een servet op het dienblad leggen, en nu kan ik alleen maar handdoeken vinden. Enfin, daarom niet getreurd.’ Met een ongeevenaarde handigheid ontkurkte de generaal de fles, schonk ferme teugen in de waterglazen, en dronk zijn gast toe. Deze nipte voorzichtig aan het glas, kauwde de wijn even, bekeek hem en zei: ‘Laat eens kijken, wanneer heb ik voor het laatst panje gedronken. Dat moet geweest zijn, eens kijken, bij de bruiloft van Henri Wösten. Enfin, het smaakt toch lekker.’ De generaal pelde een stukje camembert en verdeelde dit over twee beschuitjes. Hij legde die op een bordje, en schoof ze zijn gast toe. ‘En nu zou ik wel eens willen weten, hoe ik juffrouw Clothilde een goed voorbeeld kan geven,’ vroeg hij. Met zijn mond vol, gesticuleerde de pater en bracht een geluid voort dat leek op: ‘Dat is nogal eenvoudig.’ Iets later begon hij zijn uitleg.

‘Ge moet dan goed weten, generaal, dat ik geen enkele interesse heb bij de nalatenschap van Véronique. Uit hoofde van mijn staat verwerp ik ze automatisch. Als ik voor de abdij wat van die stichtingen kan machtig worden, dan vind ik dat natuurlijk prettig, maar verder...

En ik ben blij, dat ik die erfenis mag verwerpen, want weet U, die jongelui met hun gezinnen, met die opgroeiende kinderen hebben het geld veel meer nodig dan wij oude paaikes. Proost.’

De generaal dacht er een ogenblik over om te protesteren tegen deze betiteling, maar hij bedacht zich, en luisterde verder.

‘En nu had ik zo gedacht, dat Clotje en U ook maar de erfenis moesten verwerpen, anders is er over een paar jaar, voor

mijn part over nog veel jaren, weer een boedel die verdeeld moet worden. Maar Clotje, die zit achter de centen heen als een duivel achter een kwezelziel. Maar met Uw voorbeeld...' De generaal draaide peinzend zijn glas in het rond.

'Ja, pater, ik voel alles voor Uw redenering. Maar nu moet U weten dat het mij helemaal niet goed gaat. Criblé de dettes zeggen ze wel eens. En dat is allemaal de schuld van het dankbare vaderland.'

De pater knikte.

'Niet dat ik zoveel gedaan heb voor het vaderland, maar ze hebben me altijd mijn pensioenaf trek ingehouden toen ik in dienst was, en ik heb altijd braaf mijn belastingen betaald. En dat ik na mijn ontslag in Brussel ben gaan wonen, is tenslotte mijn zaak. Maar wat gebeurt er in 1945? Alles is verschrikkelijk duur, en ik krijg uit Holland mijn pensioen, waar ik nog gene kanarie van kan onderhouden. Maar mijn rentes en mijn dividenden uit Holland, kun je begrijpen. Mondjesmaat. En omdat ik dacht dat het wel zou voorbijgaan, zoals het nu inderdaad voorbij is gegaan, tenminste voor het grootste deel, heb ik maar links en rechts een beetje schulden gemaakt.'

'Waarom ging U niet terug naar Holland?' vroeg de pater. 'Wel eens gehoord van woningnood? Zou U graag in een hotel leven of God beter het, in een tehuis voor ouden van dagen? Ja bij Véronique, was ik welkom, naar ze zei. Maar pater...'

'Als ik het goed begrijp is U dus hier arm, en in Holland rijk.'

De ander knikte: 'Betrekkelijk. Heffingen ineens en zo, weet U. Maar alle, wat zit ik U mijn zorgen te vertellen.'

'Dus U wou het geld van Véroniques erfenis eigenlijk wel aanvaarden? Maar hoort U eens: als U Uw eigen geld uit Nederland kunt krijgen, dan heeft U Véroniques geld niet nodig, wel? Juist, maar als U Uw eigen geld niet uit Holland kunt krijgen, dan kunt U dat van Véronique er zeker niet uit krijgen. Waar of niet?'

Peinzend knikte de generaal. 'Daar zit iets in,' zei hij langzaam.

'Nou dus...' kreet de pater triomfantelijk.

'Het zou dan zijn voor de jongere generatie,' mij merde Oom Alexander, 'maar om de boedelmoeilijkheden hoef ik het toch niet te laten. Want ik verzeker U, dat mijn boedel ingewikkeld zal zijn, en hoe!'

Grijnzend schonk hij nog eens de glazen vol.

'Ik mag dus aan Clotje schrijven, dat U het met mij eens is?'

Opeens werd het gezicht van de generaal weer levendig.

‘U zei dat Clotje jaagt en zo, niet waar? Heeft ze een goede jacht? Nou, dan zal ik U eens wat vertellen, dan gaan we samen naar Uw zuster toe, en dan zullen we haar wel overtuigen. En misschien zit er nog een mooie jachtdag aan vast ook. Omstreeks één uur, toen de beide oude heren uitgingen om te lunchen waren ze als broeders, ze spraken vertrouwelijk alsof ze elkander al hun levensdagen hadden gekend. En dat kon ook, omdat ze, via Véronique op de hoogte waren van alle bijzonderheden en hebbelijkheden van beide families: van de Frenckens zowel als van de Wevers.

Onder de lunch kreeg Oom Alexander het idee, dat ze deze tocht met het meeste comfort konden maken in een auto, en besloten werd, dat Dom Willem in de middag terug zou gaan naar de abdij en verlof vragen aan heer Abt. Hij meende dat hij dat wel zou krijgen, omdat hij de laatste jaren de deur niet was uitgeweest, tenzij om boodschappen te doen en de clerus in de buurt te assisteren. En inderdaad, in de avond belde hij Oom Alexander, om te zeggen dat hij meeging. Hij maakte wel zorgen over het geldelijke, maar de generaal vertelde, dat hij al in Breda geld zou kunnen opnemen.

Toen de auto voorreed voor de abdij, stond Dom Willem al klaar met een rieten koffertje in de hand. Toen hij het voertuig in het oog kreeg wenkte hij met zijn grote hoed, en terwijl hij de generaal de hand drukte zei hij steeds weer: ‘Haha, we gaan dus. Ik mag veertien dagen wegblijven. Haha, en het leek net alsof ze het niet erg zouden vinden als ik helemaal niet meer terugkwam. Haha!’

De generaal protesteerde tegen deze bewering. Hij verklaarde overtuigd te zijn, dat deze abdij speciaal, de Benedictijnenorde in het algemeen, en tenslotte de Katholieke kerk moeilijk zou kunnen voortbestaan zonder mannen als Dom Willem. Want nicht Véronique...

‘De mortibus nil nisi bene,’ antwoordde de monnik. ‘Maar als ik haar goed beoordeeld heb, let wel beoordeeld, maar niet veroordeeld, dan heeft nicht Véronique mij aan U beschreven als ene druilloor, een krentenkakker, die de wereld ziet vanachter een gordijn van wierook, en die zijn pistoletten afwast met wijwater eer ze te nuttigen. Azo, maar zo ben ik niet. Ge moet dan weten, generaal, dat ik jarenlang missionaris ben geweest, helemaal in de brousse. Schone tijd, zonne. Ach, ik vraag verschoning, af en toe ontsnapt mij een beetje dialect. Maar ik ben een rasechte Hollander gebleven. En weet ge wat zo wreed was? Nadat ik daar in Madras was geweest, kwam ik terug; de knoken lustten het niet langer,

ik werd afgekeurd. Ja merkwaardig: misschien had ik het nog tien jaar uitgehouden, tien jaar werk. En nu zit ik al twintig jaar niets te doen, dat wil zeggen... Maar het eerste wat ik te doen kreeg dat was me wat. Daar was omtrent de abdij de rector van een nonnenklooster gestorven, en ze hadden, in afwachting van de benoeming van een nieuwe, de abdij om assistentie gevraagd. En de heer abt toenmaals zei: 'Dom Wilhelmus, dat is een schoon occasie om weer te wennen aan de omstandigheden hier! Gaat gij er naar toe.' Monsieur le Général, het was alsof ze de machinist van een baggermolen opeens met een theelepeltje klei lieten opscheppen. En die nonnen, och ze meenden het zo goed: puddinkjes, lekkere hapjes, ja, ge zult het niet geloven, ze hebben pantoffels voor me geborduurd, groen, met vergeet-me-nietjes erop. Want zo enen invalide missionaris, zeiden ze, die moet men in ene bain de sucre leggen. En toen ontdekte de zuster die mijn kamer schoon hield op een keer een fles genever, die ik had veroverd. 'Ach ach,' zei de non, 'heeft de pater dat nodig als medicijn?' Dom Willem grinnikte en vervolgde: 'En weede wat de pater zei? Neen, zei hij, ik heb dat nodig om de flauwe smaak uit de mond te spoelen nadat gij mij uw kwezelarijen hebt verteld.' Enfin, ik mocht toen tenminste weg uit dat begijnenkot, en ik ging me met de boerderij van onze abdij bemoeien, en dat doe ik nog. Ge moet eens komen kijken, dan zal ik U wat tonen. Ik heb daar verken, menere, ach, met hespen die klinken lijk ene bourdon als ge erop klapt. En als die eenmaal gezouten en gerookt zijn, en ze hebben een paar maanden in de tocht gehangen, oh maai!' Dom Willem vertelde over zijn veelbewogen leven, en de generaal beschreef omstandig zijn merkwaardige militaire loopbaan, die hij vrijwillig beëindigd had toen de Nederlandde regering in 1920 of daaromtrent besloot zijn cavalerieonderdeel op fietsen te zetten.

Of de beide oude heren zich strikt hielden aan de waarheid is moeilijk te zeggen. Van de generaal was bekend, dat telkenmale als hij eenzelfde avontuur relateerde, de gebeurtenissen merkwaardiger en boeiender werden weergegeven. Dom Willem leidde heel wat herinneringen in met de woorden: 'Als ik me goed bezin...' Maar de twee reisgezellen konden het zo goed vinden, dat al ras besloten werd de veertien dagen van de monnik geheel te benutten.

'Tenslotte,' zei de generaal, 'moet men doorzetten wanneer men eenmaal en campagne is. En daarbij vind ik voor mannen op onze leeftijd haasten ongepast. Tenslotte staat nergens geschreven dat we zorap we Uw zuster Clotje hebben

gesproken en overtuigd, spoorlags moeten terugkeren. Het zou bijvoorbeeld kunnen zijn, dat we Claudius op de hoogte moeten stellen van de resultaten van onze diplomatieke missie. Er zullen toch wel familieleden zijn, plaisante mensen, die ge met een bezoek wilt vereren. Nu dan!’

Aan deze wijze woorden van Oom Alexander hielden de reisgenoten zich stipt. Ze haastten zich niet, en het duurde twee en een halve dag voordat ze eindelijk aankwamen voor het landhuis van tante Clotje. En toen ze voorreden was Clotje in ernstige moeilijkheden gewikkeld.

XI

Tante Clotje en de toekomst

CLOTHILDE Wevers, de veel jongere zuster van Véroniques moeder woonde ongetrouwd op het ouderlijk goed in Midden Limburg. Dat was een stoere, rechte boerderij met vestingachtige buitenmuren met schietgaten, en een gracht rondom. Achter de brug was een grote, zware poort die toegang gaf tot de prachtig ruime binnenplaats. Daaromheen stonden de gebouwen, necht en onaantastbaar: rechts de woning van de boer met de stallen voor het vee. Links de schuren en de paardenstallen, en naast de poort de koetshuizen, en de bergplaats voor landbouwgerief. De zijde tegenover de poort werd geheel ingenomen door het woonhuis, dat door een achttiende eeuwse voorvader was verbouwd. Het was hoger opgetrokken dan de rest, het had een barokke façade gekregen, en voor de hoofdingang een bordes dat men bereikte door trappen van zes treden. Toen Dom Willem en de generaal de binnenplaats opreden stond Clotje op het bordes, en sprak een gehoor toe, dat bestond uit één tamelijk schamel mannetje. Het eerste woord dat de reizigers konden verstaan, nadat ze het portier van hun auto hadden geopend, was: ‘Nondedju!’ ‘Hei, Hei, Clotje, het kan wel wat goedkoper!’ riep Willem, maar zijn zuster schonk geen aandacht aan dat monastieke vermaan. Ze vervolgde haar redevoering tot het schamele mannetje: ‘Nou zie je, daar zijn ze al. Mijne broer den abt, en zijne vriend, de generaal. Zeg nou zelf Jentrop, zijn dat mannen die ik kan laten wachten op jouw artifices?’ Verklarend voegde ze hieraan toe, ten behoeve van de nieuwaangekomenen: ‘Het is d'r ene van Ali Baba, alleen zijn het er nou veertigduizend in plaats van veertig.’ Met frisse moed vervolgde ze haar toespraak: ‘Ge moet redelijk zijn, Jentrop! Ge kunt niet zeggen dat ik niet gewillig ben. Ik betaal graag belasting omdat dat mijn plicht is. Ge moogt komen controleren op alle dagen van het jaar behalve met Kerstmis, Pasen, Pinksteren en de opening van de jacht. Maar uitgerekend komt ge, als dienen abt en die generaal met me moeten aboucheren.’ Het gehoor mompelde iets over het aanvragen van uitstel, en Clotje merkte op, dat ze uitstel had gevraagd, maar dat blijkbaar die van Ali Baba zoveel rooftochten moesten maken, dat hun programma al lang

tevorens vaststond. ‘Maar ik vraag me af wat ge gedaan zoudt hebben als ge de krets zoudt hebben gekregen of ik de mazelen, dan was het toch ook niet doorgegaan. Nu, kom Jentrop, laten we doen alsof ge de krets hebt, haal bij Omeer een glaasje van het een of ander, en verheug U dat ge gezond zijt van lijf en leden, en dan komt ge op enen andere keer terug. Want nu moet ik me occuperen met mijn gasten.’ Terwijl de schamele mistroostig zijn schouders ophaalde, kwam Clotje onwaarschijnlijk lenig voor iemand van haar leeftijd en figuur de treden van het bordes af, maakte een keurige *révérence* voor de generaal, en stak hem haar grote hand toe. De generaal maakte een uitgebreide buiging, en drukte een kus op de toegestoken hand. Daarna wendde Clotje zich tot haar broer, en porde die, bij wijze van begroeting, stevig in de zij, ‘Ha,’ zei ze, ‘eindelijk is zijne heiligheid eens gekomen. Ik kon wel dood en begraven zijn voor wat het jou aangaat! En als ge nu niet op de schobberdebonk met de generaal had mee kunnen rijden, dan had ge nog uw zuster laten... enfin.’

‘Clothilde,’ zei de monnik, ‘ik gevoel grote neiging om maar weer rechtsomkeert te maken. Ik word begroet met woorden, die weliswaar geen vloeken zijn in de theologische zin van het woord, maar die toch mijn gevoelig gemoed kwetsen. Het volgende wat ik hoor is, dat ge staat te liegen: ik ben geen abt, dat weet ge, ik ben een overcomplete missionaris die lichtelijk beschadigd is in het gebruik. Meer niet!’ Hij wendde zich tot de schamele en vervolgde: ‘Meneer, als ik het goed heb, zijt gij van de fiscus. Ge hebt het gehoord, ik ben helemaal geen abt, en mijn zuster heeft U willen imponeren. Maar ik moet wel zeggen, dat Uw bezoek ons nu erg ongelegen komt. De generaal en ik zijn tenslotte zeer bezet, en we hebben twee dagen gereisd om een paar uurtjes met mijn zuster te praten. Is het nu niet mogelijk dat ge op een andere keer weeromkomt. Onze auto kan U wel naar een andere bestemming brengen.’

‘Och pater,’ zei de ambtenaar vriendelijk, ‘ik begrijp niet dat ze op kantoor niet hebben voldaan aan het verzoek van de freule, en als het is zoals ge zegt, dan spijt het me. Maar eigenlijk kan ik mijn werk best doen zonder dat de freule erbij is.’

‘Beter nog, waarschijnlijk,’ interrompeerde Willem. ‘Ja, pater, dat is zo. Ik vraag excuus, maar ik heb nooit iemand meegemaakt die zo weinig van boekhouden afwist als de freule, en haar toelichtingen verwarren de zaak helemaal. Ik wou alleen maar de omzetbelasting controleren, een zuivere formaliteit.’

‘Maar een die me geld kost, die me altijd geld kost. Zeg het eerlijk, Jentrop, verleden jaar was het vier gulden die ik te weinig betaald had, het jaar daarvoor zeven gulden tweeënzestig. En als ge niet zo neutelijk waart, dan zoudt ge voor accoord hebben getekend. Maar ge wilt die Hollanders in de stad bewijzen dat ge zo'ne flinke zijt. Ge moet wat vinden, anders zijt ge overbodig.’

Het resultaat van dit overleg was, dat Jentrop werd geïnstalleerd in wat genoemd werd de rentmeesterkamer, en dat Clotje met haar gasten zich installeerden in de grote zaal van het huis.

Enigzins verwonderd had de generaal toegekeken en geluisterd. Verwonderd bekeek hij zijn merkwaardige gastvrouw. Haar gezicht, dat omlijst was door een wilde pruik prachtig wit haar, was blozend, verweerd en rond. Trouwens, men kon onverschillig welk onderdeel van Clotje's figuur niet beschrijven zonder het woord rond te gebruiken. Ze was een en al cirkels. Haar handen waren groot en eeltig, en haar voeten staken in stevige jongensschoenen.

Toen haar gasten gezeten waren begon ze met haar diepe stem bevelen te roepen tot het personeel. ‘De bel is defect,’ zei ze als verklaring, ‘en voordat die vent van de electriek uit zijn dommel is ontwaakt duurt het nog wel even. Wat zal het zijn, mannen? Ik neem op dit uur een elsbitter, eigen fabrikaat, maar ge kunt van alles krijgen. Zegt het maar aan Omeer.’ Omeer was een soort huisknecht die op het geroep van Clotje was toegeijld. ‘Ik zou maar een beetje zuinig zijn met de elsbitter juffrouw Clotje,’ zei Omeer, ‘ge hebt er danig achterheen gezeten. Maar alla, als het spek op is, is het koken gedaan. Maar ik zal wel een paar fleskes achterhouden voor eigen gebruik.’ Na de bestellingen te hebben opgenomen verdween hij.

Alexander kreeg op zijn vraag te horen dat Omeer nu al vijftig jaar in de familie was, en dat hij daardoor erg eigen geworden was. ‘Maar hij weet wel hoe het hoort!’ besloot Clotje. Dat Omeer wist hoe het hoorde, bewees hij tijdens het middagmaal dat een uur later werd opgediend. Keurig in het zwart gekleed, diende hij de spijsen en dranken, en hoewel Clotje hem telkens uit de tent wilde lokken, vertrok hij zijn gezicht in het geheel niet. Toen hij even buiten de eetkamer was lichtte Clotje toe: ‘Ik probeer het maar met Omeer, en als hij ook maar met een wimper klipt, geef ik hem ervan langs.’

Onder de maaltijd ging het gesprek over koetjes en kalfjes. Clotje en Willem hadden elkaar veel te vertellen, ze haalden

herinneringen op, maar wisten toch steeds weer de generaal in hun conversatie te betrekken. Maar eindelijk was de maaltijd voorbij, de heren ontstaken een sigaar, en Clotje stak een grote pijp met Varinas op. ‘En nu ter zake,’ zei ze, ‘want dat ge op me af zijt gekomen omdat ge me zo'n aardig meisje vindt, geloof ik toch niet.’

Plechtig begon de monnik uiteen te zetten waarom hij van mening was dat Clotje de erfenis maar moest verwerpen. Hij sprak met gevoel over al die jonge gezinnen die het zo nodig hadden, en over de levensdagen van de ouderen, die toch verzorgd waren. Hij haalde het goede voorbeeld aan van Oom Alexander, en vroeg Clotje wat ze erover dacht.

‘Zeg me eens Willem,’ antwoordde ze, ‘moet ik dat zo ineens beslissen? Of mag ik me bedenken?’

Willem legde uit, dat Clotje zich niet alleen mocht bedenken, maar dat ze dit zelfs doen moest. ‘Wanneer je het geld nodig hebt, Clothilde, dan moet je het zeker accepteren. Maar anders doe je mij ns inziens beter het te laten aan mensen die het wel nodig hebben. En wat de bedenktijd betreft, och me dunkt...’

Clotje onderbrak hem. ‘Wou je mijn antwoord graag weten voordat je vertrekt?’

Willem knikte. ‘Dat is goed,’ zei Clotje, en knipte de generaal een oogje. ‘Eens kijken, vanmiddag rusten we uit van de reis. Vanavond moet Willem musiceren voor ons. Ge weet toch dat musiceren en bidden het enige is wat onze Willem kon leren? Dat zie je vaak, dat domme mensen musicaal zijn,’ lichtte ze toe. ‘Morgen wou ik de heren uitnodigen om te gaan jagen. Willem krijgt weliswaar geen geweer van me, vanwege de ongelukken, maar als ik mijn rug gedraaid heb zal hij wel eens dat van Omeer willen vasthouden. U jaagt toch, generaal,’ vroeg ze opeens verschrikt.

‘Als het moet zijn alle dagen, Freule.’

Clotje ging voort met haar programma op te sommen. Het bleek dat de eerste vier of vijf dagen zo bezet waren, dat ze onmogelijk zou kunnen nadenken over de vraag van haar broer. ‘Je zou toch onder de jacht kunnen nadenken!’ suggereerde deze. ‘Waarom al die haast,’ antwoordde de zuster, ‘heb je het soms niet goed bij me? Je mag hier ook wel in nacht en ontij opstaan om de getijden te zingen, als je mij maar niet wakker maakt. En ik wil je wel mager laten eten ook als je daarnaar verlangt.’

Toen mengde Oom Alexander zich in het gesprek. ‘Freule, de staaltjes van gastvrijheid die we hebben genoten zijn van dien aard, dat men zou wensen hier te blijven tot het tijd is

om op te breken, naar het dal van Josaphat. Maar Uw broer heeft maar veertien dagen congé, en in die veertien dagen moeten we nog heel wat afdoen. We wilden Claudius bezoeken, en andere familieleden, Uw broer wilde graag allerlei plekken van zijn jeugd terugzien, kortom, we kunnen niet al te lang hier blijven, hoe ons dat ook spijt.'

'En als je verlegen bent om gezelschap, Clotje,' zei Willem, 'dan kun je later te allen tijde de generaal nog inviteren om met je te jagen en paard te rijden.' 'Ik weet niet of een jong meisje dat welstaanshalve wel doen kan,' antwoordde de gastvrouw met een knipoog. 'Als het zo gesteld is,' zei de generaal, 'dan zal ik Uw enige nog in leven zijnde broer vragen of de familie me toestaat U mijn cour te maken, Freule. Dan heb ik aanleiding om U herhaalde malen een bezoek te brengen.' 'En de boerin kan chaperonneren!' vulde de monnik aan. 'Want als het er zo voorstaat, dan moet ik als enige nog in leven zijnde broer natuurlijk maatregelen nemen opdat de convenances bewaard blijven.'

In de daarop volgende dagen werd er gemusiceerd, gejaagd, paard gereden en de generaal en Clotje werden dikke vrienden. De tweede dag al noemden ze elkaar bij de voornaam en toen Oom Alexander de derde dag een koppel patrijzen verspeelde noemde de freule hem een loebas. 'Nu moet je oppassen, Alexander,' waarschuwde Willem, 'want als ze zo begint heeft ze vues op je.' Alexander streek zijn knevels op en zette een hoge borst: 'Heb je er bezwaar tegen?' 'Ik weet niet of de combinatie wel zo goed is,' zei de monnik peinzend. 'Tenslotte heeft jouw broer al eens een zuster van mij getrouwd, en het resultaat...' 'Laten we de hebbelikheden van Véronique vergeten,' zei Clotje, 'maar ze heeft toch maar een aardige erfenis nagelaten.' 'Die je overigens zult verwerpen, meisje!' herinnerde Willem.

Clotje plantte haar geweer bij de voet, trok haar tabaksbuidel en haar pijp en zei beslist: 'Ik denk er niet aan! Ik heb dat geld nodig voor de toekomst. Ik zal het je vanavond na tafel wel vertellen.'

En die avond begon ze met Alexander te vragen wat hij dacht van de toekomst. 'Het oorlogsgevaar, bedoel je?' vroeg de generaal, maar Clotje schudde haar hoofd.

'Als er een oorlog komt, hoeven we niet over de toekomst te spreken. De volgende oorlog is het einde, niet alleen van het stuk maar van het orkest. Nee, ik bedoel de toekomst als er geen oorlog komt.'

Alexander en Willem zwegen.

'Nu luister eens, jongens,' vervolgde Clotje, 'jullie hebben

allebei gepraat over die neven en nichten, die het geld van Véronique zo nodig hebben. Hoe komt dat? We zijn toch geen van allen in het weeshuis opgegroeid, en in de goot gevonden zijn we ook niet. Die neven en die nichten zijn allemaal hoogst achtenswaardige lieden van goeie stand. De mannen hebben over het algemeen honorabele betrekkingen, en het zijn geen domoren. En toch, ondanks al hun gepoejak kunnen ze maar net het hoofd boven water houden. Hoe komt dat?’ Ze wachtte geen antwoord af, maar sloeg met haar stevige vuist op tafel: ‘Dat kont nondedju omdat we na de oorlog geregeerd zijn geworden door een stel labbekakken, die niets beters weten te doen dan alles maar te nivelleren. Ze zetten de mensen tot hun schouders in de drek, en als er een zijn hoofd uit wil tillen, dan slaan ze met een zeis erover, en dan duik je maar braaf in de toter. Excuseer het nette beeld. Nou, en dat wordt eer erger dan beter. Zolang het aantal alles is en de kwaliteit bijzaak, blijft het zo. En zolang er duizenden arbeiders zijn op één professor of op één kunstenaar zullen ze die professor en die kunstenaar blijven koejoneren. Het moeten allemaal mensen worden die naar hun ouderdomspensioen vegeteren met verplichte verzekering.’

Clotje stopte haar betoog en nam een teug uit haar glas. Willem keek Alexander aan en zei: ‘Die meisjes van tegenwoordig!’ en Alexander maakte een prijzend gebaar in de richting der gastvrouw en zei: ‘Köpfchen, Köpfchen. Ga verder Clothilde.’

‘Zo'n goed als dit, wat moet daarvan terecht komen als ik kom te vallen. Dan wordt het verkocht en verkaveld, en in dit huis, waar generaties Wevers hebben gewoond, komt een tehuis voor ouden van dagen of een rusthuis voor vrijgestelden van de klompenmakersbond. En nu kun je zeggen wat je wilt, maar dit huis heeft toch heel wat meer allure dan wat ze tegenwoordig bouwen voor onze lieve neven en nichten. En terwijl die vrijgestelden of die ouderdomspensionairs hier in deze ruimten leven, kunnen onze familieleden in een duffe straat of in een akelig uniform tuinwijkje huizen, zonder de illusie er ooit eens uit te komen. Ja, misschien drie dagen naar de Ardennen met de autobus. Nu, ik, Clotje Wevers, die nog nooit in haar leven iets heeft gedaan wat niet tevoren vaststond, zal jullie nu eens laten opkijken.’

Weer sloeg ze met haar vuist op de tafel. ‘Ik ga hun de illusie teruggeven, dat niet alles grauw en klein en benepen is. Hoe ik het precies doe weet ik nog niet, maar dit huis blijft na mijn dood intact en ter beschikking van die neven en nichten die niet rond kunnen komen. Veertien dagen per jaar, of een week, of desnoods een week in de twee

jaar kunnen ze hier leven, zoals het mensen betaamt. Ze kunnen jagen, en omdat ze natuurlijk geen jachtgeweren meer kunnen kopen, zal ik zorgen dat er geweren in huis zijn. Ze kunnen hier vissen, ze kunnen paardrijden, en desnoods kunnen ze, als ze niets anders willen, luieren als heren en dames. En daarvoor, mannen, heb ik mijn leven lang geschraapt, omdat ik dit zag aankomen. En daarom wil ik dat geld van Véronique hebben tot de laatste sou. Begrepen?’ Willem en Alexander knikten stil voor zich heen. Even leek het alsof de monnik iets wou zeggen, maar met zijn hand wenkte hij zelf zijn objectie terzijde. ‘Dat is van later zorg,’ mompelde hij. Opeens stond Alexander op, ‘Clothilde, meisje,’ zei hij, ‘geef me de hand, kind. Als je het goed vindt doe ik mee. We maken er een stichting van of een N.V. of wat dan ook, en we leggen botje bij botje, voor de neven Wevers en voor de neven Frencken.’ ‘Prima,’ zei Clotje, ‘hoeveel heb jij, Alexander?’ De generaal keek opeens heel nederig. ‘Om je de waarheid te zeggen, weet ik het niet precies. Maar zo'n goed als dit zou je er niet van kunnen kopen. Dus als je onderscheid wil maken tussen mijn neven en jouw neven...’

‘Kletsboek,’ zei Clotje, ‘dat is de bedoeling niet. Maar hoe meer we hebben hoe beter het is. Het gaat niet om jouw familie en mijn familie, maar alleen erom, dat er mensen zijn die even uit de gelijkmaking kunnen ontsnappen, die even de illusie hebben dat ze niet alleen maar stoelematters voor de bonzen zijn.’ Zonder overgang liet ze erop volgen: ‘En nou heb ik echte dorst gekregen. Ik lust wel een liter bier, wat zeg ik...’ en ze riep luide: ‘Omeer, bier en veel!’

In de stilte die volgde zei Willem onzeker: ‘Ik heb nooit geweten, Clothilde, dat een vrijgevochten mens als jij in staat was tot zulke... moederlijke gedachten.’ Clothilde schudde een beetje treurig het hoofd. ‘Niemand van jullie heeft ooit geweten waartoe Clotje wel, en waartoe Clotje niet in staat was. En jullie hebben je wel vermaakt met die excentrieke Clotje, maar hoe ze zo geworden is, dat hebben jullie nooit bedacht, is het wel?’ Ze keek Willem aan met ogen die vochtig glansden. ‘Hoeft ook niet,’ vervolgde ze, ‘het is nu al lang zo, en zo is het goed. Nog een paar jaar, en dan is Clotje een schone engel, hopen we. En als er dan jongere mensen dan ik, plezier hebben aan wat ik voor ze klaarmaak, dan heb ik mijn deel gedaan. En speel jij ons nu maar eens een stukje Mozart, Willem!’

Terwijl Willem speelde, perfect en met overgave, keek Alexander naar Clotje en draaide aan zijn knevelpunten. En

toen, voorzichtig, legde hij zijn hand op die van de oude dame. Clotje keek hem aan, en Alexander knikte. 'Zo gaat dat,' zei hij vaag.

XII

Beslommeringen van een museumdirecteur

DAAGS na zijn terugkeer ontwaakte Claudius met een onbestemd gevoel van vreugde, en toen hij zijn toilet maakte, wist hij opeens wat de oorzaak ervan was. Hij had in den Haag zijn museum gemist, meer nog dan zijn gezin en zijn huis. Snel nuttigde hij zijn ontbijt, en toen hij bij het museum Perelaer aankwam, ging de deur open, en Jean Berden, die zijn komst had afgewacht, schudde hem hartelijk de hand. 'Ik ben blij dat je er bent, meneer Claudius, het is maar niks zonder jou!' zei hij. Claudius was een heel klein beetje ontroerd door de hartelijkheid van zijn medewerker, maar om dat te verbergen zei hij schertsend: 'Je doet net als of ik een jaar ben weggeweest, Jean, en het is maar net een week.' 'Evengoed,' antwoordde Jean. 'Ik heb hier maar zware dagen gehad, zo zonder aanspraak. Ja, ik had wel werk genoeg, maar je wilt er toch wel eens over praten.'

Claudius begreep de bedoeling van zijn helper, en nodigde hem uit in de directeurskamer zijn ervaringen te vertellen. Nadat hij zich ontdaan had van demi en hoed, zette hij zich met welbehagen in de grote stoel achter de empire tafel die hem als bureau diende. Met welbehagen zag hij, dat er vrijwel geen papieren op de tafel lagen; ze was, in vergelijking tot het bureau van Oom Hubert, verkwikkend leeg. Alleen het mandje met notities deed Claudius even de wenkbrauwen fronsen. Die notities namelijk, speelden een grote rol in zijn leven. In de la van de tafel lag een closetrol van glad papier. Het losse uiteinde stak door een kier tussen tafel en lade naar buiten, en telkens als Claudius een goede inval had, trok hij een stuk closetpapier af, en noteerde er zijn inval op. In zijn binnenste was hij overtuigd, dat hij op deze wijze zeer waardevolle denkbeelden voor vergetelheid bewaarde. Tegenover derden noemde hij het mandje met closetpapier zijn 'wilde suggesties'. Die suggesties hadden betrekking op kunsthistorie, praktische zaken het museum betreffende, vermaningen die hij zijn kroost wilde toedienen, recepten en verlangens voor de keuken, denkbeelden over politiek, en schema's van anecdotes. Het waren deze twee laatste categorieën die maakten, dat Claudius met jaloerse zorg waakte tegen nieuwsgierigheid van toevallige bezoekers van zijn kamer.

Tegenover zijn zwager Matthieu bijvoorbeeld, deed hij het voorkomen, alsof de tamelijk ruige stapel papier gevuld was met notities, zijn werk als directeur betreffende. De enige die het bakje mocht aanraken en ordenen was Jean, die toch al deelgenoot en proefkonijn was voor de anecdotes die Claudius verzoon. Jean luisterde dan met een ernstig en kritisch gezicht, en alleen als hij na afloop hartelijk lachte en zei dat ze echt goed was, achtte Claudius zijn kunstwerk geslaagd. Konden ze de goedkeuring van Jean niet verwerven, dan werden de notities vernietigd.

Claudius haalde de kist met representatiesigaren uit de la, keek erin en fronste zijn voorhoofd. 'Ik heb zo'n idee, Jean, dat er sigaren uit zijn,' zei hij. 'Jeweet wel, jou vertrouw ik volkomen, maar het lijkt me...' Jean onderbrak hem en zei kwaad: 'Dat zal wel dat er sigaren uit de kist weg zijn, want meneer Matthieu heeft hier de hele tijd rondgedaasd. Overal zijn neus in gestoken, zogenaamd omdat hij met die actie bezig is, voor ons museum van de overheid subsidie te krijgen. Maar eerlijk gezegd, meneer Claudius, ik voel er geen bal voor. Als we dan een of andere wethouder krijgen die hier komt dwarskijken, wel, dan heb je nog geen vrij woord meer.' Claudius zuchtte. Hij kende zijn zwager door en door, en hoewel de verhouding tot hem uiterlijk erg hartelijk en vertrouwelijk was, voelde Claudius toch steeds, dat Matthieu zich eigenlijk de beschermer en weldoener van Claudius voelde. Bedachtzaam stak hij een der overgebleven representatiesigaren op, en nodigde Berden uit zijn voorbeeld te volgen. Toen de rook opkrinkelde vroeg hij de suppoost verslag uit te brengen van de voorbije dagen.

'Dat meneer Matthieu hier heeft, rondgeneusd weet je al, meneer Claudius. Dat die Zweden geweest zijn, weet je ook. Heel aardige mensen, gaven me elk een gulden, en daar heb ik een nieuwe pijp van gekocht. Wil je ze eens zien, meneer Claudius?' Claudius zei dat dit geen haast had, en Berden vervolgde: 'D'r is er ook nog een van een tijdschrift geweest voor een reportage, zoals hij zei. Ik denk dat meneer Matthieu erachter zit, die wil tamtam slaan vanwege de subsidie. Weet je wat die hapsnurker van de pers zei, meneer Claudius? Hij zei dat hij wel particuliere verzamelingen kende, die rijker waren dan dit museum. En toen zei ik, ik zei dan moet je die maar gaan fotograferen, meneer. Wij zijn hier tevreden mee, maar wij zijn dan ook maar eenvoudige mensen uit het achterland. Nou, entoennaakte die hapsnurker zijn excuses, maar ik kreeg later op mijn mieter van meneer Matthieu.'

Claudius merkte voorzichtig op, dat Berden zijn woorden een beetje mild moest kiezen als hij met de vertegenwoordiger van de pers sprak, maar hij kon volkomen met Berden meevoelen, dat de opmerking van de hapsnurker een beetje ontactisch was geweest.

De twee vrienden praatten nog een tijdje over koetjes en kalfjes, en tegen half elf ging Berden heen, om in de keuken te zorgen voor de koffie. Dankbaar bedacht Claudius, dat zijn oude assistent hem niet direct had overvallen met een recapitulatie van de ontdekking, dat het kabinet vervalst was. Rustig rokend begon hij de post door te zien, en hij was juist toe aan de tijdschriften, toen zijn zwager met veel lawaai en veel vertoon van hartelijkheid binnenkwam.

Wanneer Matthieu zo luidruchtig en hartelijk deed, dan moest Claudius op zijn tellen passen, dat wist hij. Hij besloot dus tot de aanval over te gaan, en daartoe hield hij Matthieu de kist sigaren voor en vroeg: 'Wil je nòg een sigaar, Matthieu?' Onmiddellijk veranderde de bezoeker van toon. 'Ja, zie je Claudius,' begon hij zachtmoedig, 'omdat jij er niet was, ik mag wel zeggen, omdat jij zeer terecht afwezig was, heb ik maar een oogje in het zeil gehouden, en nu wilde het geval, dat ik toevallig mijn porte-cigare thuis had laten liggen. Ik hoop niet dat je het kwalijk neemt, dat ik me maar bediend heb.' Hoffelijk antwoordde Claudius: 'Integendeel, ik maak je mijn excuses dat ik de sigaren in die la bij mijn privé-zaken had opgeborgen. In het vervolg zal ik ze bij mijn afwezigheid op de schoorsteen zetten.' Met een rood hoofd en onvaste handen trachtte Matthieu het bandje van de sigaar te verwijderen, zonder het dekblad te beschadigen, maar hij zei niets. 'Wat een lafbek,' dacht Claudius, 'hij komt hier om mij de wet te lezen, en nu ik hem het eerste te grazen neem, weet hij niet meer wat hij zeggen moet.' En hardop zei hij: 'Je hebt zeker al heel wat bereikt met betrekking tot die subsidie die je wilt verwerven, is het niet Matthieu?'

Matthieu hervond zijn houding en vertelde vol trots, dat burgemeester en wethouders niet ongenegen waren een subsidie te verlenen, en dat de raad ook wel zou meegaan, maar dat de moeilijkheid erin school, dat er eigenlijk zo weinig activiteit en initiatief van het museum uitging. Claudius antwoordde alleen maar: 'Och, zo!' en Matthieu trachtte weer terug te krabbelen. 'Ja zie je Claudius, ik weet wel dat je van het museum een juweeltje hebt gemaakt, werkelijk, en dat het aan jou te danken is, dat het museum Perelaer zo'n goeie naam heeft, maar je weet hoe de mensen zijn. Ze willen wat meer, hoe zal ik het zeggen, show, wat meer

enfin...' Matthieu verwarde zich in zijn woorden, en Claudius kwam hem te hulp: 'Je wilt zeggen, dat een museum wat meer sensatie moet verwekken. Moet zorgen in het nieuws te komen, zoals dat heet, omdat anders de leden van de gemeenteraad niet snappen dat zo'n museum een rol speelt in het geestelijk welzijn van de stad. Nu, Matthieu, ik kan je een aardig, nogal sensationeel nieuwtje vertellen. Misschien is dat wat voor de Koerier. Dat kabinet weet je wel, dat we uit het versterf van de schoonmoeder van Wethouder van Bilsen hebben gekocht, herinner je je wel, op jouw aanraden, dat is vals, archifaux. De wormgaatjes zijn er met jachthagel ingeschoten. Berden heeft het ontdekt.'

Matthieu keek zijn zwager ongerust aan. 'Nou zou je toch zeggen,' stamelde hij, 'wie had dat kunnen denken, tegen die prijs. Maar het lijkt me, Claudius, dat we dat in dit stadium van de onderhandelingen maar niet moesten publiceren. Die van Bilsen heeft nogal wat invloed enne... enfin. Kijk, Claudius, ik kan me voorstellen dat jij, als wetenschapsman, dat niet zo ziet, maar we moeten nu een politiek spelletje spelen, en dan is het zaak, niemand in het harnas te jagen. Ik zie dat als zakenman beter dan jij. Maar à propos, valt die eh... nalatenschap van je nicht nogal mee? Het zal wel een hele reddering geven, niet?'

Claudius hield nog even vast aan de valsheid van het kabinet. 'Als je dat liever hebt, zal ik geen ruchtbaarheid geven aan die valsheid. En ik zal Jean zeggen zijn mond te houden. Maar je kunt van mij niet verwachten dat ik het opstel en voor bezichtiging vrijgeef, tenzij met een indicatie van wat echt en wat nieuw is. Och en wat die erfenis betreft, dat valt niet tegen, al moet je wel bedenken, dat er enorme successierechten afgaan. En veel varkens maken de spoeling dun, zoals het spreekwoord zegt.'

'Och, toch!' antwoordde Matthieu deelnemend. 'Ik meende anders van Angèle te begrijpen, dat eh... het versterf nogal aanzienlijk is, en dat er voor jou nog wel wat revenuen aanzitten. Kijk, en omdat de tijden zijn wat ze zijn, had ik gedacht, dat je nu misschien, enfin, je weet, de kosten aan het museum Perelaer verbonden, zijn nogal hoog, en ze komen tenslotte helemaal op de zaak, en enfin, de zaak, dat ben ik.' 'Pardon,' zei Claudius ernstig, 'je bent directeur van de N.V. Perelaer, maar Angèle en de anderen zitten erin met hun geld. Zelf heb je altijd betoogd, dat het museum een reserve van de N.V. betekent. Maar ik begrijp je bedoeling wel. Je zou graag willen, dat ik 'n deel van de kost en van het museum voor mijn rekening neem. Bijvoorbeeld mijn salaris, is het niet?'

‘In zekeren zin wel,’ gaf Matthieu toe. ‘Maar als het museum wordt overgenomen door de gemeente, of althans gaat werken met een subsidie, dan verandert de zaak. Vandaar dat ik nog eens heel sterk wil aandringen op je medewerking voor het verkrijgen van die subsidie.’

‘En als ik dat niet doe?’ vroeg Claudius rustig.

‘Maar Claudius,’ riep Matthieu dramatisch uit, ‘we hebben het altijd zo goed kunnen vinden. Tenslotte hebben wij samen het museum gemaakt tot wat het is, en nu we eindelijk verlichting van lasten kunnen bereiken, nu zou je... Nee, Claudius, dat had ik niet van je gedacht, eerlijk!’

‘Ik zeg niet, dat ik niet wil meewerken, mijn beste Matthieu, ik vraag je alleen maar wat de gevolgen zouden zijn als ik niet meewerkte. En daarop heb je nog niet geantwoord. En toch zou ik dat antwoord graag hebben voordat ik mijn standpunt definitief bepaal. Trouwens ik wil er ook nog eens rustig met Angèle over praten. Het is namelijk niet uitgesloten dat ik met het kapitaaltje dat we erven van nicht Véronique, eventueel vermeerderd met een deel van Angèle's aandeel in de zaak, me zou interesseren in een kunsthandel.’ Verbaasd hoorde Claudius zichzelf spreken. Met geen haar op zijn hoofd had hij ooit gedacht aan die mogelijkheid, maar terwijl ze bij hem opkwam vond hij ze niet eens zo vreemd.

Matthieu stond op, en begon opgewonden heen en weer te lopen.

‘Maar Claudius, je verbaast me. Je bent helemaal niet geschikt voor de handel, enne, dat aandeel van Angèle in de zaak, dat zit muurvast, dat weet je toch wel. De zaak rendeert goed, maar er is op het ogenblik geen sprake van dat we geld vrij kunnen maken.’

‘Oh, voor aandelen in een goed renderende zaak zijn altijd wel interessanten te vinden. En wat mijn handelskennis betreft: ik zou me inkopen in een zaak die commercieel goed geleid is, nu al.’ Opeens kreeg Claudius een ingeving. Hij stond op, ging naar zijn zwager toe en legde zijn hand op diens schouder. ‘Luister eens Matthieu. Ik heb de indruk, dat je het financieel moeilijk hebt. Ik weet, dat je nogal eens een gokje waagt aan de beurs, en een tijdje geleden heb ik je gezegd dat, historisch gezien, die Korea-boom nooit zou kunnen aanhouden. Ik heb eveneens gezegd, dat je voorzichtig moest zijn met de inkoop. Wringt daar de schoen, beste vriend?’ Claudius had hartelijk en zachtjes gesproken, en Matthieu keek verlegen voor zich.

‘Hoe weet je dat allemaal?’ vroeg hij na een ogenblik stilte.

‘Ik ben niet helemaal zo naïef als jullie, kooplui, wel denken,’ antwoordde Claudius. Maar ik zie dat ik dus goed geraden heb. Welnu, beste Matthieu, van man tot man: ik zal je helpen om de lasten van het museum te verlichten, liefst uit de openbare kas. Maar ik geloof niet, dat je de goede weg bewandelt. We moeten laten doorschemeren, dat we van plan zijn het hele museum te verkopen. Doorschemeren, let goed op. Ondertussen zal ik wel een stunt verzinnen om de populariteit te vergroten. En wat het geld van Véroniques versterf betreft, daarmee zal ik je te hulp komen als het moet. Maar één ding moet je me beloven. Je moet niet meer proberen slim te doen tegen mij, want zo'n ouwe historicus is snuggerder dan je denkt. En nu praten we er verder niet over, ik sta achter je.’

Matthieu schudde Claudius de hand en zei dat hij het nobel vond, erg nobel. En dat het hem goed deed, dat hij nu zijn moeilijkheden met iemand vertrouwds kon bespreken. En dat vooral Georgette, zijn vrouw, en zijn dochters het niet mochten weten.

‘Die laat je dus mooi weer spelen terwijl jij in de regen staat,’ merkte Claudius hoofdschuddend op. ‘Man en vrouw zijn één, Matthieu, in voor en in tegenspoed. Dat zijn van die gemeenplaatsen, die waar zijn, of horen te zijn, ondanks het feit dat ze honderdduizend maal herhaald zijn.’

Op dat ogenblik stopte voor het museum Perelaer een grote glanzende Amerikaanse auto.

‘Het is waar ook,’ zei Matthieu een beetje geërgerd, ‘Georgette zou vandaag haar nieuwe auto krijgen, en me daarmee komen afhalen.’

XIII

Claudius verdedigt de onschuld en krijgt een rare aanbieding

NA enige dagen moest Claudius zijn werkzaamheden in het museum Perelaer weer opschorten, om zijn taak als executeur testamentair voort te zetten. In Véroniques huis ging het inventariseren rustig voort. Op de schrijftafel van Oom Hubert lagen stapels inventarisatiestaten door Paca niet zonder fouten getypt. Claudius begon ze door te bladeren, maar erg interessante lectuur vond hij het niet. Dat Véronique zesendertig gefestonneerde en gemoltonneerde onderbroeken had nagelaten, dat er twee halsbanden waren ontdekt met zilveren schildjes, die een hondennaam droegen, was merkwaardig, maar Claudius interesseerde zich daar alleen voor, doordat hij met een zucht zich afvroeg hoe hij die rommel kwijt moest raken. Maar geleidelijk kwamen er posten voor die van meer belang waren. Daar was bijvoorbeeld de lijst van Véroniques juwelen, twee foliovellen lang. Er waren broches van weinig waarde, bedelarmbandjes, een collier van zilveren stuivertjes, maar er waren ook cameeën die de Vries getaxeerd had tegen een forse waarde. ‘Daar moet ik eens naar vragen,’ bedacht Claudius, ‘want deze bedragen lijken me erg hoog.’ Hij las verder en kwam aan de afdeling diamanten, parels, robijnen en smaragden, waarvan Véronique goed voorzien was, blijkbaar. De rivière, die de freule Palkhorst van Druitenberg uit gevoelsoverwegingen graag wilde hebben, noteerde een bedrag van vijf cijfers. Er was een snoer van smaragden dat blijkbaar bedoeld was voor een of andere Maharana, zo kostbaar was het. Er was een diadeempje van diamanten, robijnen en saffieren, dat, meende Claudius, afschuwelijk zijn moest, maar dat toch een behoorlijk bestanddeel van het vermogen uitmaakte.

Hij werd in zijn lectuur gestoord, doordat Paca tamelijk onstuimig de kamer binnenkwam. Zonder inleiding zei het meisje: ‘De Vries is een kwal, bah wat een ulk.’ Claudius keek zijn secretaresse over zijn bril aan en vroeg wat een ulk was. ‘Ik weet het niet precies,’ bekende Paca, ‘ik heb dat scheldwoord geleerd toen ik in Twente kampeerde, en het schijnt iets te maken te hebben met een bunzing of zo.’

‘Juist,’ zei Claudius, ‘dus meneer de Vries schijnt iets te maken te hebben met stinkdieren. En waarom mijn lieve kind?’

Paca liet zich met een smak neer op de canapé, en antwoordde: ‘Omdat meneer de Vries in de gaten heeft dat ik geen kind meer ben.’ ‘Pardon,’ zei Claudius, ‘het woord ontviel me. Ik weet ook wel dat je geen kind meer bent, maar maakt dat mij ook tot een ulk?’

Paca begon te lachen. ‘Natuurlijk niet. U is...’ Blijkbaar schrok Paca van wat ze zeggen wilde, want na heel even geaarzeld te hebben ging ze voort: ‘De Vries probeert me te verleiden.’ Claudius keek het meisje met grote ogen aan, maar merkwaardigerwijze week zijn verbazing al heel gauw voor een gevoel dat merkwaardig veel weg had van jalouzie. ‘Wat een aap!’ zei Claudius, ‘maakt hij het je lastig?’ En Paca begon te vertellen. Ze was in het begin een beetje boos over het gedrag van meneer de Vries, maar in retrospect zag ze blijkbaar toch meer de grappige kant van het geval. Het scheen begonnen te zijn toen Claudius nog in de stad was. Als Paca de staten optelde, keek meneer de Vries over haar schouder, maar geleidelijk kwam hij steeds dichterbij, totdat hij tenslotte ongeveer op Paca's schouder leunde. De volgende etappe was, dat de taxateur Paca begon te onthalen op lekkere sigaretten. In het begin rookte hij afschuwelijke stinkstokken die sterk naar tonka en vrijwel niet naar tabak roken, maar op een morgen had hij een doos van vijftig dure sigaretten meegebracht, en als Paca alle aangeboden sigaretten zou hebben aangenomen, dan had ze een heftige nicotinevergiftiging opgedaan. Toen, op een keer had de Don Juan haar een hele doos aangeboden, en toen dat aanbod werd afgeslagen, had hij gezegd, dat het heel collegiaal bedoeld was. Ze moesten toch samenwerken, nietwaar? Paca had hem aangeraden om dozen sigaretten aan te bieden aan deurwaarders en andere manspersonen met wie hij wel samenwerkte; de Vries had daarop zijn taktiek gewijzigd, en was de volgende dag verschenen in zijn beste pak, en om zijn hals droeg hij niet meer de zwarte butterfly zoals gewoonlijk, maar een felblauwe Amerikaanse cravatte, beschilderd met meerminnen en spreuken. Hij vond dat blijkbaar een schoon kledingstuk want hij vroeg Paca's oordeelerover, ondermededeling, dat men met zijn tijd moest meegaan, en vlot zijn met de jeugd. Vervolgens had hij een doos bonbons meegebracht, en toen Paca die heerlijk vond, had hij haar uitgenodigd om naar de bioscoop te gaan.

‘Ik heb die uitnodiging aangenomen,’ vertelde ze, ‘en afgesproken om half negen op een heel tochtige hoek. Ik ben natuurlijk niet gegaan, maar mijn broertje Jim is gaan kijken. Om negen uur stond hij er nog, en hij had lichtgele schoenen

aan. Maar als U denkt dat dit lesje geholpen heeft, dan vergist U zich. Want de volgende morgen kwam hij mèt gele schoenen en nog een doos bonbons aanzetten. Enfin, we waren toen net bezig met de taxatie van de juwelen, en ik moet zeggen, dat ik nog nooit zoveel stenen bijeen gezien heb. Vooral die diamanten collier, nou moe! Ik zei dat ik die zo prachtig vond, en toen zei hij, dat die me ook uitstekend zou staan. En of ik hem niet eens wou aanpassen. Nu, ik was zo stom, en hij keuterde maar van vorstelijk en koninklijk. Maar toen ik het ding wou afdoen, kreeg ik het slot niet los, en toen ging de Vries me helpen, maar hij futselde op allerlei plekken waar helemaal geen sloten waren. En toen heb ik hem een klap om de oren gegeven, en heb Lucie gevraagd me te helpen.' Paca zweeg en Claudius vroeg: 'En is dat het eind van de tragedie?'

Energiek schudde het meisje het hoofd. 'Oh, nee, hij probeert van alles, en toen ik hem dreigde dat ik U alles zou vertellen, zei hij, dat hij dan alles zou ontkennen, en dat U hem eerder zou geloven dan een... dan een hysterische meid of zoiets.'

Claudius legde behoedzaam zijn sigaar in de asbak, en zei plechtig: 'Hier past maar één woord.' Hij zweeg even en sprak toen met nadruk: 'Nondedju, of je zou eventueel ook kunnen zeggen: potverdomme. Maak het je gemakkelijk, Paca, neem een sigaret zonder bijbedoelingen, en wacht hier even op me. De Vries is, als ik het wel heb in de eetkamer.' Inderdaad was de Vries in de eetkamer, waar hij aan de grote, uitgetrokken tafel zat, die bedekt was met tafelzilver. Toen Claudius binnenkwam stond hij op, en vertelde dat ze aardig opschoten. De executeur ging tegenover de taxateur zitten en begon. 'Hoelang denkt U, dat U hier nog werk hebt, meneer de Vries?' Het antwoord was een beetje vaag, dat hing ervan af, zei de ander. 'En hoe is de samenwerking met juffrouw van den Dries?' vroeg Claudius uiterst kalm. Die samenwerking ging wel. De juffrouw was niet een van de vlugsten, maar ja, het was ook ongewoon werk voor haar. 'Het is anders wel een heel aardig meisje, nietwaar, meneer de Vries? Een van de aardigste meisjes die ik in jaren ontmoet heb.' In het muizengezicht van meneer de Vries daagde zoiets als achterdocht. 'Hoe bedoelt U dat?' vroeg hij onzeker. 'Zoals ik het zeg,' was het antwoord. 'Ik geloof, meneer de Vries, dat U als taxateur, en ik als museumdirecteur één ding gemeen hebben. Wij hebben allebei een open oog voor schoonheid, nietwaar? Maar dan geloof ik toch, dat U ondanks Uw beroepseed, toch slecht de waarde van mooie din-

gen kunt schatten. U heeft bijvoorbeeld juffrouw van den Dries helemaal verkeerd getaxeerd. En mij erbij. Want, meneer de Vries, wat juffrouw van den Dries me verteld heeft over Uw zonderlinge vergissingen en aberraties op amoreus gebied, geloof ik zonder meer.’ De Vries wilde wat zeggen, maar Claudius liet hem niet aan het woord komen. Terwijl hij opstond en om de tafel liep naar de zenuwachtige Don Juan ging hij voort: ‘Dat U juffrouw van den Dries erg mooi en erg aardig vindt, kan ik me voorstellen, dat is Uw schuld niet. Maar dat U nu denkt haar het hof te kunnen maken, met hoop op succes ook nog, dat is zonder meer een teken van imbeciliteit.’ Hij stond nu vlak voor de Vries, die langzaam van zijn stoel was opgerezen. ‘Kijk,’ zei Claudius ‘dat U met een bovenuitwas als de Uwe, die slechts per analogie kop genoemd kan worden, met een gezicht waar een fatsoenlijke rat voor zou bedanken een das durft te dragen als dit vod, is iets dat van overheidswege strafbaar gesteld moest worden met zes uren schandpaal.’ Met een snelle beweging van één vinger deed Claudius de meerminnendas fladderen. De Vries vermande zich, en kreet dat Claudius beledigend was.

‘Integendeel,’ zei Claudius. ‘U hoort eindelijk de waarheid. En als U zich met een volkomen misplaatste zelfoverschatting beledigd mocht voelen, dan kan ik U alleen maar aanraden eens na te gaan welke belediging U juffrouw van den Dries hebt aangedaan. En als U pooiersschoenen wilt dragen, dan hoeft U nog niet te denken dat een jong meisje als zij gediend zou zijn van pooiersmanieren.’ Wederom wees Claudius de gele schoenen aan met zijn stevige zwarte, op een manier die een pijnlijke trek in het gezicht van de Vries deed verschijnen. ‘En mocht U voortgaan met Uw kwalijke pogingen om het juffrouw van den Dries onaangenaam te maken, dan zult U bemerken, dat ik nog zeer wel in staat ben om U te deponeren waar een kwijlebabbel als U thuis hoort: Temidden van de paardendrek.’

De Vries was buiten adem van kwaadheid. Toen hij eindelijk zijn spraak terugkreeg zei hij: ‘U is geen heer.’ Minzaam antwoordde Claudius: ‘U heeft gelijk, ik ben de aartsengel Michaël, en verjaag onreine geesten. En voor het overige heeft U voortaan zelf maar Uw taxaties op te schrijven, en te zorgen dat binnen veertien dagen de taxatierapporten gereed zijn.’ Waardig wendde Claudius zich af en verliet de eetkamer. Tegen Paca zei hij geen woord over het merkwaardige gesprek met de Vries. ‘Voort aan zal meneer de Vries zijn eigen taxaties opschrijven,’ vertelde hij, ‘want ik zal je moeten be-

lasten met de correspondentie. Wil je de volgende brief schrijven aan Freule Palkhorst van Druitenberg...'

Maar Paca onderbrak hem en vertelde dat er iemand zat te wachten, die Claudius spreken wilde. Achterdochtig vroeg de executeur wat dat voor iemand was, en Paca overhandigde hem een kaartje:

ODO PETERS

Showroom voor Damesconfectie

stond er met sierlijke krulleletters op. 'Hij wacht in de tuinkamer,' lichtte Paca hem in.

Terwijl hij de trap afdaalde bedacht Claudius dat er toch wel merkwaardige beroepen in de wereld waren. Hier was dus blijkbaar een man die zijn bestaan vond in het laten tonen van kleren. De man die deze zonderlinge broodwinning had was een machtig individu met een ronde kop en een blozend gezicht vol kwabbige zakken. Hij stond op uit zijn stoel, en terwijl hij Claudius een rijkberingde hand toestak zei hij met een vette hartelijkheid: 'Nee, maar, na al die tijd, nee maar.' 'Meneer Peters, vermoed ik?' vroeg Claudius voorzichtig, 'ik kan me tot mijn spijt niet herinneren...'

De ander porde hem speels in de zij en sprak: 'Jaja, we worden er niet jonger op. Maar je herinnert je je slapie toch nog wel, uit dienst.'

Er ging Claudius een licht op. In het verre verleden, toen hij een talentvol kanonnier was bij de vestingartillerie had hij een kameraad, een tenger en hongerig joch, die voor sigaretten en biertjes Claudius' onprettige karweitjes, als schoenen poetsen en dergelijke opknapte. Maar die man heette Jan, en Claudius zei dat.

'Klopt precies,' juichte de ander, 'ik wist wel dat je me niet vergeten was. Maar zie je,' liet hij er geheimzinnig op volgen, 'in mijn vak kun je niet Jan Peters heten. Je moet weten, Claudius, dat ik eerst in de muziekwereld ben beweest, violist, en crooner. Maar eh... mijn stem is niet meer zo best, zie je, dus heb ik een paar jaar geleden de bakens verzet. Je moet weten dat ik toen net getrouwd was, met mijn tweede vrouw, en die was mannequin van haar vak. Een prima mannequin. En toen dacht ik zo, Odo, er moeten steeds meer mannequins komen, dat is de geest van de tijd. En toen zijn we eerst een mannequinschool begonnen, weet je, en om de kinderen oefening en ervaring te geven, lieten we ze wel eens optreden, vooral voor confectiefabrieken. Nu, en de fabrikanten vonden dat zo gemakkelijk, dat ik nu een vast showbedrijf

heb: ze kunnen in mijn salons tonen, of ze kunnen mijn troepje huren. Ze weten dat ik prima waar lever, en van de andere kant weten mijn meisjes, dat ze vast werk hebben, tenminste, zolang hun figuur goed blijft.' Claudius had met klimmende verwondering het verslag van Odo Peters' loopbaan aangehoord. Toen deze zweeg wist hij eigenlijk niets anders te zeggen dan: 'Zo, dat is interessant. Juist, een showbusiness. Inderdaad.' Er kwamen een macht van vragen op in zijn brein. Hij zag allerlei mogelijkheden, niet zozeer in zakelijk opzicht als wel ten opzichte van de zeden en gewoonten van een dergelijke wereld. Dat verreweg de meeste mannequins door en door fatsoenlijke en hardwerkende meisjes en vrouwen zijn, wist hij wel, maar het was hem vaak genoeg, in gesprekken met kennissen en vrienden, gebleken, dat deze kennis niet erg algemeen verspreid was, en hij kon zich voorstellen, dat een manager van een mannequintroep heel nuttig werk kon doen door de eventuele kijkers van deze omstandigheid op de hoogte te brengen. Maar wat ter wereld hij met een showbedrijf te maken kon hebben, was hem volkomen duister, en dus vroeg hij, wat hij voor Odo Peters kon doen.

'Dat zal ik je zeggen, Claudius,' antwoordde de showman, en na een geheimzinnige pauze ging Peters voort: 'Mijn meisjes zijn allemaal zó, zie je, maar zó. Je zult ver moeten zoeken voor je zo'n knap troepje bij elkaar krijgt, en figuurtjes, en snuitjes, zalfje meneer, zalfje voor een dorstig hart. Maar als ik je nu zeg dat ze eigenlijk maar een paar shows per week hebben, en dat niet eens het hele jaar door, dan begrijp je wel, dat die meisjes zich wel eens vervelen. En het is oneconomisch ook. Niet efficiënt. En nu had ik zo gedacht: die meisjes kunnen in de tijd dat ze geen show lopen wel op een andere manier nuttig zijn. Ik dacht: de adverteerders willen steeds meer pin-up foto's hebben, al verkopen ze doodkisten, een mooi meisje moet in de advertentie. Man, in Amerika is dat een zaak: fotomodellen. En nu had ik zo gedacht: Odo, dat is wat voor jou. Een paar fotocamera's, en je levert de klanten niet alleen een puike show, maar ook nog eigen advertentiemateriaal.'

In de geest zag Claudius de Amerikaanse weekbladen die hij wel eens kocht: inderdaad, daar waren pagina's en pagina's vol foto's van mooie meisjes, die allemaal moesten dienen om de verkoop te stimuleren van auto's, koelkasten, grasmaaiers, televisietoestellen, truitjes, bra's, step-ins, en nog veel meer. Maar nog steeds wist hij niet wat hij hiermee te maken had.

En weer vroeg hij beleefd, hoe hij bij de geniale plannen van Odo Peters betrokken kon zijn.

‘Dat zal ik je zeggen, Claudius,’ ging Odo enthousiast door, ‘ik hoorde toevallig van een kennis dat je nogal in de slappe was gekomen bent door die erfenis van je nicht. En als jij nu een beetje kapitaal in de zaak steekt, voor de camera's en de reclame, dan hebben we allebei een dikke winst.’

‘Maar mijn beste Peters,’ protesteerde Claudius, ‘ik heb toch helemaal geen verstand van dat soort zaken. Hemeltjelief, ik heb geen idee wat zo'n reclamefoto opbrengt, en of er al niet veel te veel firma's zijn die ze leveren. Enne, ik voel er eigenlijk weinig voor om geld te verdienen, ahem, aan vrouwelijk schoon. Ja, ik weet wel, dat er niets, achter zit, maar het idee, weet je.’

Peters klopte hem vertrouwelijk op de schouder. ‘Begrijp ik, Claudius, begrijp ik. Maar in de eerste plaats hoef je geen verstand van die zaken te hebben, dat heb ik. Ik ben al in bespreking met een van de grootste reclamebureaux van het land, en die willen wel. Ik kan van hun alle kapitaal krijgen dat ik nodig heb, maar dan ben ik geen baas meer in eigen huis, en dan ben ik binnenkort de boodschappenjongen van de advertentiemagnaten. En in de tweede plaats, er is geweldige behoefte aan goeie foto's die geschikt zijn voor het Nederlandse publiek. Kijk, in het buitenland, daar kijken ze zo nauw niet, daar maken ze foto's, enfin, die de kranten hier niet zouden opnemen. Nee, wat wij gaan maken is allemaal high class, netjes, beschaafd.’

Terwijl Claudius eigenlijk al het voorstel van de ander verworpen had, ging Odo voort met het aanprijzen van zijn ideeën. Hij haalde uit een prachtige aktentas grote foto's die, naar hij zeide, zijn mannequins voorstelden. Maar Claudius hield niet van glanzende foto's, hij hield niet van glamour girls, en hij vond de quasi pikante poses en toiletjes van een naieve wansmaak.

‘Nou?’ zei Peters, en porde Claudius ten tweeden male in de zij. ‘Zijn dat vrouwtjes of zijn dat kapstokken?’ Hij wees op een blondje, dat in een bikini gekleed in een ongemakkelijke, krampachtige houding op een rotsblok zat. ‘Als je die meid ontmoet, Claudius, jongen! En geestig, en dansen dat ze kan. Je moest ze eens een avond mee uitnemen, dan zou je wel anders piepen. Maar natuurlijk, je hoeft nog niet direct te beslissen. Kom eens kijken, dat verplicht je tot niets, dan zie je zelf.’

Kort daarop raakte Claudius zijn slapie kwijt. Terwijl hij de trap opging schudde hij nog eens zijn hoofd. ‘Dat is niks

voor jou, Claudius,' sprak hij zichzelf toe. 'Al die mooie meisjes. Niks voor jouw avontuurlijk hart.' Hij besloot de volgende dag Odo Peters te laten weten, dat hij van deze belegging afzag, dan was de zaak afgedaan. Maar desondanks stak hij het adreskaartje zorgvuldig in zijn portefeuille. Toen hij de kamer van Oom Hubert binnenkwam, keek Paca hem nieuwsgierig aan. Plechtig zei Claudius: 'Dat had Oom Hubert nog eens moeten beleven. Ze willen me pacha maken van een roedel fotomodellen.' En zonder overgang liet hij volgen: 'Na al de verwikkelingen, van deze dag hebben we een pretje verdiend. We gaan, als je niets beters te doen hebt, samen een aperitiefje drinken, en eten dan een stukje.'

Paca ging enthousiast op dat voorstel in, en een uur later ontmoette zij hem gekleed in haar beste cocktailjurk, in een café dat gevuld was met geposeerde dames die jong, oudere heren die flink, en jonge mannen met te veel krullen, die mondain wilden schijnen.

Bij haar tweede sherry vroeg Paca opeens: 'Die Odo Peters, van vanmiddag, is dat niet die man, die twee jaar geleden veroordeeld is wegens de handel in onzedelijke foto's? In alle kranten stond het.'

Door de inspanning die het hem kostte een krachtterm te onderdrukken verslikte Claudius zich deerlijk. Eindelijk, nadat hij zijn waardigheid had teruggevonden zei hij streng: 'Dit is geen onderwerp voor jongedames.'

'Als juriste dien ik mijn broodheer te beschermen tegen gerechtelijke onaangenaamheden,' antwoordde Paca gewichtig.

XIV

Claudius wordt zakelijk en demonstreert tekentalent

TOEN Paca 's morgens binnenkwam in Oom Huberts kamer, vond ze haar werkgever in een neerslachtige stemming. Dat kon ze zien, omdat Claudius sigaretten rookte. Dat was een zeker teken dat hij in een neerslachtige bui was, of last had van zenuwen. Maar dit was niet wat haar het ergste trof: Claudius zat aan de grote tafel, en sorteerde brieven. 'Claudius,' riep ze uit, 'wat doe je?'

Sinds het uitgangetje na het bezoek van Odo Peters noemde Paca haar werkgever bij de voornaam. Na het dinertje namelijk, had Claudius het meisje meegenomen naar een dancing, en toen zij opmerkte dat hij wel erg goed danste had Claudius tevreden gezegd dat hij ook nog niet zó oud was, en dat hij zich eigenlijk meer thuis voelde bij de stralende jeugd, dan bij de enigszins duffe mannen van zijn eigen leeftijd. Om zijn enthousiasme te temperen had Paca hem toen nadrukkelijk Oom Claudius genoemd, maar deze had uitdrukkelijk ontkend haar oom te zijn. En zo werd het 'Claudius.'

Op haar ontstelde uitroep keek Claudius ernstig op. 'Ik schep orde,' zei hij plechtig. 'In de eerste woelige weken van onze samenwerking is er te weinig aandacht besteed aan de correspondentie. We hebben, om het zo maar eens te zeggen, de inkomende stukken aan hun lot overgelaten, ze opgestapeld op Oom Huberts secretaire, maar we moeten er eindelijk eens iets aan gaan doen, anders wordt het onbeleefd. En de eerste handeling is natuurlijk sorteren.'

Paca keek verschrikt: 'Maar Claudius,' antwoordde ze, 'ik had die brieven allemaal al gesorteerd. Ik had ze verdeeld in een paar rubrieken bedelbrieven, waanzinnige voorstellen, gemier van erfgenamen, en gewone onzin. En nu...'

'Die indeling lijkt me logisch,' mijmerde Claudius, 'maar ik was eigenlijk aan het uitzoeken of we niet een betere indeling konden maken, namelijk in brieven die zichzelf beantwoorden, brieven die geen antwoord nodig hebben, en brieven die de moeite waard zijn. Het is namelijk mijn ervaring dat negentig procent van de inkomsten der posterijen, voorzover het mijn correspondentie betreft tenminste, bestaan uit weggegooid geld. Ze schrijven mij brieven dat ze een schilderij hebben dat wel een Rembrandt kon zijn, of waar-

van grootvader altijd zeide, dat ze het in ere moesten houden, Kijk, als het nu een Rembrandt is, kan ik het toch niet kopen, en dat kunnen ze weten. Is het geen Rembrandt, dan denk ik er niet aan om dat schilderij waarmede ze grootvader hebben opgelicht te kopen. Voor dergelijke brieven heb ik standaardantwoorden, die Berden eenmaal per maand naar behoefte typt. Soms in tienvoud, soms minder. Ik heb dat systeem geleerd van je Oom Henri, die efficiency-expert is. Hoe hij dat noemde weet ik niet meer, maar het systeem schijnt een naam te hebben. Welnu, we moeten zien, of we niet alle correspondentie, nicht Véroniques nalatenschap betreffende, kunnen afdoen met dergelijke formulieren, Neem nu eens al die bedelbrieven: daarop antwoorden we, dat het sympathieke voorstel onze volle aandacht had, maar dat we in dit stadium niet kunnen beslissen, daar de beslissing hoort tot de competentie der erfgenamen. Eventueel kunnen we eraan toevoegen, dat als ze het voorstel in tachtigvoud, voorzien van gefrankeerde enveloppes willen inzenden, we het aan de erfgenamen willen doorzenden.'

'In tachtigvoud?' vroeg Paca onthutst, 'zijn er zoveel erfgenamen?'

'Natuurlijk niet,' stelde Claudius haar gerust, 'om je de waarheid te zeggen heb ik ze nog niet geteld.'

'Dan zou ik daar maar eens mee beginnen. Een van deze dagen is het insect de Vries klaar met zijn inventarisering, en als we dan nog de opgaven krijgen van de notaris en van de bank, dan moeten we weten met hoeveel erfgenamen we te doen hebben. Je zei laatst, dat je een stamboom had opgemaakt. Is dat zo?'

'Wees niet zo streng, Paca, tenslotte ben ik de baas. Globaal ken ik de stamboom, maar of het me ooit zal gelukken de andere erfgenamen de ingewikkelde verhoudingen duidelijk te maken is de vraag. Neem nu eens Berendina. Zij stamt af van Gerardus Wevers en Willemien Jansen. Staak één van de Wevers. Goed, maar ze komt ook nog eens voor als afstammeling, althans aangehuwde afstammeling van Anna Frencken die gehuwd was met Frederik Volleboezem. Duidelijk, Berendina, die in het dagelijkse leven veel plaats inneemt, neemt ook veel plaats in in de rij der erfgenamen, Maar pas nu op. Mijn moeder was een Wösten, maar die heeft niets uit te staan met de staak Maria Wevers, echtgenote van Joseph Wösten, waarvan Henri de afstammeling is. Zo zie je, hoe moeilijk het is vergissingen te voorkomen.' Claudius knikte voldaan en gewichtig.

'Claudius,' zei Paca zakelijk, 'er is maar één manier. Je moet

de stamboom, voorzover van belang voor ons werk, tekenen. Je weet wel, zo'n stamboom met van die harken en zo, en met cijfertjes.'

Claudius knikte. 'Dit is het tweede goede idee dat je vanmorgen oppert. Je moet het zelf weten, maar als je in dit tempo doorgaat heb je binnenkort geen baan meer.'

'Maar Claudius,' mopperde Paca, 'je zult me toch niet aan de dijk zetten omdat ik goede ideeën heb.'

'Je begrijpt het verkeerd, lieve Paca. Als je te veel en te efficiënte ideeën hebt, dan zal de erfenis zo snel worden afgewikkeld, dat je nog niet één jaar op kamers kunt wonen in Leiden. Wat dat betreft zou je je kunnen spiegelen aan een aantal Franse ambtenaren, die naar ik hoorde, werkzaam zijn op de préfecture in Parijs. Ze vormen met hun drieën, als ik het wel heb, het afwikkelingsbureau van het schadebureau van de oorlog. Maar niet die van 1939-'45, zelfs niet die van 1914-'18, maar van die van 1870-'71. Dit betekent niet dat ik van plan ben tachtig jaar te werken aan de afwikkeling van deze erfenis, maar we moeten niet over één nacht ijs gaan. Maar je voorstel om de stamboom te tekenen vind ik uitstekend, en ik ga er direct aan beginnen. Maar om het zo prozaïsch te doen met van die harkjes en cijfertjes, daar voel ik niets voor. Wanneer ze dan een kunsthistoricus als executeur testamentair hebben, dan zullen ze een smaakvolle stamboom krijgen. En nu stel ik je voor dat jij eens kijkt wat je met de correspondentie kunt doen, en dan ga ik ondertussen de stad in om de ingrediënten te kopen die ik nodig heb voor mijn stamboom.'

'Je bent niet goed wijs, Claudius,' zei Paca oneerbiedig, 'maar ik heb duizendmaal liever zo'n gek als jij dan een droge bokking.'

Claudius, die al bij de deur was, draaide zich om en terwijl hij ernstig met zijn vinger dreigde zei hij: 'Paca, Paca, als charmante jongedames dergelijke dingen zeggen tegen mannen op middelbare leeftijd, dan hebben de commères ongunstig commentaar, en meestal terecht!'

Paca begon brieven te beantwoorden, in de geest die ze dacht dat goed was. Een heleboel brieven kon ze afdoen met een nietszeggende afwijzing. Maar er waren er, die meer zorg eisten, en omdat ze nu bij ervaring wist, hoeveel commentaar Claudius placht te geven bij een antwoord, besloot ze hem voor faits accomplis te stellen. Haar meesterstuk van die morgen was de brief aan freule Palkhorst van Druitenberg, die Véroniques riviére de diamants wilde hebben uit gevoelsoverwegingen. In haar antwoord het Paca doorsche-

meren, dat de executeur testamentair erg blij was te vernemen dat Véronique zowaar een goede vriendin had, die zoveel van haar hield, dat ze zoveel prijs stelde op een klein aandenken. Gaarne had men dan ook zonder meer aan haar verzoek voldaan, om haar de rivière toe te zenden, maar dat was, meende ondergetekende, niet verantwoord tegenover de andere erfgenamen, nademaal de rivière getaxeerd was op... Toen Paca de taxatielijsten zocht om het juiste bedrag in te vullen, bleek dat deze in handen waren van meneer de Vries, die nog steeds in de eetkamer opereerde. Ze rees half op van haar stoel om de taxatielijsten te gaan halen, rilde even, en liet zich terugzakken. Resoluut vulde ze in dat de rivière was getaxeerd op zeventigduizend gulden. Hij, de executeur wilde echter wel, indien de freule daar prijs op stelde, de overige erfgenamen voorstellen haar het juweel af te staan, indien ze de taxatiewaarde in de boedel stortte. Op deze wijze zou zij in het bezit komen van het stuk waaraan voor haar zoveel gevoelswaarde verbonden was, en de erfgenamen konden zich niet benadeeld voelen.

Het was lunchtijd geworden voordat Claudius opdaagde. Hij was beladen met pakjes en een tamelijk grote rol, en trots als een kleine jongen zei hij tot Paca: 'Nu zul je eens wat zien, wacht maar, nu krijg je wat te zien!' Tamelijk onhandig pakte hij de rol uit, en ontvouwde een stuk tekenpapier van enige vierkante meters oppervlak.

'Maar Claudius,' zei Paca, 'hoeveel van die stambomen wil je in 's hemelsnaam tekenen?' Verwonderd keek de ijverige executeur haar aan en zei: 'Hoeveel? Eén natuurlijk, maar een waar men uit wijs kan. Alleen zoek ik een plek waar ik mijn papier kan opspannen.' Ook, hierop wist Paca, die taxerende vrijwel door heel het huis was gegaan, goede raad. 'Op de mangelzolder staat een heel grote plank, die vroeger gediend heeft om bij feestelijke gelegenheden de eettafels te verlengen. Daarop kan een stamboom worden getekend, die nog veel ingewikkelder is dan die van nicht Véronique.' Onmiddellijk wilde Claudius die plank gaan halen, maar Jules kondigde aan, dat de lunch op tafel stond, en terwijl Claudius en Paca met smaak hun eten verorberden, haalde Jules, geholpen door een van zijn jongens, de plank van de zolder, en stelde die op tegen de wand van de tuinkamer. Claudius gunde zich geen tijd om een tweede kopje koffie te nuttigen na tafel en een sigaar te roken. Met grote haast haalde hij de andere pakjes van Oom Huberts kamer, en begon zijn schatten uit te stallen, nadat hij, geholpen door Jules, het papier had opgespannen. Hij had houtskool, Oostindische inkt, pla-

kaatverf, penselen, een wiek en nog veel meer. Dat alles legde hij op een mimitafeltje, nam daarna een stuk houtskool, en schetste boven het midden van de onderzijde een groot ovaal. ‘Dit,’ zei hij tot Paca, die toekeek, ‘is de basis der fontein. In dit ovaal komt Véronique.’ Met enige lijnen schetste hij een gelijkenis van de aflijvige. ‘Zou je er wel caricaturen van maken, Claudius?’ vroeg Paca bezorgd. ‘Als je één caricatuur tekent, moeten het allemaal caricaturen worden, en dan is het de vraag of de levenden dat prettig zullen vinden.’ Claudius wendde zich om en zei: ‘Zou je denken? Ik kan nog altijd alle critiek ontwapenen door me te verschuilen achtef een gebrek aan tekenvaardigheid of gebrek aan tekenvaardigheid goedpraten door allerindividueelste artistieke opvattingen voor te wenden. Dat is tenslotte modern en progressief, en zoals je weet is tegenwoordig het ergste wat men iemand kan verwijten, dat hij niet progressief is. En als men daarbij dan bedenkt dat bewuste progressiviteit doorgaans niets anders is dan een vrijbrief om heel oude en vergeten domheden nòg eens uit te halen, dan zou ik het niet prettig vinden om progressief te heten.’

Terwijl hij een heel betoog hield over de ware progressiviteit, die volgens hem eerst geconstateerd kan worden door het nageslacht, wiekte hij de eerste lijnen van het papier, en begon met frisse moed opnieuw. Ditmaal begon hij boven aan het papier een hoorn des overvloeds te tekenen, waaruit een levendige waterstroom ontsproot, op welks golven tal van voorwerpen dreven, die Paca herkende als de wonderlijkste bezittingen van nicht Véronique. De stroom vloeide, op Claudius' tekening, in een bekken, waaruit een gekroonde leeuw gulzig dronk. Op de hoorn en op het bekken tekende hij cartouches, die hij voorlopig leeg liet. Zijn woordenstroom droogde intussen op, en met een kinderlijke concentratie werkte hij voort. Paca stond op, verliet de kamer en ging weer terug naar haar correspondentie.

Vanuit het bekken deed Claudius twee stromen vloeien, die zich vanuit twee schelpen verdeelden in kleinere takken, de ene in vijf, de andere in zes. En onder deze stroompjes stonden dan planten die door het water werden bevoeid.

Tegen de tijd dat Claudius de tiende of twaalfde cartouche in zijn voorstelling aanbracht, werd de deur geopend, en Henri Wösten stapte binnen.

‘Jules zei dat ik je eigenlijk niet moest storen,’ begon Henri het gesprek, ‘omdat je zo prettig bezig was, maar ik had niet veel tijd, ik moet vanavond weer naar huis, en daarom stoor ik je toch maar, Claudius. Maar wat moet dat allemaal voor-

tellen?’ vroeg hij verwonderd. Trots zei de ander, dat dit de schematische voorstelling werd van de verdeling van Véroniques erfenis.

‘Het is prachtig,’ zei Henri, ‘maar vind je die gekroonde leeuw er niet te welvarend uitzien? Je zou hem beter kunnen vervangen door een variant op het paard van von Münchhausen, dat gehalveerd was, en dat een onlesbare dorst vertoonde, omdat het water er maar doorstroomde. “Een uitstekend idee, Henri,” antwoordde Claudius enthousiast,’ ‘eigenlijk had ik er al bezwaar tegen om die gekroonde leeuw in een zo vernederende situatie af te beelden. Het paard ware beter, en dan kunnen we er tegelijk de Münchhausen opzetten, die verantwoordelijk is voor het lekzijn van het dier.’ Hij had reeds de wiek in de hand om het nieuwe denkbeeld gestalte te geven, maar Henri Wösten hield zijn handterug. ‘Vind je dit eigenlijk geen tijd vermorsen, Claudius?’ vroeg hij. ‘Voor jou, een efficiency-expert moet dat wel zo lijken,’ gaf Claudius toe, ‘maar je vergeet dat tijd doorgebracht met het verrichten wat ons verheugt nimmer verloren tijd is. Het brengt zijn rente op in groter werklust wanneer men dingen doet waartoe men weinig neiging voelt. Maar Henri, daarover zal ik niet uitweiden. Ik kan me voorstellen, dat jij liever een grafiek zou zien waarin bijvoorbeeld elke vierkante millimeter honderd gulden voorstelt.’ ‘Zoiets,’ zei Henri, ‘maar daarvoor kwam ik niet bij je, Claudius.’ Hij werd een beetje verlegen terwijl hij sprak, en geaffaireerd zocht hij in zijn aktentas. ‘Je moet eens kijken, Claudius,’ ging hij voort, terwijl hij een brief overrijkte, ‘ik heb gisteren dit schriftuur ontvangen. Ik ben met je eens, dat het te belachelijk is om over te praten, maar je zult me toegeven, dat kwaadwilligen je heel wat last zouden kunnen bezorgen.’

Claudius nam de brief ter hand en zag dat die geschreven was door het insect de Vries. Deze schreef daarin dat hij in een cassette een lijst van sieraden had gevonden van de hand van Véronique, van welke lijst hij afschrift bijsloot. Tal van sieraden, deelde hij mede, die wel op deze lijst voorkwamen, waren bij de inventarisatie niet gevonden. En nu verzocht hij meneer Wösten om eens bij meneer Frencken te informeren, of deze daarvoor misschien een verklaring wist. De verhouding tussen de executeur en de taxateur was de laatste tijd zo gespannen, dat hij liever zelve niet deze pijnlijke en misschien zeer ernstige aangelegenheid aansneed, gezien de opvliegendheid van meneer Frencken. De toon van de brief was honingzoet, en volgens de letterlijke betekenis der woorden, behelsde hij niets, dat voor Claudius ernstige verwikkelin-

gen tevoorschijn zou kunnen roepen. Maar in de zachtaardige woordkeus was een ondertoon te beluisteren die insinueerde, dat Claudius wel zou weten waar de ontbrekende juwelen waren, en waarom ze bij de inventarisering niet waren aangetroffen.

Claudius kreeg een rood hoofd, maar zei zeer kalm: ‘Zo, is dat het nieuwste?’ Hij ging voort het afschrift der lijst te bekijken. Onderwijl gaf hij fragmentarisch commentaar: ‘Een tiara van briljanten, belachelijk. Een pendant met een scarabee. Nooit gezien.’

Henri liet Claudius even zijn gang gaan, terwijl hij hem nauwkeurig observeerde. Tenslotte zei hij: ‘Je begrijpt wel Claudius, dat ik heel goed snap, dat dit een poging is van die meneer de Vries om jou het leven zuur te maken, en dat jij onmogelijk juwelen kunt produceren, die misschien alleen bestaan hebben in de fantasie van nicht Véronique. Van de andere kant vraag ik mewel af, wat deze lijst te betekenen heeft. We kennen allemaal de grapjes van ons lieve familielid, maar dit is toch wel een beetje bar. Wat moeten we doen?’ Claudius wilde antwoorden, maar Henri liet hem niet aan het woord komen: ‘We moeten een onderzoek instellen naar de oorsprong en de ouderdom van deze lijst, en dan nagaan of ze inderdaad als inventaris bedoeld is. Wat ze anders zou kunnen betekenen, is me niet duidelijk.’

‘Laten we eerst zien, dat we de lijst in handen krijgen, maar ik betwijfel of die ellendeling ze zal willen afgeven. Weet je wat hier achter zit?’ ging Claudius voort, en hij vertelde Henri de schermutselingen met de taxateur. Henri kreeg een verbeterde uitdrukking in zijn gelaat. ‘Zo, zit de zaak zo? Dan zal ik eens als de bliksem dat mannetje duidelijk gaan maken, dat hij een deel van de inventaris, die hij moet taxeren heeft verduisterd.’ Claudius schrok: ‘Maar hij is toch beëdigd?’ ‘Jawel,’ antwoordde Henri, ‘maar dit document had hij als een geoliede bliksem aan jou ter hand moeten stellen. Enfin, ik zal wel zien.’ Henri stapte energiek naar de deur en daalde de trap af.

Alleen achtergebleven, zette Claudius zich moe en zwaar in een fauteuil. ‘Ook dat nog,’ dacht hij mat, en in de geest zag hij zich al omgeven door het wantrouwen van de medeërfgenen. Maar geleidelijk week de matheid, en maakte plaats voor een beginnende woede. Hij was flink woedend, tegen de tijd dat Henri terugkwam, en hij ijsbeerde door de kamer terwijl hij sappige verwensingen en beledigende qualificaties. mompelde aan het adres van de Vries.

Maar Henri glimlachte. ‘Hier is het stuk van overtuiging,’

zei hij, terwijl hij met een vergeeld papier zwaaide. ‘Dat mannetje wilde het eerst niet eens afgeven, maar nadat ik hem gewezen had op zijn poging tot verduistering draaide hij bij en kreeg ik het. Maar hij waarschuwde mij, dat ik er rekening mee moest houden, dat hij er afschrift van had.’

De beide vrienden vergeleken het origineel met het afschrift, en bevonden dat dit klopte. ‘Wat nu?’ zei Claudius onzeker. ‘We moeten een beetje detective spelen,’ zei Henri opgewekt. ‘Laten we de brief eens goed bekijken.’ Hij breidde het document uit op tafel, en de beide mannen bukten zich erover, en bekeken het aandachtig.

‘Ik geloof,’ zei Claudius na een tijdje, ‘dat je onbewust een aanwijzing hebt gegeven toen je sprak van brief: dit is inderdaad geschreven op een velletje correspondentiepost, zoals Veronique altijd gebruikte, maar omdat de lijst lang dreigde te worden, heeft ze het velletje opgevouwen, en dwars over de twee bladzijden geschreven. Dat kun je zien op de vouw. Kijk maar, de vouw is ouder dan het schrift, want in de vouw is de inkt een beetje uitgevloeid.’ Henri keek Claudius verwonderd aan. ‘Waar heb je die wijsheid van?’ vroeg hij bevreemd. Maar Claudius ging verder, en geleidelijk, terwijl hij doorpraatte kreeg hij zijn zekerheid en zijn een beetje gemaniëerde toon terug. ‘Maar weet je wat nu het bevreemdende is? Vouw de brief nu eens dicht.’ Henri deed het. ‘Welnu, mijn waarde Watson, wat zie je? De twee helften zijn niet even lang. Er is, met andere woorden, een stuk afgesneden of geknipt.’ Henri knikte. ‘En nu opletten,’ ging Claudius verder. ‘Dat stuk is niet afgesneden of geknipt van de onderkant van de lijst, hetgeen verklaarbaar zou zijn als de schrijfster dat gedaan had omdat de lijst toch uit was, maar het ontbrekende stuk is de bovenkant van de lijst. En nu zie je ook, dat de lijst geen opschrift draagt, hetgeen niet bepaald te verwachten is van een pennevoerster als wijlen nicht Véronique was. Er heeft, mogen we aannemen, iets boven gestaan, maar wat?’ Claudius ging naar een kast toe, opende die, scharrelde een beetje in de opgeborgen rommel, en kwam met een vergrootglas aandragen. ‘Als we nu toch detective spelen,’ zei hij, ‘dan doen we het echt. Zo aanstonds gaan we vingerafdrukken, bloedspatten, blonde haren en geronnen tranen ontdekken.’ Onderwijl had hij de brief opgenomen, en bekeek de bovenrand van het papier.

‘Nu moet je eens kijken, Henri,’ zei hij na een paar seconden ingespannen getuurd te hebben. ‘Die bovenkant is er met een mes vanaf gesneden,’ legde hij uit. ‘Heb je daar een loupe voor nodig?’ vroeg Henri geringschattend, Maar hij nam

toch de loupe over en keek waar Claudius ook had getuurd. ‘Zie je iets bijzonders aan die rand?’ vroeg Claudius een beetje plagend. Henri schudde het hoofd, en gaf de brief terug aan Claudius. ‘Ik moet me al heel sterk vergissen als die bovenkant van de lijst er niet recent is afgesneden,’ zei deze, ‘want terwijl de vouw in het papier volkomen is geplet, alsof er jarenlang iets op heeft gelegen, zien we de braam van de snee opgekruld.’ Met een elegant gebaar overhandigde hij weer het papier aan Henri, voegde er het vergrootglas bij terwijl hij met veel aplomb zei: ‘Voilà’. Henri keek en knikte ‘Claudius, jongen, je laat me verbaasd staan. Je lijkt wel een vakman.’ Claudius begon, een beetje gestreeld in zijn ijdelheid, opgewonden uit te leggen hoe hij tot zijn conclusies was gekomen, maar het betoog was zo onlogisch, dat Henri bij zichzelf dacht: ‘De vent heeft toch wel een benijdenswaardige flair.’ Maar toen de executeur was uitgesproken, vroeg hij: ‘En wat doen we nu, Claudius?’

‘Nu,’ zei Claudius gedecideerd, ‘gaan we het mannetje de Vries door de gehaktmolen draaien, na hem met een nagelvijl de benen onder zijn achterste te hebben afgevijld. En als we daarmee klaar zijn, overhandigen we hem aan de gemeentereiniging.’ Hij wilde naar de deur snellen, maar Henri hield hem terug. ‘Even krijgsraad houden, Claudius, want nu hebben we de kans dat mannetje te verrassen.’

De ander liet zich overhalen, en de twee vrienden zetten zich naast elkander op de canapé, en begonnen een druk, geheimzinnig gesprek.

XV

De raad der ouderlingen deelt Claudius zijn onwrikbaar besluit mee, en Don Carlos wil slim zijn

DE huurauto, veel dagen tevoren door Oom Alexander in Brussel gecharterd, reed luid toeterend de straat in, waaraan nicht Véroniques huis gelegen was. De generaal zat naast de chauffeur, en keek ingespannen naar de huisnummers. Op de achterbank zat de monnik Dom Willem, en naast hem Clotje, die met haast overdreven welbehagen trok aan een kwaadaardig uitziende Brazielsigaar. Ze waren haast het huis voorbijgereden, maar op het laatste ogenblik slaakten zowel de generaal als de oude dame wilde kreten, en de auto kwam met piepende remmen plotseling tot stilstand. ‘Allee allee,’ zei de chauffeur, ‘ge zoudt ene mens doen verschieten.’ Hij manoeuvreerde voorzichtig zijn voertuig langs het trottoir, en informeerde of het lang zou duren. De raad der ouderlingen hield even beraad, en, men besloot de chauffeur aan de goede zorgen van Jules en Lucie toe te vertrouwen. ‘Maar bedenkt manneke,’ zei oom Alexander, terwijl hij naar de massale Brusselaar opkeek, ‘dat ze hier streng zijn met de verkeersregels. Als ge naar drank ruikt, en ge rijdt maar zoveel dood als een gesnooie kater, dan gaat ge voor vier maanden in het cachot.’ ‘Allee, allee,’ mijmerde de chauffeur, ‘dat de mensen het mekare toch zo moeilijk maken. Het is wreed, zunne!’

De binnenkomst van de raad der ouden in de tuinkamer verstoorde het geheimzinnig beraad der beide samenzweerders. Het werd, om precies te zijn, verstoord doordat de deur, na een bescheiden kloppen van Jules, openbarstte, en de kamer plotseling vervuld was van kraaiende begroetingskreten van de generaal en tante Clotje.

‘Wel potverdomme,’ zei de generaal, ‘daar zitten de twee jongelingen van Naïm op de canapé, en verdienen van ons, arme erfgenamen, grof geld omdat ze ons wijsmaken, dat ze bezig zijn met de regeling der erfenis.’ Hij deelde klappen op de schouder rond, aan Claudius, aan Henri, en tenslotte ook aan Dom Willem. ‘We hebben elkaar vandaag al gezien’ zei de monnik met een pijnlijk gezicht.

Clotje omhelsde Henri en gaf hem ondertussen beledigende namen, ze pompte Claudius' hand, en terwijl ze gesticuleerde met haar sigaar zei ze: ‘Ik ben rokende binnengekomen, dat

is tegen de maintien, maar als je er niets van zegt, Claudius, krijg je ook een braziel. Ik heb ze van morgen nog met petroleum opgepoetst. Alexander, geef me de réticule.’ Uit de ouderwetse draagtas diepte ze een meer dan levensgrote sigarenkoker op, zocht met veel zorg een ongeschonden braziel uit, en gaf ze aan Claudius.

Geleidelijk kwam er orde in het vertrek. De bezoekers gingen zitten, en Claudius, zich zijn plicht als gastheer herinnerende, zei dat hij even voor thee zou zorgen. Dit was het sein voor de generaal om op te springen, en terwijl hij heen en weer danste zei hij: ‘Thee, allemensen, hoor je dat Willem, ze willen ons weer thee laten drinken. Wat is dat hier voor een land; ik heb gisteren zes kennissen bezocht, en overal thee gedronken. Hebben jullie hier nog niet genoeg onzuiver water, dat je het ook nog moet drinken?’

Claudius suste zijn oom, en vroeg wat hij dan mocht aanbieden.

‘Denk eraan, Alexander, dat het een zakenbezoek is,’ zei Clotje streng. ‘Eerst praten, dan drinken wat je wilt. Trouwens dan is het uur ook geschikter om iets te drinken.’

‘Ja,’ zei de monnik, ‘we zijn gekomen, Claudius, om je het besluit mede te delen, waartoe je oom Alexander en mijn zuster Clothilde gekomen zijn na rijp beraad.’

‘Het is mijn besluit,’ interrompeerde Clotje, ‘en jullie mogen meedoen. Die loebas,’ vervolgde ze, terwijl ze op Dom Willem wees, ‘had het in zijn hoofd gehaald, dat wij, ouderen, maar afstand moesten doen van de erfenis van Véronique, ten bate van de jongeren die het zo nodig hebben. Hij had zowaar dat zwakhoofd daar, je oom, ook al overtuigd. Maar ik heb ze alle vijf bij elkaar. Clotje vangen ze niet. Clotje voelt er niets voor om een mooi stuk geld als de erfenis is, zo te versnipperen, dat je van de parten hoogstens nog een koelkast kunt kopen. Ik heb andere plannen.’

Met veel verve, aangemoedigd door interrupties van Alexander zette ze haar plannen voor het vacantieverblijf der beide families Frencken en Wevers uiteen. Het leek nu zo goed als zeker, dat zij zowel als de generaal hun hele hebben en houden zouden inbrengen in een stichting, die Clotje's doel zou nastreven. En van die stichting zouden zij en Alexander de directie vormen, en dat moest een benoeming zijn voor het leven.

Claudius knikte, ‘Dat baantje gun ik U graag, allebei. Maar dan moeten jullie eens zien, wat je een ruzie krijgt.’ ‘Wij samen ruzie?’ vroeg Clotje. ‘Dat durft hij niet.’ ‘Ik ben teveel cavalier,’ zei de generaal en draaide zijn snorpunten op.

‘Dat bedoel ik niet,’ antwoordde Claudius, ‘maar je zult zien dat al de ontelbare gezinnen tegelijk en allemaal levenslang vakantie willen houden. En om nu de tijden toe te wijzen, dat wordt ruzie, geloof me.’

Er ontstond weer een opgewonden gesprek waarbij woorden als: vacatiespreiding, door het lot beslissen, en dergelijke vielen. Clotje legde uit dat het jongvolk wel allemaal tegelijk kon komen logeren, de jongens in de oude paardenstal, en de meisjes in het koetshuis.

Henri informeerde waar ze het nodige huis- en keukenpersoneel vandaan zouden halen, en toen kwam Clotje voor de dag met het voorstel om Jules en Lucie daartoe aan te werven.

Op dat ogenblik klopte Jules aan, en omdat niemand antwoordde, het gesprek was te rumoerig om de welgedresseerde klop te horen, trad hij de kamer binnen. ‘Je komt als geroepen, Jules,’ zei Clotje, maar de huis knecht antwoordde kalm en vriendelijk: ‘Dat doet me genoegen te horen, freule, maar ik kwam meneer Claudius eigenlijk mededelen, dat er een meneer is om hem te spreken.’ Claudius fronste de wenkbrouwen en zei dat hij geen tijd had. ‘Maar die meneer zegt, dat hij helemaal uit Barcelona komt, en dat hij een neef is van meneer Claudius. Hier is zijn kaartje.’ Over Claudius' schouder las Henri mee:

Carlos Frencken y Limpido
Barcelona

Onmiddellijk begon de familie uit te rekenen, wie deze Carlos zijn kon, en men werd het er, onder leiding van Claudius, over eens, dat dit de tweede zoon moest zijn van Gertrude Frencken en die Spaanse reder Jacintho Limpido, en men besloot, de bezoeker in de familiekring te ontvangen. Terwijl men wachtte, overlegden de verzamelden, welke taal er gesproken zou moeten worden, maar dat probleem werd opgelost, doordat een dik rond mannetje met een olijfkleurige huid de kamer binnen rolde, Claudius heftig omhelsde, en in afschuwelijk Nederlands zei, dat dit het gelukkigste ogenblik van zijn leven was. Hij werd voorgesteld, omhelsde oom Alexander, kustte de hand eerst van tante Clotje en toen van Dom Willem, drukte langdurig en hartelijk de hand van Henri Wösten, en begon toen de groeten over te brengen van zijn ouders. ‘Het bericht van het sterven van nicht Véronique, oh, hoe triest, kwam te laat om nog naar de begrafenis te komen,’ zei hij ongeveer, ‘maman, elle pleurait, oh, la pauvre. Ze wilde een telegram zenden, maar dat is niet hartelijk

genoeg. Ze wilde een brief schrijven, maar brieven, ach, ze zijn koud, nee, gevoelens moet men overbrengen à voix vive. Ik zeg tegen papa, ik zal gaan. Ik zal mijn zaken in de steek laten en gaan. Om de familie mede te delen, dat wij in diepe droefenis gedompeld zijn.'

Oom Alexander draaide geprikkeld aan zijn snor en interrompeerde op dit punt: 'Nou, wij niet!'

Don Carlos keek hem een ogenblik verwezen aan, glimlachte toen olieachtig en zei: 'Zoveel beter. Dan kom ik ter zake. Mijn papa doet, als U weet, grote zaken met Nederlanden. Groot, heel groot. Hij zegt, ga heen en zie na. Regel wat te regelen valt, de zaken moeten groter worden. Hijzelf, te oud hijzelf, kan niet gaan. Alfonso, mijn broer, hij kan niet gaan omdat hij compagnie leidt, de kantoor der rederij. Hij zegt: Carlos is aangewezen man. Ik maak me vrij. Ik ga. Hier ben ik.'

Claudius informeerde belangstellend naar de overige leden der familie, hoorde toen dat de oude Jacintho eigenlijk rentenierde, en dat Alfonso, de oudste zoon, de rederij bedreef. Wat Carlos eigenlijk uitvoerde werd niet duidelijk, hij deed zaken, nu hier, nu daar; nu zo, nu anders. De zusters, Carmen en Pilar maakten het goed. Pilar was getrouwd, en Carmen was celliste, groot artieste zei Don Carlos.

Verwonderd zat Claudius zich af te vragen wat deze neef eigenlijk kwam doen. Hij kwam dan, moest men aannemen, als afgezant van zijn vader, om de familie de groeten over te brengen, en tevens om een blik te werpen op de Nederlandse belangen der firma. En verder?

Carlos vertelde, dat het misschien practisch zou zijn, wanneer men hem het Limpidopart der nalatenschap zou uitbetalen, in contanten. Dan kon hij die meenemen, als hij op een schip van de rederij naar Barcelona terugvoer. 'No questions, no customs,' zei hij met een knipoog.

Claudius kreeg een heel onbehagelijk gevoel, en hij voelde, dat ook de andere leden van het gezelschap een erg ongunstige indruk kregen van dit familielid.

Voorzichtig zei hij: 'Natuurlijk, Carlos, is daar weinig bezwaar tegen. Er zijn natuurlijk formaliteiten. Eigenlijk zijn we nog niet toe aan de afwikkeling, maar ik denk dat er geen bezwaar zou bestaan tegen het uitbetalen van, laat ons zeggen, tachtig procent van de geschatte waarde. Onmiddellijk vroeg Don Carlos hoeveel dat wel zijn zou, en op de mededeling van de executeur dat het ongeveer een ton kon belopen, na aftrek van rechten, stemde de man enthousiast in met Claudius' denkbeeld. 'Alleen,' vervolgde Claudius, 'het

is gek dat ik het zeg, maar tenslotte: wet is wet, we zullen moeten vragen om een legitimatie, en om een machtiging van je moeder, die de eigenlijke rechtverkrijgende is.

Don Carlos legde uit, dat bij hun, man en vrouw een zijn, maar oom Alexander torpedeerde deze mededeling door zich te herinneren, dat Gertrude op huwelijksvoorwaarden was getrouwd, volgens de Nederlandse wet. ‘Dus dat wordt,’ zei hij, ‘een machtiging van je moeder, met bijstand van je vader.’

Even aarzelde Don Carlos, maar niet lang. Hij verklaarde die machtiging natuurlijk niet te hebben. Hij had gedacht, dat zijn Nederlandse verwanten wel zulke voorname lieden zouden zijn, dat ze wisten wat het woord van een heer waard was, en hij was bereid zijn woord, zijn erewoord te geven. ‘Ach ja,’ merkte Dom Willem op, ‘dat doen we ook wel. Als een onberispelijk heer ons zijnwoord geeft, dan vliegen we. Maar de wet is gemaakt door kleine burgermannen en wantrouwende juristen. En meneer Claudius is aansprakelijk voor de wet. Moeilijk, moeilijk.’

‘Ik stel voor,’ zei Clotje, ‘dat Don Carlos morgen deze aangelegenheid rustig met Claudius bespreekt, en dat we nu eens overleggen wat we drinken en eten, en waar en wanneer. Dat is urgent, want ik heb dorst van al dat praten, en honger van de reis.’

Don Carlos wachtte de vaststelling der plannen af, en vroeg toen verlof om zich te gaan verfrissen in zijn hotel; dan zou hij later zich bij het gezelschap voegen. Nauwelijks was de deur dicht achter de Spaanse neef, of de overigen keken elkander in stilte aan, met een uitdrukking op hun gelaat alsof ze iets heel onaangenaams hadden meegemaakt.

Oom Alexander verbrak de stilte: ‘Wil je wedden Claudius, dat papa Limpido van deze hele geschiedenis niets weet?’ ‘Het is er een van Ali Baba,’ zei tante Clotje.

Op dat ogenblik kwam Paca binnen, en werd voorgesteld aan haar familieleden. ‘Kom hier, lieve kind,’ zei tante Clotje, ‘want jij bent het mooiste argument voor mijn plannen dat ik tot nu toe onder ogen kreeg.’

‘Ik kwam alleen maar vragen of U de postnog wilt tekenen, oom Claudius, of dat het tot morgen kan wachten.’

Claudius dacht na, en zei toen op een toon alsof hij dit gewoon was: ‘Och, Paca, we hebben de zaken goed besproken, teken maar in opdracht.’

En zo kwam het, dat de volgende dag de freule Palkhorst van Druitenberg met een ernstige aanval van galstenen onder de wol moest.

XVI

Oom Alexander belast zich met een discrete taak, en Paca en Claudius komen op het spoor van een betekenis volle transactie

DE familie was uitermate correct tegenover Don Carlos, zo correct dat deze na de maaltijd afscheid nam, vermoeidheid door de reis voorwendende. Nadat hij vertrokken was, bespraken de overigen hun indruk van de plotseling verschenen neef.

‘Het zou mij niet verwonderen,’ opperde Henri Wösten, ‘wanneer zou blijken dat deze meneer helemaal niet Carlos Limpido is.’

Claudius schudde het hoofd. ‘Voor zover ik zien kan, lijkt hij wel wat op zijn moeder, en trouwens, ik zie niet in hoe een wildvreemde op de hoogte kan zijn van het overlijden van nicht Véronique, en van het feit dat ik executeur ben.’ ‘Pff,’ interrumpeerde Paca, ‘dat wist Odo Peters nog wel.’ Onmiddellijk wilde iedereen weten wie Odo Peters was, en oom Alexander verklaarde dat dit nu een relatie was waar hij heel zijn leven naar had gesmacht, maar op het aanbod van Claudius, hem het adres van de grote Odo te verraden, ging hij niet in.

‘Maar à propos van die soi disant Carlos Limpido: Ik zeg je dat het misschien helemaal geen Spanjool is, maar een doodgewone knecht van Sinterklaas die wat anders in de zak wil steken dan ondeugende kindertjes.’

En toen kreeg oom Alexander een idee. ‘In welk hotel zei hij dat hij logeerde?’ Iemand noemde een modern en tamelijk prijzig hotel.

‘Goed,’ zei de generaal, ‘daar is een café aan verbonden, en wij gaan in dat café een biertje drinken.’

‘Dat is prima,’ riep Clotje uit, ‘en dan wil jij zeker wel een praatje maken met de directeur of de portier. Uitstekend idee, maar jongemeisjes als Paca en Clotje hebben hun schoonheidsslaap nodig. Gaan jullie maar, dan tracteer ik Paca op een afzakkertje, en dan brengt die me wel naar het hotel, is het niet lieve?’

Dus gingen Henri, Claudius en oom Alexander op weg om hun kennis en wijsheid te verdienen. Oom Alexander was de man die zich belastte met de discrete taak een onderzoek in te stellen. Hij begon met de hotelportier te attaqueren, op

een toon, die een welwillende kapitein zou hebben aangeslagen tegen zijn oppasser in het jaar zoveel. Het bleek dat de portier daardoor zo geïmponeerd werd, dat hij alle gewenste inlichtingen verschafte. Er logeerde in het hotel een meneer Limpido, maar die had als woonplaats opgegeven: Parijs. De portier had niet alleen de pas van die meneer gezien, maar hem zelfs geruime tijd in handen gehad, omdat de gast de voorkeur eraan had gegeven dat de portier de vreemdelingenfiche voor de politie invulde. Het was geen gewone Spaanse pas, maar zo een die gevoerd werd door vluchtelingen na de Spaanse Burgeroorlog, door aanhangers der gevluchte republikeinse regering dus.

Trots en knevelstrijkend kwam Alexander terug bij zijn neven.

‘Die vuilik is helemaal niet uit Barcelona gekomen,’ zei hij kwaad, ‘en hij is helemaal niet gemachtigd om wat ook in ontvangst te nemen.’

‘Stop,’ zei Claudius, ‘dat staat helemaal niet vast. Het is toch wel mogelijk dat de familie in correspondentie staat met de gevluchte zoon, en dat hij zo volkomen van alles op de hoogte is?’

‘Juist,’ riep Henri, ‘en als je het mij vraagt wil die vluchteling zijn schrale vluchtelingentas een beetje aanvullen op kosten van zijn familie!’

‘Als je wilt,’ stelde de generaal voor, ‘dan zal ik dit zaakje wel eens voor je uitvissen, Claudius, en al zou ik ervoor naar Barcelona moeten, de waarheid achterhalen we.’

‘U moet niet zoveel moeite doen, oom Alexander. Als er naar Barcelona gegaan moet worden, kan ik dat wel even doen, maar laten we goed bedenken, dat we ten koste van alles schandaal moeten vermijden.’

‘We hoeven niet naar Barcelona,’ zei Henri Wösten, ‘helaas niet Wanneer die rederij Limpido zaken doet met Nederland dan zullen ze in een of andere havenstad wel een agent of een correspondent hebben zitten, en van die kunnen we natuurlijk heel wat te weten komen over het huis Limpido en deszelfs Carlussen. En in het uiterste geval kunnenwe Barcelona opbellen.’

‘Barcelona opbellen,’ zei Claudius met een wrange trek op zijn gelaat, ‘dat moeten jullie dan maar doen. Ik vind het al erg als ik de kruidenier om de hoek moet opbellen.’

Tenslotte werd er besloten, dat oom Alexander een intens onderzoek zou instellen, zonder intussen te veel huzarenstreken uit te halen, en zonder naar Barcelona te reizen.

Kort daarop ging het gezelschap uiteen, en Claudius begaf

zich ter ruste. De volgende morgen lag hij enige tijd wakker in bed, en voelde zich diep ellendig. Twee dingen bedrukten hem diep: de juwelenlijst van het mannetje de Vries, en de aankomst van die Carlos. ‘Het is een rare snijer,’ dacht Claudius, ‘maar ik heb toch niet de indruk dat het een bandiet is. Tenslotte is een politiek vluchteling een man van karakter. Maar op hetzelfde ogenblik ontwaakte zijn instinct van historicus en hij vulde de gedachte aan: ‘Tenzij het natuurlijk een profiteur is, die op het verkeerde paard heeft gewed.’ Hij zag dat het onderhand bij tien was, en zuchtend stond hij op en begon zich aan te kleden. Henri Wösten was al weg, en had de boodschap achtergelaten, dat hij wel naar het huis van Véronique zou opbellen. In de sombere conversatiezaal vond hij Dom Willem, die zijn brevier even onderbrak om mede te delen, dat oom Alexander en Clotje de stad in waren gegaan om te winkelen.

Lusteloos ontbeet Claudius, en ging naar zijn hoofdkwartier. Hij keek de ingekomen post aan, zonder ook maar één couvert open te maken, en bepeinsde wat hij nu zou gaan doen. Met weemoed dacht hij aan de picturale stamboom, maar hij voelde niet de minste lust om te gaan schilderen. Dus haalde hij de juwelenlijst voor de dag, en ging die nog eens nader bekijken. Inmiddels bracht Lucie de morgenkoffie, en zoals gebruikelijk was, kwam Paca die drinken in Claudius' gezelschap. Claudius toonde het merkwaardige document aan Paca, en vertelde haar wat hij eraan ontdekt had.

‘Claudius,’ zei Paca, ‘je kon een creatuur zijn van Agatha Christie. Het is formidabel. Natuurlijk is het een heel onschuldig papiertje, maar dat kan alleen blijken uit het bovenschrift, en om jou nu dwars te zitten heeft het insect dat eraf gesneden.’

‘Maar waarom wil het insect me dwars zitten?’ vroeg Claudius ongelukkig.

‘Vooreerst omdat je hem hebt gedwarsboomd in zijn vurige liefde voor mij,’ zei het meisje lachend. ‘In de tweede plaats omdat het insect veronderstelt dat alle mannen van middelbare leeftijd even gek zijn als hij, en dat jij succes hebt waar hij de kous op de kop kreeg.’

‘Maar Paca,’ zei Claudius verschrikt: ‘Ik heb toch geen aanleiding gegeven om zoiets te denken. Ik bedoel...’

‘Wees maar gerust, dierbare neef,’ antwoordde Paca, ‘je hebt je volkomen correct gedragen, maar dat veronderstelt het insect nu net niet. De vraag is: wat stond er boven deze juwelenlijst?’

Claudius keek het papier nog eens aan en mediteerde: ‘Het is

zonder twijfel een soort inventaris. En nu zijn er verschillende mogelijkheden. Ofwel de juwelen die hierop staan, en die we niet hebben kunnen vinden zijn er niet meer, zijn bijvoorbeeld verkocht, ofwel ze zijn opgeborgen op een plaats, die wij nog niet hebben ontdekt.' Paca knikte. 'Laten we eens kijken,' zei ze terwijl ze een liniaal nam van het bureau van oom Hubert. 'Als we toch detective gaan spelen, dan moeten we het echt doen. De hele lengte van de lijst was achtentwintig centimeter, maar er zijn vier centimeter en een paar millimeter afgesneden. Nicht Véronique heeft heel regelmatig geschreven, de afstand van de regels is iets meer dan een centimeter dus zullen er drie, hoogstens vier regels boven hebben gestaan, en die regels waren geen opsomming van juwelen. Anders had het insect die niet afgeknipt.' 'Stop even,' zei Claudius, 'ik krijg een idee. Dat mannetje de Vries munt niet uit door fantasie, tenzij lubrieke en kwaadwillige. Hoe is hij op het denkbeeld gekomen om over deze lijst aan Henri te schrijven, en te doen voorkomen, dat dit de inventaris van juwelen van de hand van de overledene is? Paca, lieve, natuurlijk doordat het opschrift inderdaad aangeeft dat het een inventarislijst is. Maar dat opschrift moet aanduiden, op een of andere manier, dat de opgesomde juwelen die we niet kennen, niet meer te vinden zijn. Anders zou hij me niet in moeilijkheden bengen.'

Paca schudde het hoofd: 'Je redeneert in een kringetje, Claudius. We weten dat het een inventarislijst is, maar wat zou je zeggen van de volgende redenering: Laten we aannemen, dat Véronique die juwelen ooit heeft bezeten. Misschien heeft ze wel een deel verkocht, of...'

Claudius sprong op: 'Ik geloof dat ik het heb. Juist de kostbaarste stukken van de lijst ontbreken. En nu is Véronique niet de persoon om die maar ergens te laten slingeren. Die heeft ze ergens gedeponneerd, omdat zij hier in huis geen brandkast heeft. Boven de lijst zou dus het adres van een safe kunnen staan. Bel de notaris op, en vraag of hij daar iets vanaf weet!'

En terwijl Paca telefoneerde, kwam het goede humeur van Claudius weer terug. Hij zag het einde van deze moeilijkheid, en optimist van nature was dus voor hem de moeilijkheid uit de wereld. Met welbehagen haalde hij een sigaar voor de dag en stak die aan.

Na een paar minuten kwam Paca terug. Notaris de Kanter wist niets van een safe, en achtte het onwaarschijnlijk, dat Véronique er een zou hebben gehad, zonder dat ze hem dat had medegedeeld. Maar hij had de adressen van de banken op-

gegeven, waarmee Véronique in de loop der jaren zaken had gedaan. Ze had nogal eens gewisseld, omdat ze telkens onaangenaamheden had gekregen met de betrokken directies.

Claudius besloot zijn afkeer van de telefoon te overwinnen, en begon die banken op te bellen. Bij de vier eerste adressen werd hem beleefd medegedeeld dat juffrouw Frencken geen safe had gehad, en dat ze met duidelijke ruzie was vertrokken. Bij de vijfde had Claudius meer succes. De oudste directeur herinnerde zich dat Véronique werkelijk een safe gehad had, en dat ze daarin inderdaad een juwelenkistje, en nog niet eens een klein juwelenkistje had bewaard. Maar op een goede dag had ze dat weggehaald, en de huur opgezegd. ‘Maar wacht eens,’ ging de stem van de bankier voort, ‘nu we toch het ambtsgeheim aan het schenden zijn: kort voordat ze de juwelen weghaalde heeft ze me eens gevraagd, hoe men een grote waarde in een klein bestek zou kunnen bewaren en meenemen. Allemachtig, ja, dat was, eens kijken, begin 1940.’

‘En wat heeft U geantwoord?’ vroeg Claudius geduldig. De ander grinnikte. ‘Ik heb haar verteld, dat er nogal wat Russische emigranten naar het Westen waren gevlucht bij het uitbreken van de revolutie, die losse edelstenen in hun kleren hadden genaaid.’

Met een beleefdheidsfrase beëindigde Claudius dit gesprek, en herhaalde wat hij gehoord had voor Paca.

‘Dus dan zou,’ begon het meisje opgewonden.

Claudius knikte: ‘Ze was er gek genoeg voor. Als we nu even preciseren wat we veronderstellen. Véronique was bang, in het begin van 1940. Ze wilde dus een grote waarde bij de hand hebben, die ze gemakkelijk zou kunnen meenemen als ze moest vluchten. Ze verkocht dus de kostbaarste stukken uit haar juwelenbezit, en schafte daarvoor losse edelstenen aan.

Vraag één is: hoe krijgen we bevestiging van onze theorie. Vraag twee: wat is er gebeurd met die edelstenen?’

Paca dacht even na. ‘Claudius, zijn er onder de nagelaten papieren geen afrekeningen van juweliers?’ Claudius dacht na, en antwoordde voorzichtig: ‘Zou ze van een dergelijke transactie boek houden? Ik geloof dat ze elk papier dat erop betrekking heeft zou vernietigen.’

‘En deze inventaris dan?’ vroeg Paca, maar ze ging voort: ‘Maar dat was het doel van mijn vraag niet. Als ze een of andere juwelier ten volle vertrouwde, dan zou ze daar die juwelen hebben verkocht en de stenen hebben gekocht. Dus...’ ‘Dan kan ik je helpen,’ zei Claudius tevreden, ‘want het is me

opgefallen dat Véronique blijkbaar nooit van juwelier is veranderd. Ik vind geregeld rekeningen van reparaties en schoonmaken. Laat ik dat adres eens opzoeken.'

Een half uur later waren Claudius en Paca in vertrouwelijk gesprek gewikkeld met een meneer van Hurk, de directeur van de juweliersfirma waarmee Véronique in relatie had gestaan.

'Ik heb de zaak niet zelf behandeld,' zei van Hurk, 'dat is gebeurd door mijn toenmalige compagnon, Pereira, maar de goede man is door de Duitsers weggehaald en niet meer teruggekomen.' Hij zag de teleurstelling op het gezicht van Claudius, en vervolgde: 'Pereira, die ondergedoken was hebben ze gevonden, onze firma hebben ze als Joods bezit in beslag genomen, en de Verwalter heeft behoorlijk gegapt en geknoeid. Maar wat ze niet in beslag hebben genomen, omdat ze die niet konden vinden, was wat ik zou willen noemen: de privé boekhouding van Pereira en mij. We deden in die dagen wel meer transacties van de soort die U bedoelt. Maar om deze effectief te doen zijn, was nodig dat niet de eerste de beste kon zien wie wat had gekocht. We boekten dus die transacties onder codenummer, en hielden zelve de namen van de cliënten in een separaat boekje bij. Voor bonafide controle waren we dus gedekt, maar een buitenstaander, die ongewenste inzage van de boeken zou nemen werd er niet wijs uit.' Tevreden knikte van Hurk, en met een weemoedig glimlachje liet hij erop volgen: 'Pereira was een slimme kerel, en ik begrijp nog niet, dat hij de Duitsers niet te glad af was. Maar ja, gedane zaken nemen geen keer. Ik zal zo snel mogelijk nagaan wat er bekend is, en het U laten weten, meneer Frencken.'

En daarmee konden Claudius en Paca vertrekken. Toen ze op straat stonden bleef Claudius nog even voor de etalage van de juwelier staan. 'Als we de buit terugvinden,' zei hij tot het meisje, 'dan krijg je van mij een mooie ring.'

'Nette meisjes nemen geen juwelen aan van de meneer bij wie ze op kantoor werken,' zei Paca zedig, 'maar golddiggers als ik...'

Claudius schudde afkeurend het hoofd. 'Ik hou niet van dat soort grapjes, mijn lieve,' zei hij vermanend. 'Ze wekken maar gedachten op, die men soms moeilijk weer kan verdrijven.'

Zwijgend liepen ze een eindje voort, maar om de tamelijk onaangename stilte te verdrijven zei Claudius: 'Maar als de golddigger trek heeft in een lichte lunch, dan wil oom Claudius die wel betalen.'

XVII

Claudius krijgt bezoek van een boze ridder, en oom Alexander ontdekt een oude vriend

CLAUDIUS, naar het lichaam gesterkt door een eenvoudige lunch, en geestelijk verkwikt door de conversatie met Paca liet zich in zijn bureaustoel zakken, en sprak: ‘En laat ons nu de geheimzinnigheden van Don Carlos gaan onthullen.’ ‘Ik dacht,’ zei Paca, ‘dat U die aan oom Alexander en mij wilde overlaten.’ Haar chef schudde het hoofd. ‘Oom Alexander is een onverantwoordelijke jongeling die door den Haag loopt te flaneren met tante Clotje. Selbst ist der Mensch, zeggen de Zwitsers.’

Misschien zou hij zonder uitstel zijn gaan werken aan de onthulling der geheimen van Don Carlos, maar Jules kwam storen, en reikte een visitekaartje over van een meneer, die een dringend onderhoud wenste met ‘die meneer Frencken.’ Op Op het kaartje stond:

*R.S.B.J.H.F. baron van Palkborst tot Druitenberg
ritmeester b.d.*

‘Die naam heb ik eens ergens gehoord of gezien,’ zei Claudius peinzend, en Paca die over zijn schouder had meegelezen lichtte in: ‘De freule die de rivièrre wou erven heet ook zo.’

Baron van Palkhorst was het type van de gepensioneerde cavalerist: klein, rozig, tenger en gesierd met een machtige witte snor. Toen hij binnenkwam dacht Claudius, dat deze man toch niet ernaar uitzag alsof hij de onzinnige verlegens van een zuster of nicht kracht bij zou zetten, en toen de bezoeker het gesprek begon met tamelijk bits en kortaf te verklaren dat hij kwam in verband met die diamantengeschiedenis, kon de zachtmoedige Claudius zijn ergernis niet onderdrukken.

‘Ik vraag me af in hoeverre U daarbij betrokken is,’ antwoordde hij.

‘Meneer,’ brieste de ander, ‘denkt U dat ik mijn zuster ongestraft laat honen en bespotten? Meneer, dan kent U mij niet.’ ‘Als ik uw zuster gehoond en bespot zou hebben, dan zou me dat zeer spijten, maar ik ben het mij niet bewust. Overigens wil ik U wel zeggen, van man tot man, dat haar pretentie een beetje te gek is.’

Paca had zich ondertussen heel zachtjes en heel elegant verplaatst naar de schrijftafel, zocht er tussen de papieren, kwam terug en legde een copie van een brief voor Claudius neer. Op dat ogenblik zei Claudius net: ‘Ik wil niet ontkennen dat de verleiding groot was om die zonderlinge brief van Uw zuster bespottelijk te maken, maar ik meende dat het wijste zijn zou, er geen woord aan vuil te maken. En nu komt U, baron...’

De woorden bleven in zijn keel steken, want hij had het adres op de copie herkend.

‘Zo meneer,’ stoof de baron op, ‘en wat is dit dan, wat is dit dan! Onbeschaamd meneer, een ploertenstreek, hoort U dat. Mijn zuster is geheel van de kook, een galsteenaanval, meneer, en dat op haar leeftijd.’

De verontwaardigde broeder zwaaide met de brief, die Paca de vorige avond in opdracht getekend had, en waarin het aanbod stond om de rivièrte tegen vergoeding van waarde aan de freule af te staan.

‘Mijn hemel,’ zei Claudius, die inmiddels de inhoud van de brief gelezen had, ‘dat is me wat moois. Paca, wat is dit, ik heb die brief nooit gezien.’

Paca keek schuldbevestigend van de een naar de ander. ‘Maar Claudius,’ zei ze, ‘je hebt me minstens driemaal gezegd, dat we deze brief eigenlijk aan de freule moesten schrijven, en, welnu, ik heb het gedaan.’

‘Achter mijn rug?’ vroeg Claudius teleurgesteld.

‘Ach nee,’ zei Paca, ‘maar gisteren had je immers geen gelegenheid om de post te tekenen, en toen heb ik in opdracht getekend, en de brieven verzonden.’

De baron bestudeerde inmiddels het document en knikte: ‘Dat klopt inderdaad,’ zei hij. Hij trachtte Paca kwaad aan te kijken, maar toen deze hem rouwmoedig aankeek, draaide de krijgsman in ruste zijn knevels op en mompelde iets van een samenloop.

‘Dat is dus de eerste keer dat je zin voor humor je in de steek heeft gelaten Paca, en dat valt me van je tegen. Ik stel je voor, dat je aan freule Palkhorst een excuusbrief schrijft, en dat je haar broer verzoekt die over te brengen.’

De baron wilde al verklaren dat dit niet nodig was, maar Claudius stond erop dat het gebeurde, en terwijl Paca weg was om dat epistel te componeren, hervatte de verontwaardigde ridder het gesprek.

‘Eigenlijk, meneer Frencken, had dat jongemeisje gelijk. Een schatje en verstandig als ik het zeggen mag. Wie haalt het nu in zijn hoofd om een rivièrte van zeventigduizend

gulden als aandenken te vragen. Men is cavalier, anders zou ik zeggen: mijn geliefde zuster is van Lotje getikt.’

Claudius nu was ook cavalier, en zeide, dat het verlangen van de freule eigenlijk heel begrijpelijk was, en dat de freule zich misschien de waarde van het kleinood niet gerealiseerd had. Kortom, er ontstond een sfeer van wederzijds verontschuldigen, die verbroken werd door de binnenkomst van oom Alexander. Deze wist blijkbaar niet dat er bezoek was, en wilde zich terugtrekken. Maar de baron uitte plotseling een krachtterm.

‘Wel verdomme,’ zei de baron, ‘als dat de rooie Sander niet is, kerel, ken je me niet meer?’

Oom Alexander keek de ritmeester in ruste aandachtig aan en zei toen geroerd: ‘Druiloor, jawel, kerel wat zie je er goed uit!’

De beide oude heren drukten elkander de hand, en klopten elkaar vele malen op de schouder, terwijl ze data en plaatsen noemden van gedenkwaardige gebeurtenissen die door hen samen waren beleefd. En opeens begon de baron luidkeels te lachen. ‘En nu moet U weten meneer Frencken,’ zei hij, ‘dat toen Sander en ik samen op de drilschool van Koster waren, onze vriendschap zo groot en innig was, dat ik geprobeerd heb om mijn zuster aan mijn slapie uit te huwelijken, weet je het nog Sander? Nou, joh, daar ben je ook goed vanaf gekomen!’ En smakelijk lachend vertelde hij het doel van zijn bezoek. Maar oom Alexander lachte helemaal niet, en hij keek zo bedrukt, dat ook de ander verstilde.

‘Wat jij niet weet, beste Rudolf,’ zei hij rustig, ‘is dat ik inderdaad, op een later tijdstip, toen ik in Deventer in garnizoen lag, je zuster nog eens heb ontmoet. Enne, als er het verschil in religie niet geweest was, dan, dan had je je zin gekregen.’

‘Allemensen,’ zei de baron geschrokken, ‘neem me niet kwalijk, als ik dat geweten had... maar... dan wordt 't me opeens veel duidelijker. Die rare vriendschap voor je nicht die toch werkelijk niet van de ... gemakkelijksten was. Wat loopt het raar in de wereld...’

Even was er stilte, toen zei Alexander bruusk: ‘A propos Claudius, ik heb Barcelona opgebeld. Het duurde wel even, en het kostte een aardige cent, en Gertrude is zo hardhorig als een pot, maar... Ja een rare geschiedenis.’

De baron maakte aanstalten zich terug te trekken, hij wilde niet storen, maar daarvan wilde oom Alexander niets weten. ‘Nee, nee, we gaan vanavond samen uit, maar je moet er genoeg mee nemen, dat mijn vriend, een pater mee gaat eten.

Wat we later doen, nou ja, dan sturen we zijne heiligheid naar bed.'

Paca kwam binnen met haar excuusbrief, en de baron beloofde die over te brengen, en het hele geval aan zijn zuster uit te leggen.

'En wenst U de freule goede beterschap,' zei Claudius bij het afscheid. De beide krijgskameraden gingen samen heen, en het laatste wat Claudius hoorde was, dat Alexander bezorgd informeerde naar de ziekte van de freule, Jeanette noemde hij haar, en het antwoord van Rudolf, dat het allemaal kunsten waren.

XVIII

Angèle is jarig, houdt verjaarsvisitie, terwijl Paca naar schatten zoekt

PACA had, met Jules en Lucie, het rijk alleen in het grote huis van nicht Véronique. Oom Alexander had zich niet meer vertoond sinds hij met zijn hervonden vriend Rudolf de stad was ingegaan: de beide heren hadden tante Clotje meegenomen naar de Druitenberg, om er een paar dagen achter de wilde zwijnen aan te gaan. Oom Willem, de monnik, maakte van dat respijt gebruik om met een confrater in de abdij Egmond van gedachten te gaan wisselen over het geheimschrift van Bonifatius. En Claudius tenslotte was naar huis teruggegaan omdat zijn Angèle haar verjaardag vierde. Over een dergelijke verjaardagsviering in de families Frencken en Perelaer moet ge niet te gering denken. In dit geval bijvoorbeeld, begon het feest doordat in de vroege ochtend Angèle met Claudius en hun kinderen ter kerke gingen, om God te danken voor de ontvangen weldaden. Slechts Antoine, de oudste jongen die cadet was, was niet van de partij, maar Servaas was helemaal uit Delft overgekomen voor moeders verjaardag.

Na de kerkgang volgde het feestelijke ontbijt, waarbij de jarige haar cadeaux werden overhandigd. Van Claudius kreeg ze een antiek bureautje van palisanderhout, ingelegd met wilde rozen-en ahornhout. Antoine had een doos schuimige kanten zakdoekjes gezonden, een zo luxueus geschenk, dat Claudius lichtelijk het voorhoofd fronste. Servaas had, evenals elk jaar, een bon geschonken voor een nuttig gebruiksvoorwerp dat hij zelf vervaardigde, en dat nog niet af was. De familie hoopte oprecht, dat de ditmaal toegezegde naaidoos ooit zou voltooid worden. Blanche kwam voor de dag met een prachtig ontbijtlaken in Hardangerwerk, Pierre gaf een doos hopjes, Judith een geestig geborduurde foulard, Hugo een afschuwelijke schemerlamp in houtsnijwerk, terwijl Laetitia en Barend geen geschenk aanboden, maar een tweespraak op rijm afraffelden. Nadat vele zonen waren uitgewisseld, en Angèle heel discreet haar tranen van ontroering had weggepinkt vielen de kinderen als hongerige roofdieren aan op het ruime en copieuse ontbijt, dat volgens een oude Frenckenstraditie, onder andere geroosterde schapenniertjes moest omvatten. ‘Het wordt elk jaar moeilijker,’

zei Angèle, ‘het is of ze geen schapen meer slachten of dat ze de niertjes weggoaien. Maar ja, zo gaat dat.’ Claudius zei, dat als het te moeilijk werd, men in 's hemelsnaam maar een ander gerecht moest serveren, maar hij hoopte, dat het niet nodig zou zijn, om de traditie, die hij zich vanuit zijn prilste kinderjaren herinnerde, te breken.

Na dat ontbijt gingen de schoolgaande kinderen met excuusbriefjes voor het te laat komen, naar school, en de overige gezinsleden maakten alles in orde om de eerste visitestoot op te vangen. Men onderscheidt namelijk enige soorten van bezoekers. Er zijn mensen die het bon-ton vinden om tegen elven te komen feliciteren en een kopje koffie met een gebakje te nuttigen. Dan, omstreeks twaalf uur komt de volgende editie, die een glaasje morgenwijn nuttigt. Daartoe horen verschillende familieleden uit de omtrek, die dan maar voor het gemak blijven noenmalen. Tussen vier en vijf plegen de kennissen en familieleden met boven-moerdijkse allures te verschijnen voor de thee, daarna komen de hardzwoegende mannen van hun werk terug om geluk te wensen en een borrel te drinken, en dan, heel aan het eind, zo tegen halfzeven komen de naaste familieleden die aan het diner zullen aanzitten. Tenslotte komt het dan nog voor, dat ten tijde dat de mokka geserveerd is, de allerlaatste gelukwensers verschijnen, die de hele dag nog geen tijd gevonden hebben om aan hun vriendenplicht te voldoen.

Men kan rekenen dat bij de verjaardag van Angèle in de loop van de dag tussen de zestig en zeventig bezoekers verschijnen. Maar dit jaar, het jaar der erfenis waren er meer, en de meesten van hen brandden van verlangen om erachter te komen, hoe het zat met die mysterieuze nalatenschap, waar Claudius zoveel mee te stellen had. Want natuurlijk, de hele stad wist ervan. Sommigen beweerden dat het honorarium dat Claudius genoot zo hoog was, dat hij voornemens was zijn leven lang bezig te blijven met het verdelen der vele miljoenen. Anderen daarentegen wisten uit zeer betrouwbare bron, dat er vele en geheimzinnige schulden waren, die allemaal geverifieerd moesten worden, en die een zodanige hoogte vertoonden, dat de erfenis eraan zou opgaan. Maar sinds enige weken was er, vooral op de sociëteit, een ander gerucht. Het scheen, zeiden de mensen die deden alsof ze het weten konden, dat Claudius zich een secretaresse had aangemeten, en Mr. Holleman, die voor zijn rechtskundige praktijk vaak in den Haag zijn moest, wist uit eigen aanschouwing, dat deze secretaresse uitzonderlijk knap was, en erg vertrouwelijk deed tegenover haar werkgever.

‘En wat dan nog,’ zei de president van de rechtbank, die een afschuwelijke hekel had aan geroddelen, ‘als ik een secretaresse hebben moest, zocht ik ook een knap jong ding uit. En jullie allemaal, als je maar durfde.’

‘Ik zeg toch niet dat er kwaad in steekt,’ verontschuldigde Holleman zich, waarop hij van de president te horen kreeg dat hem dat ook maar geraden was.

Toen echter de president, die niet heel veel durfde tegenover zijn bedaagde huishoudster, precies om halfzeven was opgestapt, zeiden een paar heren: ‘Die Claudius toch!’ En daarna werd breedvoerig uitgemeten of en in hoeverre Claudius’ gewaande verhouding tot zijn secretaresse schuldig of onschuldig, laakbaar, verklaarbaar, wenselijk, benijdenswaardig of dom was. Holleman bijvoorbeeld legde uit, dat intieme verhoudingen tussen werkgever en vrouwelijk personeel als misdrijf gelden, en gestraft worden met gevangenisstraf. Na deze mededeling schrok de confectiefabrikant Helders zichtbaar, en tandarts Edelkoort zeide dit wetsartikel bepaald onzinnig te vinden, en hij nam geen genoegen met de uiterst plausibele verdediging, die een oudere rechter ten beste gaf. ‘Ze leggen het erop aan, die wichten,’ zei Edelkoort bitter, en Helders was het daarmee volkomen eens. Tenslotte, naarmate de heren hun dagelijkse rantsoen verder en verder overschreden, werd nagegaan wat een knap jong meisje in een man als Claudius kon zien. Een der aanwezigen, een tamelijk zure groothandelaar in comestibles verklaarde dat Claudius blijkbaar een diepe indruk maakte op het zwakke geslacht, want zijn eigen vrouw... Hij werd onderbroken door een veelstemmig: ‘Nou, nou, kalmaan.’ Maar de man ging voort te verklaren, dat zijn eigen vrouw hem Claudius altijd ten voorbeeld stelde wegens het verzorgde uiterlijk, het onverstoorbaar goede humeur, en de uitgezochte hoffelijkheid, waarmee hij antwoordde op alle vragen die de bezoekers van zijn museum wensten te stellen. In het algemeen waren de heren het erover eens, dat het natuurlijk maar praatjes waren, en dat er waarschijnlijk helemaal niets in stak, en dat in elk geval deze geruchten binnenskamers moesten blijven, en vooral niet mochten worden overgebrieft aan de vrouwelijke huisgenoten, omdat dames nu eenmaal zo graag roddelen. Toen echter de comestibleshandelaar weer eens een standje kreeg over de vlekken in zijn pak, en zijn vervelend, nors humeur, verdedigde de aangeklaagde zich door erop te wijzen, dat hij tenminste geen werk maakte van zijn secretaresse. Hij sprak de waarheid, want zijn secretaresse was bijna rijp voor ouderdomspensioen.

Daarmee echter deden deze geruchten hun intrede in alle dameskransjes der stad, en menige vriendelijke bezoeker van Angèle's verjaardag wierp lichtelijk medelijdende blikken op de jarige.

Schijnheilig en braaf begon mevrouw Helders te informeren of die erfenis zoveel rompslomp meebracht, en of Claudius wel voldoende hul? had. Dit was, om elf uur des ochtends de eerste vraag over de erfenis, die Claudius te beantwoorden kreeg. Hij kreeg in de loop van de dag zoveel vragen te beantwoorden, dat hij de erfenis meer dan normaal begon te verfoeien, en toen om zes uur Henri Wösten met zijn vrouw Marie en hun dochter Pia verschenen, was Claudius er vastelijk van overtuigd, dat alle brieven van Véronique, al haar stekeligheden, te verkiezen waren boven het regelen der erfenis. Toen Henri echter aan tafel nog even terugkwam op het geheimzinnige stukje papier dat meneer de Vries had geproduceerd, vertelde Claudius vol trots zijn scherpzinnige deducties.

‘Dus,’ riep Pia uit, ‘dan moet U gaan zoeken naar verborgen edelstenen! Hoe romantisch! Mag ik U helpen?’ Claudius antwoordde bedaard, dat hij zich wel in staat achtte de stenen te vinden, maar mocht dat niet gelukken, dan zou hij een algemene zoekpartij voor de hele familie organiseren, met prijzen en premies voor succesvolle zoekers. Matthieu Perelaer raadde aan, een wichelroedeloper te engageren, maar Claudius gaf de voorkeur aan wat hij noemde het gezonde verstand ende onverbiddelijke logica. ‘Als je goed nadenkt moet de oplossing heel eenvoudig zijn,’ zei hij. ‘Als nicht Véronique die stenen werkelijk gekocht heeft om ze mee te nemen als ze moest vluchten, dan heeft ze die verstoppt in een of ander voorwerp dat ze gemakkelijk kan meenemen, en dat niet de roofzucht opwekt van soldaten of opstandelingen.’ ‘In de zoom van haar bontjas,’ meende Blanche.

‘Ze wist toch niet of ze in de zomer of in de winter moest vluchten!’ opponeerde Servaas, ‘en buitendien zou zo'n bontjas nu net een kolfje zijn naar de hand van een of andere verliefde soldaat!’

‘Inderdaad,’ merkte Claudius op, ‘we moeten zoeken naar een voorwerp dat ze in elk geval mee zou nemen. Als ze van een jongere generatie geweest was,’ liet hij erop volgen, ‘dan wist ik wel waar ik zou zoeken.’

Men informeerde wat dat voorwerp dan wel zou zijn, en Claudius noemde lipstick of poederdoos, waarop een hartelijk gelach losbarstte om het idee, Véronique een lipstick of een poederdoos te zien gebruiken.

Het gezelschap bleef nog enige tijd aangenaam bezig met het raden naar een goede bergplaats voor de stenen, aan het bestaan waarvan langzamerhand niemand meer twijfelde. Men noemde handtassen, schoen-hakken, een sjaal en nog veel meer. Maar opeens barstte Angèle uit in een bijna hysterisch gelach. ‘Ik weet het bijna zeker,’ zei ze, ‘ik heb het, maar het is verschrikkelijk!’ Iedereen wou weten wat de gastvrouw had bedacht, maar Angèle weigerde pertinent haar ontdekking mede te delen. Het enigste wat ze zei was: ‘We zijn ze kwijt, we zijn ze kwijt, wat ik je zeg!’

Vol tact bracht Henri toen het gesprek op een ander onderwerp, en toen na het diner nog meer gasten kwamen, werd over de erfenis niet meer gesproken. Alleen Pia, die zich in een hoekje van de serre terugtrok met haar inmiddels verschenen vrijer Driek Damen, vertelde opgewonden fluisterend de inhoud van het gesprek over de schat.

Onmiddellijk combineerde de jongeman deze mededeling met wat hem en Pia haast voortdurend obsedeerde: het kapitaal òf om te emigreren, òf om zich in te kopen in de drukkerij van de oude heer Bongaerts.

‘Als wij die schat nu eens vonden!’ zei hij hoopvol.

Pia antwoordde nuchter: ‘Daar had je niets aan, want dan zouden we hem natuurlijk aan Oom Claudius moeten geven.’ ‘Maar misschien...’ begon Driek aarzelend, ‘mevrouw Frencken meent immers dat de schat verloren is. En als wij hem nu toch vinden, dan zouden we...’

‘Wat kan tante Angèle bedoelen?’ mijmerde Pia. ‘Hoe kan die schat nu verloren zijn? Die oude Véronique was er het mens niet naar om het risico te nemen dat zo’n waarde verloren zou gaan.’ Dat vond Driek ook. Hij had de overledene wel niet gekend, maar uit de beschrijvingen van de familie meende hij wel te kunnen opmaken dat ze uiterst secuur geweest was waar het haar fortuin betrof. Aarzelend begon hij, na een paar minuten nadenken: ‘Als ze nu eens door haar plotselinge dood verhinderd is om...’ Resoluut stond hij op, stapte naar Angèle die toevallig tussen twee gespreksgroepen inzat en peinzend de kring der gasten rondkeek.

Zonder verdere plichtplegingen zette hij zich op een hockertje naast de gastvrouw en stelde haar de merkwaardige vraag: ‘Bedoelt U de rozenkrans van juffrouw Véronique?’

Angèle werd een beetje bleek, en keek de jongeman toen verschrikt aan: ‘Hoe kom je daarbij?’ vroeg ze fluisterend. ‘Een rozenkrans wekt niet de rooflust op,’ redeneerde Driek, ‘en een rozenkrans wordt doorgaans met de bezitster begraven, Dat is toch duidelijk. En een vrome oude dame heeft

altijd haar rozenkrans bij zich.’ Hij knikte bedachtzaam, stond op en zei: ‘Neemt U me niet kwalijk, mevrouw, maar ik wou alleen maar weten of ik goed geraden had.’

Hij ging terug naar Pia, en maakte haar deelgenoot van zijn vondst. ‘Maar spreek er met niemand over,’ drukte hij zijn beminde op het hart, ‘we moeten nadenken of er niets aan te doen is.’

‘Wat zou daaraan te doen zijn?’ vroeg Pia mat, ‘Als die rozenkrans met Véronique begraven is, nou dan...’

Hun gesprek werd onderbroken door Servaas die kwam informeren, of ze ook zo veel trek hadden in een dansje. En in de kortst denkbare tijd waren de ouderen opgeborgen in de inmiddels geordende eetkamer, terwijl in de ruime zitkamer de jeugd rondzwierde op de muziek van een pick-up.

XIX

Paca zoekt naar schatten, en weert een invasie af

DAAGS na Angèle's verjaardag arriveerde in het boelhuis een brief van de firma van Hurk en Pereira, waarin de nog levende directeur mededeelde, welke geheimzinnige transactie had plaats gevonden tussen zijn huis en wijlen mejuffrouw V. Frencken. In de brief was vooreerst een lijst opgenomen van sieraden die door de overledene waren verkocht, en tegen welke prijs. Voor iets meer dan dat bedrag had Véronique een klein aantal geslepen maar ongezette stenen gekocht. De kwaliteit van de aankopen was zodanig, dat er in het geheel slechts negen stenen nodig waren om een behoorlijk burgermansfortuin te beleggen. En de hoogte van het bedrag ontlokte Paca een fluittoon van verbazing.

Even overwoog ze of ze Claudius zou opbellen, maar het was nog vroeg, en ze veronderstelde dat haar werkgever nog uitrustte van de vermoemenissen van het verjaarsfeest. Maar alles tezamen voelde het meisje zich niet op haar gemak. De stenen, zo redeneerde ze, moesten in huis zijn, als tenminste Véronique ze niet had verkocht. Maar daarvoor was geen enkele aanwijzing, want een dergelijke som zou zeker door de nauwgezette oude dame zijn geboekt. Op geen enkele bankafrekening, op geen enkele girostrook werd een dergelijk bedrag vermeld, sterker nog, sinds 1940 was op geen enkel tijdstip het gezamenlijk saldo van bank en giro tot die hoogte opgelopen. Ofwel de stenen moesten nog in Véroniques bezit zijn geweest op het ogenblik van haar dood, ofwel ze moest even geheimzinnig de stenen weer hebben verkocht en voor het bedrag andere beleggingen hebben gekocht.

Paca besloot op eigen houtje een beetje speurwerk te doen. Vooreerst vergeleek ze de taxatielijsten van het mannetje de Vries en het door hem geproduceerde document met het verkooprapport van van Hurk en Pereira. Het bleek dat inderdaad de verkochte juwelen met de nog aanwezige overeen kwamen met wat er maximaal aan juwelen was geweest, echter met één uitzondering. Op het document de Vries stond een ring vermeld, die bezet was met drie briljanten en vier smaragden, en die ring was noch verkocht, noch aangetroffen in de nalatenschap. Paca zag drie mogelijkheden: òfwel

Véronique had de ring verloren, òfwel ze had hem weggeschonken, òfwel ze had hem ooit verkocht zonder dat er van die transactie iets was geboekt. Het meisje mijmerde over de drie mogelijkheden, en trachtte zich voor te stellen wat er gebeurd zou zijn als de oude dame zulk een respectabele ring zou hebben verloren. Natuurlijk zou ze met de grondigheid van de bijbelse vrouw die haar drachme had verloren, het huis hebben onderzocht. En daartoe zou ze de hulp nodig hebben gehad van Lucie en Jules. Het eerste wat ze dus deed was Jules op te zoeken, en toen ze in diens trouw hartigen correcte gezicht keek, besloot ze hem in haar vertrouwen te nemen, op gevaar af dat Claudius dat zou afkeuren. Jules wist zeker dat de freule in de laatste twintig jaren geen enkel juweel verloren had, ze zou er zeker over hebben geklaagd. Ze klaagde zelfs als ze een vingerhoed van blik had verloren, en placht dan verwijten te uiten over de weinige nauwkeurigheid waarmeee blijkbaar werd gepoetst.

Daarop zei Paca zonder overgang: ‘Jules, je moet niet denken dat ik gek ben, maar hier in huis is een schat verborgen.’ Jules knipperde met de ogen en zei toen volkomen onaangedaan: ‘U bedoelt de vluchtschat van de freule?’

‘Je weet er dus van!’ zei Paca een beetje kwaad, ‘en je laat ons maar ploeteren!’

‘Ik weet er niet veel van, freule,’ antwoordde Jules waardig, ‘en mijn positie brengt niet mee, dat ik me zal inmengen in de zaken van mijn meerderen. Maar nu U ernaar vraagt, nu zeg ik: ja, de freule zaliger had een vluchtschat.’

Paca overstroomde hem met een vloed van vragen maar de wetenschap van de huisknecht was beperkt.

‘Het fijne weet ik ook niet,’ zei hij, ‘maar ik weet van het bestaan af. Toen 10 Mei 1940 de Duitsers hun inval deden, heb ik de freule de raad gegeven uit te wijken, en ik heb aangeboden haar te vergezellen met al haar draagbare kostbaarheden. Als ik het zo zeggen mag ben ik blij dat het plan niet is doorgegaan, want natuurlijk zou men ons onderweg hebben beroofd van die draagbare kostbaarheden. De freule ging dus niet in op het plan, maar ze zei wel, dat ze mijn aanbod heel erg waardeerde. Mijn geleide echter had ze niet nodig naar ze zei. Ze zou zich wel redden, ook zonder bagage. Ik nam toen de vrijheid op te merken, dat ze wel eens terecht kon komen waar men van haar financiële toestand niet op de hoogte was, en waar men er ook niet naar kon informeren. En weet U wat de freule daarop zeide? Ze gaf me tien gulden en zei, dat ze overal waar ze gaan en staan zou, de nodige middelen zou vinden om te leven. En ze zei ook nog, dat ze

haar lot onder de hoede had gesteld van Onze Lieve Vrouw. En daaruit maakte ik op, dat ze een middel had gevonden om een grote waarde mee te dragen in een klein bestek.’

Paca lichtte Jules in over de stenen, en begon met hem te gissen waar die stenen wel konden zijn, hoe Véronique die stenen onopvallend zou kunnen meevoeren. Ze redeneerden ongeveer evenals Claudius en de zijnen de vorige avond hadden gedaan, maar in hun gezelschap was geen Angèle die het geheim nog verdiepte door sibyllische uitspraken. Tegen lunchtijd waren ze het eens, dat een handtas wel het meest waarschijnlijk zijn zou. Ze besloten na de lunch alle handtassen in Véroniques nalatenschap aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen. En op dat ogenblik ging de telefoon, en Paca werd geconfronteerd met een privéprobleem, dat haar aandacht erg afleidde van de verborgen schat.

Aan de andere kant van de lijn immers was een van Paca's vele aanbidders die haar uitnodigde om met hem naar de bioscoop te gaan die avond. Zonder verder nadenken stemde Paca toe, maar nadat ze had afgebeld overwoog ze, dat ze in een moeilijk parket was geraakt. De verhouding tussen Paca en dat vriendje was namelijk in het kritieke stadium gekomen dat de jongeman elk ogenblik zijn hoofd kon verliezen, en haar hand zou vragen. Ze wist echter niet wat ze op die vraag zou moeten antwoorden. Moest het antwoord ontkennend luiden, dan werd het tijd om onderhand op te houden zijn uitnodigingen aan te nemen. Zou het antwoord ooit bevestigend kunnen luiden, en daarop was naar Paca's schatting vijftig procent kans, dan moest ze de jongen niet afstoten. Ze kon natuurlijk, kapitaliste die ze tegenwoordig was, haar broer met een van diens vriendinnen naar dezelfde bioscoop dirigeren, en het tweetal dan toevallig ontmoeten, maar dat vond ze eigenlijk niet sportief, en ook niet bevorderlijk om haar inzicht in het karakter van haar aanbidder te verdiepen. Het enige zou zijn, om het jongmens aan het lijntje te houden, zijn avances te temperen, maar te laten doorschemeren dat zijn kansen niet erg slecht stonden.

‘Hemeltje,’ mompelde ze halfluid, ‘waarom kunnen de mensen over dergelijke dingen niet eerlijk praten!’ Ze schrok omdat de stem van Jules naast haar zeide: ‘Neemt U mij niet kwalijk, freule, maar had U het tegen mij?’ En toen hij geen antwoord kreeg voegde hij eraan toe: ‘Ik ben zo vrij geweest de achtendertig handtassen van wijlen freule Véronique op de tafel van de tuinkamer te leggen.’

‘Achtendertig!’ dacht Paca toen ze naar de tuinkamer ging, ‘het karweitje wel!’ Maar het bleek dat Jules als het ware de

tassen al had gesorteerd naar waarschijnlijkheid. Aan een kant van de tafel lagen de minst waarschijnlijke tassen: twee met zilveren beugel, die zeker de rooflust zouden hebben opgewekt, een zilveren avondtasje, bestaande uit een netwerk van fijne zilveren ringetjes, een verguld zilveren kralentasje.

Vervolgens kwam een sortering, die haar onwaarschijnlijkheid ontleende aan de weinige degelijkheid van het maaksel: brocaten tasjes, fluwelen reticules en dergelijke.

Wat Jules blijkbaar de waarschijnlijkste tas vond was een stevige, omvangrijke tas van bruin leer, met veel sloten en vakjes. Opvaend was verder dat deze tas wel door de ouderdom gedeeltelijk verkleurd was, maar geen tekenen van slijtage vertoonde. ‘Jules zal Véronique wel beter gekend hebben dan wij allemaal,’ bedacht Paca, terwijl ze de tas ter hand nam, ‘maar deze is zo degelijk en zo duidelijk een schatkist, dat ik ze nooit zou hebben uitgekozen.’ Ze spiedde of ze geen andere tassen zag, die er, voor Véroniques doen, onogelijk uitzagen, maar alles was eigenlijk te keurig.

De tas die Jules de meeste kans gaf vertoonde nergens sporen van maakwerk om een geheime bergplaats te maken. Het stiksel was volkomen nieuw en ongeschonden, behalve bij het handvat, waar één steekje was losgetornd. Voorzichtig tornde Paca het stiksel verder los, maar er kwam niets voor de dag dat niet thuishoorde in een degelijke tas. Paca onderzocht de bodem, de voering, en het enige wat nog kans gaf was de dikte van de bodem. Ze haalde twee breipennen van gelijke lengte, zette de een in, en de andere naast de tas, en kon constateren, dat ook hier weinig ruimte was voor een geheime bergplaats.

Toch onderzocht ze de binnenbodem, en bemerkte, plotseling opgewonden, dat de binnenbodem in werkelijkheid een stuk carton of leer was, dat omnaaid was met de moiré zijde der voering. En die binnenbodem lag los.

Zenuwachtig, onhandig van opwindung, trachtte ze de bodem op te lichten. Ze werkte ingespannen, de tong uit haar mond, en eindelijk, na vier of vijf vergeefse pogingen lukte het. Ze legde de losse bodem voorlopig op zij, en ging met de tas naar het raam om meer licht te hebben. En jawel op de onderste bodem lag een tamelijk groot geel couvert. Paca zette de tas neer: ze was zo van streek, dat ze even moest gaan zitten. Ze had de schat gevonden, bedacht ze, en niemand wist ervan. Als ze wilde... nu had ze een kans om ineens rijk te zijn. Half verrukt, half angstig fluisterde ze het bedrag dat de stenen hadden gekost. Maar dat ogenblik van zwakte

duurde maar kort. Paca barstte in tranen uit, smeedt kwaad de valse bodem weer in de tas, zette die in een kast, draaide de sleutel om, en stak deze in haar blouse. Toen stampvoette ze, en zei heel hard ‘Kletsboek’, met welk woord ze haar ethische en psychologische opwellingen resumeerde.

Zonder nog een ogenblik te aarzelen ging ze de kamer uit, naar de garderobe, en begon haar mantel aante trekken. Maar terwijl ze daarmee bezig was, besloot ze Claudius op te bellen. Ze draaide het nummer van het museum, en inderdaad trof ze haar werkgever daar aan.

Zonder enige plichtpleging vertelde Paca aan Claudius, dat hij zo gauw mogelijk moest komen, omdat er iets belangrijks was gebeurd. Claudius informeerde behoedzaam of zij soms iets gevonden had, en op het bevestigende antwoord van het meisje zei hij: ‘Laat het dan niet in het huis achter, maar breng het naar een bank. Of neem het mee naar huis en geef het je vader in bewaring. Ik kom morgen, hoewel ik eigenlijk niet kan.’

Terwijl Paca telefoneerde aan het toestel in de garderobe, was er gebeld, en Jules had Pia Wösten en Driek Damen binnengelaten. Deze hadden het gesprek beluisterd, omdat Paca als naar gewoonte, de deur van de garderobe had opengelaten.

Met een vloed van woorden stortte Pia zich op haar achterlicht: ‘Enig zeg,’ kraaide ze, ‘je hebt ze dus gevonden! Mag ik ze eens zien? O, ja, dit is Driek Damen, mijn fiancé. Hij moest voor zaken in den Haag zijn, zie je, en daarom maken we er maar een dagje van. En omdat we toch in den Haag zijn, kwamen we maar eens kijken, of we je konden helpen met zoeken. We hoorden ervan gisteren, bij oom Claudius en tante Angèle. Waar zijn ze?’

Paca keek haar verwante aan met een tamelijk onhartelijke blik. ‘Ik denk niet dat ik je iets zal laten zien, Pia, temeer omdat ik ‘ze’ zelf nog niet heb gezien. Ik moet doen wat Claudius me opdraagt, en dat is in veiligheid brengen wat ik gevonden heb.’

‘Dus U weet nog niet eens zeker, dat U de stenen gevonden hebt?’ vroeg Driek hoopvol. Beduusd keek Paca hem aan. ‘Nee,’ zei ze, ‘maar wat kan het anders zijn?’

Jules, die zich op de achtergrond hield luisterde intussen met aandacht. ‘Zou ik even mogen storen, freule,’ zei hij tot Paca, ‘er schiet me iets te binnen.’

‘Vooruit ermee, vooruit ermee,’ riep Pia, maar Jules merkte afgemeten op, dat het hem wenselijk voorkwam zijn ontdekking alleen aan Paca te melden. ‘Maar wij zullen er toch geen

misbruik van maken,’ spotte Pia, en Driek uitte een energiek: ‘Bespottelijk.’

Paca keek de beide indringers een beetje twijfelend aan, aarzelde even en zei: ‘Ik geloof dat je gelijk hebt, Jules,’ en tot Pia en haar vriend: ‘Excuseer een ogenblik.’ Ze verdween in de garderobe, en gaf Jules een wenk om haar te volgen. Jules trok de deur achter zich dicht en zei geheimzinnig: ‘Neemt U me niet kwalijk, mar dit was de enige manier om U onder vier ogen iets te zeggen. Ik heb tot mijn spijt zowel Uw gesprek met meneer Claudius, als dat met juffrouw Pia en die meneer gevolgd. En het komt me voor, dat hoe minder mensen weten van uw vondst, hoe beter het is. Niet dat ik iemand wantrouw, maar tenslotte kennen we die meneer Damen toch helemaal niet. Als ik U een raad zou mogen geven, freule, dan zou die zijn, dat U mij opdraagt het gevondene naar een bank te brengen, terwijl U het gesprek met juffrouw Pia en meneer Damen voortzet...’ Paca dacht even, knikte, en zei Jules haar te volgen. Weer verontschuldigde ze zich tegenover de bezoekers, vroeg hen weer even te wachten, en stapte toen met Jules resoluut naar de kast waarin ze haar vondst had opgeborgen. Wonderlijk koelbloedig lichtte ze de losse bodem der tas op, greep naar de enveloppe, en haalde die tevoorschijn. Verbaasd voelde ze dat het couvert volkomen plat was, en zeer weinig woog. ‘Dit is het niet,’ stotterde ze, ‘ik dacht...’

Toen zag ze dat op de enveloppe de naam en het adres gedrukt was van een grote bank. Even aarzelde ze, en sneed toen resoluut de enveloppe open. Ze bleek niets anders te bevatten dan een reiscredietbrief, gedateerd 11 November 1939, luidende in Engelse ponden.

Paca en Jules keken elkaar aan, en opeens begon het meisje te lachen. Ze opende de deur en riep Pia: ‘Kom maar eens kijken, dan laat ik je mijn vondst zien!’ Op een drafje kwamen Pia en Driek binnen, en stonden enigszins verbouwereerd te kijken, toen Paca, luid lachende een stuk papier in de hoogte hield en zei: ‘Dit is het nu!’

De credietbrief ging van hand tot hand, en op het gezicht van Pia tekende zich een diepe teleurstelling af. Alleen Driek gaf commentaar: ‘Dit is natuurlijk niets waard, maar het bewijst wel dat U die vluchttas van de overledene hebt ontdekt, juffrouw van den Dries. Maar de schat heeft dus in de tas gezeten.’

Paca rekende in gedachten het bedrag van de credietbrief om in guldens en kwam tot de ontdekking, dat het ongeveer gelijk was aan de waarde van de verdwenen juwelen.

‘Kinderen,’ zei ze, ‘we hoeven niet verder te zoeken! Dit is werkelijk de oplossing van het geheim. Dit vertegenwoordigt de tegenwaarde van de juwelen! En als jullie me nu niet kwalijk nemen, dan ga ik als de bliksem er vandoor.’

Toen enige minuten later Pia en Driek gearmd op straat liepen, kon Pia haar teleurstelling nog niet verkroppen. ‘Dus dat is het einde van de roman,’ zei ze een beetje bitter. Driek knikte, maar opeens liet hij zijn meisje los, bleef staan, en zei: ‘Dit is helemaal niet het einde. Ik maak me sterk, dat deze reiscredietbrief niets, maar dan ook niets te maken heeft met die juwelengeschiedenis. Die brief was alleen maar een dubbele zekerheid voor de aanstaande vluchteling.’ Ze zochten een tearoom op, en Driek overstelpte Pia met een technisch betoog over reiscredietbrieven en dergelijke, dat het meisje maar half begreep. Geleidelijk bracht ze het gesprek op lieflijker onderwerpen, maar net toen Driek aanstalten maakte haar in zijn armen te nemen vroeg hij opeens: ‘Waar ligt Véronique begraven?’

Het mag een wonder heten dat Pia op dat ogenblik haar verloving met Driek niet beëindigde. Maar het gelukte de jongeman zijn aangebedene die avond geleidelijk in een betere stemming te brengen, door met geen woord meer te reppen over de verborgen schatten van nicht Véronique. Maar toch vond Pia in de bioscoop, dat hij niet als anders met hart en ziel bij zijn hofmakerij was.

XX

Angèle is niet jaloers, en Claudius heeft reisplannen

DAAGS na Angèle's verjaardag had Claudius in het museum Perelaer een onderhoud met Matthieu, zijn zwager. Deze begon het gesprek door spottend op te merken, dat het toch maar een mooi ding was als de conservator ook eens het museum bezocht. Claudius had dit verwacht, maar hij was vast besloten zijn goede humeur te handhaven, wat Matthieu ook doen of zeggen zou.

‘Is er misschien, tijdens mijn afwezigheid, iets gebeurd dat niet en règle was?’ vroeg hij mild, ‘of is ons intussen een onbekende Rembrandt te koop aangeboden voor twee stuivers? In dat geval...’

‘Doe niet zo dwaas,’ weerde Matthieu af, ‘het was maar een grapje, al moet ik zeggen dat je niet bijster veel doet voor je salaris.’

‘Als je dat vindt, Matthieu, ben ik blij dat je het eerlijk zegt. Ik ben ten allen tijde bereid mijn ontslag te nemen, en mij, zoals ik je al een paar weken geleden zei, in de kunsthandel te storten. Als ik naga, wat we hier hebben verzameld, en voor hoe weinig, dan zou dat de afgunst opwekken van elke kunsthandelaar. Neem bijvoorbeeld eens de collectie oudivoor. Ik weet niet of je daar wel eens met studie naar hebt gekeken, maar er zijn objecten bij die, ahem, thuis horen in een bekender museum dan het onze.’

‘Claudius,’ onderbrak Matthieu, ‘als jij in de handel gaat, dan eindig je in het armenhuis. Je moet niet van die onzinnige plannen maken. Je bent conservator, en je blijft het voor wat mij aangaat. Maar daar kwam ik eigenlijk niet voor. Je hebt me indertijd gezegd, meen ik, dat je eventueel bereid zou zijn om je aandeel in de erfenis van je nicht in de looierij te steken. Of ben je van mening veranderd?’

Claudius fronste zwaar zijn wenkbrauwen. ‘Je hebt niet goed onthouden, Matthieu. Ik heb gezegd, als ik me goed herinner, dat ik je zo nodig met Véroniques versterf te hulp zou komen, en dat ik achter je stond.’

‘Nu ja,’ zei Matthieu ongeduldig, ‘dat is hetzelfde.’ Maar toen hij zag dat zijn zwager ontkennend zijn hoofd schudde vroeg hij: ‘Nee? Wat bedoel je dan?’

Claudius begon met de ander te verzoeken niet kwaad te

worden. ‘Ik wil je helpen, Matthieu, zoveel en zo goed ik kan. Maar mijn geld in de looierij steken, daar begin ik niet aan, en wel om twee redenen. In de eerste plaats: de looierij is topzwaar. Jij moet ervan leven, je wil je zonen in de zaak hebben, neef Jean moet ervan leven, je moet het museum Perelaer ervan onderhouden, kortom, er moet te veel uitkomen. Het zou nog wel gaan, als Georgette niet zulke luxueuse aspiraties had, maar die vrouw van je, beste kerel...’ ‘Maar we moeten toch stand ophouden Claudius, als we nu gingen bezuinigen, dan zou iedereen zeggen, dat onze zaak niet floreerde. En dat doet ze wel. Verleden jaar...’

‘Ik ken de balans,’ antwoordde Claudius kortaf, ‘en ik heb je erop attent gemaakt dat mijns inziens de liquiditeit volkomen onvoldoende is. En wat die speculatieaankopen in huiden betreft, enfin, als er internationale ontspanning komt, en de industrie in Amerika moet een beetje verslappen dan... En het is toch niet nodig, dat Georgette nu haar derde auto in vier jaar heeft, en het hoeven toch niet altijd van die luxe wagens te zijn. En wat neef Jean betreft, daar weten we allebei alles van. Maar dat is nog maar één reden.

De andere heb je me zelf in de hand gespeeld, toen je me wou verklaren, waarom er niet meer zoveel tantième kwam op Angèle's aandelen als vroeger. Het leer heeft te veel concurrentie, waar of niet?

Rubber, plastic en wat niet al. Leer is, heb je in een somber ogenblik gezegd, een artikel dat gedoemd is luxeartikel te worden. En vind je nu, dat jij als goed zakenman mij kunt aanraden mijn geld in de looierij te steken? Matthieu, ik wou je wijzer weten.’

Matthieu wilde eerst kwaad worden, maar opeens zakte hij een beetje in elkaar en vroeg: ‘Wat wil je dan, Claudius?’ ‘Ik wil dat wij de eersten zijn, om een artikel te maken waar niemand, geen leer en geen plasticfabrikant tegen kan concurreren. Om daarnaar te zoeken wil ik wel geld beleggen, maar niet om gaten te stoppen.’

‘Maar, Claudius, dat is toch je reinste speculatie?’ vroeg de ander onthutst. Maar de conservator antwoordde kalm: ‘Niet half zo riskant als je huidenaankoop, beste kerel. En ik ben van plan een jong chemicus die ik ken, met dat speurwerk te belasten. Ik heb daarvoor op het oog een jonge van den Dries, een broer van die Paca, die voor me werkt,’

‘Wat ben je dik met die familie!’ merkte Matthieu spottend op. ‘Ik ben wel dik,’ antwoordde Claudius, ‘maar die van den Driesen hebben nooit veel kans gekregen om erg dik te worden. Zo'n onderwijsman, weet je! Maar als die vader het

klaar krijgt om van zijn salarisje al zijn kinderen te laten studeren, en wanneer die kinderen in een minimum van tijd hun graad halen, dan weet ik, dat het goed soort is. En dan durf ik gerust mijn geld te zetten op het paard Karel van den Dries. En nu weet ik wel wat je zeggen wilt, en daar kom ik nu op. Je hebt ingezien, dat mijn opvatting over je liquiditeit juist is. Je moet contanten hebben. Welnu, ook in dat opzicht wil ik je helpen. Ik zie wel kans om dit museum door de stad te laten overnemen. We geven het huis cadeau, op voorwaarde dat de stad het als museum handhaaft en de inventaris koopt tegen taxatiewaarde. Dan heb jij contanten en je bent van een blijvende last bevrijd.'

Verbaasd had Matthieu toegeluisterd. Hij snapte niet waarom er in de familie Perelaer, en ook door hemzelf, altijd een beetje gespot werd met Claudius' zakelijkheid. Deze ging verder: 'Wat we verliezen doordat we het huis cadeau geven, winnen we door die taxatieprijzen. Ik heb Berden eens de aankooprekeningen laten opzoeken, en die eens bijeen geteld. En toen heb ik, aan de hand van veilingprijzen van de laatste tijd nagegaan wat de waarde is van onze collecties. En dan is het verschil ongeveer vier en een halve ton in ons voordeel. Trek daarvan af wat het huis heeft gekost, dan zul je zien, dat ik nog niet zo slecht voor je verdiend heb, als dit lukt.'

Matthieu knikte goedkeurend. 'Ik ben verbaasd over de mate van gelijk die je hebt, Claudius. Maar weet je, om heel eerlijk te zijn: die verkoop aan de gemeente zal tijd vragen enne... weet je, ik zit een beetje te blazen tegen ultimo, nogal straffe wissels, slechte betaling van afnemers, enfin... ik dacht, zou je niet eh... een voorschot willen geven uit... enfin, je erfdeel?'

En zo kwam het gesprek op de erfenis van Véronique. En een paar minuten later vroeg Matthieu zo langs zijn neus weg wat dat was met die verborgen schat. Claudius legde het omstandig nog eens uit, en deelde Matthieu ook mee, dat Angèle meende, dat nicht Véronique de stenen zou hebben verborgen door ze op een of andere manier in haar rozenkrans aan te brengen. 'En nu is ze bang, dat volkomen volgens de traditie, die rozenkrans met de overledene is begraven.' Onmiddellijk stelde Matthieu voor, de overledene dan op te graven.

Claudius voelde daar niet veel voor. Hij vond het een beetje grafschennerij, maar van de andere kant had niet hij, maar hadden de erfgenamen te beslissen, maar hij zou zich wel wachten die exhumatie voor te stellen.

Hij hoorde Matthieu zeggen: ‘En het is trouwens de enige manier om zekerheid te krijgen of Angèle's opvatting juist is, of dat je elders moet zoeken.’

Daarover dacht Claudius nog lang na, toen Matthieu al weg was. Het was waar dat hij het nu wel met Angèle eens kon zijn, en dat voor hem daarmee de zaak af was, maar hij wist ook, verschillende van, zijn familieleden kennende, dat ze liever een heel kerkhof overhoop zouden halen dan de kans te lopen een betrekkelijk aanzienlijke waarde aan juwelen te derven.

Toen Paca hem dan ook opbelde, en door liet schemeren dat ze ‘iets’ gevonden had, was dat voor Claudius een geweldige opluchting.

Weliswaar moest hij nu weer naar den Haag, maar met Paca's vondst meende hij, was de inventarisering en opsporing van alle bestanddelen der nalatenschap dan ook vrijwel voltooid. Tevreden ging hij naar huis, en vertelde Angèle wat hij die dag beleefd had.

‘Dus je moet weer weg?’ vroeg Angèle een beetje teleurgesteld, ‘ik had gedacht dat je nu eens een week thuis zou kunnen blijven. Maar enfin, wat moet dat moet.’

Inwendig voelde Claudius evenveel teleurstelling als zijn vrouw, maar gelijktijdig prees hij zich gelukkig, dat deze vrouw zo verstandig onvermijdelijke teleurstellingen aanvaardde. Hij keek haar dankbaar aan en zag, dat ze over iets piekerde. ‘Wat is er?’ vroeg hij.

‘Vind je het prettig om weer naar den Haag te gaan?’ vroeg ze. ‘Nee,’ zei hij vol overtuiging, ‘ik wou dat ik er nooit mee begonnen was, en nu ik ermee begonnen ben, dat het maar gauw afgelopen is.’

Angèle lachte. ‘Weet je wat ze denken, ik bedoel je familie en kennissen?’ Claudius keek haar niet begrijpend aan.

‘Ze denken,’ legde Angèle hem uit, ‘dat die Paca de trekpleister is.’

Claudius werd niet kwaad, ontkende niet maar bleef rustig zitten. Na een korte pauze zei hij: ‘Was je jaloers?’ Angèle lachte, stak hem haar hand toe en zei: ‘Hoe kom je daar bij! Ik ken toch mijn man. En trouwens die Paca, je kon haar vader zijn.’

Claudius zat even stil voor zich te kijken, en doordat hij met zijn mond allerlei grimassen trok, wist Angèle dat hij op het punt stond iets heel moeilijks te zeggen, en een flits ging door haar heen, dat er misschien toch iets waar was in de vermoedens van de kwaaddenkende mensen. Maar Claudius begon te spreken.

‘Het is soms heel moeilijk,’ begon hij langzaam. ‘Ik bedoel om dag in dag uit samen te werken met een knap, lief jong meisje. Ja, ik weet dan wel dat, ja, hoe zal ik het zeggen, je je vingers thuis moet houden, maar het gekke is, dat zo'n jong ding, omdat je zoveel ouder bent, nogal vertrouwelijk is. En dan ga je je in dwaze momenten verbeelden dat, nu ja, dat je kans hebt. En die hebben oude heren als ik tòch niet.’

Opeens nestelde Angèle zich op zijn knie. ‘Oh,’ zei ze, ‘dacht mijn naieve goeierd dat? Laat ik je dan zeggen manneke, dat juist van die knappe en intelligente meisjes als Paca, die aan elke vinger tien aanbidders kunnen krijgen, in levenswijsheid zoveel ouder zijn dan de jongens van die leeftijd, dat ze zich veel meer aangetrokken voelen tot wijze meneren als mijn man. Als je het maar weet!’

Ondanks zijn bescheidenheid, voelde Claudius zich toch wel een beetje geveleid door deze wijsheid van Angèle. Plagend zei hij: ‘Dat is goed dat je me dat gezegd hebt, dan kan ik ermee rekening houden. Maar ik vind dat meisje van Perelaer toch ruim zo aardig als die Paca en dergelijke blagen.’ Angèle kende dat spelletje en ging er op in. ‘Bedoel je dat meisje van Perelaer uit de Neerstraat, met die rode haren?’ ‘Nee, die bedoel ik helemaal niet. Ik bedoel die grijzende die heur haar bruin verft.’ Met een ruk sprong Angèle van Claudius' knie. ‘Pas jij maar op, laag individu, want anders stel ik in jouw museum die buikband ten toon, die jij eens in een bui van ijdelheid hebt gekocht in Londen. Of dacht je dat ik niet wist, wat jij in de onderste la van je schrijftafel verstopt hebt?’ ‘In de onderste la van mijn schrijftafel ligt mijn grootheid en mijn verval,’ antwoordde Claudius deftig. ‘De brieven die jij me schreef in onze verlovingstijd, en het gedenkteken van mijn verdwenen jeugdige slankheid. Maar wat ik wel eens zou willen weten is, hoe jij het bestaan van die dingen kent?’ ‘Als jij er een gewoonte van maakt om je sleutels op de sloten te laten steken, dan moet je je niet verwonderen, dat je kinderen, nieuwsgieriger dan ik, een onderzoek instellen. Zo weet ik ook dat jij allemaal folders van reisbureaux in je tweede la hebt liggen, van Oostenrijk, van Spanje, van Italië en nog veel meer. Wat wil je daarmee?’

Claudius keek haar treurig aan. ‘Nu zie ik dat je mijn geheimste voorbereidingen ook al hebt achterhaald. Wat een vrouw heb ik toch! Maar enfin, ik zal het je maar zeggen. Ik ben van plan, zodra die erfenisgeschiedenis dat toelaat, er gewoon vandoor te gaan met een vrouw.’

‘Oh, Claudius,’ riep Angèle enthousiast uit, ‘wat ben je toch lief voor me!’ Angèle maakte aanstalten om haar plaats op

Claudius' knie weer in te nemen, maar haar man vroeg: 'Wie zegt jou, dat ik jou meeneem?'

Angèle keek hem gelukkig aan, 'Niemand natuurlijk. Maar ik zal je wel verleiden, jongetje Frencken, en dan mag jij met mij mee.'

Op dat gewichtige ogenblik verbrak Claudius' speciale vijand, de telefoon de verleidingskunsten van Angèle. Eerst wilde hij het bellen volkomen negeren, maar het was zo hardnekkig en opdringerig, dat hij zuchtend Angèle in een stoel beurde en naar het toestel ging.

'Oh, oom Claudius,' zei Paca aan de andere kant, 'ik hoop niet dat ik U uit bed bel, maar wat ik gevonden heb is heel iets anders dan we verwachtten. Het lijkt haast alsof Véronique de juwelen weer verkocht heeft en er een reiscredietbrief voor heeft gekocht. Dus als u niet wilt, hoeft u morgen niet te komen.'

Even dacht Claudius na. 'Een reiscredietbrief koop je niet, mijn kind. Dus zoek maar rustig verder, en gedraag je netjes. Ik blijf dus nog wat hier. Maf-ze!' Hij legde de hoorn op de haak, maar nam hem tegelijk weer op, en draaide een nummer. Terwijl hij op de aansluiting wachtte vertelde hij Angèle dat hij thuis zou blijven, en dat hij nu nog even Matthieu opbelde om een afspraak te maken om de volgende dag tezamen naar de burgemeester te gaan om over hun schenking te praten. Hij kreeg Georgette aan de telefoon, en hoorde dat Matthieu niet thuis was. Hij was erg gehaast teruggekomen van het gesprek met Claudius, en had toen haast-je-repje een valies gepakt en was weggereden voor een paar dagen. 'He,' zei Claudius, 'daar zei hij niets van toen hij bij me was. Weet je ook waar hij naartoe is?'

'Naar den Haag,' antwoordde Georgette, 'maar waarvoor weet ik niet. Hij was trouwens eerst voorgisteren in den Haag geweest voor zaken.'

Na een paar plichtplegingen belde Claudius af, en ging peinzend tegenover Angèle zitten. Hij schudde het hoofd en zei: 'Ik snap er niets van. En ik heb het nare gevoel, dat Matthieu gekke dingen doet. Maar wat?'

Angèle trachtte hem gerust te stellen, maar de vrolijke intimiteit was die avond verstoord.

XXI

Matthieu krijgt ideeën, en er komt druk bezoek bij Véroniques graf

TOEN Matthieu Perelaer, na het bezoek aan Claudius in het museum, terugkwam op zijn kantoor, duurde het even voordat hij zijn werk hervatte. Diep nadenkend zat hij achter zijn schrijftafel, en tuurde door het raam tegenover hem naar buiten.

Zijn gedachten waren somber, en hij had het gevoel dat hij het in zijn leven nog nimmer zo moeilijk had gehad als op dat ogenblik. Nog nooit had Matthieu echte geldzorgen gekend. Als jongeman had hij een ruime toelage genoten van zijn vader, en eenmaal opgenomen in de directie van de looierij, hadden de familieleden-aandeelhouders hem een salaris toegekend, dat aangevuld met de tantièmes hem practisch in staat stelde om aan zijn betrekkelijk eenvoudige, en Georgette's kostbare behoeften te voldoen. De zaak kon dat dragen; nooit oftenimmer waren er liquiditeitsmoeilijkheden geweest, en het was de gerechte trots geweest van de oude Perelaer dat niet alleen nimmer een wissel was uitgesteld, maar dat zelfs alle aankopen onmiddellijk werden betaald. 'Die percentjes voor contante betaling,' placht de oude te zeggen, 'zorgden nu net voor de kaas op het brood dat de looierij verdient.' Maar merkwaardig, de laatste jaren was dat veranderd. Weliswaar waren tot dan toe alle wissels prompt op de vervaldatum voldaan, maar nu en dan was het saldo van de looierij bij de bank negatief geworden, en op dit ogenblik was het zelfs zover negatief geworden, dat de bank had te verstaan gegeven, dat de grens van open crediet was bereikt. En per primo vervielen een aantal wissels, waarvan het bedrag de te verwachten inkomsten verre te boven ging. Voor het eerst in de anderhalve eeuw dat de leerlooierij bestond, zou, als er niets onverwachts gebeurde, Perelaer en Zonen om uitstel moeten verzoeken. Niet alleen Matthieu's gevoel van veiligheid als gefortuneerd man was aangedaan, maar ook zijn trots als zakenman.

Verstrooid begon hij de post door te kijken; er waren zoveel uitgaande facturen en zoveel offertes dat het voor iedereen duidelijk zijn moest dat de impasse waarin Matthieu zich bevond tijdelijk moest zijn.

Natuurlijk had Claudius wel een beetje gelijk: Georgette en

hij, maar vooral Georgette hadden de laatste jaren erg ruim geleefd, en neef Jean had erg veel opgenomen. Waarschijnlijk had de stommeling weer een dure vriendin, en was het hem op de courses tegengelopen. Misschien had Georgette het langer kunnen doen met haar oude auto, die toch pas anderhalf jaar oud was, en ze had zeker geen Buick hoeven te kopen: de andere dames van hun kennis die zelf een auto hadden deden het ook met een bescheiden wagentje. Maar tenslotte waren de bedragen die daarmee gemoeid waren toch betrekkelijk klein in vergelijking tot het tekort in Matthieu's finantiën.

Het ergerlijkste van alles was, dat Claudius op een hoop onbelegd geld zat, en weigerde hem tijdelijk te helpen. Het bedrag dat hij nodig had was een peuleschilletje in vergelijking tot Véroniques nalatenschap, het was, om precies te zijn, niet meer dan de waarde van die stenen die zoek waren, die stenen die waardeloos en renteloos in een snoer gewikkeld waren om de hand van een dode oude dame. En Claudius, met zijn stomme piëteit was nog in staat ook ze daar te laten. En toen ineens was er, kant en klaar een idee in Matthieu's brein. Hij moest die stenen eenvoudig lenen, zonder dat iemand ervan wist. Duidelijk was in zijn denken dat woord: lenen, ze voor een tijdje in bezit nemen, ze belenen, voor een paar maanden maar, en als dan de zaken van de looierij weer liquide waren, zou hij ze teruggeven aan de rechtmatige bezitters. Desnoods kon hij ze weer terugbrengen in het graf: dat zou het allermooiste zijn, omdat dan niemand zou weten wat er gebeurd was.

Hij wist wel niet hoe Véronique begraven was, maar hij nam aan dat het niet veel moeite zou kosten om in de grafkelder van de Haagse Frenckens binnen te komen en die kist te openen of te laten openen. Ja, hij zou wel hulp moeten hebben, want hij was erg onhandig met alles wat op gereedschap leek.

Haastig tekende Matthieu de post, klapte de map dicht, stond op, en stak zijn hoofd om de deur van de boekhouding. 'Ik moet voor een paar dagen weg,' zei hij, 'maar in de fabriek weten ze wat ze te doen hebben, en ik zal wel elke dag opbellen.' Thuis nam hij ternauwernood de tijd om Georgette te groeten, en vertelde direct dat hij die avond nog naar den Haag moest, omdat hij de volgende morgen vroeg bij de hand moest zijn. Deze leugen diende om zijn vrouw de pas af te snijden: ze wilde immers altijd meerijden als hij naar een grote stad ging, en ditmaal kon hij haar gezelschap werkelijk niet gebruiken.

Na een half uur was hij op weg: hij dineerde goed maar zenuwachtig in den Bosch, en bereikte omstreeks tien uur den Haag.

En eigenlijk begon op dat ogenblik Matthieu al met de uitvoering van z'n plan. Hij was in navolging van Claudius, vaste klant van de Gouden Laars geworden, maar ditmaal stapte hij af in een der grote hotels, waar hij nog nooit gelogeed had, en waar niemand hem kende.

Het was te vroeg om te gaan slapen; trouwens in Matthieu borrelde een vreemde opgewondenheid, die hem haast lichthoofdig maakte. Zijn gemoed was vreemd gespannen om het komende avontuur: het enige avontuur van formaat in zijn degelijke burgerbestaan. En ook was er, maar minder sterk, een zekere voldoening omdat hij meende van zijn financiële moeilijkheden bevrijd te zijn.

Daarom ging hij het hotel uit, en, flanerende door de binnenstad, zocht hij vertier. De degelijke en deftige café's die hij doorgaans frequenteerde liep hij voorbij; ook zijn verzet moest nieuw zijn, passend bij zijn avontuurlijke toestand. Hij herinnerde zich verhalen van zakenvrienden die, minder degelijk dan hij, grinnekend vertelden over avonturen in bars en in dancings, en toen hij in neonletters de naam van een van die dancings zag die hij kende uit de verhalen van die kennissen, stapte hij resoluut naar binnen. Hij betaalde zijn entree, gaf zijn jas en hoed af, en werd toen door de buigende portier binnengelaten in de eigenlijke dancing.

Er waren maar weinig tafeltjes bezet, want het was nog te vroeg. Hier en daar zat een paartje liefjes naast elkaar, een paar grotere groepjes hadden uitbundig plezier, en aan de bar in de hoek zaten een paar eenzame dames, die met gezichten vol aanminnige verwachting naar Matthieu keken. De hem vreemde omgeving, de schetterende muziek, deze verwachting van die vrouwen sloegen Matthieu's opgewondenheid neer, en verlegen zocht hij een plaatsje. Eigenlijk, bedacht hij, zou hij het beste aan de bar kunnen gaan zitten, maar zijn ingeboren soliditeit en fatsoen deden hem het contact, hoe vaag ook, met die vrouwen mijden. Maar alleen aan een tafeltje gaan zitten?

Een kelner trachtte hem tot dit laatste te bewegen door uitnodigend een stoel achteruit te trekken, maar uit doodgewone verlegenheid zei Matthieu dat hij aan de bar ging zitten. Schuifelend vervolgde hij zijn weg, en op dat ogenblik dempte het licht, en een schijnwerper begon vreemde kleuren te gieten over de dansende paren op het kleine vloertje. Matthieu moest blijven staan, omdat hij in het donker zo

slecht placht te zien, dat hij zeker tegen meubels en mensen zou opbotsen als hij in deze vreemde omgeving zijn weg zou vervolgen.

Met een enorm kabaal beëindigde het orkest zijn prestatie, het licht ging aan, en na een mat applausje verlieten de paartjes de vloer, en Matthieu vervolgde zijn weg. En toen stond hij opeens oog in oog met Pia Wösten, en over de schouder van het meisje keek haar galant Driek Damen hem grinnekend aan.

‘Zo zo, Pia,’ zei Matthieu onzeker, ‘dag Driek. Zijn jullie een beetje aan de rol?’ En omdat hij voelde dat de aanval de beste tactiek was liet hij erop volgen: ‘Gelijk heb je, je bent maar ééns jong!’

Pia begon een opgewonden uitleg te geven van hun aanwezigheid: Driek, zei ze, moest morgen ergens solliciteren, en nu was ze maar meegekomen, en wilden ze er een dagje van maken. Driek vroeg of Matthieu soms bij hen kwam zitten, en met een ‘Even maar’ nam hij dit voorstel aan. Op zijn beurt begon Matthieu de leugen te vertellen die hij ook aan Georgette had opgedist, en hij besloot zijn uiteenzetting, dat je maar weer zag hoe klein de wereld was: op de meest onwaarschijnlijke plaatsen kwam je kennissen tegen.

Pia begon te giechelen: ‘Als de mensen thuis ons zo zagen, wat zouden ze te kletsen hebben!’ Matthieu bedacht dat hij zijn aanwezigheid in de dancing nog moest verklaren, en hij deelde enigszins plechtig mede, dat hij met de ziel onder de arm liep, en, omdat hij graag goeie dansmuziek hoorde, hier maar eens was binnengestapt. Hij bestelde een rondje bij de kelner, en toen de dranken waren gebracht en aangebroken, vroeg Driek, zonder enige overgang, of meneer Perelaer ook dat vreemde verhaal gehoord had over die stenen die zoek waren uit de nalatenschap van die Véronique.

Het bleek dat ze er even veel van wisten als Matthieu: alleen vulde Pia zijn kennis aan door te vertellen wat ze die middag had gezien, toen Paca de vermeende schat ontdekt had.

Onder instemming van Matthieu vertelde Driek verder dat Paca zich natuurlijk vergiste wanneer ze meende dat die reiscredietbrief gekocht was van de opbrengst van die stenen. ‘Maar het resultaat is natuurlijk,’ besloot hij zijn beschouwing, ‘dat ze er niet verder naar zoekt.’

‘Ja,’ zei Pia, ‘en dat is zo jammer, want nu blijft die schat waarschijnlijk ten eeuwigden dage rusten in het graf.’

‘Tussen twee haakjes,’ vroeg Matthieu, ‘weten jullie eigenlijk waar die Véronique begraven is?’ Pia herinnerde zich dat het graf der Haagse Frenckens was in een dorp bij den

Haag, waar destijds Véroniques ouders een zomerverblijf hadden bezeten.

Op dat ogenblik werd Matthieu op de schouder geklopt door een grote, monumentale meneer met een onwaarschijnlijk blozend hoofd. ‘Zo jongen,’ zei het monument, ‘ook in het dorp?’ Matthieu, blij het gezelschap van Pia en Driek te kunnen ontvluchten, stond enthousiast op: ‘Nee, maar, kerel, hoe gaat het, lang niet meer gezien! Waar zat je ergens?’

Het bleek dat de blozende meneer, een zakenvriend van Matthieu, nog nergens zat, en nadat Perelaer afscheid had genomen van de jongelui ging hij met de nieuwgekomene aan de bar zitten. In een minimum van tijdwaren de zakenvrienden in een zo diepzinnig en ingewikkeld gesprek gewikkeld, dat de wachtende bardames stekelige opmerkingen begonnen te maken over de manieren van provincialen.

Matthieu's vriend zat achter een order heen van legerschoeisel, en als hij die kreeg, dan zat hij op fluweel, op fluweel meneer! Maar de moeilijkheid was de financiering, want het ging om best een paar kistjes. En nu kon het toch onmogelijk toeval zijn, dat hij nu net Matthieu ontmoette, want als er een relatie was, die deze moeilijkheid zou kunnen helpen oplossen, dan was het Matthieu. Als die nu het leer leverde, en een extra lang crediet gaf...

Onmiddellijk had Matthieu een, denkbeeld in zijn hoofd, dat toonde hoe weinig ervaring hij had in manipulaties die gewoon en gebruikelijk zijn in kringen van minder draagkrachtige nijveraars.

‘Wanneer krijg je die order?’ vroeg hij.

‘Morgen wordt het beslist,’ was het antwoord.

‘Nu moet je eens luisteren, Bijmans,’ ging Matthieu geheimzinnig voort, ‘die order gaat om een klein millioentje, is het niet? Goed, als je die zwart op wit hebt, dan kun je toch bij de bank, zeg vijftien procent crediet krijgen? Nu, dat is anderhalve ton. Je maakt mij als aanbetalings op het te leveren leer tachtig mille over, en dan lever ik je de hele partij met een half jaar crediet. Nu, wat zeg je ervan?’

‘Een reuz eidee!’ zei Bijmans enthousiast. ‘Reusachtig, wat wil je van me drinken? Ober, een rondje! Het is alleen jammer, dat dat crediet niet kan doorgaan. Om je de waarheid te zeggen zit ik sinds die Koreaboom zo in de soep, dat de bank aan het terughalen is in plaats van het credietgeven. En als ik die order niet krijg, nou, Perelaer, bestel dan maar een grafkrans voor Jantje Bijmans. Proost!’

Matthieu zag deze kans om aan het grafavontuur te ontkomen, glippen, maar met Bijmans zette hij de pogingen

voort, zogenaamd om deze van de ondergang te redden, maar in werkelijkheid om zelve, door middel van Bijmans de hand te leggen op tachtigduizend gulden. Hoe en wanneer hij deze tachtigduizend gulden zou kunnen restitueren, waar hij het geld vandaan moest halen om de huiden te kopen voor Bijmans' schoenorder interesseerde hem niet.

Het was heel laat toen een niet geheel nuchtere Matthieu in zijn hotel aankwam, en het was naar verhouding even laat voordat een katterige Matthieu de volgende dag zijn pijnlijke ogen opende. Toen de kamermeisjes, zoals hun aard dat schijnt mee te brengen, erg luid begonnen te converseren voor de deuren van nog bezette kamers, erg hard klapperden met deuren en alles wat gerucht kon maken lieten vallen op die delen van de vloeren waar geen kleed lag, ontwaakte hij. Hij nam een bad, schoor zich, en dronk ondertussen vele glazen water. Zijn ontbijt bestond uit ettelijke koppen koffie en één sneetje toast. Na het ontbijt drementelde hij de stad in, zat een uur in een nieuwsbioscoop, dronk nog ettelijke kopjes koffie, en besloot tenslotte zijn toestand te verbeteren door een haartje van de hond die hem de vorige dag gebeten had: hij dronk een glas sherry, en nog een, en voelde in zich de kracht ontwaken om over een lunch te denken.

Tijdens die maaltijd informeerde hij bij de kelner hoe hij het dorp zou kunnen bereiken, dat Pia de vorige avond genoemd had. Zoals de man het uitlegde was dit een uitermate moeilijke expeditie met trams, autobussen, alternatieve treinen met autobussen na, en ten einde raad vroeg Matthieu hoe ver het in werkelijkheid was.

Een half uur later was hij per auto op weg. De auto te gebruiken was oorspronkelijk niet zijn plan geweest, want de Jaguar moest overal de aandacht trekken. Toen hij een kwartier later in het bewuste dorp aankwam had hij voor deze moeilijkheid een oplossing gevonden. Hij stopte voor het postkantoor, en gebruik makend van het feit dat het dorp lag op de weg naar Amsterdam, verzond hij een telegram naar de fabriek, dat hij ook nog naar Amsterdam moest. Daarna wandelde hij weg, terwijl hij de auto liet staan, en gebruikte in het ouderwetse hotel aan de Hoofdstraat een glas bier. Vervolgens ging hij in de richting van het kerkhof, dat hij op zijn weg naar het dorp was gepasseerd, en ontdekte tot zijn genoegen dat men in dit dorp, in tegenstelling tot menige gemeente in Nederland, geen vrees koesterde dat de doden zouden weglopen, en het kerkhof dus niet gesloten hield. Het kerkhof bleek uit twee afdelingen te bestaan: één

met kruisen, treurende engelen, engelen die naar de hemel wezen en dergelijke, het andere deel vertoonde vele grauwe zerken van Naamse steen, de ene nog fantasieelozier dan de andere, en verder, afgeknotte zuilen, uitgebrande fakkels en dergelijke versierselen.

Matthieu stapte dus in de richting van het deel met de kruisen, dat blijkbaar door de Katholieken gebruikt werd, en toen hij een levensgrote zandstenen zouaaf, die naar Rome wees, voorbij was, zag hij inderdaad een paar grafkelders. Bij één ervan ontdekte hij twee menselijke gestalten: een man en een vrouw. Dat waren Driek en Pia. De jongelui drentelden om het graf heen, en waren zo in hun beschouwing verdiept, dat Matthieu ongemerkt weer achter de zouaaf kon wegduiken om na te denken over de te volgen gedragslijn.

Enerzijds was het natuurlijk gevaarlijk om zich hier te vertonen aan Pia en Driek. Blijkbaar waren de jongelui op hetzelfde denkbeeld gekomen dat ook in hem was opgekomen, en dat maakte zijn positie précair. Het was natuurlijk goed en wel om terug te keren, en een bezoek te brengen aan het kerkhof als de jongelui er niet waren, maar wie garandeerde hem, dat zij hem dan niet voor zouden zijn, en met de gehele buit zouden verdwijnen. Want dat Pia en Driek de stenen zouden willen opsporen om ze braaf en getrouw aan Claudius ter hand te stellen, kwam geen ogenblik in Matthieu's hersens op.

Zouden Pia en Driek echter de schat van Véronique vinden, dan zou voor hen de moeilijkheid rijzen, te verklaren hoe ze ineens aan een groot bedrag waren gekomen, terwijl Matthieu, wanneer hij de wissels per ultimo zou betalen, alleen maar niet zou opvallen.

Hij stak een sigaret aan, en pufte zenuwachtig de ene rookwolk na de andere de lucht in. Maar hij kreeg een denkbeeld, dat hem de beste oplossing leek van deze situatie.

Kordaat stapte hij op de jongelui toe, en zei: 'Zo, Driek, wat zei je ook weer over ontmoetingen op vreemde plaatsen?' Driek was zo in zijn inspectie verdiept geweest, dat hij Matthieu niet had horen aankomen, en verschrikt wendde hij zich naar de leerlooier. 'Op de juwelenjacht,' zei Matthieu vriendelijk. 'Een fascinerende bezigheid, die mij ook erg heeft getrokken. Ik zou er wat voor geven wanneer ik die goeie Claudius, die zo scherpzinnig doet kon verrassen met de mededeling dat ik de schat gevonden had! En jullie?' Schuld bewust keken Driek en Pia naar hun schoenen. 'We dachten,' begon Pia met een heel klein stemmetje: 'dat als wij

de schat zouden vinden, oom Claudius ons misschien zou willen helpen met emigreren of om de drukkerij over te nemen.'

Het klonk volkomen oprecht en argeloos, zoals Pia dat zeide, maar Matthieu dacht: 'Jij bent geraffineerder dan ik meende, mijnlieve!' maar hij zei: 'Ik zou me alleen maar willen overtuigen dat de stenen hier werkelijk zijn, en dan Claudius tergen. In wezen zijn onze plannen dus gelijk.' Terwijl hij dat uiterlijk kalm zeide, juichte hij inwendig om de kans die hij zag. Hij zou met Pia en Driek de stenen vinden, Claudius van de vondst op de hoogte stellen, maar ervoor zorgen, tegen de tijd dat de executeur ze zou gaan halen, de stenen veilig in zijn bezit te hebben.

Hij nam de leiding van het onderzoek op zich, nadat hij de jongelui had beloofd, bij Claudius op een beloning te zullen aandringen wanneer hun speuren resultaat zou opleveren. Het familiegraf waarin Véronique rustte was een van die kelders, die in Limburg en het Walenland erg veel voorkomen: een betrekkelijk diepe kelder, waarin men afdaalt langs een gemetselde trap, en waarvan de wanden gevormd worden door nissen, die elk groot genoeg zijn om één lijkst te bevatten. Die nissen worden dan afgesloten met een marmeren steen, waarop de naam van de overledene met de nodige data en parentatie wordt vermeld. Deze kelders zijn dan afgesloten met een ijzeren luik, dat wanneer nodig, eenvoudig geopend kan worden, en dat doorgaans niet eens is afgesloten.

Dat was ook hier het geval: het luik had geen slot, en zonder moeite openden Matthieu en Driek het. Ze deden dat na voorzichtig rondgekeken te hebben om te zien of ze bespied werden, maar toen het luik eenmaal open stond, maakten ze zich helemaal niet ongerust, omdat het niet zelden voorkomt, dat een plichtsgetrouwe begraafplaatsopzichter zo'n luik opent om het vocht, dat door regen of smeltende sneeuw in de kelder mocht zijn geraakt, te laten verdampen als het goede seizoen aanbreekt. Inderdaad was een eindje verderop zulk een kelder eveneens geopend.

Na nogmaals gespeurd te hebben of iemand hen bespiedde, daalde Driek snel af in de kelder, bekeek de verschillende nissen, en kwam na een paar minuten weer boven.

'In de uiterste hoek is een nis die nog geen marmeren plaat heeft, en alleen nog maar met baksteen is dichtgemetseld,' bracht Driek verslag uit, 'en zo te zien is dat muurtje niet erg stevig.'

'Is die nis hoog boven de vloer?' informeerde Matthieu,

maar de jongeman schudde het hoofd: 'Ze is gelijkvloers, op de onderste rij.'

Even dacht Matthieu na, en daarna zei hij: 'Dan weten we voorlopig genoeg, laten we het luik nu maar weer dicht doen.' Tien minuten later zaten de drie samenzweerders knus op de voorbank van de Jaguar, die met een behoorlijke vaart in de richting den Haag reed. En tijdens de rit bracht Perelaer de twee gelieven uitvoerig op de hoogte van de straffen die er gesteld zijn op grafschennis en aanverwante misdrijven, en met veel nadruk wees hij op de emigratiebepalingen in vele landen, die niet toestaan dat iemand zich in het land vestigt, die wegens misdrijf veroordeeld is.

XXII

Paca is overgeleverd aan sombere overpeinzingen, deduceert, en krijgt veelvuldig bezoek

PACA lag in bed en kon de slaap niet vatten. Ze voelde zich een beetje ongelukkig door de gebeurtenissen van de avond. Vooreerst was de afspraak met haar vriendje niet erg prettig verlopen. Omdat de jongen zich zo keurig en correct had gedragen, had ze hem bij het afscheid één zoen toegestaan, en toen was gebleken, dat deze jongeman, die men de pink gaf, niet alleen de hele hand, maar de hele Paca tegelijk in bezit wou nemen. Ze had het dus uitgemaakt, voorgoed, en dat was spijtig, omdat Hans toch nog een van de besten was die ze kende.

Daarop had ze Claudius opgebeld, natuurlijk omdat ze hem van de gang van zaken op de hoogte moest brengen, maar ook, om als balsem op haar wonde een hoffelijke aardigheid van hem te horen. Maar hij was niet ingegaan op haar excuus dat ze nog zo laat opbelde, terwijl ze toch had mogen verwachten dat hij zou zeggen dat haar stem dag en nacht even aangenaam klonk, of een dergelijke dwaasheid.

De manier waarop hij haar in een paar woorden had duidelijk gemaakt dat men een reiscredietbrief niet kocht, was bijna een snauw geweest. De opdracht om verder te zoeken had geklonken als een vermaan aan een lastig kind om maar braaf te gaan spelen. En ‘Maf-ze’ als avondgroet van de hoffelijke, vindingrijke Claudius, klonk als een profanatie.

Als Paca op dat ogenblik precies had kunnen formuleren wat ze gevoelde, dan zou ze hebben gezegd, dat Claudius een illusie verstoord had! De onwrikbare correctheid van haar werkgever, zijn bewerkelijke hoffelijkheid, en vooral de rechtschapen en wijze manier waarop hij reageerde wanneer zij probeerde zijn ouderwetse gemoed te schokken door vrijmoedige opmerkingen, waren voor Paca een verademing geweest wanneer ze dat alles stelde naast de geforceerde kameraadschappelijkheid, en de onhandige, domme hofmakerij van haar leeftijdgenoten. Blozend dacht Paca terug aan het ogenblik dat Hans zijn boekje te buiten wilde gaan: op dat moment had ze met een soort verlangen gedacht, dat Claudius nimmer zo zou trachten zijn zin door te drijven.

Terwijl ze haar deken hoger over haar schouder trok, nam

ze zich voor om Claudius te imponeren, niet door cynische opmerkingen, want die doorzag hij, niet door lief te doen, want daarvoor miste ze de ervaring, maar door hem een of andere grote dienst te bewijzen.

Zoals een jongmens kan dromen, dat hij de beminde veroverd door haar uit de woeste baren der zee te redden, zo dacht Paca na over een of andere uitzonderlijke prestatie, die haar blijvend de hoogachting en bewondering van Claudius zou bezorgen. Niet dat ze hem wilde veroveren, die gedachte kwam in haar gemoed niet eens op, maar wel wilde ze indruk maken op die Claudius, die haar door de telefoon had behandeld als een klein, lastig meisje.

Vanzelf dacht Paca aan twee dingen, die onopgehelderd waren: de verdwenen stenen, en de wonderlijke entree van Don Carlos, bijna een week geleden. De Spaanse neef, als hij dan werkelijk was voor wie hij zich uitgaf, was nog steeds in de stad, want hij had herhaaldelijk opgebeld om Claudius te spreken te krijgen. Maar Claudius hield zich afwezig, omdat hij nog steeds wachtte op een verslag over de bevindingen van oom Alexander. Als zij, Paca, nu dit probleem kon oplossen, dan zou het zeker een goede beurt zijn. Misschien kon ze de Druitenberg opbellen, en de oude heer verleiden zijn wijsheid aan haar mede te delen. Of desnoods kon ze zelve Barcelona opbellen, in het geheim, en op haar eigen kosten. Hoeveel die kosten zijn zouden wist ze niet bij benadering, maar ze was nu toch rijk, ze had bijna honderd gulden in haar kleerkast verstopt. Maar wat dan, als die Carlos de neef uit Barcelona bleek te zijn?

Ze wentelde zich op haar andere zijde, en begon na te denken over de verdwenen stenen. Ze had dus de vluchttas van de oude dame ontdekt, maar daarin waren de stenen niet. Wat kon, in 's hemelsnaam een oude dame verder altijd bij zich dragen zonder de hebzucht op te wekken? Iets in die tas. Ze ging de overvloedige inventaris van haar eigen tasje na: zakdoep, poeder, lipstick, een beurs, een opschrijfboekje, haar collegekaart, haar treinabonnement.

In een zakdoek kon je niets verbergen, omdat je die geregeld wisselde. Poeder en lipstick had Véronique niet, zelfs niet op haar toilettafel. Een beurs wekt de roofzucht op, en opschrijfboekjes zijn als bergplaats ongeschikt. En wat de rest betreft... Weer draaide Paca zich om in haar bed, en omdat ze klaar wakker was, draaide ze het lampje op haar nachttafel aan, stak een sigaret op, en met haar armen om haar knieën geslagen, zat ze verder na te denken.

De moeilijkheid was, dat ze Véronique niet had gekend, of

tenminste, alleen kende als een strenge oude dame, bij wie men tweemaal per jaar op bezoek moest gaan, met Nieuw-jaar en met haar verjaardag.

Maar voorzover ze wist, had ze Véronique eigenlijk nooit op straat zien lopen, en dat was toch belangrijk, omdat een beeld van de vluchtende oude dame, moest, gelijken op het beeld van de wandelende dame.

Paca stelde zich andere oude dames voor die ze kende, of die ze wel eens ontmoette op straat. Mevrouw van Meurs bijvoorbeeld. In de geest zag Paca mevrouw van Meurs, achtenzeventig en zeer kras, over straat lopen. Altijd met een mantel en een hoed. 'Hoedenspelden!' dacht Pacatriomfantelijk, en ze sprong uit bed om deze goede vondst te noteren. Ze nam haar vulpotlood en noteerde. Maar toen ze het potlood terug wilde leggen op haar bureautje, bekeek ze het magazijn voor de stiften. Het was wel nauw, maar er waren ook dikke vulpotloden, met een ruim magazijn. 'Vulpotlood' noteerde ze, en dacht verder.

Al die oude dames hadden mantels en hoeden. Maar ze hadden meer dan een mantel, dat maakte het moeilijk.

Paca zag het beeld van haar overgrootmoeder van den Dries, zoals die eruit zag op het eind van haar dagen: negentig jaar, gekleed volgens de mode van dertig jaar of meer terug. Ze wandelde door de tuin, en Paca en haar neefjes en nichtjes speelden in de grote tuin. De oude dame liep rustig over het tuinpad, een beetje voorovergebogen, de handen op haar rug. Onwillekeurig reconstrueerde Paca de houding van de oude dame. Opeens herinnerde zij zich een plagerij der kinderen, die in de hele familie als humoristisch schandaalverhaal de ronde had gedaan. Overgrootmoeder placht haar duimen te haken in de split achter in haar rok. En achter die split hing een linnen zak, die met linten was vastgebonden om de taille, want tassen droegen de dames in die tijd alleen op straat. De kinderen nu plachten achter de flanerende dame aan te lopen, en dan door de split onrijpe vruchten, kiezelstenen en allerlei afval in bonmama's zak te werpen.

'Had Véronique misschien zo'n zak?' bedacht Paca, en in de geest monsterde ze de vele jurken die ze had geïnventariseerd. Maar ze herinnerde zich niet één met zulk een split. Grootmoeder Wevers kwam haar in de gedachte. Klein, kittig dribbelde die door het huis, over straat, de hele kleine voetjes, in elegante coquette laarsjes gestoken. Maar als ze thuis kwam, dan was het eerste wat ze deed, de dienstbode bellen, om muiltjes aan te trekken, Paca zag haar lopen, maar

het beeld was onduidelijk, onnauwkeurig. Ze zag bijvoorbeeld grootmoeders handen niet.

De kraan van Paca's wasbak, die slecht sloot, druppelde geagiteerd, en dat geluid completeerde het beeld van grootmoeder Wevers, want als deze over straat dribbelde, had ze een wandelstokje bij zich, waarmee ze driftig, op de maat van haar passen op het plaveisel tikte. Een wandelstokje van zwart bamboe was het, met een hoornen krukje erop. En bamboe is hol... En in de paraplubak in Véroniques vestibule stond een wandelstok met een krukje, en een paraplu met een bamboe-haak.

Opgewonden keek Paca op de klok: het was drie uur in de nacht, ze moest nog vijf, zes uren wachten voor ze een onderzoek zou kunnen instellen. Dat was spijtig, want ze wist haast zeker dat zij het geheim had doorgrond.

Rillerig kroop ze in bed, dook onder de dekens, en trachtte zich voor te stellen, hoe Claudius zou reageren op haar ontdekking. Ze riep het beeld van Claudius niet op, maar het was er, spontaan, zonder hulp van Paca's bewustzijn.

Paca ontwaakte vrij laat, en ze had het gevoel geradbraakt te zijn. Terwijl ze zich waste zag ze dat ze kringen onder haar ogen had: het gevolg van de korte nachtrust. Ze trachtte dat te maskeren met de weinige cosmetica die ze rijk was, maar toen ze zich tenslotte in de spiegel bekeek, zag ze er tien jaar te oud uit, als een vrouw die verlept is en het wil verbergen. Kortbesloten wiste ze alle opmaak af, en ging naar beneden. Toen Jules voor haar de deur openmaakte van Véroniques huis, hoorde ze vanuit de tuinkamer een mengelmoes van mensenstemmen klinken. Vragend keek ze Jules aan, en de huisknecht zei afgemeten: 'Freule Clothilde en meneer Alexander zijn gekomen, en die Spaanse meneer is ook binnen.' Tante Clotje stond in de geopende deur naar de serre, wijdbeens, met een sigaar in haar hand. Streng keek ze naar oom Alexander en Don Carlos, die beiden tegelijk praatten. Don Carlos beweerde, dat hij de aanwijzingen van zijn vader had opgevolgd, en oom Alexander hield staande, dat hij op eigen houtje had gehandeld. 'Je woont helemaal niet in Barcelona, en je moeder zei, dat we bericht van haar zouden krijgen.' De olijfkleurige huid van Carlos nam een roziger tint aan en hij zei: 'Ik woon inderdaad niet meer in Spanje. Ik woon in Parijs, als balling.' Dat woord sprak hij uit met een zo tragische uitdrukking, dat zelfs het strenge gelaat van Clotje verzachtte.

Schuchter onderbrak Paca de woordenstroom, en begroette de aangekomenen. 'Het wordt hier hoe langer hoe gekker,'

zei Clotje na de begroeting: ‘Hij is wel een zoon van Gertrude, maar hij schijnt toch niet te deugen. Hij is eruit gezet.’ Don Carlos vatte vlam, en verbood zo te praten over zijn toestand. ‘Ik heb me opgeofferd voor de rederij,’ zei hij kwaad, ‘ik ben de dupe van vaders zakenbeleid. Toen de opstand van generaal Franco uitbrak, was het eerste wat ik ervan zag, dat een jonge Falangist een achtenswaardige ouderwetse liberale advocaat mishandelde. Ik kwam de oude heer te hulp, en vanaf dat ogenblik had ik partij gekozen in het conflict: ik was rood. Bah. Later heb ik net zoveel zin gehad om de anarchisten, die de baas speelden in de stad, en daar de gruwelijkste excessen vertoonden allemaal overhoop te schieten, maar Don Jacintho vond het wijzer, dat ik nu maar zou optreden als hoofd van de rederij en goede betrekkingen zou onderhouden met de regeringsgezinden. Bah! En toen de Caudillo eindelijk de orde herstelde, toen moest ik vluchten, en toen werd Alfonso het hoofd van de firma: Arriba España! Bah. Maar toen ik van de amnestie van de generaal gebruik wou maken, kreeg ik de raad, dat niet te doen, want je kon nooit weten; het zou best mogelijk zijn, dat nog eens de toestand zou omkeren, en dan was ik natuurlijk weer de aangewezen man, Bah!’

‘Een soort weerhuisje dus,’ commentariëerde tante Clotje, ‘een poppetje voor zonneschijn, en een voor de regen!’

‘En die emigranten hangen me meters de keel uit,’ vervolgde Don Carlos. ‘Voor een gedeelte is het geboefte, en voor een ander deel zijn het politici, die net zoveel van de realiteit weten als... als...’ Hij was nu vuurrood van kwaadheid geworden. ‘En het vervelende is, dat de hele familie doet alsof het oneervol is met me om te gaan. De huichelaars! Ze laten me door de vertrouwde gezagvoerders van de rederij geld brengen naar Parijs, genoeg geld, brieven ook, maar ze durven me niet te bezoeken, en ze durven geen brief op de bus te doen. Alsof de politie van Franco niets anders te doen heeft dan op mij te letten. Bah!’ Hij wendde zich tot oom Alexander: ‘Wat hebben ze U door de telefoon gezegd, mi general?’ De generaal dacht even na, streek zijn knevels op en zei: ‘Toen Gertrude eindelijk verstaan had waarover het ging, zei ze, dat het een ingewikkelde en treurige kwestie was. Zij erkende je niet meer als zoon, ja, dat zegde je papa haar voor, en ze zou me erover berichten. Ik moest maar afwachten!’ ‘Dat is nu bijna een week geleden,’ mijmerde Clotje, ‘en een brief zal er toch wel niet veel langer over doen dan twee, drie dagen. Dus daar is iets mee!’

Carlos meende, dat die brief van zijn moeder wel weer per

scheepskapitein vervoerd zou moeten worden, en dat het nu maar toevallig zijn zou als er binnenkort weer een schip van de rederij in een Nederlandse haven zou binnenlopen. ‘Ze zouden die brief vanuit elke niets-Spaane haven kunnen posten,’ merkte Paca op.

‘Heeft U nog geld voor Uw hotel, Don Carlos?’ vroeg Clotje bezorgd.

‘Geld genoeg,’ antwoordde de Spanjaard, ‘maar het is hier nog vervelender dan in Parijs.’

Paca wachtte met ongeduld op het einde van dit gesprek. Dat kwam na korte tijd, doordat oom Alexander Don Carlos uitnodigde om mee te rijden naar Egmond, waar hij Dom Willem moest gaan ophalen. De beide heren namen omstandig afscheid van tante Clotje, oom Alexander kuste Paca met gusto, en tenslotte was het meisje alleen met de oude dame.

‘Zou je denken, mijn lieve kind dat die Jules ons iets drinkbaars zou kunnen serveren?’ In de onschuld van haar hart antwoordde het meisje dat de koffie zo wel zou worden binnengebracht, en ze lette niet op de teleurgestelde trek van tante Clotje. Paca was namelijk in gedachten, want ze overwoog of ze de oude dame niet zou raadplegen over de mogelijke bergplaatsen voor Véroniques schat. Toen Jules de koffie bracht, mét een glas tokayer voor de oude dame, begon Paca de geschiedenis der verdwenen juwelen in extenso te vertellen. Toen ze haar eigen conclusies, waartoe ze die nacht gekomen was vermeldde, knikte Clotje instemmend met haar hoofd. ‘Jawel,’ zei ze, ‘dat kan wel kloppen. Maar misschien zijn er ook nog stevige schoenen zo van de soort, die je aan zou trekken als je op de vlucht gaat. Hoge rijgschoenen bijvoorbeeld, met een nogal hoge, brede hak.’

Paca knikte: ‘Dat kan, maar ik wou eens beginnen met die stok, die in de paraplubak staat.’

Het was een ebbenhouten stok met een zilveren kruk, die er gemakkelijk afgeschroefd kon worden. Maar de kruk was niet hol, en de stok evenmin. Teleurgesteld begon Paca weer het geheel te monteren, maar Clotje weerhield haar. ‘Het kan toch best zijn,’ ze ze, ‘dat Véronique de vulling van die kruk er eerst heeft uitgehaald, en daarna de diamanten of wat het ook zijn mogen, erin heeft gedaan, en de kruk opnieuw heeft volgegoten. Paca schudde het hoofd. ‘Dat is niet waarschijnlijk, en dat hadden we tevoren kunnen weten. De kruk is te kostbaar: een zilveren kruk lokt dieven.’ Resoluut zei Clotje: ‘Misschien. Dan de paraplu!’ Ze nam dat voorwerp ter hand, bekeek het kritisch en zei: ‘Zo'n paraplu

heb ik in geen jaren gezien; hij is minstens vijftig jaar oud!’ En ze legde Paca uit, dat een paraplu met een vrij dikke, doorgaande schacht erg ouderwets was. ‘Al in mijn jonge tijd kwamen de damesparaplu’s in zwang met zo’n ijzeren stok erin.’

Het meisje knikte instemmend. Als tante Clotje die paraplu zo ouderwets noemde, dan zou dat wel waar zijn; voor haar was elke lange damesparaplu ouderwets. Omzichtig begon ze aan de kruk te draaien, en inderdaad was die gemakkelijk eraf te schroeven. Maar het onderende ervan viel samen met een tussenschot van het bamboe, en aan dat tussenschot was schijnbaar niets bijzonders op te merken. De stok van de paraplu was massief. Maar toen ze de kruk weer op de paraplu wilde schroeven, weerhield Clotje haar. ‘Wacht eens,’ zei ze, ‘ik vind de manier waarop ze die schroef hebben aangebracht onder de kruk een beetje vreemd: Die schroef zit vast op een vierkant ijzeren plaatje, en dat is weer met vier kleine schroefjes in het tussenschot van het bamboe vastgezet. Haal een schroevendraaier, mijn lieve kind, want wat ik je brom: dat plaatje bedekt een gat.’

Er was in het hele huis geen schroevendraaier die scherp genoeg was en smal genoeg, om de kleine schroefjes los te draaien. Tante Clotje diepte uit haar tas een fors knipmes met een hertshoornen heft op, en verklaarde dat ze de punt van een lemmet zou riskeren. Van inspanning stak ze tijdens de operatie haar tong uit, en Paca leunde vol spanning over haar schouder. Eindelijk, eindelijk, na een paar minuten die ondragelijk lang waren, waren de vier schroefjes los, en Clotje haalde de schroef met het ijzeren plaatje van de kruk af. Inderdaad was er in het tussenschot een gaatje, eventueel groot genoeg om een edelsteen door te laten. Maar hoe Clotje en Paca ook schudden, het leek alsof de holte in de kruk leeg was. Even teleurgesteld keken de beide vrouwen elkaar aan. Toen zei Paca: ‘Als ze stenen erin heeft gedaan, dan zitten die er natuurlijk niet los in, omdat ze anders zouden rammelen. Maar hoe zitten ze dan erin?’

‘Hoe zou jij het hebben gedaan, mijn schatje?’ vroeg Clotje lief.

‘Ik zou ze in papier wikkelen,’ zei Paca zonder aarzelen, ‘en dan nog een prop papier er achteraan duwen om ze vast te zetten!’

‘Precies!’ prees Clotje, ‘Geef me als de bliksem een haakpen.’ Zenuwachtig zocht het meisje in Véroniques werkmandje, en toen ze het gezochte gereedschap had, ontstond er even een soort schermutseling over de vraag, wie mocht onder-

zoeken of er inderdaad papier in de holte was. Paca won, en begon de geheimzinnige ruimte te peilen. Clotje keek toe, en trok vervaarlijk aan haar sigaar.

‘Ik voel iets zachts,’ zei Paca na enige ogenblikken, ‘het voelt aan als stof.’ Voorzichtig trok ze de haakpen terug, en in het haakje kwam een lus van maasgaren naar buiten.

‘Nu voorzichtig!’ waarschuwde Clotje. ‘Voorzichtig trekken. De oude rakker heeft gebruikt wat ze bij de hand had.’ Terwijl haar hart bonsde alsof het op hol was, palmde Paca het garen in. Eindelijk kwam eerst één, dan een tweede uiteinde te voorschijn. Paca legde haar haakpen neer, en schudde kruk voorzichtig. Nauwelijks was te horen, dat een of meer harde voorwerpen tikten tegen het hout van het bamboe.

‘Wacht even,’ waarschuwde Clotje, en breidde een zakdoek op tafel uit. Voorzichtig keerde Paca de kruk om, en schudde. Twee flonkerende stenen, een briljant en een smaragd rolden op het witte linnen. Paca luisterde nogmaals of er iets te horen was wanneer ze de kruk heen en weer schudde, maar het bleef stil, en verder peilen met de haakpen toonde aan, dat er geen garen meer in de holte was achtergebleven. ‘Hoe doen we dat?’ vroeg Clotje trots, terwijl ze de briljant voorzichtig in haar vingers nam, ‘dat is de moeite waard. Als de erfgenamen jou geen flinke beloning geven, dan kunnen ze erop rekenen dat ik ook een eigenhandig testament maak met een inleiding à la Véronique.’

Maar Paca zei zacht: ‘Het zijn er maar twee, en er moeten er veel meer zijn.’

‘Niet zo ongeduldig, lieveling,’ antwoordde Clotje. ‘De rest vinden we ook nog wel. We zijn niet zo stom als we eruit zien. Of nee,’ herstelde ze: ‘dat is niet aardig tegenover jou.’ Maar Paca wachtte niet af en onderbrak haar: ‘We moeten Claudius opbellen, we moeten het hem vertellen.’ En na een korte pauze: ‘Maar hoe brengen we de stenen in veiligheid?’ Clotje dacht na. ‘Wel,’ zei ze tenslotte, ‘we bergen ze weer op waar we ze gevonden hebben. Het zou toch al te gek zijn, als iemand op hetzelfde slimme denkbeeld kwam als Véronique en wij.’ Zonder dralen zette Clotje zich aan het werk, en Paca belde Claudius.

Ditmaal was haar werkgever weer zo vriendelijk en hoffelijk als altijd, en hoewel Paca voor de voorzichtigheid de vindplaats niet noemde, meende hij dat zijn secretaresse erg knap was, en niet alleen om te zien. Paca wilde Clotje in de eer laten delen, maar daar wilde hij niet van horen: tante Clotje was nu eenmaal niet vindingrijk.

Paca's ogen straalden van geluk toen ze afbelde. Een beetje dromerig liep ze terug naar de oude dame.

Die begroette haar met de uitroep: 'Ik vind dat we vandaag genoeg gedaan hebben. We gaan het vieren meisje, we gaan samen aan de boemel en je zult eens zien hoe goed je het bij me zult hebben.'

Toen de beide vrouwen op weg gingen, nam Clotje met een resoluut gebaar de kostbare paraplu ter hand.

'Je moet niemand in de verleiding brengen, zelfs Jules niet, want geloof maar, dat die weet dat we aan die wandelstok en die paraplu hebben geknutseld. En voordat we naar een herberg gaan om gelagen te zetten, brengen we die paraplu in het bagagedepot aan het station! Knappe vent die hem daar gaat zoeken.'

XXIII

Claudius stelt zich aan het hoofd der schatzoekers

PACA had, met een blosje van opwindning en tevredenheid, Claudius begroet, toen die aangekomen met de eerste trein uit Limburg, in Véroniques huis arriveerde. Opgewonden begon het meisje te vertellen wat de laatste dagen was gebeurd: over de brief van de juweliers, over het bezoek van Pia en Driek, over Don Carlos, en als climax: de ontdekking van Clotje.

‘Waar is die paraplu nu?’ vroeg Claudius belangstellend, en Paca legde uit, dat tante Clotje erop gestaan had om zelve het kostbare regenscherm weer uit de bagagebewaarpplaats te halen. ‘Als jij dat doet kind,’ had Clotje gezegd, ‘dan loop je in de gaten met zo'n ouderwets meubel. Maar ik? De excentrieke juffer uit de provincie!’ En inderdaad was het een zeer excentrieke juffer uit de provincie die in het boelhuis arriveerde. Ze had zich zo opvallend mogelijk toegetakeld, ze had op het balkon van de tram gestaan en een sigaar gerookt, en druk geconverseerd met de conducteur die zo'n malle passagier een aardige afleiding vond. ‘Allemaal camouflage,’ zei Clotje, ‘geen mens die ook maar in de verste verte had kunnen raden wat ik in de hand hield!’ Triomfantelijk legde ze haar schat op tafel, en begon haar zakmes op te diepen. Maar Paca had een heel smal, heel dun schroevendraaiertje gekocht, en daarmee werd de ontdekking van de vorige dag voor Claudius gereconstrueerd. En toen eindelijk de twee stenen op tafel lagen, had deze zowel Clotje als Paca op de schouder geklopt en gezegd, dat ze knappe meisjes waren. ‘Die twee stenen,’ doceerde hij, ‘zijn werkelijk buitengewoon. Je moet die tint van de briljant eens bekijken, die is zo helder, ja op het blauwe af, dat elke juwelier er verliefd op zou worden. Een uitstekend idee van Véronique, maar ik begrijp die poespas van dat verbergen niet helemaal. Angèle had een veel eenvoudiger en veel gemakkelijker idee. Voeg de stenen in de rozenkrans!’

Dat was de eerste maal, dat Paca en Clotje hoorden van Angèle's denkbeeld, en onmiddellijk voelden ze aan, dat dit eigenlijk, gezien Veroniques manier van doen, voor de hand lag.

‘Maar,’ vervolgde Claudius, ‘de moeilijkheid die Angèle ziet

is deze: Als die stenen inderdaad in de rozenkrans waren verwerkt, dan bestaat de kans, dat ze die mee heeft genomen in het graf.'

Bedrukt knikten de dames.

'Als dat zo is,' zei Clotje, 'dan vind ik het een idiote streek van Véronique, dat ze die stenen niet al lang had losgemaakt, al dadelijk toen ze merkte dat het gevaar voorbij was.'

'Volgens haar was het gevaar niet voorbij,' lichtte Claudius haar in. 'Véronique was een grote krantleester, en ze geloofde vast een van deze dagen de Russen te zien verschijnen om het hoekje van de straat. Dat heeft ze me vaak genoeg verteld, en dan voegde ze erbij, dat ze hoopte dat Stalin zo beleefd zou zijn om te wachten totdat zij op een fatsoenlijke manier zou zijn gestorven. Want op haar oude dag te vluchten leek haar maar matig.'

'Vluchten,' herhaalde Paca in gedachten. 'Dat was het dus waarom ze de stenen verborgen hield. Maar als ze die in haar rozenkrans had verwerkt dan geloof ik niet dat ze die rozenkrans dagelijks zou gebruiken.'

'En waarom niet?' vroeg Clotje verbaasd. 'Ze moest hem toch altijd bij de hand hebben!'

Paca, een beetje verlegen onder de waarderend verwonderde blik van Claudius, ging blozend voort: 'Stelt U zich voor, tante Clotje: nicht Véronique heeft op een of andere manier de stenen in de rozenkrans gevoegd. Laten we dat aan nemen.'

De beide anderen knikten en Paca vervolgde: 'Welnu, dat invoegen, of hoe je het noemen wilt, was, gezien de manier waarop ze haar paraplu tot bergplaats inrichtte, heel geraffineerd. Hoe, daar heb ik nog geen idee van, maar dat mogen we wel aannemen. Maar het moest gebeuren met primitieve middelen, want ze zou zeker niemand in vertrouwen hebben genomen. Als bijvoorbeeld Jules iets wist, dan had hij het al lang verteld.'

'En als Jules nu eens...' stelde Clotje voor.

'Dan had hij zeker ervoor gezorgd, dat wij niet op het denkbeeld zouden komen om naar de stenen te gaan zoeken. Stel je voor: hij heeft alle tijd gehad om tussen Véroniques dood en de komst van Claudius... eh oom Claudius, alle bewijsstukken te doen verdwijnen. Hij is uren ongestoord in huis geweest, met de beschikking over alle sleutels en dergelijke. Dus laten we dat nu even uitschakelen. Ja, jullie vinden het toch geen onzin wat ik vertel?' vroeg ze opeens onzeker. 'Ga door!' zei Claudius geïnteresseerd.

'Nu dan, dat verwerken van de stenen in de rozenkrans zal wel een heel karwei geweest zijn. En als ze nu die rozenkrans

elke dag zou gebruiken, dan zou die verslijten, met als gevolg, dat haar cache zou bederven.'

'Dus jij meent dat er nog een andere rozenkrans is dan die ze in haar tasje had, en waarmee ze is begraven?' vroeg Claudius goedkeurend.

In gedachten bevoelde hij de steel van de paraplu, die voor hem op tafel lag.

'Ik weet het, ik weet het,' riep Paca opeens opgewonden, en ze haalde uit de la van Véroniques secretaire een bos sleutels. 'Ga mee,' zei ze en holde de kamer uit. Claudius en Clotje volgden, maar konden de lange stappen van de opgewonden Paca nauwelijks bijhouden. Het meisje rende met twee treden tegelijk de trap op, opende de deur van Véroniques slaapkamer, ging naar de commode naast de schoorsteenmantel en trok zenuwachtig de ene la na de andere open. 'In een van deze laden,' murmelde ze, 'persoonlijke bezittingen zonder verkoopwaarde.' Eindelijk, toen ze de derde la opentrok slaakte ze een kreet van triomf, grabbelde in de daarin gestuwde bric à brac, en hield tenslotte twee rozenkransen in de hoogte: een grote, zoals wel in ouderwetse huizen als herinnering aan het gebed aan de wand wordt gehangen, en een kleinere, bijna een kinderrozenkrans. Paca liet haar vingers langs de kralen glijden, en terwijl ze bleek werd van emotie fluisterde ze: 'Ja, ik voel wat!'

'Rustig, meisje, rustig,' vermaande Claudius, 'laten we naar beneden gaan en die rozenkrans eens op ons gemak bekijken.' M'n knieën knikken ervan,' zei Paca en begon bijna hysterisch te lachen. Claudius legde zijn arm om haar schouders, nam haar zacht de rozenkrans uit de hand en zei bezwerend: 'Kalm nu maar, m'n lieve, je hebt prachtig werk gedaan. Kom nu maar.' Maar toen hij naar de deur wilde gaan begon Paca opeens heftig te huilen, en verborg haar gezicht in Claudius colbertje.

Ongelukkig zag hij neer op Paca's queue de cheval, keek hulpzoekend Clotje aan, en deze, ongewoon onzeker voor haar doen, legde haar hand op de schouder van het meisje. 'Kom lief kind,' zei ze, 'beheers je een beetje,' en toen met een spotlichtje in haar heldere ogen, 'je verfomfaait het pak van je oom Claudius helemaal!'

Het duurde niet lang, voordat Paca haar tranen bedwong, en Claudius losliet, maar het overwinnen van haar beschaamdheid over de uitbarsting nam veel meer tijd in beslag. Maar ook daarbij hielp Clotje haar.

'Ik begrijp het best, mijn lieve,' zei de oude dame. 'Al die spanning van de laatste dagen, en daarbij, we hebben het

gisteren veel te laat gemaakt. En natuurlijk zoek je troost bij Claudius, dat zou ik ook doen. Je zou hoogstens over mij kunnen hangen te wenen, maar tegen Claudius kun je leunen. Ik zal eens zien of Jules misschien een drupje cognac voor je heeft om bij te komen.'

Maar dat was niet nodig, want toen Claudius, om aan de pijnlijke situatie een einde te maken, vroeg wát Paca gevoeld had aan de rozenkrans, vond deze haar zelfverzekerdheid weer terug.

'De gloriakralen, telkens om de tien, zijn helemaal geen kralen!' riep ze uit, 'kijk maar, ze zijn dof, en dat niet doordat ze bewerkt zijn.'

De drie hoofden bogen over de kleine rozenkrans, en de eerste die iets zeide was Clotje: 'Ik moet er mijn bril bij opzetten om zeker te zijn, maar ik geloof, dat die gloriakralen zijn bedekt met een soort festonsteek.' Omslachtig zette ze haar bril op, en riep uit: 'Dat is het, dat is het. De oude rakker heeft de stenen ingenaaid, of beter ingeborduurd in zwarte zij, en ze toen in plaats van de oorspronkelijke kralen in de rozenkrans gezet. Geef eens een mesje, Claudius!'

'Hou vast,' gebod Clotje toen ze het mesje in de hand hield, en liet Paca de rozenkrans strak houden ter weerszij van een gloriakraal. Voorzichtig zette ze het mesje in de zijde, en nadat ze even gesneden had, was de rozenkrans door, de uiteinden vielen naar beneden, en een zwart knikkertje rolde over tafel. Paca liet de rozenkrans vallen, en raapte het steentje op. Ze bekeek het aan alle kanten, en zei: 'Het heeft wel de vorm van een geslepen steen, maar... het heeft geen glans.'

Het wonderlijke voorwerpje ging van hand tot hand, en toen het weer bij Paca terugkwam zei deze: 'Ik krijg een idee!' Voorzichtig krabte ze met haar nagel over het zwarte oppervlak, en een klein schilfertje brak eruit los. En daaronder vertoonde zich de glans van een goed geslepen steen.

'Zwarte lak!' riep Claudius uit, 'ze heeft de stenen gelakt, dat de glans niet door zou schijnen door het weefsel dat ze eromheen maakte.' Hij knikte tevreden en zei waarderend: 'Ingenieus, ingenieus! Wie zou dat achter Véronique hebben gezocht. We zullen Jules om een beetje brandspiritus vragen, en dan zal die lak wel oplossen, denk ik.'

En zo geschiedde. Ze vonden dat inderdaad de zes bijzondere kralen, die elke rozenkrans moet bezitten, allemaal gecamoufleerde edelstenen waren. Vier waren prachtige briljanten, de twee andere robijnen.

Claudius haalde het lijstje van de leveranciers der stenen er-

bij, en inventariseerde: de acht sterien werden, voorzover men kon nagaan, erop vermeld.

‘Er ontbreekt nu nog maar één steen,’ concludeerde hij, en dat moet wel een pracht zijn, een smaragd als een knikker, of beter, als een dikke erwt. En waar kan die zitten?’

Even was er stilte.

‘Tante Clotje,’ zei Claudius, ‘denkt U zich eens in in de mentaliteit van nicht Véronique.’

‘Ik zou je lekker danken!’ antwoordde Clotje met een grijns. ‘Denkt U zich dan maar in in de mentaliteit van een excentrieke juffer!’ plaagde Paca.

Clotje liefkoosde met de rug van haar hand de wang van het meisje en zei: ‘Je bent weer aardig bijgekomen, mijn lieve. Maar goed, een excentrieke juffer dat kan. Ga verder Claudius.’ ‘U heeft acht van de negen stenen met succes verstoppt,’ begon Claudius. ‘Zes zijn ondergebracht in de rozenkrans, twee in de paraplu. En nu zit u nog te houden met een uitzonderlijk mooie smaragd. Wat doet U ermee.’

Clotje steunde haar ellebogen op tafel, en steunde haar hoofd op haar vuisten. ‘Laat me denken,’ zei ze, ‘en heel slim zijn.’

‘Haast U zich maar niet,’ zei Claudius vriendelijk, en begon fluisterend met Paca te overleggen waar ze de reeds gevonden stenen zouden opbergen. Onderwijl speelde hij gedachteloos met de paraplu, die nog altijd in gedemonteerde toestand op tafel lag. Hij voelde de stof, streek over het hout van het onderinde van de paraplu, en toen stokten zijn handen even, want nu eerst ontdekte hij, dat de paraplu van onderen een rubberdopje droeg, zoals men bevestigt aan stokken die mensen gebruiken die slecht ter been zijn. Hij knikte begrijpend, maar Paca vroeg waarom hij dat deed. ‘Ik begrijp nu waarom Véronique deze ouderwetse massieve paraplu gekozen heeft voor de vlucht: hij was paraplu en steunstokje tegelijk.’

‘Halt!’ kreet Clotje opeens, en ze deed een vlugge greep naar de paraplu. Ze begon te wringen aan het rubberdopje, maar dit was in de loop der jaren vastgeplakt aan het vernis van de stok. ‘Daarin,’ zei Clotje, ‘daarin natuurlijk. Geef me een mes!’ maar zelve begon ze al in haar tas te zoeken naar haar stevige mes, dat kleine van Claudius, dat zoeven had dienst gedaan versmadend.

Een minuut later zat Clotje, de tong wederom uit haar mond, te zagen aan het taaie rubber. ‘U kunt het beter in de lengte opensnijden, tante Clotje,’ raadde Claudius aan, en Clotje nam zijn denkbeeld over.

‘Mijn broer zegt dat je rubber het beste kunt snijden met een nat mes,’ merkte Paca op, ‘ik zal wat water halen.’

‘Hoeft niet,’ bromde Clotje, en ze bevochtigde het mes rijkelijk met speeksel. En nu ging het snijden beter. Na een minuut of wat hoorden alle drie aanwezigen dat Clotje op hout sneed. De oude dame legde het mes weg, en probeerde de rubber van het hout los te trekken. Het enige wat ze bereikte was, dat een van haar nagels het begaf. ‘Een nijptang,’ meende Claudius, en Paca liep weg om zulk een instrument te halen.

Na korte tijd was het nu gelukt om het rubberdopje te verwijderen, en vol spanning onderzochten de schatzoekers het ding. Maar van een smaragd was geen spoor te ontdekken. ‘U zult nog langer excentrieke juffer moeten spelen, tante Clotje,’ zei Claudius vriendelijk, maar deze was naar haar zeggen daartoe alleen maar bereid, als ze eerst een druppeltje van het een of ander kreeg. Maar toen keek ze op de klok. ‘Allemachtig,’ zei ze, ‘met al die moeite is het een tijd geworden dat alle fatsoenlijke ambtenaren van moeheid van hun kruk glijden. Laten we maar ophouden voor vandaag: ik inviteer jullie om mee te gaan eten. Duur en lekker. Op het succes.’

Claudius protesteerde, hij wilde gastheer zijn, maar Clotje was onverbiddelijk. ‘Als de laatste steen gevonden is kom jij aan de beurt, Claudius, en dan zullen Paca en ik ons buikje rond eten aan caviaar, kreeft, pâté de foi gras en dergelijke. Wacht maar!’ Lachend stemde Claudius toe. Nog even delibereerden ze gedrieën over het veilig opbergen van de stenen, en tenslotte werden deze verpakt in een pillendoosje, dat op zijn beurt met een aantal kledingstukken in een valies werd gestopt. En dit valies werd weer in depot gegeven bij de geduldige Nederlandse Spoorwegen.

XXIV

Matthieu is schuw en Claudius loopt weg

ONDERWIJL hadden Matthieu en Driek niet stil gezeten. Lang hadden ze overlegd of ze zelve het graf van Véronique zouaen onderzoeken, of dat het beter was vakkundige hulp te engageren. Tot dit laatste hadden ze besloten, en toen kwam de moeilijkheid, om deze vaklieden te vinden, mensen dus, die wel graag gemakkelijk een loontje verdienen, zonder dat ze al te veel nadenken over het hoe. Dergelijke mensen zijn er bij de vleet, maar voor een achtenswaardig burger als Matthieu Perelaer is het moeilijk ze te vinden. De twee werelden, die van de achtenswaardige gezeten burger en die waarin deze weinig gewetensvolle lieden leven, liggen verder uiteen dan Londen en Kaapstad. En wanneer men van de wereld der achtenswaardigheid wil binnendringen in de andere, of omgekeerd, dan moet men geldige documenten hebben. Ge kunt niet aan de eerste de beste jongen van de vlakte vragen of hij voor U wil inbreken; hij zal U niet vertrouwen. Omgekeerd zal de bekeerde boefniet gemakkelijk een plaatsje als magazijnmeester veroveren.

Nu is het voor een reiziger eenvoudig om een pas en een visum aan te vragen, maar de paspoortbureaux en de consulaten der onderwereld zijn niet gekenmerkt door grote borden die de bureau-uren aangeven, en niet door imposante wapenschilden. Ze zijn niet gemakkelijk te ontdekken. Tenslotte was het Matthieu die de oplossing vond. Hij vroeg aan een man die een met specie bevlekt pak droeg, en die naast de fabrikant een kopkoffie dronk aan een stalletje, of deze misschien iemand wist, die voor hem een metselkarweitje kon opknappen in de provincie, dat liever geheim kon blijven. De man bleek wel geïnteresseerd te zijn, mits, naar hij zeide, het niet ging om een vermoorde te verbergen, en niet om gestolen goed te verstoppert. Een half uur later zaten Matthieu, Driek en de metselaar die Kees bleek te heten, op een bankje in een plantsoen, en voorzichtig onthulde Matthieu wat zijn plannen waren. Als reden voor de grafschennis gaf hij aan, dat een officiële toestemming van de minister te lang zou duren, en dat het hem ook wel wat waard was, dat dit deel van de nalatenschap buiten het gezichtsveld van de fiscus bleef.

De man voelde wel wat voor deze redenering, maar wat hem het meeste interesseerde was hoeveel hij eraan zou verdienen. Het bedrag dat Matthieu noemde was blijkbaar voldoende, en hoewel de brave Kees eigenlijk een beetje griezeld van wat van hem gevraagd werd, kwam men tot accoord. Kees kreeg als handgeld vijftwintig gulden, en hij zou de volgende avond op eigen gelegenheid naar het dorp gaan waar Veronique begraven lag. Daar zou Driek hem ontmoeten, en na afloop zou Matthieu deze laatste oppikken met zijn auto. En om nu het alibi van Driek te verzekeren, zou deze om zes uur zoveel in de trein stappen met een kaartje naar zijn woonplaats. Hij zou dan aan de conducteur een uiterst opvallende en domme vraag stellen over de reisroute, de conducteur zou het kaartje bekijken, maar in Voorburg zou hij uitstappen, een kaartje enkele reis Gouda afgeven, en door Matthieu naar zijn bestemming worden gebracht. Na afloop van de grafschennis, zou de laatste Driek per auto naar Eindhoven brengen op tijd voor de laatste trein naar Limburg. Driek zou dan normaal het kaartje dat hij in den Haag had gekocht afgeven, en thuis vertellen, dat hij in den Bosch was uitgestapt om daar een kennis te bezoeken. Op deze wijze kregen ze een speling van ongeveer drie uur, ruim voldoende om hun schendstuk te voltooien.

Op de dag dus dat Véronique gestoord zou worden in haar laatste rust, de dag ook dat Paca en Claudius het geheim van de rozenkrans oplosten, gaf Matthieu uitvoering aan het programma zoals dat was afgesproken. Hij haalde Driek af uit Voorburg, en bracht hem tot de rand van het dorp, dat de plaats der operatie zou worden.

En daarop ging Matthieu terug naar de stad om te wachten tot het tijd werd voor zijn volgende optreden. Hij twijfelde geen ogenblik aan het succes van de operatie, maar erg rustig voelde hij zich toch niet. Hij was zelfs zo onrustig, dat hij er bewust naar ging streven gewoon te doen. Hij was bewust vriendelijk tegen de mensen met wie hij in contact kwam, bewust zocht hij gelegenheden uit waar men hem kende en met grote zelfbeheersing dronk hij zijn aperitief, niet in het tempo dat zijn gespannen zenuwen hem trachtten op te leggen, maar in het tempo van een zakenman, die na een dag succesvolle arbeid een beetje verstrooiing zoekt. Maar de tijd duurde verschrikkelijk. Hij had zich voorgenomen om half zeven te gaan eten, maar voordat het zo laat was, leek het alsof er een eeuwigheid voorbij was gegaan. Eindelijk was het zover, en slechts met moeite kon hij zijn eten door de keel krijgen, en met nog meer moeite wist hij het tempo

van zijn maaltijd te vertragen. En toen hij klaar was, zag hij tot zijn ontzetting dat aan een tafeltje vlak bij het zijne een drietal mensen plaats nam, die blijkbaar erge schik in hun leven hadden: het waren Claudius met de twee dames, die Matthieu niet kende. Gelukkig zat Claudius met de rug naar Matthieu toe, en deze hoopte maar, dat hij ongemerkt zou kunnen ontkomen.

Maar toen Clotje op haar luidruchtige wijze een jachtverhaal had verteld, dat nogal ruw uitviel, keek Claudius, een beetje gegeneerd om zich heen, en keek daarbij Matthieu recht in de ogen.

Claudius, die ook in de beste stemming was, stond onmiddellijk op, kwam naar zijn zwager toe, schudde hem de hand, en nodigde hem uit om aan hun tafeltje te komen zitten. 'Ik heb al gegeten, kerel, en ik moet zo weg,' zei Matthieu een beetje ongelukkig.

'Dan kom je aan ons tafeltje één glas fine drinken,' zei de opgetogen executeur, 'je moet weten dat we vandaag een groot succes hebben gehad. Laat ik je voorstellen aan de twee bekwaamste en de twee charmantste schatzoeksters van West Europa: freule Clothilde Wevers, genaamd tante Clotje en Paca van den Dries.' Geïnteresseerd keek Matthieu naar het meisje, waarover zoveel kwaads werd gezegd in Claudius' woonplaats.

'Even dan,' zei hij, en nam inderdaad plaats na voorgesteld te zijn. Belangstellend informeerde hij wat het succes was, dat gevierd moest worden.

'We hebben de rozenkrans van Véronique, en hij was helemaal niet begraven,' riep Claudius opgetogen, 'we kunnen de oude dame met rust laten.'

Matthieu kreeg een gevoel, alsof men hem met een hout op het hoofd had geslagen. Zenuwachtig keek hij op zijn horloge. Over tien minuten zouden Driek en Kees in de grafkelder zijn, voor niets!

'Ik moet weg,' zei Matthieu, het is hoog tijd.

'Je krijgt een glas cognac,' antwoordde Claudius.

'Ik kan heus niet wachten,' antwoordde de armzalige leerlooier, 'het is, het is heel dringend.' Zonder af te wachten stond hij op, maakte een buiging voor de dames, en mompelde dat hij Claudius later wel zou vertellen waarom hij zo'n haast had.

Claudius keek hem hoofdschuddend na. 'Wat die toch heeft de laatste tijd...' mompelde hij.

Paca was inmiddels begonnen een vrolijk verhaal te vertellen uit haar studentenwereld, maar tot zijn spijt merkte haar

werkgever, dat zijn goede stemming geheel verdwenen was, Heel de avond bleef hij geforceerd vrolijk meedoen, maar zijn hart was er niet bij.

Hij kwelde zich met de vraag wat Matthieu bezielde, zijn zwager die anders altijd in extenso vertelde wat hij doen moest, wat hij van plan was. Als er dan zo'n dringende bezigheid was, dan zou het toch niet meer dan hoffelijk zijn geweest om Claudius met een enkel woord op de hoogte te brengen.

Toen Clotje een ogenblik weg was, stak Paca voorzichtig haar hand uit naar die van haar baas. 'Wat is er, oom Claudius, kan ik iets voor je doen?'

Mistroostig schudde Claudius zijn hoofd. 'Ik zou mijn zwager willen helpen, maar wat kun je doen als je niet weet hoe, en als hij blijkbaar geen vertrouwen heeft in mij.'

Ze praatten nog over het vreemde gedrag van Matthieu toen Clotje terug kwam. Deze ving het einde van het gesprek op en zei: 'Die zwager van je, Claudius, zag eruit alsof hij wou inbreken of moorden. Dat is een snoodaard!'

Ontzet keek hij haar aan. 'Goeie help,' zei hij, 'zou dat het zijn. Maar dat moet ik voorkomen! Nemen jullie het erg kwalijk als ik wegga?' Hij stond reeds naast zijn stoel, en toen de beide dames knikten: 'Als het moet!' verdween hij met spoed.

Clotje keek hem na. Hoofdschuddend zeide: 'Dan moeten wij meisjes elkaar maar weer gezelschap houden. Maar ik zeg je kind, dat Claudius nog eens in moeilijkheden komt door zijn goedheid.'

XXV

De jaguar wordt gekraakt, en Claudius staat zijn zwager bij

HET was een zeer opgewonden Claudius, die het gezelschap van Clotje en Paca verliet, en die, zonder zich de tijd te gunnen om zijn jas aan te trekken en zijn alpino op te zetten, naar buiten holde op zoek naar een taxi. De eerste van het rijtje op de naastbijzijnde standplaats was een vrij oud, vrij vervallen gevaarte, dat bestuurd werd door een chauffeur, die volkomen bij zijn voertuig paste. Claudius gunde de bestuurder niet de tijd van zijn zitplaats te klimmen en het portier te openen: nog voordat de chauffeur eigenlijk bewust was dat hij een passagier had gekregen had Claudius al de deur achter zich dichtgeslagen en zijn bestemming opgegeven. De oude taximan keek zijn passagier een beetje wantrouwend, en zeker mistroostig aan. 'Dan zullen we benzine moeten laden!' zei hij somber. 'Als ge het dan maar snel doet,' antwoordde Claudius, 'want er is verschrikkelijke haast bij.' 'Ik kan geen wonderen doen,' antwoordde de ander, en begon omslachtig zijn jas nog eens dicht te knopen, drukte op de starter, en de motor begon te kraken en te knarsen zonder aan te slaan. 'De batterij is niet wat ze geweest is,' lichtte de chauffeur zijn passagier in, 'ik zal het maar eens met de hand proberen.' Hij zocht heel rustig de kruk onder de zitting, stapte uit, liep naar de radiator, kwam weer terug om te kijken of het versnellingshandel wel in de vrijloop stond, overtuigde zich dat het contact aanstond, en ging weer terug. Onder deze bedrijven waren er, van dezelfde standplaats, al twee andere taxi's weggereden, en Claudius zat van ongeduld te wippen op de gammele achterbank. Eindelijk sloeg de motor aan met een vervaarlijk gebrul, onder het uitblazen van een dikke, zwarte wolk van smook. De chauffeur bergde zijn kruk weer op, nam zijn plaats in, en informeerde nog eens of hij Claudius' bestemming goed verstaan had. Daarop reed hij langzaam weg, eerst in een richting die tegenovergesteld was aan de bestemming. Bij een benzinepomp in een zijstraatje stopte de wagen, de motor werd afgezet, en er ontstond een aangenaam gesprek tussen de pomphouder en de taxichauffeur. Het bleek dat deze laatste geen geld had om de benzine te betalen, en de pomphouder wilde nog wel voor de laatste keer poffen, mits Karel,

de chauffeur, direct na zijn terugkeer naar de stad zou komen betalen. Om de zaak te bespoedigen bood Claudius aan de benzine te betalen, maar daarvan wilde de chauffeur niet horen, omdat dit abuizen zou veroorzaken. Weer werd de motor aangeslagen, en weer ging de krakende wagen op weg. Eenmaal buiten het drukke verkeer der binnenstad voerde de bestuurder de snelheid op tot ongeveer veertig kilometer. 'Kan het niet harder?' vroeg Claudius, 'er is haast bij.'

'De wagen is niet meer wat hij geweest is,' antwoordde de chauffeur, 'Maar als het harder kon, zou ik het toch niet doen. Het is gemeen glad met die motregen, en mijn banden zijn ook niet meer zo heel best.'

Claudius kreeg medelijden met de oude man. 'Is die taxi je eigendom?' vroeg hij, en toen de bestuurder knikte vroeg hij verder: 'En kun je geen nieuwe aanschaffen?' 'Kunnen wel,' was het antwoord, 'maar ik doe het niet meer. Komende zomer krijg ik pensioen, en dan ga ik met mijn vrouw buiten wonen. Ik heb al een huisje met een tuin gekocht, van mijn spaarcenten. Heel mijn leven voor gewerkt! En nu begrijp je wel, meneer, dat ik nu geen risico's meer neem. Trouwens, je kunt beter laat op je bestemming komen, dan vroeg op het kerkhof!' Claudius kon niet nalaten op te merken dat hij daar nu net naartoe wilde. Verschrikt draaide de chauffeur zijn hoofd om, en informeerde wat een verstandig mens op dat uur op een kerkhof moest uitvoeren. 'Misschien niets,' antwoordde de passagier, 'en misschien een misdaad voorkomen.' Bedachtzaam knikte de chauffeur. 'Ik ben wel niet meer wat ik geweest ben,' zei hij langzaam, 'maar als het moet, sta ik mijn mannetje wel. En trouwens, ik heb een revolver, geladen en wel!' Vol trots opende hij het handschoenenkastje naast de snelheidsmeter, en toonde een voorwereldlijke, grote, roestige revolver.

'Dat zal niet nodig zijn,' suste Claudius, en op hetzelfde ogenblik begon de chauffeur vaart te minderen en vroeg: 'Wat is daar aan de hand?'

Een eind verder, bij een bocht, net voor de ingang van het dorp stond een groep mensen, en een politieman regelde het verkeer. 'Dat was er een die haast had,' zei de taximan grimmig, en inderdaad zag Claudius een totaal verfomfaaide auto, die vreemd tegen een boom plakte. Maar tot zijn ontzetting herkende hij de Jaguar van Matthieu. Hij deed de taxi stoppen, en nog voordat deze stilstond was Claudius er al uitgestapt, en holde naar het groepje kijkers toe. Midden in de mensenring, bij de auto stonden twee andere politiemannen die in hun boekjes stonden te schrijven. 'Hoe is het met de

bestuurder?’ vroeg Claudius ongerust. ‘Ik herkende de wagen namelijk, hij is van een familielid.’ Beleefd antwoordde een van de veldwachters: ‘Het spijt me meneer, maar ik geloof dat het niet zo best is met die meneer. We hebben hem zolang binnengebracht in dat café daar.’

Voor het café stonden de nodige nieuwsgierigen, en het duurde even voordat Claudius de agent die op wacht stond overtuigd had, dat hij het recht had om de verongelukte te bezoeken.

Matthieu lag op een paar dekens op het biljart. De juist aangekomen arts was, met behulp van een EHBO-er bezig hem zijn kleren uit te trekken; juist knipte men de linkermouw van het slachtoffer open. Matthieu was bij kennis, en moe wendde hij zijn hoofd naar de binnengekomene. ‘Claudius,’ zei hij zwakjes met een zweem van verwondering, ‘hoe kom je hier?’ ‘Matthieu, jongen toch,’ zei de ander ontroerd, ‘ben je erg gewond?’ De dokter antwoordde voordat de gewonde kon spreken. ‘Ik geloof dat het meevalt,’ zei hij, ‘die arm is gebroken, maar voor de rest geloof ik dat het met wat schrammen afgelopen is. Is U een vriend van de patiënt?’ Claudius legde uit welke verhouding er tussen hem en Matthieu bestond, en de arts merkte op, dat hij dan misschien wel de noodzakelijke maatregelen wou nemen. De gewonde moest in elk geval naar een ziekenhuis worden overgebracht voor het zetten van de arm, en verder achtte de medicus het veiliger, dat de patiënt een dag of wat in observatie bleef. Claudius knikte en beloofde alles te doen wat noodzakelijk was.

Matthieu zei zachtjes: ‘Claudius, kom dichterbij.’ Claudius boog zich over zijn zwager en deze vervolgde: ‘Je moet direct naar het kerkhof gaan. Daar is Driek, je weet wel, met een metselaar...’ ‘Dat vermoedde ik,’ knikte de ander.

‘Ga dadelijk,’ drong Matthieu nog aan, ‘en kom dan hier terug.’

Met de arts sprak Claudius af, dat men met het transport van de patiënt zou wachten totdat hij terug zou komen in de herberg. Daarop vervolgde hij met zijn trage taxi de tocht.

Op een stootsteen, bij de ingang van het kerkhof zat een donkere gedaante, die, toen de taxi stopte, wilde wegschuilen achter de pilaren van het hek. Claudius herkende Driek, en terwijl hij uit de taxi stapte riep hij de jongeman aan. Schuw kwam Driek naar hem toe, en begon zenuwachtig uit te leggen, dat het niet zijn plan geweest was om deze nachtelijke tocht te maken. ‘Is er iets gebeurd, hebben jullie...’ vroeg Claudius streng. Driek schudde ontkennend het

hoofd. ‘Die metselaar is niet gekomen, of beter, hij is niet verder gekomen dan de herberg waar hij zich moed in wilde drinken. En hij maakte zoveel kabaal, dat ze hem ingerekend hebben. Als hij nu maar niet vertelt...’ Claudius dacht even na. ‘Stap als de bliksem in bij mij,’ zei hij, ‘dan ga jij met die taxi terug naar den Haag, en denk eraan, je bent hier nooit geweest. Ook niets tegen Pia zeggen.’

Op de terugweg naar de herberg hoorde hij Driek uit over de nu mislukte plannen, en gaf toen instructies voor diens verder gedrag. ‘Je hebt de laatste trein gemist, bel daarover op naar huis. Je oude kaartje, dat van vanavond gooi je weg, in het riool, en je koopt morgen een nieuw. Ik stap hier uit, en jij rijdt naar de stad.’ Driek knikte bedeesd. ‘Er is een moeilijkheid,’ zei de jongeman, ‘in de auto van meneer Perelaer ligt mijn valiesje. En de politie zal de wagen wel in beslag hebben genomen.’

‘Ik zal zien wat ik doen kan,’ antwoordde Claudius, ‘kom vanavond om half twaalf in café Centraal.’

De taxi stopte voor het café waar Matthieu lag. Claudius stapte uit, ging naar de chauffeur toe, en gaf die een bankbiljet. ‘Breng meneer naar den Haag, en hou de rest maar. En vergeet maar waarheen je me gebracht hebt.’ Onderwijl was de agent, die de toegang tot de herberg versperde naderbij gekomen. ‘De ziekenauto zal zo wel komen,’ zei hij, ‘dan kunt U daar wel mee naar den Haag rijden.’ De chauffeur knipte Claudius een oogje: ‘Nou, dan rij ik maar weg, meneer. Tot de volgende keer, zullen we maar zeggen!’

‘Ik wou,’ zeide Claudius tot de agent, ‘de bagage van mijn zwager uit de verongelukte auto halen. Dat kan toch zeker?’ Zeer bereidwillig bood de agent aan om te helpen dragen, en hij vergezelde Claudius naar de auto. Hij legde zijn collega's uit wie Claudius was, en wat de bedoeling was. Het bleek onmogelijk een achterportier open te maken; dus klom een der agenten over de voorbank, en diepte een tweetal valiezen, een overjas, een aktentas en een hoed op uit de ruïne. Tot zijn vreugde zag Claudius dat één der valiezen een kostbare, varkensleren tas was, terwijl het andere valies kennelijk uit een bazar stamde. Met de gediensstige agent wandelde hij terug naar Matthieu, die inmiddels voorlopig verbonden was door de arts.

Een klein uur later lag Matthieu in een bed in het ziekenhuis, en Claudius kreeg verlof van de verpleegster om even met zijn zwager te praten. ‘Maar niet lang,’ zei de verpleegster, ‘want meneer moet slapen.’

Even keken de beide mannen elkander zwijgend aan. Toen

begon Matthieu: 'Ik weet niet wat je van me denken moet, Claudius. Ik snap zelf niet hoe ik erbij kwam.'

'Ik snap het wel, Matthieu,' antwoordde Claudius mild, 'en ik zou in jouw geval misschien hetzelfde hebben gedaan. Je kunt nooit zeggen wat je voor rare streken gaat uithalen voordat je in de verleiding komt. Laten we dus blij zijn, dat de plannen mislukt zijn. Maar wat ik je kwalijk neem, Matthieu, is dat je me nooit duidelijk gezegd hebt dat je er zò slecht voorstaat. Dan had ik je toch geholpen!'

'En ik heb je gevraagd...' begon de ander.

'Je hebt me gevraagd om het geld uit de boedel te lenen, en dat kon ik niet doen. Maar als ik geweten had hoe groot je moeilijkheden blijkbaar zijn, dan had ik er wel wat op gevonden. Hoeveel moet je hebben?'

Matthieu noemde een bedrag, dat Claudius in de oren klonk als een immens fortuin, maar zonder een spier van zijn gelaat te vertrekken zei hij: 'Ik zal zorgen dat je het per ultimo hebt. Niet uit de erfenis. Ik zal, als Angèle het tenminste goed vindt, al onze effecten belenen.' En opeens, schijnbaar onvriendelijk liet hij erop volgen: 'Maar denk eraan, mannetje, jij betaalt de kosten en de rente!'

Matthieu had zijn hoofd afgewend. 'Ik schaam me zo voor je, beste Claudius. Ik schaam me diep.'

'Als je daar baat bij vindt, dan schaam je je maar,' antwoordde de ander, 'maar ik hou niet van de beschaamde vrienden. Mijn vriendschap is geen mooi-weer artikel.' En bruusk liet hij erop volgen: 'Kom, ik ga eens. Je moet gaan slapen. Ik zal morgen Georgette wel opbellen om haar op de hoogte te brengen.'

Hij drukte Matthieu's onbeschadigde hand, en verliet de ziekenkamer. Toen hij de deur achter zich sloot zuchtte hij heel diep, en zei: 'Verdomme!'

XXVI

Claudius raakt in conflict met vastbesloten vrouwen

NADAT Claudius Matthieu in het ziekenhuis had achtergelaten, peinsde hij over de beste manier om Georgette op de hoogte te brengen van het ongeluk. Hoewel hij haar zijn leven lang gekend had, wist hij toch niet bij benadering hoe zij zou reageren op het onheilsbericht. Misschien, bedacht hij slim, zal het afhangen van haar stemming en zal ze een rol kiezen die haar op het eerste ogenblik het meest interessant lijkt. Als ze de sterke vrouw gaat spelen, dan valt het nogal mee, maar wanneer ze daarentegen verkiest de tragische en ontroostbare quasi-weduwe te zijn, dan zullen er veel pijnlijke en min of meer belachelijke scènes volgen.

Hij overwoog haar diezelfde avond nog op te bellen, en tamelijk kort te vertellen wat er gebeurd was. Maar dat kon de goede Claudius toch eigenlijk niet over zijn hart verkrijgen. Het kon natuurlijk zijn, dat Georgette een schok zou krijgen, en dan was ze alleen in huis, met een nacht van eenzaamheid in het vooruitzicht. Misschien was 't beter Angèle op te bellen, en deze de boodschap *viva voce* te laten overbrengen, maar hij wist ook, dat tussen de twee vrouwen weinig sympathie heerste. Neen, het beste zou zijn zelve het bericht persoonlijk te gaan brengen. En zo zat de volgende morgen een knorrige en slecht uitgeslapen Claudius in de eerste trein naar zijn woonplaats, in stilte Matthieu, Georgette en zichzelf verwensend.

Toen hij thuis aankwam, was Angèle aan het ontbijt.

‘Hemeltje lief, Claudius, waar kom jij vandaan? Het lijkt wel of je de hele nacht niet uit de kleren bent geweest! Wat is gebeurd, jongen, je kijkt zo somber.’

Met een somber gezicht begon Claudius uit te leggen, dat Matthieu een ongeluk had gekregen, met zijn auto en toen drong tot hem door, dat er heel wat leugens nodig zouden zijn om te voorkomen dat de pientere Angèle de juiste toedracht zou begrijpen. En Claudius wilde, als het enigszins mogelijk was, het onwaardige gedrag van zijn zwager verdoezelen. Maar na tien minuten was hij al door de mand gevallen, en had Angèle de waarheid uit hem gehengeld.

‘Maar Claudius,’ zei de vrouw onthutst, ‘dat is toch misdadig om een graf te schenden, daar kun je toch voor in de gevan-

genis komen. En die stenen, gesteld dan dat die er geweest waren, en Matthieu had ze gevonden, dan was dat toch diefstal. Wat bezielt hem dan toch?’

Voorzichtig legde Claudius de financiële moeilijkheden van de N.V. Perelaer uit, en besloot met de woorden: ‘En nu heb ik hem beloofd, ja vooral om de onbesproken naam Perelaer te sauveren, dat ik hem het geld dat hij per ultimo nodig heeft voor te schieten.’

Tot zijn verwondering werd Angèle sarcastisch: ‘Dat is nobel van je, Claudius, maar waar wou je het geld vandaan halen?’

‘Ik had gedacht,’ antwoordde hij voorzichtig, ‘dat, als je het goed vindt tenminste, we onze effecten zouden belenen’.

Even was het stil. Toen zei Angèle hard: ‘Ik vind het niet goed, en ik weiger ook maar één stuk te belenen voor zo'n broer. Bah! Ons de ogen uitsteken met zijn dikdoenerij, zijn vrouw volhangen met bontmantels en juwelen; elke twee jaar moest ze een nieuwe auto hebben, en ondertussen slopen ze de zaak waar vader en grootvader voor gezwoegd hebben. En nu wil jij... Claudius, gebruik je verstand. Ze hebben jou altijd in de rol van de parent pauvre willen houden, maar als Matthieu op zijn zaken had gepast, die ook mijn zaken zijn, dan was je nu niet conservator van dat idiote museum, maar dan had je vrij en onbezorgd je wetenschappelijke carrière kunnen maken. En nu wil jij... Nee, Claudius, dat gaat niet door!’

Claudius betoogde dat het toch juist was om die zaak van vader en grootvader Perelaer van de ondergang te redden, en eigenlijk helemaal niet om Matthieu, maar Angèle was blijkbaar vastbesloten.

‘Hoeveel hebben ze nodig?’ vroeg Angèle nog eens, en toen Claudius het bedrag genoemd had, ging ze voort: ‘Als ze nu eens Fordjes hadden gekocht inplaats van Jaguars en Buicks, en als Georgette net als elke fatsoenlijke vrouw wat minder juwelen aan haar lijf had gehangen, en geen bontmantels van dertigduizend gulden had gekocht, dan hadden ze dat bedrag, en nog geld over. En als er dan effecten beleend moeten worden, dan moeten maar de effecten van Georgette en Matthieu beleend worden, en niet die van ons.’

Claudius zuchtte. Hij kon niet ontkennen dat Angèle eigenlijk gelijk had. Ook hij had zich de laatste jaren geërgerd aan de dikdoenerij van de Perelaers, en hij was overtuigd, dat met een beetje meer toewijding de rendementen der looierij aanmerkelijk beter hadden kunnen zijn. Maar hij vond het

maar een ongelukkig moment om nu tegen Georgette en Matthieu een afwijzend standpunt in te nemen.

‘Maar Angele,’ zei hij schuchter, ‘wat is dat nu voor een boodschap om daar onder deze omstandigheden mee aan te komen bij Georgette!’

Angele ontdooide, en terwijl ze haar wang tegen Claudius' gezicht legde zei ze: ‘Lieve jongen, kun je het weer niet over je hart verkrijgen om iemand iets onprettigs te vertellen? Laten we dan samen naar Georgette gaan, en dan zal ik wel de kwaadaardige feeks spelen.’

‘Angèle,’ vroeg Claudius streng, ‘je weet toch zeker dat je houding niet gedicteerd wordt door persoonlijke rancune tegen Georgette? Dat is wel niets voor jou, maar je moet bedenken, dat rancune een slechte raadgeefster is.’

Tot zijn verbazing antwoordde zijn vrouw: ‘Persoonlijke rancune komt er zeker bij, en niet zo weinig. En weet je wat ik Matthieu en vooral Georgette nog het zwaarst aanreken, niet dat Matthieu de zaak verbrast heeft, niet dat hij bijna grafschender geworden was en dief. Maar nooit hebben ze willen begrijpen, dat jij meer waard bent dan alle Perelaers bij elkaar, en dat ik met jou, en alleen met jou wou trouwen, en met je getrouwd zou zijn, óók als we hadden moeten bedelen. Geld, geld, dat was alles wat hun interesseerde. En nu komen ze bedelen bij die Claudius-sans-le sou.’

Na veel praten wist Claudius van Angèle de belofte los te krijgen dat deze, bij het bezoek aan Georgette, alles zou vermijden dat nodeloos kwetsend zijn zou. Voordat ze op weg gingen belde Angèle op om te weten te komen, of Georgette reeds bij de hand was. Het bleek dat de schoonzuster nog in bed lag, maar dat schrikte Angèle niet af. ‘Zeg aan mevrouw dat meneer en mevrouw Frencken binnen een kwartier bij haar zijn om haar iets heel belangrijks mee te delen, en dat we niet willen wachten!’

Georgette ontving hen in een kostbare peignoir van blauwe stof, met wit bont afgezet. ‘Wel, wel, Angèle, Claudius, wat is er voor belangrijks zo midden in de nacht?’

‘Nou,’ verontschuldigde Claudius zich, ‘tien uur is toch niet midden in de nacht, Georgette, en wat we mee te delen hebben...’ Hier viel Angèle in: ‘Gebeurde werkelijk midden in de nacht. Toen reed Matthieu met zijn auto tegen een boom!’ Even verloor Georgette haar zelfverzekerdheid, maar ze herstelde zich snel: ‘Ik heb Matthieu altijd al gezegd, dat hij bedaarder moest rijden. Is hij gewond?’

Voordat Claudius iets kon zeggen sprak Angèle: ‘Het is een boffe dat hij niet dood is. Hij heeft alleen maar een arm ge-

broken, voorzover de dokter vannacht kon constateren, maar voor alle zekerheid hebben ze hem in observatie opgenomen in het ziekenhuis.’

Toen vroeg Georgette met een vreemd lachje: ‘En hoe is het gekomen, en waar is het gebeurd?’

Weer liet Angèle Claudius niet aan het woord komen, en met een onverbiddelijke openhartigheid vertelde ze het hele verhaal aan Georgette. Dat Matthieu op weg was naar het kerkhof om grafschennis te plegen, dat hij de jonge Driek als instrument had gebruikt.

‘Maar waarvoor in 's hemelsnaam, waarvoor wou hij dat graf openmaken?’ vroeg de onbestorven weduwe.

‘Hij vermoedde, dat nicht Véronique begraven was met kostbare juwelen, en die wou hij hebben,’ antwoordde Angèle.

‘Maar is hij dan gek geworden!’ riep de liefhebbende echtgenote uit, ‘als hij me juwelen wilde geven, dan kon hij ze toch kopen!’

Toen verloor Claudius het geduld. ‘Hij kon geen juwelen kopen, en deze juwelen waren niet voor jou bestemd, Georgette, maar om te verkopen. Matthieu kan zijn wissels niet betalen!’

‘Ja hoor eens,’ antwoordde Georgette, ‘met de zaken bemoei ik me niet, dat zijn aangelegenheden van de mannen. En zo erg zal het wel niet zijn, want verleden maand heeft hij me nog een nieuwe auto gegeven.’

‘Het is zo erg,’ antwoordde Angèle, ‘dat hij die goeie man van me zover gebracht heeft, dat die ons hele hebben en houden wou belenen om jouw man van een debacle te redden. Maar die vlieger gaat niet op, Georgette, als er iets beleend moet worden, dan zijn dat niet onze effecten.’

Georgette begon te betogen, dat die effecten van Claudius en Angèle wel niet veel zouden betekenen, en dat dus het tekort van Matthieu wel niet zo groot zou zijn. En verder moesten ze bedenken, dat hun welstand eigenlijk afhing van de goedheid van Matthieu, die zwoegde om hun wat dividend te kunnen uitkeren.

Angèle hoorde dat betoog volkomen onbewogen aan. Claudius daarentegen schaamde zich diep, niet omdat zijn bezit werd gekleineerd, niet omdat Georgette zo elegant over het hoofd zag, dat in de looierij Angèle's erfdeel was belegd, maar omdat die vrouw zich op dit ogenblik en onder deze omstandigheden deed kennen als een egoïste van de ergste soort.

‘Georgette,’ begon hij zacht, ‘heb je wel eens bedacht dat

met de looierij nog andere belangen zijn gemoeid dan die van jou? Heb je wel eens bedacht dat tientallen arbeiders en hun gezinnen afhankelijk zijn van Matthieu's plichtsbetrachting? En is het tot je doorgedrongen, dat door het wanbeheer van je man, want dat is het, het bestaan van al die gezinnen gevaar loopt, en dat, als er geen uitkomst wordt gevonden, het uit is met jouw auto, met jouw toiletten, met jouw reisjes, met jouw bestaan van grande dame?’

‘Die werklui hebben altijd van ons gegeten,’ antwoordde Georgette, ‘ze hebben altijd een veel te hoog loon gebeurd, dat heb ik jouw vader nog horen zeggen, Angèle, dus met die lui heb ik helemaal geen medelijden. En wat mijn train de vie betreft, ik heb goddank mijn eigen fortuin!’

‘Dat je niet zult aanspreken om Matthieu te redden?’ informeerde Angèle vriendelijk.

‘Natuurlijk niet,’ zei de andere, ‘je moet nooit alle eieren onder één kip leggen!’

Langzaam stond Angèle op van haar stoel, en ging heel langzaam met kleine pasjes naar Georgette toe, totdat ze vlak voor haar stond. Georgette keek met een vermaakt-geïnteresseerde blik naar haar schoonzuster.

‘Ik vind,’ begon deze, zonder acht te geven op Claudius' bezwerende gebaren, ‘dat jij niet beter bent dan Rosse Mina die het schandaal van de stad genoemd wordt. Jij hebt van mijn broer gehaald en gegraaid wat je krijgen kon, zoveel, dat hij erdoor over de kop dreigt te gaan. En nu laat je hem in de steek. Dat doen, het is zonde dat ik het zeg, hoeren, versta je, hoeren. Kom Claudius, dit is geen gezelschap voor ons!’

Claudius stond op, maakte een gebaar van machteloosheid en Volgde Angèle naar de deur. Hij sloot die zorgvuldig achter zich, en op dat ogenblik hoorde hij hoe Georgette, in de kamer, in een hysterisch gelach uitbarstte. ‘Wat een caronje,’ zei hij met diepe overtuiging.

Glimlachend berispte Angèle hem: ‘Wat een woord, Claudius!’

‘Anders jij wel!’ zei deze, terwijl hij Angèle's arm nam.

Buiten op straat bleef Claudius staan, nam zijn zakdoek, en veegde de zweetpareltjes van zijn voorhoofd. ‘Maar hoe moet het nu, meisje?’

‘Het eerste zou zijn om Georgette de nek om te draaien, anders komt Matthieu nooit uit de zorg. In de tweede plaats moeten we ervoor zorgen dat het niet tot een debacle komt.’ ‘Dus toch?’ vroeg Claudius opgelucht.

Angèle schudde het hoofd. ‘Nee, in dit opzicht ben ik on-

verbiddeijk. Maar we moeten iets anders vinden. Het beste lijkt me, dat je eens gaat praten op de fabriek om te zien hoe de toestand werkelijk is. En als de nood nu werkelijk zo hoog is, dan moeten ze maar een hypotheek nemen op je museum, Claudius, dat is vrije eigendom van de familie Perelaer. Maar kom, laten we doorlopen, we staan hier als vreemdelingen die de weg niet kennen. Morgen zegt de hele stad dat wij op straat woorden hebben gehad.'

Thuisgekomen zei Angèle: 'Claudius, ik wil handlichting van je hebben.'

'Handlichting? O, je bedoelt vrijheid van handelen als getrouwde vrouw! Nu, je weet dat ik je nooit dwars gezeten heb, en ook niet van plan ben dat te gaan doen.'

'Nee, Claudius, ik wil nu wettelijke handlichting hebben, een machtiging. Ik zal je zeggen waarom. Ik ga als aandeelhoudster van de looierij een buitengewone aandeelhoudersvergadering verlangen, en daar eis ik dan opening van zaken.'

'Maar kind,' antwoordde Claudius, 'dat kan ik toch ook voor je doen?'

Angèle knikte: 'Natuurlijk kun je dat. Maar jongen lief, als je dan iets onvriendelijks moet doen, bijvoorbeeld Matthieu afzetten als directeur...'

'Matthieu afzetten? Maar meisje!'

'En die lieve neef van ons de toegang tot de brandkast ontzeggen, dan kun je dat niet over je hart verkrijgen, en dan laat je de boel rustig in de soep lopen, omdat je geldelijk verlies veel minder erg vindt dan onvriendelijke gezichten van mijn lieve familieleden. Nee, mannetje, ik ken jou, maar nu ga ik waar maken wat Papa altijd beweerd heeft, dat ik meer zakenverstand heb dan alle andere Perelaers tezamen.'

'Wou jij dan...' vroeg haar man onthutst.

'Ja,' zei zij. 'Ik ga de touwtjes in handen nemen. En wee degeen die probeert nog één cent uit de zaak te nemen, die niet verantwoord is. Ik ben wakker geworden door wat jij zei over die gezinnen die afhankelijk zijn van de gang van zaken op de fabriek.'

Des middags ging Claudius naar zijn advocaat om de machtiging voor Angèle op orde te brengen. En daarna heb hij binnenin het kantoor der looierij, schijnbaar om van het ongeluk van Matthieu te vertellen, maar in werkelijkheid om de boekhouder, die nog gediend had in de goeie tijd van papa Perelaer uit te horen.

Onderwijl belde Angèle een broer en twee zusters op, die evenals zij aandelen hadden in het ouderlijke bedrijf. Ze legde kort en bondig de toestand uit, en voor het avondeten

had ze de steun van twee derde der aandelen. Tevreden over haar resultaat, bracht ze verslag uit bij Claudius toen ze eenmaal met hem alleen was.

Van zijn kant vertelde Claudius wat hij te weten was gekomen. Er waren volgens de boekhouder vrijwel geen vorderingen die nog beleend konden worden. Voorraden waren gering, en omdat het leer dat de Perelaers maakten erg onder hevig was aan mode, zou het ternauwernood mogelijk zijn om die partij snel af te stoten. Voorts was de voorraad onbewerkte huiden nog maar voor een week of twee voldoende: er moest worden ingekocht. ‘Maar,’ had de boekhouder gezegd: ‘Waar halen we de rinkelende schijven vandaan?’

‘En weet je wat Jaspers ook nog vertelde? Ja, het zal wel niets om het lijf hebben, maar het schijnt, dat er iets ongewoons aan de hand is met de kas van het Liefdegesticht. Je weet, daar is Matthieu penningmeester van. En nu was er geld in kas, dat dienen moest om de jaarlijkse tranche van de lening af te lossen, en dat geld kan Jaspers nu nergens ontdekken. In kas is het niet, en het is niet gestort op de bank voor de aflosbaarstelling. Jaspers zal het wel niet helemaal overzien, dus daarover hoeven we ons geen zorgen te maken.’

Angèle, die bij het buffet stond om Claudius een slaapmutsje in te schenken antwoordde niet. Voorzichtig balancerend kwam ze met haar presenteerblaadje met de volle glazen naar het tafeltje toe, dat naast Claudius' stoel stond. Ze zette het blaadje neer, en gleed toen op de knieën van haar man. Zonder overgang legde ze haar arm om zijn hals, en terwijl ze haar gezicht op zijn schouder legde begon ze opeens hartverscheurend te wenen. Tussen haar snikken door zei ze haperend: ‘O, God Claudius, dat is Matthieuke met zijn blonde krullen. Tjeuke, de trots van Mama. Tjeuke, Tjeuke, wat hebben ze met je gedaan?’

Sprakeloos voor zich uitkijkend trachtte Claudius de wenende Angèle te troosten door haar zachtjes te strelen. Maar ook hij zag de kinderen Perelaer, zoveel jaar geleden, blijde, vrolijke kinderen, spelend in de tuin van een huis waarin welvaart en geluk woonde.

XXVII

Georgette tracht een misverstand op te helderen

CLAUDIUS sloot de deur van zijn kamer in het museum Perelaer achter zich, ontdeed zich van hoed en jas, en liet zich met een zucht van uiterst welbehagen in zijn zetel zinken. De beslommeringen van de laatste tijd, en vooral de verwikkelingen van de laatste dagen hadden zijn bespiegelende ziel in heftige beroering gebracht, en thuis, waar een vreemdnieuwe zakelijke Angèle haar besluiten met onverzettelijkheid uitvoerde, kwam hij niet tot rust.

Het executeurschap was erg, de kromme sprongen van Matthieu waren erger, maar het hardhandige ingrijpsn van Angèle na de scène met Georgette deed, als het ware de maat overlopen. ‘Ik moest,’ mijmerde Claudius, terwijl hij een forse Braziel ontstak, ‘een smoesje vinden om er eens een tijdje tussen uit te gaan. Laat Angèle de zaken maar regelen op de leerfabriek, is haar best toevertrouwd. En als ik nu eens ging zoeken naar die Aloys Edelhanff, te beginnen in Wenen.’ De gedachte aan Wenen was al voldoende om Claudius vrolijk te stemmen. In de inflatietijd na de eerste wereldoorlog had hij een semester in Wenen gestudeerd, en hoewel hij soms met ontroering kon spreken over de afschuwelijke toestanden in de schone stad, overheerste toch de vage, ongepreciseerde herinnering aan de vrolijke tijd, die hij er beleefd had. Hij bekeek de as van zijn sigaar, en neuriede, maar terwijl hij de dansmelodie volgde trof hem opeens een afschulijke gedachte. Hij hield op met zingen, en zei hardop: ‘Jassesmarante! En nu is het over veertien dagen carnaval, en dan zit je met zo'n heidense rommel. Ik kan toch niet, terwijl Matthieu...’ Hij voorzag de afschuwelijke dagen, dat heel de stad opgewekt en dol en dwaas zou doen, terwijl hij, welstaanshalve, zoals hij het voor zichzelf uitdrukte, gewoon niet mee zou doen. Dat was, de bezettingsjaren daargelaten, nog nooit gebeurd.

Het dilemma was afschuwelijk. Enerzijds was voor hem het vieren van carnaval even natuurlijk en gewoon, als het voldoen aan zijn maatschappelijke en godsdienstige plichten. Alleen veel prettiger. Maar van de andere kant: wanneer dat gedoe om Matthieu's kromme sprongen doorging, als de brouille met Georgette aanhield, misschien nog meer ruzie

kwam in zijn omgeving, dan zou hij toch niet echt plezier kunnen hebben met de bonte dagen voor de vasten. ‘Het lijkt nondedju wel alsof ik geen rustig uur meer zal hebben sinds Véronique gehemeld heeft.’ En daaraan knoopte hij wijze beschouwingen vast, die hierop neerkwamen, dat men om geluk te kennen arm moest zijn, althans naar de geest. Sinds hij met geld moest rékenen, niet omdat hij het niet had, maar omdat hij het wel ter beschikking had, waren de complicaties niet van de lucht. Hij schudde het hoofd om de domheid der mensen die gehecht waren aan geld, en die hun geluksbarometer op en neer zagen gaan met de stand van hun bezit.

Hij werd in zijn overpeinzingen gestoord door Berden, die hem half honend gelukwenste met zijn terugkeer. ‘Als ik nu een ander mens was dan ik ben, meneer Claudius, dan zou ik nu tegen meneer Matthieu hebben gezegd, dat een conservator in ons museum eigenlijk overbodig is. Het marcheert toch, we hebben meer bezoekers gehad dan ooit tevoren in de wintermaanden. Er was zelfs een Spanjool, maar niet zo'n hele echte, want hij sprak een beetje Hollands.’ Claudius kreunde. ‘Weet je ook hoe hij heet?’ vroeg hij. ‘Ja,’ antwoordde Berden, ‘hij heeft het boek getekend. Limpido heet hij.’ Geheel in gedachten zei Claudius: ‘Daar moet ik wat aan doen.’ Hij haalde zijn notitieboekje voor de dag en noteerde op een datum ongeveer een maand terug: ‘Carlos, wat aan doen.’ Overtuigd dat de zaak nu marcheerde, vergetend dat hij nimmer in het boekje keek, ging hij als het ware over tot het volgende punt van de agenda, en begon Berden duidelijk en krachtig uiteen te zetten, dat het baantje van executeur een hondenbaan was, en dat je beter casseien kon kloppen.

‘Zijn er complicaties, meneer Claudius?’ vroeg Berden bezorgd, ‘toch niet met die jongedame zeker?’

Verbluft keek de directeur zijn suppoost aan. ‘Wat bedoel je?’ vroeg hij verbaasd. ‘Nu,’ antwoordde Berden, ‘dat aardige ding dat u helpt met het regelen van de boedel.’ Claudius wilde opstuiven, maar de ander suste: ‘Stil maar meneer Claudius, we kennen elkaar langer dan vandaag; natuurlijk is het kletsboek wat de hele stad erover roddelt, maar je kunt net zoveel last krijgen van een meisje waar je het niet mee aanlegt, als met een waar je werk van maakt. Ik bedoel maar: als je ze versmaad als ze hun hart op je hebben gezet, nou, ga ze dan maar uit de weg, want anders...’

‘Je spreekt alsof je er ervaring van hebt,’ spotte Claudius. ‘Heb ik ook,’ knikte Berden met nadruk, ‘toen ik die piston-

solo blies in de harmonie, weet je nog wel, meneer Claudius, nou, toen was er zo'n weduwwrouw van over de brug, en die kwam toen dag in dag uit in mijn werkplaats praten over de kunst. Ja, en ondertussen draaide ze met haarogen, met haar popo, met haar, nu ja met alles waar een vrouwmens mee kan draaien. En ik niets in de gaten. Op een dag zei ze: als je je gaat vertreden Berden, kom je dan wel eens over de brug? Nu dat klonk gek. Over de brug. Ik zei: Dat is te zeggen, Mina, ja en nee. Als je bedoelt of ik over de brug over het water kom, dan kan dat wel eens gebeuren. Anders niet. Nee, ze meende, of ik wel eens bij haar langs kwam, dan had ze graag dat ik eens aankwam. Ze had nog een kabinet staan, en ze wist niet of dat wat waard was of niet. Nu, ik dacht, misschien heeft ze het nodig. Voor een weduwwrouw is het ook niet alle dagen krentemik met boter, dus ging ik er eens langs. Nu dat kabinet, brandhout meneer Claudius, maar ik moest voor de moeite een borreltje met haar drinken, en nog een, en toen nu ja, je begrijpt me wel. Maar ik ben altijd fatsoenlijk geweest, wel eens zat met de carnaval en de kermis, maar verder, enfin u kent me, meneer Claudius, Dus ik zeg: nee zus, zo zijn we niet getrouwd, en ik weg. Laat dat loeder nu aan een van mijn beste klanten, de rechter Leurs zaliger, waar ze kwam als werkvrouw, vertellen, dat ik haar eer had aangerand, ja ik, Jean Berden. Nou, meneer Claudius, ik vrat nog liever paardevijgen met stopnaalden. Maar ik bedoel maar, zie je.'

Claudius had aandachtig geluisterd, en stelde Jean gerust: van de kant van zijn secretaresse waren er geen moeilijkheden. 'Neen,' zei hij, 'meneer Matthieu heeft een ongeluk gehad, niets ernstigs, gelukkig, maar het komt juist in deze tijd erg ongelegen, omdat de zaken van de looierij op het ogenblik nogal onoverzichtelijk zijn. En omdat mijn vrouw erbij geïnteresseerd is, begrijp je, geeft dat nog wel moeilijkheden. 'Dan, zal ik je eens een goeie raad geven, meneer Claudius, laat mevrouw Uw Angèle zelf die boontjes maar doppen. We kennen ze allebei van kindsbeen af, maar de man of de vrouw die haar de kaas van het brood wil eten, moet heel vroeg opstaan.' Claudius had op de lippen te zeggen, dat dit aan Matthieu bijna grondig gelukt was, maar bracht het gesprek op een ander thema. Hij keuvelde gezellig met Berden over Style Boule, en juist toen ze overwogen een kopje koffie te zetten ging de telefoon. Het was Georgette. Ze belde op, zei ze, om twee redenen. De eerste was, dat ze vergeten had te vragen naar het ziekenhuis waarin Matthieu was opgenomen, 'en het arme schaap verwacht

natuurlijk bezoek en zo.’ Claudius noemde het adres, en hoorde vervolgens de andere reden van Georgette's telefonade. Ze had zo'n spijt over het gesprek de vorige dag, ze had zich laten gaan, en eigenlijk om Angèle te taquineren allerlei dingen gezegd, waar ze niets van meende. Natuurlijk zou ze Matthieu geldelijk níet in de steek laten, en nu zou ze het erg prettig vinden, wanneer Claudius eens langs wou komen om te overleggen, wat er gedaan moest worden.

Deze nieuwe houding van Georgette was natuurlijk een geweldige opluchting voor de zachtmoedige Claudius, en graag beloofde hij haar te bezoeken. Hij kon nu wel even weg, en zou tegelijk even langskomen.

Berden, die inmiddels in de keuken was afgedaald om koffie te zetten hoorde dit bericht met een onverstoorbaar gezicht aan. ‘Je doet maar, meneer Claudius, maar als ik u was, dan zou ik ferm op mijn quivive zijn. Want mevrouw Georgette, enfin, we kennen haar van kindsbeen af.’

Ook ditmaal ontving Georgette Claudius en négligé, maar ditmaal droeg ze een Japanse kimono, die geborduurd was met bloeiende kersentakken, en die het charmante figuur der draagster ten beste deed uitkomen. Terwijl ze Claudius met meer dan zusterlijke hartelijkheid omhelsde, begon ze met te zeggen, dat ze wel wist, dat Claudius begrijpen zou. Dat hij begrijpen zou, dat ze gisteren, enfin, niet helemaal zichzelf was.

Claudius vroeg zich af, of ze gisteren niet juist helemaal zichzelf was geweest, maar zijn concentratievermogen werd ongunstig beïnvloed door een klein, goudleren muiltje, dat speels balanceerde op de punt van Georgette's rosige voet. Georgette bood hem een sigaret aan, en de kimono onthulde op schone wijze de volle en blanke armen van Georgette. Voordat Claudius zijn aansteker gevonden had, had Georgette al een lucifer aangestoken, en terwijl ze vooroverboog om haar zwager vuur te geven, week de kimono voldoende om weer andere charmante gedeelten van haar niet onverdienstelijke anatomie te demonstreren. En hoewel dit Claudius emotioneel een beetje verwarde, werd zijn verstand helderder, werden zijn gedachten scherper en duidelijker.

‘Als ze zo doet,’ zei dat verstand, ‘dan wil ze iets van me gedaan krijgen, waarvan ze weet dat ik het eigenlijk niet doen wil.’ Hij hoefde niet lang te wachten voordat Georgette heel slim haar bedoelingen liet blijken. Ze had, zei ze, die morgen al de bank opgebeld, om al haar effecten die in open bewaargeving waren, te belenen, en het bedrag dat Matthieu behoefde over te maken op de rekening van de N.V. Perelaer.

‘Vind je dat niet braaf, Claudius?’ liet ze er coquet op volgen. Vervolgens begon ze goede voornemens mede te delen, voornemens om op haar leefwijze te bezuinigen. ‘Maar ik wist niet, dat Matthieu er zo moeilijk voorzat,’ pruilde ze, ‘hij houdt me helemaal buiten de zaken, en als hij een verliefde bui heeft, dan geeft hij maar, net alsof het me daarom begonnen is. Maar zo ben ik niet!’ Deze laatste mededeling onderstreepte ze met een gebaar dat duidelijk aantoonde, dat hoe ze ook was, ze als vrouw er zijn mocht. Claudius knikte. ‘Je hoeft mij geen confidenties te doen over jullie verhouding,’ zei hij eenvoudig, ‘ik kan me alleen maar verheugen dat die blijkbaar zo goed is. Maar ondanks verliefdheid en zo, moet je toch je verstand gebruiken. En zo kan het niet. Maar als je nu verstandig wilt zijn, Georgette, dan komt alles nog wel goed. Mijn God,’ barstte hij uit, ‘het leven wordt toch niet mooier door cadeautjes en pretjes! Er zijn toch zoveel waardevoller dingen, en wat mij betreft, Georgette, kan ik je een ding vertellen: het mooiste in een huwelijk zijn de herinneringen aan moeilijkheden die je samen hebt overwonnen. Geloof me, als jullie eendrachtig dit te boven komen, dan zal het jullie rijker maken dan ooit tevoren, rijker in geestelijk opzicht dan. Het is misschien heel goed dat dit gebeurd is, omdat jullie nu elkaar leren kennen in de nood, in de moeilijkheden. Nu worden jullie één, of...’ Hij zweeg.

Nederig wachtte Georgette tot hij vervolgen zou, maar toen hij bleef zwijgen vroeg ze: ‘Wat is het andere alternatief, Claudius.’

Ruw antwoordde deze: ‘Dat andere alternatief is zo verschrikkelijk, dat ik het niet wil noemen. Je moet geen spoken oproepen.’

Geleidelijk verliep het gesprek in algemeenheden. Georgette had haar coquetterieën gestaakt, en vroeg de wijze Claudius raad over allerlei dingen die moesten gebeuren om de toestand te saneren. Het middaguur naderde, en Georgette had Claudius zover gebracht, dat deze de spannende geschiedenis van de verborgen juwelen vertelde, en zij bewonderde uitbundig zijn scherpzinnigheid. Sherry werd gebracht en ingeschonken, en het gesprek dwaalde af tot koetjes en kalfjes. Maar opeens, toen Claudius eigenlijk al aanstalten maakte om heen te gaan, vroeg Georgette: ‘En wat wil Angèle toch op die buitengewone aandeelhoudersvergadering?’ Van schrik verslikte Claudius zich. Dus had blijkbaar een van de broers, waarschijnlijk Gerrit uit de school geklapt. Gerrit zou bereid zijn om met Angèle samen te werken, maar hij zou op alle

mogelijkheden voorbereid willen zijn, en had dus achter Angèle's rug contact gezocht met Matthieu, en Georgette aan de telefoon gekregen.

Dat hoesten van Claudius duurde net lang genoeg om hem een idee aan de hand te doen. 'Ze wil de zaak saneren. Daarbij zullen degenen die mooi weer spelen met het geld van de looierij een veer moeten laten, en we weten allebei, meisje, wie dat in de eerste plaats zijn.'

'Je bedoelt neef Jean!' antwoordde Georgette opgelucht. 'Nu, laten ze die maar eruit zetten. Die heeft nog nooit iets goeds gedaan.'

Claudius verborg zijn gezicht achter het sherryglas. 'Dit was Georgette,' bedacht hij, 'ze was bereid iedereen voor de wolven te gooien, mits haar maar geen onheil trof. Neef Jean was haar boezemvriend, die genoot van allerlei wufte uitstapjes, de cavaliere servente, de intendant des menus plaisirs de sa Majesté Georgette. En aan hem dacht zij het eerste toen Claudius sprak over sanering. Niet dat Jean gesauveerd moest worden, maar dit...'

Bijna haastig nam hij afscheid, na Georgette beloofd te hebben haar met goede raad terzijde te zullen staan, zovaak dat nodig mocht blijken.

En merkwaardig, onder het naar huis gaan gebruikte hij in gedachte hetzelfde woord van de vorige dag: 'Wat een karonje!' Maar hij voegde eraan toe: 'Wat een courtisane!' En in dit woord lag een zekere waardering, de waardering die Claudius koesterde voor elk vakmanschap.

XXVIII

Paca is teleurgesteld, maar een maharadja brengt haar op andere gedachten

Die avond van Matthieu's ongeluk, toen Claudius zonder één woord van uitleg was weggelopen uit het gezelschap van tante Clotje en haar, had haar overtuiging, dat Claudius' manieren zo goed waren een heftige knauw gekregen. De galante en voorkomende Claudius was dus tenslotte even eigengereid en even egocentrisch als al de jongemannen die haar het hof maakten. Zij, Paca was voor Claudius niet meer dan een instrument, dat men naar believen tevoorschijn haalde of vergat.

Zij sprak daarover in bedekte termen met Clotje, en de slimme oude dame ging op die gevoelens grif in. Dit immers, vond Clotje, was de manier om Paca te genezen van eventuele romantische gevoelens ten opzichte van haar werkgever. Tenslotte moest het jonge meisje haar geluk en haar toekomst vinden met haar leeftijdgenoten, en maanblaffen om een meneer van middelbare leeftijd, hoe charmant ook, kon alleen maar ellendige complicaties geven.

Ze vroeg dus wat Paca anders had verwacht, of ze misschien meende dat een echte man zich door gezelligheid of wat dies meer zij zou laten verhinderen op zijn doel af te gaan. Wat dat doel was, kon Clotje op dat ogenblik ook niet bevroeden, maar ze meende, dat het wel iets te maken zou hebben met het vreemde gedrag van die meneer Perelaer. En daarmee was voor Clotje de zaak afgedaan. Ze liet zich de rest van het diner goed smaken, en ze zag met welgevallen dat ook Paca blijk gaf van een gezonde eetlust. 'Zo erg is het dus ook niet,' dacht ze, 'het is tenslotte toch ook nog maar een kalfje.' Voor het kalfje was de zaak echter allerminst afgedaan, want de volgende morgen kreeg ze weer een staaltje te verwerken van Claudius' vermeende egocentriciteit. Immers Jules bracht haar, met de post, het bericht dat Claudius had opgebeld, om mede te delen dat hij plotseling naar huis was vertrokken. Hij zou nog wel berichten wanneer hij terugkwam. Niet alleen de bruuske wijze van heengaan had Paca teleurgesteld: er was nog een heel andere, zeer egoïstische reden waarom ze zich zo teleurgesteld voelde. Paca zag hoe haar de verwezenlijking van een langgekoesterde wens dreigde te ontgaan. Sinds jaren had ze van haar ouders verhalen ge-

hoord over de vele en briljante carnavals die ze in hun jeugd hadden meegemaakt in hun Zuidelijke geboortestreek, maar in het gezin van den Dries was de geldbuidel nooit zo gevuld geweest, dat er van een uitstapje naar het Zuiden sprake had kunnen zijn. En nu had Paca de laatste maanden van Claudius allerlei verhalen gehoord over diens gezin, over al die jongens en meisjes, die hun vrolijke en niet zo bekrompen leventje leidden, en ook wel over de carnavalspartijtjes, die door Angèle werden georganiseerd voor de jeugd. Paca nu had met al haar listigheid aangestuurd op een uitnodiging voor het carnaval, als gast van Claudius' gezin. En nu, zo kort voor het feest was Claudius verdwenen, en het lag voor de hand, dat hij er niet aan zou denken haar te inviteren. Mistroostig werkte ze een beetje aan de dingen die gedaan moesten worden, maar om een uur of half twaalf had ze eigenlijk niets meer te doen. Ze koutte nog een beetje met Lucie, en ook Lucie en Jules bleken een beetje teleurgesteld te zijn over Claudius' vertrek. Ze moesten nu beslissen over het al of niet overnemen van het restaurant in Claudius' geboorteplaats, maar daartoe was nodig, dat het legaat van wijlen juffrouw Veronique werd uitgekeerd, of dat Claudius zijn belofte te helpen gestand zou doen. En schrijven over dit laatste durfden Lucie en Jules niet.

Paca had haar mantel al aan en haar hoofddoek reeds omgeknoopt toen er gebeld werd. Ze riep naar Lucie dat ze zelf de deur wel open zou doen, en toen ze dat gedaan had, zag ze voor zich een aardig, vriendelijk jongmens.

‘U moet Paca van den Dries zijn,’ zei de bezoeker, ‘ik ben Servaas Frencken, de zoon van Claudius!’

Paca mompelde iets over een aangename kennismaking, en Servaas vervolgde: ‘Ik heb heel wat over u gehoord, daarom herkende ik u direct. Maar eigenlijk kwam ik voor vader, is die hier?’

In haar antwoord kon Paca haar teleurstelling niet helemaal onderdrukken; ze zei dat haar werkgever met de noorderzon vertrokken was naar huis, zonder opgaaf van reden. Servaas schudde het hoofd en vertelde, dat zijn vader in sommige opzichten onberekenbaar was. Hij had hem Servaas, notabene gezegd eens aan te komen, hij zou de, hele week in de stad zijn, en nu, op een ogenblik dat de jongen zulk een bezoek niet alleen aangenaam, maar zelfs zeer nuttig zou vinden, was de oude heer foetsji. ‘Geen manier!’ besloot hij. Paca, zelf studente, begreep zeer goed waarom een weerzien met papa voor Servaas zo nuttig zou zijn, en lachend zei ze: ‘Ja, daar zit u naast, meneer Frencken!’ Servaas keek haar

met een schuin hoofd aan en zei: ‘Zouden we dat U en meneer maar niet weglaten, we zijn toch eigenlijk nog familie.’ En toen Paca knikte ging hij voort: ‘En ik stel voor, dat we dit onderhoud ergens anders voortzetten. Wat zou je ervan zeggen om met mij een kopje koffie te gaan drinken in Regina. Mooi uitzicht en zo!’

‘Het lijkt me, gezien het dringend karakter van je bezoek aan je vader beter dat we ons hier ergens installeren, en Jules vragen om dat kopje koffie of zoiets.’

Na een paar minuten zaten ze in de tuinkamer. Jules kende jongeheer Servaas direct, en toen hij bedacht dat kleine kinderen groot worden, en dat meneer Servaas nu al student was, stelde hij voor om maar een glaasje Sherry te brengen. En als meneer Servaas wou blijven lunchen, dan kon dat ook, want ze hadden toch al ingekocht voor de lunch van meneer Claudius.

Servaas vertelde Paca dat hij erop uit was nu eens een heel goede indruk te maken op zijn vader. Hij wilde voorstellen om met carnaval niet naar huis te gaan, dat zou hem te zeer van zijn studie vervreemden, maar van de andere kant hoopte hij dat deze solide geste Claudius ertoe zou brengen zijn portefeuille te trekken.

‘Want zie je, eigenlijk ben ik niet van plan om dat carnaval helemaal niet te vieren. Dat zou een zonde tegen de natuur zijn, vind je ook niet?’

‘Ik heb nog nooit een carnaval meegemaakt,’ zei Paca naïef. ‘Wat?’ riep Servaas verbaasd, ‘heb jij... Maar dat moet veranderen, en wel direct. Eh... als je nu eens, ...als ik je nu eens... maar nu is het nare dat ik juist dit jaar niet naar huis zou gaan. Maar als we nu eens zo doen: ik heb een invitatie van een Limburgse familie in den Haag, en daar neem ik jou dit jaar mee: een intiem, besloten gemaskerd bal. En dan trainen we heel goed en dan, het volgend jaar, nou, dan neem ik je mee naar huis, en dan doen we het daar volop.’ Paca kreeg een kleur. Deze Servaas was even hartelijk en hoffelijk als zijn vader, en misschien wel even vermakelijk. En om met die jongen carnaval te vieren leek haar wel wat. Maar dat: ‘dan neem ik jou dit jaar mee...’ leek haar een beetje vreemd. Misschien zou die Limburgse familie...

‘Onzin,’ antwoordde Servaas ‘dan ken je die mensen niet. Ik ga er gewoon heen als sjeik of zo, en ik neem mijn... favoriete mee! Daar kan niemand bezwaar tegen hebben.’ ‘Maar eh... had je al niet een favoriete?’ vroeg Paca onzeker. Heel eerlijk flapte Servaas eruit: ‘Op het ogenblik niet, oh pardon, ik meen,..’

De jongelui lachten beiden.

‘Maar we moeten een beetje slim zijn,’ zei Servaas. ‘Kijk, doordat ik vader niet heb ontmoet, kan ik niet zo maar elk costuum aantrekken. Maar ik heb er een van mezelf, een maharadja, weet je wel, met zo'n witte broek, en zo'n lange jas en een tulband. Als ik dat aantrek, ja verleden jaar heb ik het thuis gedragen, het was oorspronkelijk van vader, dan kunnen we een mooie maharana van jou maken. En als ik zeg een mooie, dan meen ik wat ik zeg,’ liet hij er lachend op volgen.

Even verstarde Paca. Die laatste toevoeging was zo volkomen in de trant van Claudius' complimentjes, dat het leek alsof niet de zoon maar de vader sprak, en met een beetje onverklaarbare ongerustheid vroeg ze zich af, of dit complimentje van de zoon even weinig inhoud had als die van de vader. Maar Servaas holde weer door: ‘Misschien hebben we wel niets te huren, en dan kunnen we voor het feest samen gaan dineren.’

‘Je vraagt niet of ik dat allemaal wel goed vind!’ plaagde Paca.

‘Natuurlijk vind je het goed, lieve nicht, want we moeten toch trainen voor het carnaval het volgend jaar thuis! En ik ben de trainer!’

En zo verscheen, Maandag van het Carnaval, een maharadja met een regenjas aan en een alpino op ten huize van de familie van den Dries om zijn maharana af te halen. Deze had net een ernstige strijd gestreden, met haar ouders, met haar broers, met haar zusjes zelfs. Want, terwijl vader van den Dries twijfelde of maharana's wel Javaanse doeken droegen, meende moeder van den Dries, dat maharana's zeker minder van hun charmes exposeerden, dan Paca in haar geïmproviseerd toilet. ‘Dat komt’, zei Paca, ‘omdat die Oosterse vrouwen veel kleiner zijn dan ik. Ik had de keus tussen boven en onder, en ik heb de tekorten gelijk verdeeld.’

‘Je lijkt wel niks,’ zei een van de broers, ‘je hebt een veel te dikke humhum.’

‘Karel!’ riep mevrouw.

Tenslotte werd besloten de tekorten naar beneden aan te vullen, en een bonte doek extra te gebruiken om de tekorten van boven te bedekken. En toen Servaas arriveerde trof hij een maharana, die er waarlijk exotisch en gedecideerd vorstelijk uitzag. Hij maakte wat hij meende dat een Oosterse buiging was, maar fluisterde zeer Europees en zeer Claudiaans: ‘Ne touchez pas à la reine!’

Vader van den Dries, die de voorbereidingen met welgeval-

len had gevolgd, bood een taxi aan: dat kon, omdat hij in de komende vasten, wanneer hij zich het roken onzegde, van zijn zakgeld zou overhouden. Dus besloot Servaas zijn regenjas en alpino achter te laten, en in vol ornaat, met tulband en al, naar het feest te rijden. Maar toen hij de tulband, die eigenlijk wel een beetje leek op een tocque van Queen Mary, opzette, zag hij Paca verbleken, en het leek alsof het meisje opeens aan verstandsverbijstering leed. Ze danste opgewonden door de kamer en riep: 'Ik weet het, ik weet het! We moeten direct naar het huis van Veronique!'

Het duurde even voordat de rest der aanwezigen begreep wat er aan de hand was, maar het bleek dat ze door het zien van de grote, namaak smaragd, die de pluim op de tulband op zijn plaats hield, opeens een idee had gekregen betreffende de verblijfplaats van de laatste van Véroniques vermiste stenen.

Het vermoeden bleek juist te zijn. Nadat Jules de Oosterlingen had herkend, en wijs was geworden uit het verwarde verhaal van Paca liet hij de jongelui toe. Paca holde, zo snel als haar vele omhulsels dat toelieten naar de slaapkamer van de overledene, en greep uit een kast een vreemd hoedje met een aigrette. Voordat Servaas wist wat er gebeurde, had Paca met zijn kris het ornament dat de pluim op zijn plaats hield ervan los getornd, en begon toen met haar gezonde tanden het fluwelen omhulsel van de knoop los te rukken. Na enige ogenblikken lag in haar hand een bijzonder fraaie smaragd.

'Jassesmarante,' zei Jules onthutst.

'Allemachtig,' fluisterde Servaas.

En Paca sprong gelukkig en blozend door de kamer rond, en toen ze zich in de leunstoel bij het raam liet neervallen riep ze: 'Ik vind altijd dingen als Claudius er niet is!'

Maar op hetzelfde ogenblik drong zich de herinnering op aan de keer, dat Claudius er wel was, en dat ze, toen de stenen gevonden waren, gehuild had en op zijn schouder geleund. Onwillekeurig keek ze naar zijn zoon, de maharadja, haar gezelschap voor die avond. Servaas stond daar in zijn vreemde kledij zo rustig en zo sterk, onwrikbaar, dat het meisje onwillekeurig moest denken, dat men op Servaas kon steunen en leunen, even goed, en misschien beter dan op Claudius.

Toen Servaas dan ook na het feest van zijn maharana afscheid nam, ontmoetten zijn tedere en beschroomde avances minder weerstand dan hij bij zo'n uiterst knap meisje wel verwacht had. Het gebeurde in de vestibule bij van den Dries,

des nachts om drie uur, en eerst toen vader van den Dries, die vond dat het nu welletjes was, het licht op de overloop aandraaide, maakten de beide Oosterlingen snel een afspraak voor een volgende keer.

En daarna wandelde de maharadja, met alpinopetje en regenjas fluitend en zingend naar Delft.

XXIX

Claudius schrijft een brief en maakt reisplannen

SINDS Claudius' twee oudste jongens het huis uit waren, de een als cadet aan de K.M.A. de ander als student in Delft, placht de vader geregeld uitvoerige brieven te schrijven aan zijn zoons. Dit was, zeide hij, om de familieband stevig en innig te houden, maar daarnaast genoot hij van dit werk omdat hem al schrijvende allerlei dingen helder werden, die hij in gedachten te weinig aanroerde.

Zo schreef hij aan Servaas in Delft:

‘Paca vertelde mij door de telefoon, dat je vergeefs geprobeerd had mij te spreken te krijgen. Dat spijt me oprecht, maar de omstandigheden, verband houdende met het ongeluk van oom Matthieu, maakten mijn afreis dringend noodzakelijk. Gelukkig is hij thans weer in zoverre hersteld, dat hij thuis is, en zijn werkzaamheden aan de looierij heeft kunnen hervatten, zij het dan met zijn arm in draag verband. Het blijkt, dat de toestand van het bedrijf niet in alle opzichten bevredigend is. Met name is de liquiditeitspositie aangetast door, laat ons eerlijk zijn, de royaliteit van je oom Matthieu ten opzichte van tante Georgette, en van moeder's neef Jean. En je moeder, met haar bekende en bewonderenswaardige energie en voortvarendheid vond het dan ook nodig zich met de gang van zaken te bemoeien, en een buitengewone aandeelhoudersvergadering bijeen te roepen. Deze nu heeft eergisteren plaatsgevonden, maar tot mijn spijt was ik verhinderd ze bij te wonen.’

Claudius pauseerde. Hij wist dat hij hier een pertinente leugen had neergeschreven. Hij was helemaal niet verhinderd geweest de vergadering bij te wonen, maar hij had op alle manieren getracht te ontkomen aan die tegenwoordigheid, waarvan hij zich heel veel wrijving en ongenoegen voorstelde. Herhaaldelijk had hij Angèle tot bezadigdheid gemaand, omdat, zei hij, haar felheid en de directheid van haar woorden anders onherroepelijk zouden leiden tot een breuk in de familie Perelaer. En ziet, aan het eind van zulk een indrukwekkend betoog had Angèle doodkalm gezegd: ‘Jij komt zeker liever niet op de vergadering, is het wel Claudius?’ En Claudius had blozend en aarzelend toegegeven, dat hem niets liever zou zijn, dan van deze onaangename taak ont-

heven te worden. ‘Ik had je al willen voorstellen,’ ging Angèle voort, ‘om maar niet te komen. Ik weet dat je dergelijke uiteenzettingen op de man af verschrikkelijk vindt, en ik ben bang dat je weer eens zou gaan bemiddelen voordat de zaak gesaneerd is.’ Claudius hield nog een betoog dat men de zaken ook kon saneren zonder ongenoegen te krijgen, en hij bezwoer zijn vrouw om toch haar familieleden te sparen. Want Claudius wist, door de ervaring wijs geworden, dat Angèle niet alleen een ongemeen scherpe kijk had op de zwakheden en feilen van haar medemensen, maar af en toe, in de sporadische gevallen dat haar dit nuttig leek, haar vaak vernietigende diagnoses in bloemrijke en ironische taal placht weer te geven.

Als enig antwoord op zijn vermaningen kreeg Claudius een kus, en de verzekering dat zij hem zo lief vond omdat hij zo goed was. Hij had nog een beetje tegengestribbeld, gezegd, dat hij best streng kon optreden als dat nodig was, maar dat het niet nodig was om personen en zaken te vermengen.

Met een zucht vervolgde Claudius zijn brief:

‘Ik kan dus alleen maar afgaan op de mededelingen van je moeder, en op de schaarse opmerkingen die je oom Lambert en Henri Wösten hebben gemaakt. Volgens deze laatste heeft je moeder een zeer fijn spel gespeeld: ze is begonnen met een zo fel requisitoir tegen de leiding van de directie, dat oom Lambert, die als president-commissaris fungeerde, het af en toe te kwaad kreeg. Je moet intussen bedenken, dat hij deze functie vervult omdat hij de laatst overgeblevene is van de oudere generatie Perelaers, en niet kon begrijpen dat het bedrijf niet meer zo florissant is als in zijn tijd.

Je oom Matthieu heeft daarna, volgens de berichten, een zeer onzakelijke en onduidelijke verdediging van zijn beleid gegeven, maar hij kon het feit natuurlijk niet wegredeneren, dat de fabriek inderdaad op het randje van de ondergang verkeerde door de slechte kaspositie. Hij werd gedwongen om de kas-, bank- en giroboeken ter tafel te brengen, en daaruit bleek dat hij inderdaad in het laatste jaar grote bedragen had opgenomen, maar eveneens bleek, dat neef Jean eigenlijk alleen op kantoor kwam als hij weer eens geld nodig had.’

Claudius glimlachte bij de herinnering aan Henri Wöstens verslag. Heel de familie wist, dat neef Jean, verstokt vrijgezel, een zwak had voor het schone geslacht, en deze zwakheid uitte door vele en kostbare amoureuze avonturen. Naarmate hij echter ouder werd, werden zijn verhoudingen langduriger, en de eisen van zijn paramours hoger. En zo had hij

sinds enige jaren een verhouding met een jongedame, die door de mannen van de familie en de vrienden van neef Jean met een spottende vertedering genoemd werd: ons Joseeke. Ons Joseeke was oorspronkelijk violiste in een strijkje, maar ze had haar beroep eraan gegeven om zich te wijden aan neef Jean. En neef Jean overstelpde ons Joseeke met cadeaux, met bontmantels, met juwelen, met kleren. Telkens dreigde ons Joseeke neef Jean de bons te geven, en telkens trachtte neef Jean, met succes overigens, ons Joseeke gunstig te stemmen door nieuwe geschenken. En in het laatste jaar had ons Joseeke neef Jean zover gebracht, dat hij een landhuisje voor haar had gekocht en ingericht.

Angèle nu had de verzamelde aandeelhouders verrast door zonder meer te gaan praten over ons Joseeke. Heerom Simon, die waarschijnlijk de enige was, die van Jean's perikelen niet op de hoogte was, informeerde wie ons Joseeke was, en Angèle had neef Jean doen blozen als een klein kind, door hem te verzoeken dit uit te leggen. En toen had de prelaat lont geroken, en was niet langer Angèle, maar heerom Simon de aanklager geworden. Heerom had een ontroerende speech afgestoken, om erop te wijzen, dat neef Jean dus blijkbaar fondsen opnam, en verkwistte met lichte vrouwen, terwijl andere familieleden nauwelijks het geld konden opbrengen om hun kinderen op te voeden. En toen durfden de andere Perelaers ook flink te doen, en in een minimum van tijd was de zaak geregeld. Oom Lambert bleef president-commissaris, maar Angèle werd gedelegeerd commissaris met uitgebreide bevoegdheden; neef Jean werd de wildernis ingezonden, en Matthieu kreeg een pil omdat hij dus blijkbaar niet streng genoeg was opgetreden tegen Jean's extravagances, en omdat hij diens voorbeeld had gevolgd. Matthieu kreeg bijna een beroerte, toen de vergadering het directeurssalaris vaststelde op vijftienduizend gulden terwijl hem werd verzocht alles in het werk te stellen de bedragen door neef Jean en hem in het laatste jaar opgenomen, in de kas der vennootschap te doen terugvloeien.

Claudius vertelde van deze aandeelhoudersvergadering, in zijn brief aan Servaas, wat hij nuttig en dienstig vond voor diens jeugdig gemoed. De jongen moest maar eens goed inzien, dat de leiding van een bedrijf verplichtingen meebracht, maar van de andere kant achtte Claudius het niet dienstig om ons Joseeke in zijn uiteenzettingen te betrekken.

Hij vervolgde: 'Hoewel dus, volgens je moeder, alles in vrede en vriendschap is geregeld, blijft het feit bestaan dat juist de Perelaers die in de stad wonen, onaangename ge-

volgen hebben ondervonden van haar doortastend optreden, en ik kan me niet voorstellen, hen kennende, dat dit geen rancuneuse gevoelens zal achterlaten.

Dit maakt, beste Servaas, dat ik me niet zo op het carnaval verheug als andere jaren. Van de gezellige partijtjes bij ons, bij oom Matthieu, zou wel eens weinig terecht kunnen komen, en ik acht neef Jean niets te goed om op het eerste bal het beste een scène te maken. Je moeder en ik hebben dan ook besloten om de stad uit te gaan tijdens de vastenavond; de kinderen zullen hier carnaval vieren met de Wöstens, en jij had toch aangekondigd om je studies dit jaar niet te onderbreken om je des te beter voor te bereiden op je candjes. Onze krijgsman-zo-vol-moed, blijft ook in Breda; zoals je weet zit hij voor zijn officiersexamen.

Ik hoef je wel nauwelijks te zeggen dat ik je besluit niet alleen goedkeur maar zelfs toejuich: het toont een verantwoordelijkheidsgevoel, dat ik niet steeds in je gedragingen kon bewonderen.

De reis van je moeder en mij heeft twee bedoelingen. In de eerste plaats acht ik het gewenst, dat zij er eens helemaal uit is, en ik zelve zal het prettig vinden weer eens, na zoveel jaren met haar alleen te reizen. Begrijp me goed: ik heb onze vacantiereizen met jullie, onze kinderen, altijd heerlijk gevonden, maar je bent onderhand oud en wijs genoeg om te begrijpen, dat in een groot gezin als het onze de intimiteit van man en vrouw wel eens in het gedrang komt door de dagelijkse zorgen die veel overleg eisen.

Deze reis, die als einddoel Wenen heeft, zal ik ook gebruiken om te trachten de Edelhanffs op te sporen. Van Margaretha hebben we sinds de dood van oma Frencken niets meer gehoord, en dat is onderhand ook al weer dertig jaar geleden. Het adres van toen zal het uitgangspunt zijn van mijn opsporingen.

Omdat moeder en ik niet weten hoelang we wegblijven sluit ik alvast je maandgeld in voor de volgende maand; wanneer je het telt zul je zien dat het bedrag niet klopt. Ik voeg namelijk vijftig gulden extra bij omdat ik je aldus mijn tevredenheid over je studiezin wil uitdrukken, maar ook omdat ik het hoogst onwaarschijnlijk vind dat een geboren en getogen Limburger nu helemaal geen carnaval zou vieren. Amuseer je, mijn jongen, maar doe het in eer en deugd. Ik kom voor ons vertrek nog wel even in den Haag, maar aangezien ik in één dag heen en weer ga, zal ik geen tijd hebben je op te zoeken.'

Als post scriptum schreef Claudius onder zijn handtekening:

P.S. Je hoeft de ontvangst der *f* 50. - niet te bevestigen; dit is een zaak tussen jou en mij, waarmee niemand iets van doen heeft. C.F.

Tevreden schreef hij het couvert, voorzag het overvloedig van lakstempels, en maakte zich gereed om de brief zelve ter post te brengen.

Beneden zat Angèle aan haar bureautje. Ze beëindigde een brief aan haar zoon Servaas. Ze had uitvoerig verteld over de verwickelingen in de looierij, en over de vrees van Claudius, dat zijn carnaval zou bedorven worden. 'En aangezien hij dat nu wil ontvluchten door een reis naar Wenen, sribbel ik maar niet tegen. Het zal heerlijk zijn om weer eens met hem alleen rond te dwalen in de vreemde. Dat is eigenlijk niet meer gebeurd sinds er in de familie een Servaaske kwam! En omdat ik zo in mijn sas ben, jongen, wil ik jullie ook wel een extraatje bezorgen: voor jou sluit ik hierbij *f* 25, - in, in de hoop dat je ze zult besteden aan iets wat je werkelijk prettig vindt. Je hoeft de ontvangst niet te bevestigen, omdat anders je vader me weer verwijt dat ik mijn grote zonen verwen. En daar kon hij wel eens gelijk in hebben! Ik ben tenminste van plan als jullie examens dit jaar lukken in mijn kous te duiken, en jullie een reisje aan te bieden, en je kunt je niet voorstellen hoe heerlijk ik het idee vind te weten dat mijn jongens, een jonge luitenant en een bijna-ingenieur, samen als zelfstandige mannen op reis gaan.

Maar dat is van later zorg. Je sentimentele oude moeder.' Ook Angèle sloot het couvert, en zegelde het, zij het niet zo overvloedig als Claudius. Ze keek op haar horloge en zag dat ze net tijd had om voor de thee naar de post te gaan. Toen ze haar mantel aanhad, en de deur uit wou glippen kwam haar man de trap af.

'Ik bedenk daar dat ik nog even naar het museum moet,' zei Claudius geaffaireerd, 'maar ik ben wel terug vóór de thee.' 'Ik wou even naar de drogist gaan,' antwoordde Angèle, 'ik heb voor de reis allerlei dingen nodig. Kan ik ook nog iets voor jou meebrengen?'

Claudius bedacht dat de drogist ook een postagentschap beheerde, en dat hij dus daar niet terecht kon voor zijn brief. Maar opeens kreeg hij een idee. Glimlachend pakte hij Angèle's oorlelletje beet en zei: 'Heb je weer geheime correspondentie?' Schuld bewust lachte zij. 'En jij?' antwoordde ze. Daarop nam Claudius Angèle onder de arm, en glimlachend wandelden ze de straat op.

XXX

De erfgenamen krijgen wat te zien, en Paca nog veel meer

VAN tijd tot tijd had Claudius vage stemmen vernomen van de erfgenamen, die, zoals zijn broer Nico het uitdrukte, wel eens iets wilden zien. Voordat de executeur dan ook zijn speurtocht ondernam naar de geheimzinnige en romantische Margaretha Edelmanff of haar eventuele afstammelingen, had hij in overleg met de notaris een regeling getroffen, waardoor de legaten geheel konden worden uitbetaald, terwijl aan de erfgenamen een eerste uitkering kon worden gedaan ter grootte van één derde van de geschatte brutowaarde van hun erfdeel. Dus had Paca een keurige circulaire verzonden waarin dit heuglijke feit werd medegedeeld. De erfgenamen, die bedoeld voorschot wilden ontvangen, moesten dit mededelen en bijgaand stuk ondertekend terugzenden. Dat bijgaand stuk was een juweel van juridisch proza, dat ten doel had om Claudius bij voorbaat te vrijwaren voor alle narigheid die mocht voortkomen uit zijn welwillendheid. En aangezien de notaris aan het opstellen van dat stuk al zijn scherpzinnigheid en spitsvondigheid had besteed, was het stuk zo fraai en ingewikkeld, dat de erfgenamen slechts konden kiezen tussen drie mogelijkheden: ze konden afzien van het voorschot en het stuk niet tekenen, ze konden een advocaat raadplegen over de gevolgen van een eventuele ondertekening, of ze konden, vertrouwend op het fatsoen van Claudius, het stuk zonder meer ondertekenen.

Alexander Cruysanker, jurist en vrijgezel had een deel van de hem blijkbaar ruim toegemeten vrije tijd besteed om de verklaring van de notaris aan een grondig onderzoek te onderwerpen, en hij stuurde een verklaring die in onderdelen afweek van de notariële, maar die volgens hem rekening hield met twee arresten van de Hoge Raad, één uit 1852 en één uit 1896, en hij meende dat de notaris juist deze arresten over het hoofd had gezien. Voor het overige had hij geen behoefte aan een voorlopige uitkering. Oom Alexander en tante Clotje stelden evenmin prijs op een voorschot omdat hun plannen voor het familie-vacantie en ontspanningsoord toch nog niet voltooid waren. Dom Willem informeerde voorzichtig of zijn abdijs misschien in aanmerking kon komen voor een deel van de legaten die Véronique had vastgesteld voor gods-

dienstige stichtingen. Maar voor de rest waren al die erfgenamen blijkbaar aangetast door de vrijwel algemene kwaal van deze tijd: tekort aan gereed geld.

Toen Claudius afreisde voor zijn speurtocht, beschikte Paca over de mogelijkheid om aan de gegadigden de toegezegde uitkering te doen toekomen. Weliswaar had Berendina Volleboezem medegedeeld, dat ze persoonlijk naar den Haag zou komen om het geld in ontvangst te nemen, maar dat had Paca haar per brief afgeraden, omdat het tenslotte ging om bijna achtenveertigduizend gulden, een bedrag dat zeker de moeite waard was voor gauwdieven en dergelijke. Hierop hoorde ze voorlopig niets.

En toen kwam een schone dag dat Paca zich voelde als een weldoende fee, die zoal geen rijkdom, dan toch een bevrijding van geldelijke zorg kan brengen in heel wat gezinnen. In een bijna elegische stemming bracht ze een dag door met het gereedmaken van aangetekende zendingen, en bij elke zending schreefze een briefje, waarin ze volkomen onzakelijk de gelukkige ontvangers toewenste dat het bedrag dat ze overmaakte zou dienen om een dierbare wens in vervulling te doen gaan. Tenslotte stopte ze al die aangetekende brieven in haar tas, en wandelde ermee naar het postkantoor. De man aan het loket was het mooie meisje natuurlijk erg behulpzaam, en hij begon zelf de reçu's in te vullen. En naarmate dat werk vorderde werden zijn bewegingen langzamer. Tenslotte vergat hij zijn ambtelijke onaandoenlijkheid en zei: 'Och, juffrouw, ik zou al erg blij zijn met een gewone brief van U, maar als U me ooit zo'n kattenbelletje zou schrijven...' Zorgvuldig borg Paca het stapeltje ontvangstbewijzen in haar tas en ging op weg naar huis. Ook haar vader zou een voorschot ontvangen, en ze stelde zich heel veel voor van het merkwaardige ogenblik dat ze hem een chèque van ongeveer dertigduizend gulden ter hand zou stellen. Ze zou het heel terloops doen, zo aan het einde van de maaltijd, en daarbij zou ze zeggen: 'O, ja vader, ik heb hier nog iets voor U. Wilt U dat papiertje even tekenen?'

Maar onderweg werd ze opgehouden, want toen ze door de Zeestraat fietste hoorde ze plotseling haar naam roepen, en toen ze omkeek zag ze een wielrijder die zich en het verkeer in ernstig gevaar bracht door plotseling met een grote boog te draaien.

Wonder boven wonder lukte dit zonder ongelukken, en Paca herkende Servaas, die snel spurtte om naast haar te komen. 'Wat doe jij hier?' vroeg Paca een beetje streng, 'ik dacht dat jij zo hard zat te vossen in Delft?'

‘Ik was op weg naar jou toe,’ antwoordde de student, ‘ik moest komen informeren of je... hoe het bal je bevalen is.’ Voordat het meisje antwoord kon geven, stelde Servaas voor om, nu ze toch in de richting van de stad fietsten, even af te stappen en een kopje koffie of zoiets te drinken op het Buitenhof.

Even ontstond een kleine schermutseling, niet omdat Paca eraan dacht dat ze haar vader wilde verrassen, maar omdat ze niet wenste dat Servaas haar zou vrijhouden uit zijn waarschijnlijk schamele studentenbeurs. Zij immers had twee maanden salaris van Claudius gekregen, en voelde zich zeer rijk. Toen de jongeman tenslotte erin toestemde dat Paca haar eigen kopje koffie zou betalen, zetten ze welgemoed hun weg voort, en installeerden zich in een café aan het Buitenhof. ‘Paca,’ zei Servaas enthousiast, ‘ik vind het mieters je te zien, en daarom drinken we geen kop koffie maar iets feestelijkers. Je ziet eruit...’

‘Als ik eruit zie zoals ik me voel, dan moet ik wel iets hebben van een fee,’ antwoordde Paca, en ze vertelde hoe goed en menslievend ze haar dag had doorgebracht.

‘En nu zet je het goede werk voort door met mij op stap te gaan!’ antwoordde Servaas gevat. Paca antwoordde met een gekunstelde terughoudendheid, dat ze op tijd naar huis moest, en dat hun samenzijn dus niet lang zou duren. ‘En trouwens,’ ging ze voort, ‘van de afwezigheid van je vader moet ik gebruik maken om ook weer eens wat aan mijn studie te doen!’

‘Waarom zou je?’ vroeg Servaas spontaan, ‘je hebt later toch niets aan die juristerij. Als ik...’ En opeens stakte zijn stem, en hij kreeg een rode kleur. Paca keek bevreemd in de richting van haar cavalier, die plotseling, voor het eerst sinds hun kennismaking geen woorden meer kon vinden, en met verbazing zag ze dat Servaas bloosde.

‘Wat heb je?’ vroeg ze in de onschuld des harten.

‘Oh, niets,’ was het antwoord, ‘ik dacht opeens aan iets, dat wil zeggen... ik geloof dat ik bezig was me te vergalopperen. Eh, ga je straks mee eten? Ik heb van de oude heer een extraatje gehad, omdat ik zo vlijtig ben, en dat is nog lang niet op.’

Paca die onderhand lont begon te ruiken zei een beetje stroef, dat ze thuis verwacht werd voor het eten. ‘Dan bellen we op,’ zei Servaas beslist, ‘deze toevallige ontmoeting moeten we vieren!’ ‘Voor al omdat ze volgens je eigen bekentenis helemaal niet toevallig is. Nee, jochie, ik ga zo aanstonds als een brave dochter naar huis; trouwens ik heb een verrassing

voor vader.’ En ze vertelde, dat ze in haar tasje een chèque had van bijna dertigduizend gulden. ‘Gosjemikkie,’ antwoordde Servaas, ‘en hoe voel je je, als je zo'n papier op zak hebt. Is dat een gewone chèque?’ Paca rommelde in haar tas, en diepte de enveloppe op, waarin de stukken voor haar vaderzaten. Plechtig toonde ze het onaanzienlijke papiertje, dat zoveel waard was. ‘Negenen twintig duizend zeven honderdenvijftig gulden,’ las Servaas eerbiedig. ‘En mijn ouwe heer kan daar zomaar zijn handtekening onder zetten!’ ‘Jouw ouwe heer,’ verklaarde Paca deftig, ‘heeft dezer dagen zijn handtekening gezet voor ongeveer acht ton. En hij heeft mij twee maanden salaris uitbetaald,’ liet ze er onlogisch op volgen. ‘Dat doet de deur toe!’ zei Servaas, ‘en nu is er geen twijfel mogelijk, dat moeten we vieren!’

Paca sribbelde nog even tegen, maar tenslotte stemde ze erin toe, dat Servaas naar haarhuis zou opbellen, en dat deed de student, en hij deelde vader van den Dries mede, dat hij zijn dochter moest begeleiden, omdat deze zo uiterst waardevolle papieren bij zich droeg, en dat ze, bij haar thuiskomst, een mooie verrassing had voor haar vader.’ Meneer van den Dries zei, dat hij het even zou vragen aan zijn vrouw, of Servaas even aan het toestel bleef. In werkelijkheid informeerde hij of de dagelijkse pot zo overvloedig was, dat hij Servaas ten eten zou kunnen nodigen. Paca's moeder schudde het hoofd: toevallig was het menu wel geschikt, maar, fluisterde ze, ze herinnerde zich heel goed dat indertijd de student van den Dries met haar ook liever in de stad zwierf dan braaf thuis te komen eten. ‘Dat was heel wat anders!’ antwoordde haar man met overtuiging. ‘Dat zeg jij!’ kreeg hij te horen. Enigszins verward gaf hij Servaas de gevraagde toestemming. ‘Maar maak het niet te laat, vanwege die verrassing!’ was zijn laatste woord.

Toen Paca die avond thuis kwam waren haar ouders nog op; haar moeder schonk nog een kopje koffie, haar vader deed alsof hij vlijtig een tijdschrift las, maar in zijn hart had hij de grootste schik omdat het meisje blijkbaar vergat dat ze een verrassing had aangekondigd. Hij vouwde zijn blad dicht en vroeg: ‘En, heb je je geamuseerd?’

Volkomen onlogisch begon Paca te vertellen, dat Servaas bij zijn afstuderen al direct een baan zou hebben. Tijdens practisch werken had hij zo'n fantastisch goede indruk gemaakt, dat men hem tegelijk had besproken. ‘Maar ja,’ liet ze er een beetje bezorgd op volgen, ‘dat wordt voorlopig een zwersversbaan, zo bij zo'n maatschappij voor havenbouw en zo.’

‘Ik wou dat ik de kans had gekregen als vrijgezel,’ antwoordde haar vader, ‘maar voor ons was eigenlijk niets anders weggelegd dan een leraarsbaantje in de Oost, en dan kun je tenslotte net zo goed voor de klas staan in het eigen land. En trouwens, ik had toen al je moeder,’ liet hij er zachtjes op volgen.

‘Ik vind dat dit geen rol moet spelen,’ zei de dochter wijs, ‘als een man zijn loopbaan laat bepalen door zijn vrouw, of zijn meisje, dan is het een nul, enne...’ ze onderbrak zich en zei: ‘Trouwens dat moet Servaas zelf maar uitzoeken.’ Ze dronk haar kopje leeg en zei: ‘Kom, ik ga maar eens naar bed.’ Ze had al afscheid genomen, en was al bij de deur toen meneer van den Dries haar na riep: ‘Ik dacht dat Servaas vertelde dat je een verrassing voor me had?’ Het meisje antwoordde een beetje kwaad: ‘Zover is het nog lang niet!’ Maar tegelijk begreep ze, hoe vreemd dit antwoord was, en op hetzelfde ogenblik herinnerde ze zich de inhoud van haar tas, waar ze de hele avond, in Servaas' gezelschap niet meer aan had gedacht. Verward en blozend begon ze de papieren op te diepen voor haar vader, en toen deze de chèque in handen hield, kwam de moeder naast hem staan. Met een soort eerbied bekeken ze het onooglijke strookje papier, en met een zucht van voldoening zei van den Dries: ‘Zo zie je weer eens: dat is tegelijk het antwoord op de vraag hoe we onze zilveren bruiloft kunnen vieren!’ ‘En het vloerkleed in de eetkamer!’ ‘En het buitenmodel voor Karel!’

Toen Paca de kamer uitging kibbelden haar ouders over de vraag of het verantwoord zou zijn om nu voor vader een bromfiets te kopen. Hij wou er niet van weten: het gezin had nog zoveel dingen dringender nodig dat de bromfiets kon wachten. Haar ouders, vond Paca, leken wel twee kinderen, die voor ze naar de kermis gaan overleggen hoe ze hun zakgeld zullen besteden. En op haar kamer gekomen voelde ze voor het eerst iets aan van die geheimzinnige grootheid die er schuilt in de eenheid van twee mensen die alles zijn voor elkaar en die samen alles over hebben voor hun gezin. Even vroeg ze zich af of het ooit zo zou kunnen worden tussen haar en Servaas. Maar in de rustige zekerheid dat het goed zou worden tussen hen sliep ze glimlachend in.

XXXI

De weg naar Wenen

OP een morgen, enige dagen voor Carnaval, stond voor Claudius' huis de Citroën, die hij placht te huren om tochtjes te maken. Ditmaal had hij de auto voor onbepaalde tijd gehuurd, want per auto wilde hij naar Wenen gaan.

Zoals in den Huize Frencken gebruikelijk was bij dergelijke gelegenheden, stond het hele kroost, met uitzondering dan van Anton die in Breda was, en Servaas die geacht werd in Delft te zijn, om de wagen. Pierre had de vrij onmogelijke taak op zich genomen om de bagage zijner ouders in de daartoe bestemde ruimte te stuwten. De klep stond hoog open, en Pierre probeerde allerlei manieren om de koffers zo te stapelen, dat ze zo weinig mogelijk ruimte innamen. Blanche, een beetje kouwelijk in haar linnen jurk, gaf goede raad, terwijl de kleintjes, Titia en Barend op de voorbank van de wagen zaten, aan allerlei knopjes draaiden en trokken, en van tijd tot tijd de claxon lustig lieten loeien. Hugo trachtte met veel water en geduld de ruiten onberispelijk schoon te maken, en Judith trachtte door tegen de banden te schoppen na te gaan of deze wel hard genoeg waren.

Net op het ogenblik dat het Pierre ongeveer gelukte de klep van de kofferruimte te sluiten verscheen het dienstmeisje Anna op het bordesje voor de huisdeur, om mee te delen, dat het kleine leren koffertje niet in de bagageruimte moest, maar op de achterbank. En toen slaakte Pierre een aanroeping van Gods naam, die door strenge theologen beschouwd wordt als de enige in onze taal bestaande vloek te zijn. Judith bleef als verstijfd staan en zei: 'Hoe durf je? Moet je ongelukkig worden?' Barend en Titia overlegden wat Pierre nu eigenlijk gezegd had, of het nu werkelijk... Maar de vloeker zei dat ze hun bek moesten houden, en dat ze beter vaders winterjas en moeders plaid in de auto konden brengen.

Alles was keurig gepakt toen na een paar minuten Angèle en Claudius verschenen. Ze waren in reistoilet, vooral Claudius. Hij verafschuwde in zijn gewone doen alle kleedij, die fel gekleurd was, of een patroon vertoonde dat erg duidelijk was. Hij had een afschuw van slobberbroeken en slordige jaszjes. Maar als hij op reis ging als hij er eens helemaal uit wou zijn, dan veranderde in deze zijn gehele habitus. En zo

kon het dan die morgen gebeuren, dat Claudius verscheen in een haast witte plusfour, met een vrijwel oranje jasje met blauwe en groene ruiten. Daarbij had hij, volkomen overbodig, een zonnebril op, en om het schouwspel van lichtzinnige moderniteit te voltooien, had hij een pet op in de kleur van het jasje. In zijn handen hield hij een paar handschoenen van opvallend lichtgele kleur, een grote rode portefeuille met papieren, een aantal wegkaarten, een fototoestel, een belichtingsmeter, en de sleuteltjes van de wagen.

Angèle droeg een mantelpakje van Harris tweed, en een minuscuul hoedje balanceerde onder een lichtzinnige hoek op haar hoofd. Behalve haar handtasje droeg ze een pakje met boterhammen, want het was voor Angèle ondenkbaar dat ze een autotocht zou ondernemen, zonder minstens één maaltijd mee te voeren.

Nadat ze hun handen hadden vrijgemaakt begon de ceremonie van het afscheid nemen. De kinderen werden omhelsd, ze kregen voor de zoveelste keer van Angèle de raad om op school hun best te doen, en in huis Anna te gehoorzamen. ‘En als er iets is,’ zei Claudius, ‘dan ga je naar oom Henri Wösten. En gedraag je netjes!’

De reizigers stapten in, Angèle vroeg voor de laatste maal of Claudius alles had, deze klopte zich plichtsgetrouw op zijn portefeuille, controleerde of de rode portefeuille met reisdocumenten aanwezig was, en startte de motor. Langzaam en statig begon het vehikel zijn tocht, en met uitzondering van Blanche, die daartoe al te veel dame was, renden de Frenckenkinderen om, en later achter de wagen aan, terwijl ze woeste en wilde kreten uitstootten, en zulk een geluidsvolume produceerden, dat de hele straat de uittocht kwam gadeslaan. Angèle wenkte tot ze de hoek omsloegen, en toen, nadat ze haar rokken recht had geschikt wendde ze zich tot Claudius met de vraag of ze nu eindelijk mocht weten waar ze heen gingen.

Het hoorde namelijk tot de gewoonten van Claudius, om, voor elke reis, uren te spenderen aan het inelkaar zetten van de route, maar hij weigerde pertinent om te onthullen hoe die route was. Een echte vacantiereis, meende hij, moest vol verrassingen zijn, en als hij nu de enige was die de route kende, dan hadden de anderen tenminste het genot van het onverwachte.

‘We gaan naar Wenen,’ zei Claudius, ‘uiteindelijk gaan we naar Wenen.’

‘Uiteindelijk gaan we naar huis!’ mopperde Angèle. ‘En als je meent dat ik jou niet in de gaten heb, jongetje Frencken,

dan vergis je je. Je wilt veel meer dan alleen naar Wenen. Je wilt naar Italië en naar Frankrijk.'

'Hoe weet je dat allemaal?' vroeg Claudius achterdochtig. 'Dat heb je in je slaap hardop gezegd,' zei de vrouw volkomen ernstig. Dit nu was een teer punt. Claudius ontkende ten stelligste dat hij snurkte, dat hij in zijn slaap praatte; voor dergelijke dingen, placht hij te zeggen, was hij veel te ordelijk. En ook ditmaal maakte hij zijn vrouw uit voor een infame fantaste, en tenslotte bekende Angèle, dat ze haar wijsheid had opgedaan uit een vreemd-geldnota van de bank, die Claudius had laten slingeren, en doordat ze had nagegaan welke wegkaarten hij uit de verzameling had gehaald.

'Maar hebben we die kaart van Zuid-Italië werkelijk nodig?' vroeg ze tenslotte.

'Cook is bij mij vergeleken een kleine jongen,' antwoordde Claudius, 'vertrouw je aan mijn leiding toe, koop onderweg geen gekke dingen, dan kom je het verste. De eerste dag gaan we naar Luxemburg.'

Heel de reis had Claudius ingedeeld in etappes van rond tweehonderd kilometer per dag. 'Dan hoeft je niet hard te rijden,' zei hij, 'je hebt de tijd. Je hebt de tijd om juist die dingen te bekijken waar de echte toeristen geen tijd voor hebben.'

Die dingen waren een specialiteit van Claudius. Telkens weer stopte hij soms in een onbetekenend nest om iets te bekijken: een gebouw, een huis, een schilderij, een pomp of wat dan ook, en over die dingen wist hij Angèle dan zoveel boeiende bijzonderheden te vertellen, dat ze na zoveel jaren gemeenschappelijk leven nog steeds verbaasd was, en telkens weer informeerde waar hij dat allemaal van wist. En dan luidde onveranderlijk het antwoord: 'Dat heb ik toevallig onthouden.' Ze reden door Luxemburg en door Lotharingen, door Bourgondië en daalden af in de vlakten van de Provence, Angèle's lievelingsland. Overdag waren ze heel sober: ze kochten mondkost, die ze onderweg opaten, lestten hun dorst met de drank van het land, maar als ze aankwamen op de plaats van hun nachtverblijf, dan zocht Claudius met zorg en overleg een goede maaltijd uit. Telkens weer vermaande hij zijn vrouw: 'Proef dit goed Angèle, het is een gerecht om thuis te maken.'

Ze ontmoetten landslieden die ze oppervlakkig kenden, en die informeerden of meneer en mevrouw Frencken ook op weg waren naar het carnaval in Nice. 'Neen,' zei Claudius ferm, 'wij gaan naar een echt carnaval. En Angèle wist, dat hij weer eens iets toevallig had onthouden.

Op een dag, in een grotere stad, lieten Claudius en Angèle zich verleiden om te gaan dineren in een van de restaurants die zo worden geroemd in de gidsen voor toeristen. De spijskaart zag er eerbiedwaardig uit, en Claudius bestelde een tweetal plats die als specialiteit van het huis golden. Hij overlegde met de sommelier, en koos bijpassende eerbiedwaardige gewassen. Maar toen het eerste glas werd aangeboden om te keuren zei Claudius, vriendelijk in zijn perfecte Frans, dat dit noch de wijn was die hij besteld had, noch het jaar dat hij had uitgekozen. De bonhommesque sommelier verstarde, en ontdaan zei hij: ‘Pardon monsieur, je pensais que vous étiez Hollandais!’ en bracht met veel excuses wat Claudius wèl had besteld.

Op een andere keer degusteerden Claudius en Angèle een verse ganzenlever met een bijpassend drankje. Een tafeltje verder zaten vier jonge Amerikanen, die uit hun gids wel gezien hadden dat die ganzenlever iets bijzonders was, maar erbij bestelden ze de gebottelde drank, die hoewel alcoholvrij, zoveel bijdraagt tot de ondergang der Europese cultuur. In het voorbijgaan toonde de garçon Claudius deze euvelaad, en bij het afrekenen, de transatlantische gasten waren reeds verdwenen, vroeg Claudius of het geen zonde tegen de natuur was om dit gerecht te nuttigen met deze drank. De oude bediende keek hem over zijn brilleglazen aan en antwoordde: ‘Ik zou me wel wachten zulke mensen ganzenlever te serveren. Varkenslever is goed genoeg pour ces barbares.’

In Orange mijmerden Claudius en Angèle op een der schaarse terrasjes in de vallende voorjaarsavond. Angèle spon haar fantasie: hier wilde zij met Claudius gaan wonen, als eenmaal de kinderen bezorgd waren. Ze zouden, als Romeinse kolonisten tweeduizend jaar geleden, een stuk grond kopen, met een huis erop. Ze zouden een beetje wijn verbouwen, en een beetje olijven. ‘En in de voortuin wil ik vijgen hebben,’ beweerde Claudius, en Angèle wilde hun paradijs omzomen met oleanders. En toen zwegen ze beiden, want ze herinnerden zich, dat ze op hun huwelijksreis, zoveel jaar geleden in dezelfde stad, op een voorjaarsavond hadden gezeten, en plannen gemaakt voor de toekomst. Maar toen namen de kinderen die ze verhoopten de centrale plaats in, in hun fantasie. ‘Kom,’ zei Claudius, ‘we stappen op, anders vat je nog kou, meisje.’ Angèle haakte haar hand in Claudius' arm en zei met een voldane zucht: ‘En nu is het toch mooier.’

Toen ze Monte Carlo naderden vermaanden ze elkander, dat op deze reis niet gespeeld zou worden, en ze hielden, hoewel met moeite, woord, maar een dag later, toen ze het gevaar

geweken achtten, stonden ze in de avond op het balkon van hun hotelkamer, en voor hun ogen glansde een prachtige neonreclame: het woord Casino. Claudius keek Angèle aan, en zei: 'Ik weet wat jij denkt!' 'Zouden we één...' opperde Angèle. Ze waren zeer verstandig. Ze staken elk vijfhonderd lire in hun zak, en Claudius deponeerde de rest van hun reiskas plechtig bij de reception. Ze zouden elk op eigen houtje spelen, en wie door zijn geld heen was, zou in de lounge van het hotel gaan wachten, en als troost mocht hij of zij dan één erg lekker drankje bestellen.

Claudius was al aan zijn tweede lekkere drankje, en hij had zijn reiskas al lang teruggehaald van de vriendelijke receptionist, toen Angèle nog immer niet terug was. Dit was, vond Claudius, een veeg teken. Het beduidde, dat Angèle aan de winnende hand was, en als ze inderdaad met winst zou terugkomen, dan zou hem de administratie worden opgedragen van haar privévermogen. En dan was het leed verder niet te overzien. Dan zou Angèle gaan kopen, allerlei dingen die ze natuurlijk niet nodig had, maar die ze mooi vond, en op alle remonstranties van Claudius zou ze antwoorden, dat ze betalen zou van haar winst. Ze zou haar winst vijf, tien, desnoods twintig keer uitgeven, en nog steeds disponeren over de winst voor volgende inkopen. Claudius hoopte oprecht dat ze tenslotte toch roekeloos zou zijn, en alles zou verspelen. En op deze hoop nam Claudius nog een derde lekker drankje.

Tegen middernacht kwam Angèle terug, en Claudius' hart sprong op van blijdschap, want in haar handen hield ze alleen maar een heel klein tasje, waar ze hoogstens een zakdoek in kon bergen. Maar zijn hoop vervloog, want opgewonden, zonder op de omgeving te letten, stak ze haar nand in haar encoeur, en riep luide: 'Nu kijk eens!'

Ze legde een grote rol verfomfaaide bankbiljetten voor Claudius op tafel, en zei: 'Vind je dat niet knap?'

Claudius telde het geld, het was een behoorlijk bedrag, en al zijn vrees werd verdreven toen de winnares zeide: 'Zou dit genoeg zijn om die kaart van Zuid-Italië op te rijden?' Claudius, die gereed was met tellen knikte. 'Waar wou je het liefste naar toe?' vroeg Angèle. En ze zaten nog een lange tijd bij elkaar, kaarten bestuderend, en afwegend wat nu het mooiste zou zijn. Maar tot een besluit kwamen ze niet.

'Laten we beginnen met naar Florence te gaan,' zei Claudius tenslotte. 'Florence is altijd de moeite waard, en het is alweer een tijd geleden sinds we Jeanne en Ettore gezien hebben.' In gedachten rekende hij na, wanneer hij zijn zuster en haar

man het laatst ontmoet had; het moest drie of vier jaar geleden zijn, in Parijs, en de herinnering aan die ontmoeting deed Angèle opmerken: ‘Ik ben benieuwd wat de nieuwste excentriciteit van Jeanne nu is. In haar laatste brief had ze het over parachutespringen, en dat met haar omvang!’

‘En dat met vijfen vijftig jaar,’ mijmerde Claudius, en zacht liet hij erop volgen: ‘Die arme Jeanne, met al haar geld. Ja, Ettore heeft het niet gemakkelijk.’

‘Minder gemakkelijk dan jij?’ vroeg de vrouw coquet.

Het antwoord kwam met een zucht: ‘Ik heb een ambitieuze vrouw, die zich aan het hoofd stelt van een zaak, en dan wegloopt om te gaan gokken in een klein casino. Afschuwelijk!’

XXXII

Paca's mijmeringen worden ruw verstoord

TIJDENS Claudius' reis naar Wenen, had Paca eigenlijk niets te doen: haar ambt van secretaresse was overgegaan in een sinecure. Maar toch ging ze vele morgens en sommige middagen naar Véroniques huis, en zette zich aan haar schrijftafel, die eens oom Hubert gediend had. Daar op die rustige en stille kamer in het grote huis kon Paca mijmeren, en het verwonderde haar zelve dat ze dat nu zo prettig vond. Vroeger was ze volkomen tevreden op haar kamer in het ouderlijke huis en het rumoer van haar broers en zusters hinderde haar niet, maar vormde een soort geluidsdécor dat haar aanspoorde tot activiteit. Ze werkte ook nog wel. Zo voltooide ze bijvoorbeeld met veel moeite het pittoreske genealogische tableau, waar Claudius aan begonnen was op de dag dat het raadsel der verborgen stenen opkwam. Maar ook tijdens deze schilderkunstige experimenten mijmerde ze. Ze fantaseerde hoe al de gelukkige erfgenamen hun voorlopige uitkeringen hadden ontvangen, wat ze er allemaal mee zouden doen. Onwillekeurig projecteerde ze, in haar fantasie, de gebeurtenissen thuis nadat het geld ontvangen was in de levens der andere erfgenamen, die ze voor het grootste deel niet eens kende. Thuis had moeder doorgedreven dat vader een bromfiets zou kopen, en dagenlang had de waardige classicus zijn studeerkamer bezaaid met prospecti over bromfietsen, reclamedrukwerkjes die allen één en hetzelfde ding beweerden, namelijk dat er geen bromfiets was die een grotere betrouwbaarheid, zuinigheid en snelheid bezat dan het toevallige merk waaraan het prospectus gewijd was. Dit had twee dingen tengevolge. In de eerste plaats kreeg de conversatie aan tafel een merkwaardige inhoud: zo tussen de soep en het hoofdgerecht, wanneer hij zijn mond had afgeveegd, merkte Dr. van den Dries op, dat dit of dat merk bromfiets veertig kilometer haalde. Op een dag echter was Servaas blijven eten, en die vroeg de aanstaande bromfietser of hij van plan was veertig kilometer te gaan rijden. 'Verschrikt keek de classicus hem aan: 'Ik denk er niet over. Ik wil niet snel rijden, maar gemakkelijk!'

'Dan,' merkte Servaas op, 'zou ik U aanraden de bromfiets te nemen met het kleinste aantal onderdelen.'

‘Hoe intelligent!’ dacht Paca, en keek Servaas aan met een zweem van verering.

Deze intelligente opmerking had tengevolge dat Dr. van den Dries zorgvuldig het aantal onderdelen telde van de verschillende aangeboden merken, en de bromfiets kocht die hij altijd had willen hebben omdat zijn conrector er zo over tevreden was. Vervolgens schafte de nieuwe motorduivel een boekje aan waarin stond wat iedereen van motoren moet weten, en nadat hij dat gelezen had besteeg hij het nieuwe vehikel, ten aanschouwe van zijn kroost. Hij reed een blokje om, en nog een, en nog een, en toen hij voor de derde maal langs kwam vroeg hij hoe hij moest stoppen. Een der jongens sprong op zijn fiets om de snelle vader te achterhalen, en het gelukte Dr. van den Dries tot stilstand te komen. Toen een paar dagen later Servaas weer eens zogenaamd toevallig kwam aanlopen, liet Dr. van den Dries zijn correcties in de steek, om de aanstaande ingenieur te vergasten op een rijkdom van gedetailleerde beschrijvingen van bromfietservaringen. Tenslotte zei de motorduivel: ‘Je vader rijdt auto, is het niet Servaas; nu ik de smaak te pakken heb, vraag ik me af of ik dat ook zou kunnen leren.’ Men wees op het bestaan van autorijscholen, maar de rector gymnasii voelde er niets voor om zich te laten instrueren door een opgeklommen chauffeur, zoals hij het uitdrukte.

Daarop bood Servaas aan om hem te leren chaufferen, hij had al menig uur achter het stuur gezeten onder de vacaties met vader en moeder, en hij was zelfs de beste bergen-chauffeur van het gezin Frencken.

En zo gebeurde het, dat een paar dagen per week Paca's vader les kreeg van Servaas. Maar de instructeur was niet stipt eerlijk. Inplaats van de huurauto-zonder-chauffeur onmiddellijk vóór de les op te halen, en onmiddellijk na de les terug te brengen, maakte Servaas tochtjes met Paca, en deze tochtjes gaven haar een rijke stof tot mijmering, terwijl ze met volharding haar secretariale diensten vervulde. Ze waren samen. gaan kijken naar een tentoonstelling in Amsterdam, naar een in Utrecht, ze was gaan theedrinken op Servaas' kamer in Delft, maar hoewel hun samenzijn daar volkomen onschuldig was geweest hadden de beide jongelui toch stilzwijgend besloten om dit in de toekomst na te laten. Ze reden wel op binnenweggetjes, stopten om een of ander mooi plekje te bewonderen, namen, na afloop van deze clandestiene tochten hartelijk afscheid, maar ze voelden in elkaars gezelschap een zekere gène, die niets te maken had met preutsheid, maar zeer veel met een zuiver gevoel van betamelijke voorzichtigheid.

Op een avond, de schemer begon te vallen, reden ze op een heel grote weg. Servaas keek strak voor zich uit en zei niets. Opeens echter reed hij naar de kant, stopte, en zondel enige inleiding, vroeg hij of Paca zijn vrouw wilde worden. Het antwoord was volkomen karakteristiek voor het meisje: 'Nou en of!' 'Je moet wel nog een paar jaar wachten!' vermaande Servaas. 'Jij ook!' zei Paca. 'Wij', vulde de jongeman aan, en dat woordje had ineens al de glans en de rijkdom die jonge liefde het kan verlenen.

'Wij,' mompelde Paca terwijl ze, de tong van inpsanning tussen de lippen, onder de naam van Charles, Edouard, Henri, Marie Frencken een x tekende, en de naam invulde van Rosalie, Marie, Dymphna van Liebeecke.

Terwijl ze de namen calligrafeerde en zich genietend verwonderde over de tovermacht van dat woordje 'Wij', luidde de bel van de voordeur. Paca wist dat Jules, voorzien van het geld van zijn legaat de stad uit was om het restaurant te gaan kopen in Claudius' woonplaats. Een van de kinderen van Lucie en Jules liep naar de voordeur, en haast onmiddellijk daarna ontstond een tumult. 'Moeder!' riep een angstige meisjesstem, en een brommende mannenstem sprak er vlug, gejaagd tegenin. 'U mag niet zo maar doorlopen,' kreet het meisje.

Paca legde haar penseel neer, opende de deur, en luisterde. Ze herkende de stem van Don Carlos, die iets betoogde dat voor haar nog onverstaanbaar was. Paca daalde de trappen af, en zag hoe Don Carlos min of meer in bedwang gehouden werd door de elfjarige Marianne van Jules. Onmiddellijk richtte Don Carlos zijn aandacht op Paca en begon, zonder verder te letten op het wicht, uit te leggen dat hij bedrogen werd. Claudius had hem bedrogen. Aan alle erfgenamen had hij het erfdeel uitgekeerd, en hij, de vertegenwoordiger van zijn moeder, kon in een hotel zitten duimen draaien, en wachten tot het die domoor behaagde om zijn wettige aanspraken te onderzoeken.

'Kom binnen, Don Carlos,' zei Paca ferm, 'dat zijn dingen die niet aan een open voordeur behandeld kunnen worden. Laat meneer maar binnen, Marianne!'

Plotseling onderdanig vriendelijk volgde Don Carlos Paca naar de tuinkamer, waar al zoveel besprekingen hadden plaatsgevonden, en voor de zoveelste keer legde de Spanjaard uit, dat hij het erfdeel mocht in ontvangst nemen, en voor de zoveelste keer hoorde hij, dat daaraan niet getwijfeld werd, maar dat er bewijzen moesten zijn. 'Maar Claudius weet al heel lang...' begon Don Carlos nog eens.

‘Claudius weet ook al heel lang, dat de andere erfgenamen hem elke onvoorzichtigheid zeer zwaar zullen aanrekenen.’ Don Carlos bood aan een plechtige verklaring af te leggen, waardoor hij Claudius zou vrijwaren tegen alle chicanes. ‘Die verklaring moet uw moeder afleggen, Don Carlos, dat weet u heel goed, en ik neem het u kwalijk dat U hier scènes komt maken, terwijl Claudius er niet is, en de hele fout voor de vertraging ligt bij Uw moeder.’

De Spanjaard werd vuurrood van kwaadheid, kwam vlak voor Paca staan en begon een soort redevoering af te steken, waarin hij duidelijk maakte dat hij al heel lang gemerkt had wat de tactiek van Claudius was: hij en Paca zouden net zolang de regeling slepende houden totdat er voor de erfgenamen niets meer over was. Paca wilde uitleggen, dat de ander zichzelf nu vierkant tegensprak, maar op dat ogenblik ging de deur open, en voordat ze goed wist wat er gebeurde werd de opstandige Spanjaard in de nek gegrepen door de forse knuist van Servaas. ‘Als je je niet behoorlijk kan gedragen,’ dreunde de student, ‘dan zal ik je buitenlucht laten ruiken, desnoods vermengd met paardevijgen! Bal gehakt dat je bent!’

Wonder boven wonder bedaarde Don Carlos en legde betrekkelijk kalm aan Servaas uit hoe de toestand was. ‘Nou,’ zei Servaas, ‘dan lijkt me het beste om Barcelona op te bellen. Waar is de telefoon, en wat is het nummer?’ ‘Oom Alexander heeft destijds al opgebeld!’ zei Paca, maar ze moest toegeven dat ze niet op de hoogte was van het resultaat van dit gesprek.

‘Dan bellen we oom Alexander op!’ besliste Servaas, en ging naar de telefoon. ‘Oom Alexander is bij tante Clotje!’ riep Paca hem na, en ze begon zenuwachtig naar het telefoonnummer te zoeken.

Na ongeveer tien minuten kwam Servaas terug. ‘Oom Alexander vraagt,’ zei hij, ‘of je voor zijn rekening en risico aan Don Carlos tien mille wilt uitbetalen. Hij wil morgen vertrekken naar Barcelona, om zelf de nodige papieren op te halen.’ ‘Laat hij dat dan schriftelijk commanderen,’ antwoordde Paca op het bevel van de generaal.

‘Je hebt het woord van een cavalerist,’ glimlachte Servaas. ‘Die ver in de tachtig is!’ herinnerde hem Paca.

Servaas ging weer naar de telefoon, en ondernam een nieuw gesprek met oom Alexander en het gevolg daarvan was, dat deze een chèque zou sturen, die Paca aan Don Carlos ter hand kon stellen tegen ontvangstbewijs en op onderpand van de erfenis.

‘Hij zou het vandaag op de bus doen, dan is het morgen hier met de eerste post.’

Weer tien minuten later zaten Servaas en Paca in de auto, die dienen moest voor de zoveelste, vrijwel vruchteloze rijles van de rector.

Toen Don Carlos, aanmerkelijk opgelucht, in zijn hotel terugkwam ging hij eerst naar de chef de reception om mede te delen, dat hij de volgende dag zijn rekening, die inmiddels twee weken achterstallig was, zou betalen. De chef kende de hele aangelegenheid, en toen de Spanjaard hem omstandig vertelde welke regeling getroffen was, wilde hij nog wel crediet geven; ja, als hij meneer Frencken y Limpido van dienst kon zijn met een beetje contanten, dan wilde hij dat gaarne doen.

Tijdens dit vriendschappelijke onderhoud kwam er een nieuwe gast. Het was een Britse, van middelbare leeftijd, en hoewel haar uiterlijk een beetje verweerd en verwaarloosd was, kon men toch opmerken dat ze eens knap was geweest, en dat haar opvoeding uitstekend was. In haar tweed mantelpak riep ze suggesties op van buitenlucht, honden, paarden, tuinieren in een schraal klimaat.

Don Carlos trok zich even bescheiden terug, maar toen de bezoeker haar naam spelde ten behoeve van de bureaulist werd zijn aandacht getrokken: I.M.P.O.R.D.O.N. voornaam Grace.

Hij wendde zich tot de nieuw aangekomen, en zei in een afschuwelijk Engels: ‘You are my cousin, no, yes?’ Grace Impordon keek het vreemde mannetje een beetje spottend aan en antwoordde : ‘I don't think so.’

En toen begon Don Carlos te vertellen, wie Grace's moeder en grootmoeder waren geweest, en dat die grootmoeder een zuster had, Gertrude, die met een Spanjaard getrouwd was. Verbaasd knikte Grace, dat klopte. ‘En ik,’ besloot Don Carlos, ‘ben de tweede zoon van die Gertrude!’

Het onmiddellijke gevolg van deze herkenning was, dat de Spanjaard zich het aanbod van de chef de reception herinnerende, zijn dierbare nicht uitnodigde met hem thee te drinken en te dineren. Dit werd geaccepteerd, en nadat ze zich had opgefrist van de reis, ontmoette ze de Spanjaard in de hall.

‘Wilt U werkelijk thee?’ vroeg Don Carlos een beetje verlegen, ‘als U het lekker vindt, krijgt U thee, natuurlijk. Ik, mijn persoon, ik vind thee een medicijn, goed voor koorts en zo. Maar, gewoonlijk neem ik op dit uur sherry.’

Grace, hoewel ze na het onderhoud met Claudius de deugd

van matigheid was gaan beoefenen, kon deze verleiding niet weerstaan, en ook zij bekende dat thee weliswaar heel lekker was als je dorst had, of desnoods koorts, maar dat ze nu noch dorst, noch koorts had, en dat een glas sherry haar zeker zou smaken.

Don Carlos dan gaf een uitgebreid college over sherry, twistte met de kelner over de soorten sherry die aanwezig en afwezig waren, maar kreeg tenslotte de beschikking over bruikbaar demonstratiemateriaal. Dit verzachtte zijn gemoed zodanig, dat hij reeds voor het diner had verteld welk een afschuwelijke rol van politiek vluchteling, tevens troef achter de hand, hij ten gerieve van zijn ouders moest spelen. De begrijpende knikjes van de Ierse waren balsem voor zijn hart. Tijdens het diner groeide de vriendschap zienderogen, zo sterk, dat bij de koffie Don Carlos uitriep dat zijn leven heel anders zou zijn verlopen als hij Grace eerder had ontmoet. Deze gemeenplaats wekte itl Grace ineens alle herinneringen aan haar waarlijk tragisch liefdesavontuur, en met een donkere fluisterstem begon zij haar belevenissen te vertellen. Pas toen ze weer zweeg keek ze Don Carlos aan, en ze zag dat twee grote heldere tranen zich losmaakten uit de zwarte ogen, en over de olijfkleurige wangen rolden, zonder dat de Spanjaard het merkte. ‘Madre de Dios!’ fluisterde hij, en nog eens: ‘Madre de Dios.’ Hij schudde even zijn hoofd, en drukte voorzichtig en eerbiedig een kus op Grace's slanke hand.

XXXIII

Oom Alexander en tante Clotje stichten hun vacantieoord

NA de gedenkwaardige morgen in het najaar, toen oom Alexander zijn Brusselse flat verliet om met Dom Willem Wevers op reis te gaan, was hij er niet meer terug gelteerd. Na zijn omzwervingen was bij hij tante Clotje geland, en was daar gebleven. Hij was gebleven met Kerstmis, met Nieuwjaar, Carnaval was voorbij, en telkens als hij aanstalten maakte om de terugreis te aanvaarden, zei Clotje dat ze hem een siouter vond, om in eenzaamheid en slecht verzorgd op zijn flatje te gaan bouderen. ‘Bijf maar hier,’ zei ze dan, ‘plaats genoeg en goeie oppas. En trouwens, we moeten nu onderhand eens het vacantieoord op poten zetten!’

Dit idee van tante Clotje uit te voeren bleek niet erg eenvoudig te zijn. Over het principe waren ze het eens. Het zou een blijvend rust-, vacantie-en ontspannings oord worden voor de familieleden van haar en oom Alexander, en daar dus de beide families, de Weversen en de Frenckens gelijk berechtigd zouden zijn, was het billijk dat het aandeel dat Alexander Frencken zou bijdragen gelijk zou zijn aan dat van Clothilde Wevers. En daar school nu juist de moeilijkheid. Clotje wilde haar hebben en houden inbrengen in een stichting: het huis, de landerijen, haar pachthoeves, haar effecten, alles. Dat alles tezamen wilde ze zo laag mogelijk taxeren, om, zoals ze zei, het schrijfwerk goedkoop te houden. Oom Alexander had daartegen geen bezwaar, maar hij vond, dat hij dan een gelijk bedrag moest fourneren, en zijn bezit bestond in hoofdzaak uit aandelen en obligaties, die uit de aard der zaak zeer nauwkeurig konden worden getaxeerd. En hoewel hij overtuigd was minder te bezitten dan Clotje, was de taxatiewaarde van zijn fortuin aanzienlijk hoger dan die van de oude dame. En om nu het principe van de pariteit door te voeren wilde Clotje niet dat hij zijn hele hebben en houden inbracht.

Toen oom Alexander in een royale bui een voorschot van tienduizend gulden gefourneerd had ten bate van Don Carlos werd hij door Clotje ter verantwoording geroepen.

‘Als we goede vrienden willen blijven, dan moet je niet zo slordig met je geld omspringen, Alexander. Als je zo doorgaat, dan komt er van onze stichting niets terecht!’

‘Je zegt zelf altijd, Clothilde, dat ik niet mijn hele boeltje mag inbrengen omdat dit niet rechtvaardig zijn zou. Welnu, wat maakt het dan uit of ik tien mille aan die Spanjool leen. Tenslotte is hij toch ook maar een arme loebas, en een zusterskind van me.’

Maar Clotje was het met dit verweer niet eens: ‘Alexander, als ik als vrouwmens mijn boeltje laat overschrijven, dan is dat heel wat anders dan dat een mansmens als jij dat doet. Jullie hebben zo allerlei behoeften die wij vrouwen niet hebben.’

‘Zoals?’ onderbrak Alexander: ‘Jij rookt meer dan ik, je borrelt niet veel minder, je jaagt, je rijdt paard, wat is dan dat grote verschil?’

‘Mij moet je niet rekenen,’ antwoordde de aangevallene, ‘ik ben de uitzondering die de regel bevestigt, maar als je echte, fijne dames vergelijkt met echte deftige heren, dan is het verschil enorm.’

‘Jawel,’ zei Alexander, ‘je houdt er verouderde, romantische en min of meer onnette ideeën op na over deftige heren. Maar je schijnt te vergeten dat ik een toonbeeld van degelijkheid ben, altijd geweest trouwens, een ware Aloysius. Maar kom, ik ga eens de brief beantwoorden van de champagnezaak, die maar niet begrijpt waarom ik niets meer verkoop. Op die manier zou ik best mijn agentuur kunnen kwijtraken, en dan zou ik mijn champagne tegen gewone detail prijzen moeten aanschaffen.’

‘Je mag wel een paar kisten voor mij noteren,’ antwoordde Clotje, ‘dan zijn die mensen ook weer content. Maar bruut, denk eraan, geen kwezelchampagne voor Clotje.’

Dergelijke gesprekken bevorderden de verwezenlijking van hun grote plannen natuurlijk niet overmatig. Het getalm werd zo erg, dat er een brief kwam van Dom Willem aan Clotje, waarin deze informeerde hoever de zaken vorderden. Ze moesten beiden eraan denken dat een dergelijk groots plan zeker niet verloren mocht gaan, en dat ze geen van beiden nog een halve eeuw hadden om eraan te werken. Ten einde raad schreef Alexander een lange brief aan de monnik, en legde de moeilijkheid uit. ‘Misschien,’ schreef hij daarin, ‘dat ge in de wijze bezonkenheid van uw kloostercel een oplossing kunt vinden voor dit vraagstuk, dat ons wereldlingen zo moeilijk voorkomt.’

Het antwoord van de pater kwam per kerende post. Hij kon wel zien, schreef hij, dat zelfs het goede verstand van Alexander, behalve door de erfzonde, ook nog verduisterd was door Clotje's bekende verwardheid. Anders zou het voor

iedereen duidelijk zijn waar de oplossing gezocht moest worden. Men kon, om deze te construeren, uitgaan van twee gedachten. In de eerste plaats kon men redeneren van de toestand uit zoals die zijn zou nadat het vacantieoord zou bestaan. Wanneer dan zowel Clotje als Alexander hun hele vermogen hadden overgedragen aan de stichting, ze even rijk of arm zouden zijn, zodat er geen verschil meer was,

Een andere redenering was dat Clotje Wevers, jongedochter, en Alexander Frencken, vrijgezel, in gemeenschap van goederen zouden kunnen huwen, waarna alle verschillen waren opgelost. En zoals de zaken nu stonden, konden ze zich dan beiden verbeelden getrouwd te zijn met een rijkere wederpartij. Hij besloot zijn brief met uitvoerige aanhalingen uit het canonieke recht die betrekking hadden op het toedienen van het Sacrament des Huwelijks, op de sluiting van een huwelijk en de onontbindbaarheid door voltrekking. Kennelijk had de monnik zijn kennis van het kerkelijke recht nog eens opgefrist, en wilde nu zijn zuster en eventuele aanstaande zwager daarvan laten profiteren. De goede monnik ging nog verder. Nu hij zich eenmaal verdiept had in wereldse, financiële en rechtskundige zaken had hij nog een voorstel. Ze moesten op een of andere manier een stichting tot stand brengen, die ten doel had leden der beide families die daaraan, volgens het oordeel van het bestuur behoefte hadden, rust en ontspanning te bezorgen. Misschien was het wel goed om de mogelijkheden van studiebeurzen open te houden, of bruidsschatten voor eerbare dochters, maar dat stond niet ter zijner beoordeling. Deze stichting nu, schreef Dom Willem verder, kon worden opgericht met een stamkapitaal van één gulden (fl. -). Bij deze stichting konden Alexander en Clotje, ten behoeve van zichzelf voor hun hele bezit een lijfrente kopen, bestaande uit kost, inwoning en bewassing voor het leven alsmede een zakcentje.

De gevolgen van deze brief waren wonderbaarlijk. In de eerste plaats zagen de beide stichters, dat hun moeilijkheden inderdaad niet de moeite van het bepraten waard waren. In de tweede plaats zag Alexander opeens een mogelijkheid, aanzienlijke besparingen te bereiken: hij zou zijn flat in Brussel opzeggen, en zijn boeltje laten overbrengen naar Clotje's huis. En tenslotte konden ze, om ongewenst commentaar te voorkomen de raad van Dom Willem opvolgen, en een huwelijk in effigis sluiten. ‘Maar,’ zei Clotje, toen ze zich met deze plannen accoord had verklaard, ‘we blijven vrij man. Ik ben niet van plan me op mijn oude dag de wet te laten stellen door een manskerel, en ik voel er evenmin iets

voor om je zo afschuwelijk verwaarloosde opvoeding te gaan voltooien.’

Zo werd dan besloten dat het huwelijk weliswaar in gemeenschap van goederen zou tot stand komen, maar tevens onder de door Clotje gestelde voorwaarden.

De volgende Zondag, toen de pastoor de preekstoel had beklommen en de gebruikelijke afkondigingen deed, ontstond er onder de verzamelde dorpingen een lichte sensatie, die de rust onder de daaropvolgende preek lichtelijk verstoorde. Want de pastoor zei: ‘Zijn voornemens een christelijk huweaan te gaan, en worden voor de eerste keer afgekondigd: Alexander, Hubert, Joseph, François, Frencken, van de Parochie van Onze Lieve Vrouw ter Zavel te Brussel, en Maria, Catharina, Paula, Clothilde Wevers van deze parochie. Zij die tegen dit huwelijk enig beletsel weten, zijn in geweten verplicht hiervan kennis te geven aan de kerkelijke overheid.’

De gevoelens van de beminde gelovigen waren gemengd. Sommigen dachten dat men goed oud moest worden om goed gek te doen. Maar die zo dachten waren ver in de minderheid. De grote meerderheid zag in dit mariage de raison een verstandige zet van twee mensen, die hun laatste levensjaren niet in eenzaamheid wilden slijten. Maar voor velen, de mensen die een rol speelden in het openbare leven van het dorp, betekende deze afkondiging het ontstaan van een probleem. Immers, van oudsher was een bruiloft in de Weversfamilie niet een particuliere aangelegenheid van het bruidspaar en de familie: het was een zaak die de hele dorpsgemeenschap betrof. De weg van het huis naar de kerk placht versierd te worden. De dorpingen legden botje bij botje om een geschenk aan te bieden, zo deftige en aanzienlijke lieden waardig. De harmonie, de liedertafel, de schutterij, en wat er nog meer van dergelijke maatschappijen bestond, moesten het hunne bijdragen om de bruiloft luister bij te zetten. Omgekeerd, de familie Wevers placht een huwelijk in de familie met de dorpingen samen te vieren, in dier voege dat soms dagen achtereen gefeest werd op kosten der familie. Er werd op de binnenplaats gegeten en gedronken, of bij slecht weer in een van de schuren. Er was des avonds bal, er waren, de eerste schoolvrije middag, kinderfeesten: wedstrijden, gepaard met rijkelijke tractaties. De oudjes in het gesticht kregen iets extra's; het broederklooster kreeg wijn, en de nonnen taarten. En gewoonlijk werd er een stichting in het leven geroepen, bijvoorbeeld een studiebeurs voor een seminarist uit de parochie, of nieuwe litur-

gische gewaden voor de kerk. En nu zaten de dorpingen, die dit alles wisten, te luisteren naar de preek van meneer Pastoor die het had over de ware versterving, en vroegen zich af, hoe het met dit merkwaardige huwelijk gaan zou. Zou de bruiloft op ouderwetse wijze gevierd worden? Zou het pas hebben om de zeventigjarige bruid met kamerschoten en een aubade te wekken? Zouden er bruidjes nodig zijn om bloemen te strooien op weg naar de kerk? Zou de bruidegom worden ingehaald met muziek, de dag voor het trouwen? Na de kerk kwamen de mannen, als gewoonlijk, bijeen in het Wapen van Limburg, en terwijl ze hun dorst laafden, en de atmosfeer steeds ondoorzichtiger maakten door de rook van hun pijpen en sigaren, werden deze vragen breedvoerig besproken. Het was echter allemaal zo moeilijk dat het laat en later werd zonder dat men tot besluiten kwam. De vrouwen zonden kinderen als boodschappers naar de herberg, eerst om te zeggen, dat ze de aardappelen hadden opgezet, iets later om mede te delen, dat de aardappelen knetsch kookten, en dat het vlees stond te verzuielen. Maar toen de mannen tenslotte thuis kwamen waren de vrouwen zo diep overtuigd van de gewichtigheid der te nemen besluiten, dat ze de rode hoofden der herbergbezoekers negeerden, en met geen woord repten over de late thuiskomst.

Dat er een cadeau moest komen, daar was men het over eens. De ontserken die grapjes maakten overwiegen en kindervagens hadden geen succes, wie morden over het onzinnige cadeaux te kopen voor mensen, die met een voet in het graf stonden werden overschreeuwd door de meerderheid. Een cadeau moest er komen, en men zou zich niet laten kennen. Tenslotte vond het voorstel een theeservies te laten maken in Maastricht nogal bijval, want op deze wijze kon men aan de wijd en zijd beroemde porceleinverzameling van de Weversen nog een fraai en uniek stuk toevoegen. Ze toonden dat ze, hoewel wonende in een grensgewest van Nederland, voldoende van de methodes van hun Hollandse landgenoten hadden overgenomen, want ze benoemden een commissie die maar eens in Maastricht moest gaan praten. Om echter de werkzaamheden te bekorten werd als lid daaraan toegevoegd de nieuwe onderwijzer, die niet alleen uit Friesland afkomstig, maar bovendien geheelonthouder was. Wat betreft de andere, uiterlijke vieringen werd men het niet eens. De meesten wilden, zoals ze zeiden: gewoon doen. Of de bruid zeventig of zeventien was, maakte geen verschil: men was eerbetoen verschuldigd aan de familie, en daarmee basta. Tenslotte kwam men overeen, dat het beste

zijn zou Clotje zelve te polsen, en aangezien de rentmeester ter plaatse was, werd deze met die diplomatieke zending belast. Hij kreeg echter de uitdrukkelijke opdracht duidelijk te laten uitkomen, dat het niet de bedoeling was om zich te onttrekken aan een plicht, maar om de freule helemaal haar zin te geven.

Het bleek dan dat Clotje niets voelde voor erepoorten en slingers. 'Ik ga gewoon in mijn daagse japon naar de kerk,' verklaarde ze, 'en hoe minder tralala hoe liever het me is!' Wel wilde ze natuurlijk haar medeburgers onthalen, maar dat zou geschieden wanneer het rust- en vacantieoord werd ingewijd. Dan konden de dorpelingen tegelijk kennis maken met de te verwachten gasten. Verder zou Clotje aan de kerk nieuwe klokken geven, en Alexander wilde de muziektent, die tijdens de beschieting door de Amerikanen, in 1944, was afgebrand, in groter luister herbouwen. En omdat het groot koper van de Harmonie ernstig had geleden tijdens de oorlogsdagen, wilde het aanstaande echtpaar dit ook nog wel aanvullen.

Zo werden de zaken tot aller tevredenheid opgelost, en toen. Alexander en Clotje Woensdags na Beloken Pasen in een stil Misje trouwden, was de belangstelling groot, maar werd in het openbaar weinig feest gevierd. Eigenlijk waren alleen de commissieleden, die het theeservies hadden aangeboden bezienswaardig. Na ingetogen en deftig de wensen der dorpelingen te hebben overgebracht en enige glazen van Alexanders champagne te hebben gedronken, waren ze in het dorp teruggekeerd, en ledigden nog menig glas op de gezondheid van het bruidspaar. Maar tot diep in de nacht uitten ze hun verontwaardiging over het gedrag van de onderwijzer. Deze had, vertelden ze aan ieder die het horen wilde, de freule een confusie aangedaan, door de champagne te weigeren, en te vragen om een glas limonade, een drank die in Clotje's huis niet te vinden was. Deze gebeurtenis had zo diepe indruk gemaakt, dat de burgemeester en de veearts, die tegen drie uren in de nacht naar huis kuierden, midden op de markt plotseling in een luid gelach uitbarstten en riepen: 'Limonaad! Nou vraag ik je; Clotje en limonaad!'

XXXIV

Claudius vermaant zijn zuster, en ontdekt dat hij iets vergeten heeft

VANUIT Pisa had Claudius zijn zwager Ettore Bugni opgebeld, en deze zeide, dat hij met Angèle meer dan welkom zou zijn. Toen de reizigers in het palatiale huis der Bugni's in Florence arriveerden, troffen ze alleen de heer des huizes aan, die hen met een hartelijkheid ontving, die zelfs meer dan Italiaans was. Jeanne was er niet, vertelde Ettore, en Gina, de dochter evenmin, maar misschien kwam Claudius juist als geroepen.

Nadat een beetje over de familieleden gesproken was, informeerde de gast naar die duistere uitspraak van de gastheer, dat zijn komst zo uitstekend te pas kwam. 'Misschien heb jij invloed op Jeanne,' antwoordde Ettore, 'misschien kun jij haar tot rede brengen!' Claudius die zijn hele leven de verschillende stokpaardjes van zijn zuster had aangezien, informeerde deelnemend wat het nu weer was.

'Is het nog altijd dat parachutespringen waar ze met Nieuwjaar over schreef?' Ettore schudde het hoofd.

'Dat is al lang voorbij,' zei hij, 'dat heeft maar één week geduurd. Toen is ze eens uit een vliegtuig gesprongen, en ergens in een boom blijven hangen. En toen wilden de boeren er haar met knuppels uitslaan. Nee, dat is voorbij. Ze wil nu pneumatisch worden.'

'Wat wil ze worden,' informeerde Angèle verbaasd.

'Pneumatisch,' zei Ettore. 'Onder leiding van een Amerikaanse evangelist.'

'Wat is pneumatisch?' vroeg Angèle.

'De Apostel Paulus,' legde Ettore uit, 'maakt ergens onderscheid tussen de psychische mens en de pneumatische mens. De laatste is bezielde door de Heilige Geest, de eerste niet. Is het niet zo Claudius of zeg ik het verkeerd?'

'Zo is het ongeveer,' bevestigde de historicus.

'En nu zegt die Tavistock Jones, een neger tussen twee haakjes, dat je pneumatisch moet worden, of enfin, verdoemd zijn. En pneumatisch kun je alleen worden, als je je eigen ziel gezien hebt.'

'Lijkt me lastig,' merkte Claudius op, 'hij bedoelt dus, dat je vorm, kleur en dergelijke van je ziel ziet?' Ettore knikte.

En hoe moet je dat dan doen?’

‘Je moet,’ zei Ettore, ‘je lichaam vergeten. Niet dat onze Tavistock Jones zijn lichaam vergeet, integendeel, hij heeft een prachtig corpus, dat hij in schreeuwende kleuren uitdost met dure gewaden. Maar hij is zover, dat hij zijn lichaam niet meer opmerkt, naar hij zegt. En aangezien, volgens vriend Tavistock, alle leed, tijdelijk en eeuwig, afkomstig is van het lichaam, is hij niet alleen pneumatisch, niet alleen gered, maar volmaakt gelukkig.’

Angèle informeerde zeer onnetjes, of vriend Tavistock er iets van merkte als hij een trap onder zijn zitvlak kreeg. ‘Dat heb ik geprobeerd,’ antwoordde Ettore, ‘hij merkt het opperbest, en ik ben overtuigd dat hij van deze proef blauwe plekken heeft overgehouden, en niet op zijn ziel. Maar deze proef is nu de reden dat Jeanne zich in eenzaamheid heeft teruggetrokken. Ze heeft een oude jachthut op ons landgoed betrokken, en daar zit ze nu haar lichaam te vergeten. Overigens heeft ze van het huis een elektrische kabel laten leggen naar haar hut omdat anders haar electrisch hobbelpaard niet functioneert.’

Even was het stil. Toen barstte Angèle uit: ‘Ettore, laat je dat maar allemaal over je kant gaan? Je moest haar...’

Ettore schudde het hoofd. ‘Ik weet heel goed wat de oorzaak is. Jeanne is, evenals haar moeder zaliger, een type vrouw dat alleen gelukkig kan zijn als ze van de morgen tot de avond bezig is met haar kinderen. En als die kinderen grootzijn, gaatze zorgen voor andere kinderen. Jeanne zou volkomen gelukkig zijn geweest, als er niet zoiets bestaan had als een rhesus factor, waardoor na Gina geen kinderen meer levensvatbaar waren. Dat is alles, maar het is genoeg.’ Claudius knikte bedachtzaam. ‘En wat dacht je dat ik nu voor haar en jou doen kon, Ettore?’

Ettore antwoordde langzaam: ‘Toen je moeder stierf, Claudius, heeft ze ons allemaal op het hart gedrukt, dat we ons moesten verlaten op jouw wijsheid. En daar doe ik nu een beroep op.’

Claudius speelde in gedachten met de steel van zijn lege glas, en Ettore schonk nog eens in. Angèle en Ettore keken met een zekere spanning naar hem. Het was heel stil toen Claudius zeide: ‘Er zijn in Italië duizenden oorlogswezen die verwilderen, en in Florence alleen zijn het al honderden. Ik ga morgen naar Jeanne toe, maar ik ga alleen. En jij, Ettore, moet de gedachte van je af zetten dat jij het helpen kunt, dat Gina enig kind bleef. En je wat meer met Jeanne, en wat minder met je fabriek bemoeien.’

De volgende avond kwam Claudius in Florence terug met een ongeduldige en van geluk stralende Jeanne. Deze begon met Ettore om de hals te vallen, en snikkend bedankte ze hem voor zijn goedheid. ‘Dat idee, Ettore, om mij het landhuis te geven om er een wezengesticht in te beginnen, ach, wat ben je toch goed!’ Stralend keek ze de kring rond: ‘Nu heb ik tenminste een taak, een plicht, ach, en ik heb uitgerekend dat ik zestig kinderen kan onderbrengen!’

Een beetje verschrikt keek Ettore zijn zwager aan, maar deze knipte een oogje, en maakte een sussend gebaar.

‘Zestig is teveel Jeanne,’ zei hij, ‘dan kweek je geen mensen op maar nummers. Je moet uit de weeskinderen synthetische gezinnen formeren, dan wordt het een modelinrichting!’

Dit idee bracht Jeanne tot nieuw enthousiasme, en geleidelijk, in de loop van de avond wist de slimme Claudius haar te overtuigen, dat als ze begon met twee groepen van zes kinderen, haar werk het meeste succes beloofde. ‘Je kunt nog altijd uitbreiden,’ legde hij uit, ‘je hebt in het landhuis vierendertig kamers, zoals je zegt. Welnu, begin nu eerst met twee groepswoningen voor zes kinderen en een verzorgster!’

‘Een verzorgster!’ riep Jeanne verontwaardigd uit, ‘dat doe ik allemaal zelf!’

Angèle, die door lange ervaring wijs, Claudius' listen doorzag kwam tussenbeide. ‘Dat zou onnatuurlijk zijn, Jeanne. Geen enkele vrouw heeft twee gezinnen, maar een grootmoeder, een echte, wijze grootmoeder kan wel vijf gezinnen van kleinkinderen in het spoor houden! Dat is jouw taak. En de rest van de tijd wijdt je je aan opa Ettore!’

Ze legde Jeanne uit, dat ze de algemene lijn der opvoeding moest aangeven, door haar liefderijk hart de twisten tussen haar pleegkinderen beslechten, en nog veel meer.

Toen twee dagen later Claudius en Angèle hun reis vervolgden, was Jeanne ingespannen bezig met het doorwerken van boeken over jeugdproblemen, en er werd afgesproken dat de Frenckens eerst naar Wenen zouden gaan om de Edelhanffs op te sporen, en dan, of desnoods later in de zomer, zouden terugkeren om Jeanne's kinderkolonie te bewonderen.

Claudius vertrouwde dus Angèle's euvel gokgewin toe aan Ettore, en zette koers naar Oostenrijk. Ze deden dat op hun gemak. Onderweg bleven ze telkens korter of langer tijd, soms een dag, soms twee dagen plakken in een of andere plaats, vooral in de kleinere stadjes. Het was een eigenaardigheid van Claudius' reiswijze, dat hij eigenlijk nimmer een rechte, directe route volgde. Inplaats van bijvoorbeeld van

Florence te rijden over Bologna of Forlì, bedacht hij, dat het eigenlijk niet te pas kwam, dat hij nog nimmer in Pistoia was geweest, en er reeds zo vaak voorbij was gereden. Zo reden ze dus eerst naar het Noord-Westen. Soms was een naam op een wegwijzer voldoende om Claudius zijn plannen te doen veranderen. Hij zette dan de auto stil langs de kant van de weg, haalde zijn kaarten tevoorschijn, en legde Angèle uit, dat de reis over Verona helemaal niet zo vèr om was. ‘Wat denk je ervan?’ vroeg hij dan. ‘Als we één dag flink doorrijden, is het tijdverlies weer ingehaald.’ Angèle verklaarde dan glimlachend dat ze geen haast hadden, en dat ze de vertraging best konden inhalen.

Het merkwaardige was, dat ze dit beiden geloofden, terwijl ze toch eveneens wisten, dat met hun wijze van reizen, er nooit eens een dag flink werd doorgereden.

Het onvermijdelijke gevolg van deze tactiek was, dat, toen ze in Venetië aankwamen, hun voorraad lires tot een bedroefd beetje was geslonken. Ze zochten een kleine herberg in een dorp in de omgeving van de stad, en overlegden des avonds over de mogelijkheden die hun gelaten waren. Ze konden nu ineens doorrijden naar Oostenrijk en daar hun schillingen gaan opknabbelen, òf ze konden Ettore vragen om geld. ‘Venetië op prise directe voorbijrijden,’ overwoog Claudius, ‘is natuurlijk wel zuur. En eerlijk gezegd was ik van plan om je in Murano een kroon te kopen voor onze eetkamer.’ Er werd dus, van de laatste schaarse lires een goede portie besteed om Ettore op te bellen. Hij kwam zelf aan het toestel, en begreep eerst niet wie hem toesprak. ‘Wat,’ zei hij tenslotte toen het tot hem doordrong, ‘zitten jullie nog in Venetië?’ ‘We zijn er al,’ antwoordde Claudius, ‘en we zullen er moeten blijven totdat jij ons geld overmaakt. ‘Ettore beloofde spoed te betrachten, en inderdaad verscheen de volgende dag een van zijn agenten in het eenvoudige hotelletje, die met een wijds gebaar aankondigde dat meneer Bugni hem had opgedragen om zoveel geld ter beschikking te stellen als signor Frencken maar wilde hebben. Toen Claudius vertelde dat hij een glazen lichtkroon wilde kopen, was de man een en al enthousiasme. Hij kon hen gerieven, want zijn broer had een glasblaasatelier, en maakte de mooiste dingen van de hele streek.

Met Ettore's agent bezochten ze diens broer en de beide Italianen waren het erover eens, dat het iets heel moois moest zijn dat Claudius zou kopen. Omgekeerd, wilde de glasfabrikant ook wel iets van zijn prijs laten vallen vanwege de relatie en de reclame in Holland.

Claudius vond dit prachtig, maar Angèle was achterdochtig. Maar nadat de glasblazer een eenvoudige kandelaar had verkocht aan een Amerikaan voor honderd dollar, kwam de koop tot stand. Eerst legde de man nog aan Claudius uit, dat tegenwoordig de Amerikanen geïnstrueerd worden, dat ze bij aankoop van souvenirs in Italië altijd op de helft moeten afdingen, en dat hij dus maar begonnen was tweehonderd dollar te vragen om honderd dollar, of tweehonderd procent meer te krijgen dan hij van een landgenoot zou verlangen. Toen Angèle dan haar keus had gemaakt, begon Claudius op de vraagprijs behoorlijk te pingelen, maar voordat hij het eens kon worden met de verkoper, greep Ettore's agent in. 'Mario,' zei hij, 'denk eraan, dat ik een vrouw en kinderen heb. Denk eraan, dat als je zo doorgaat met signor Frencken, ik binnenkort bij jou kom bedelen. Ik vind,' riep hij uit, 'dat twintigduizend lire genoeg is.' De broer sputterde nog tegen, maar ging met deze prijs accoord. 'Tenslotte heb ik goed verkocht aan die Amerikaan,' zei hij, 'en kan ik me de luxe permitteren, om jouw relaties een buitenkansje te bezorgen.' Hij beloofde de kroon goed in te zullen pakken en naar Nederland te verzenden.

Dat was Claudius' laatste avontuur in Italië. Het gelukte Angèle haar man op hoofdwegen te houden die ongeveer naar Wenen leidden en inderdaad kwamen ze al twee dagen later in de Oostenrijkse hoofdstad aan.

Claudius kende van zijn stage in Wenen een hotel in de Josephstadt en wilde daar in elk geval naar toe, maar toen deze herberg de dertig tussenliggende jaren niet overleefd bleek te hebben, werd hij plotseling royaal, en stapte met Angèle af in een hotel à la mode.

De eerste avond in Wenen wilde hij, omdat het weer lenteachtig was, in elk geval naar de Leopoldsberg rijden, omdat, naar hij zeide, hij daaraan nog aangenamer herinneringen had dan aan Grinzing, het Cobenzl en nog veel meer. Enthousiast wees hij Angèle op het uitzicht, op de bruggen over de Donau die natuurlijk niet blauw was, en terwijl hij tenslotte een glas wijn dronk zuchtte hij: 'En nu moeten we aan het werk. We moeten Aloys opsporen. Ik hoop, dat het niet te vlug gaat.'

'Wat is het laatste adres dat je hebt, Claudius?' vroeg Angèle, 'en van welk jaar dateert het?'

Claudius haalde zijn portefeuille voor de dag en begon in de vele vakjes te zoeken. 'Het is een violet briefje,' zei hij, 'en het dateert van een jaar of twintig geleden.' Hij zweeg en zocht verder, zocht steeds vlugger en steeds ongeduriger.

Zijn hoofd werd roder, zijn handen onzekerder. ‘Verdorie,’ zei hij tenslotte, ‘ik ben bang dat ik het vergeten heb. Ik heb het blijkbaar inderhaast laten liggen. Het moet op mijn schrijftafel liggen, daar lag het toen ik mijn papieren bijeen zocht.’ ‘Foei, Claudius,’ zei Angèle verwijtend. ‘Nu zitten we in Wenen, en nu kunnen we niets doen.’

Bedrukt keek Claudius voor zich. ‘Ik zal proberen Blanche op te bellen, die weet waar alles ligt in huis!’

‘Maar dan zitten we hier toch nog een dag of drie werkeloos in Wenen,’ merkte Angèle streng op.

Claudius keek haar aan. ‘Heb je er spijt van?’ vroeg hij met een knipoog.

‘Helemaal niet,’ antwoordde Angèle, terwijl ze even zijn hand drukte. Daarop maakte ze haar tasje open, haalde er een papier uit en gaf het haar man.

‘Is het dit misschien?’ vroeg ze.

Ontsteld keek Claudius haar aan. ‘Dat is het,’ zei hij, ‘hoe kom je eraan?’

‘Och,’ antwoordde zij, ‘ik zag het toevallig liggen toen jij al in de auto zat. ‘Even was Claudius sprakeloos. ‘Als ik jou toch niet had!’ zei hij tenslotte bewonderend.

Toen barstten ze beiden uit in een vranke lach.

XXXV**Berendina wil contanten zien, en de heerzoons krijgen van alles**

TOEN Berendina Claudius' circulaire had gekregen, die de mogelijkheid opende om een voorschot op te nemen op de te verwachten erfenis, had ze teruggeschreven dat haar dit zeer wel paste, en dat ze dan en dan naar den Haag zou komen om het geld in ontvangst te nemen. Paca had plichtmatig geantwoord, dat zij zich deze moeite niet behoefde te geven, omdat ze heel wel een chèque kon zenden, maar daar ging de stoere Zeeuwse niet op in. In een volgende brief stipuleerde ze uitdrukkelijk, dat ze contanten wilde zien, en dat ze naar den Haag zou komen. Daarop schreef Paca weer een brief om haar duidelijk te maken, dat ze een volmacht van haar man zou behoeven om voor kwijting te tekenen, en ze sloot een model volmacht in.

Eindelijk was dan de grote dag gekomen, dat het geld moest uitbetaald worden. De notaris had Paca een verzegelde enveloppe laten bezorgen met achtenveertigduizend gulden erin, het deel dat de Volleboezems, langs twee zijden met Véronique verwant, moesten beuren.

Paca telde het geld wel tien keer, niet omdat ze niet zeker was dat het bedrag klopte, maar alleen om het wellustige gevoel te hebben het ene duizendje na het andere door haar vingers te laten gaan. En als ze niet telde, bestudeerde ze een der biljetten: ze had nog nooit een bankje van duizend gezien. Maar nog voor Berendina verscheen, verveelde haar dit spelletje.

‘Tenslotte,’ zei ze later tegen Servaas, ‘is geld een idioot iets. Wat is nu zo'n bankje! Een stukje papier waarop een stelletje meneren hebben laten drukken, dat het duizend gulden waard is. Nu, dat kan ik ook op een papiertje schrijven!’

‘Kom, kom,’ zei Servaas, ‘jij bent de staat niet!’

Boos keek Paca hem aan en zei: ‘Ik zou me dood schamen als ik zo vaak van mening en bedoeling veranderde als de staat. Eerst maak ik een wet dat dit of dat blauw is, en de volgende week, of de volgende maand, al naar het mij uitkomt, maak ik een andere wet waarin staat dat het rood is. Neem nu eens...’

Servaas onderbrak haar. ‘Je houdt er voor een juriste merkwaardige opvattingen op na. Als je zo doorredeneert, dan

kun je beter een ander vak gaan studeren. Huisvrouw bijvoorbeeld!’

‘Ik zou best willen. Ik zou het liefste nog een jaar of wat studente zijn, niet voor de studie, maar voor het studentenleven, en dan gewoon gaan leren hoe je spruitjes moet klaarmaken en knopen aan een broek zetten.’

Berendina verscheen in de middag, en ze was vergezeld van haar twee kapelaantjes: een met een blonde kuif, die sprak met een heel diepe stem, de ander met zwart krulhaar, die met een kinderstemmetje sprak.

‘Ik heb de jongens maar meegebracht,’ legde Berendina uit, ‘ze hebben van alles nodig, en dat wou ik dan tegelijk maar kopen. Heb je je lijstjes van wat je nodig hebt bij je, jongens?’ De baskapelaan klopte op zijn borstzak, de tenor zei: ‘Nou en of.’

Berendina ging breeduit zitten met haar karabies op haar schoot. ‘Ik wou voor mezelf ook van alles kopen,’ vertrouwde ze Paca toe, ‘een kleed in de eetkamer. Ik kan het wel bij ons krijgen, maar die winkelier is zo’n nare vent, daar heb je geen idee van, nicht Paca.’

‘Hm, o, ja?’ vroeg Paca.

‘Ja, hij had een tijdje geleden een fauteuil opgeknapt, en als ik erin ging zitten, dan zakte ik helemaal door de veren. En toen ik die man er iets van zei, werd hij brutaal. Hij zei, dat ik beter een betonnen vloertje in mijn stoel kon hebben. Maar ik vind maar...’

‘Hij heeft het vast als een grapje bedoeld, moeder,’ zei de baskapelaan.

‘Nou, dan vind ik het maar een raar grapje. Vroeger had je heel andere vaklui. Toen ik een jong meisje was, zakte ik nooit zo diep in de veren, toen gebruikten ze ander binnenwerk, maar tegenwoordig...’

‘We houden U toch niet op, nicht Paca,’ informeerde de tenorkapelaan.

‘O, nee, ik heb wel even de tijd. Maar als nicht Berendina nog wil winkelen, dan moet ze toch niet te lang wachten. Zal ik U het geld maar uitbetalen, nicht Berendina?’

Berendina knikte, en terwijl Paca het geld voor de dag haalde vroeg ze: ‘U heeft die volmachten toch meegebracht, niet waar?’

‘Pff,’ blies Berendina minachtend. ‘Ik vind het onzin. Mijn man moet zich nooit met geld, hij heeft er helemaal geen verstand van. En nu moet ik ineens een machtiging hebben. Enfin, ik heb ze meegebracht, omdat dat nu eenmaal schijnt te moeten, maar ik zeg maar...’

Wat Berendina maar zei is verder niet bekend geworden, want Paca haalde bankbiljetten uit de enveloppe, en begon te tellen. ‘Ziet U,’ besloot ze: ‘Vier stapeltjes van tien, één van vijf, en drie los, samen achtenveertig.’

Berendina graaide het geld bijeen, en maakte ondertussen aanmerkingen op de bankbiljetten van tegenwoordig. Ze zagen er zo goedkoop uit, vond ze, en de tenorkapelaan merkte op, dat je er ook heel wat minder voor kon kopen dan vroeger.

‘Zeg dat wel!’ vond Berendina, ‘Henk, laat niet Paca je schoenen eens zien. Die schoenen,’ vervolgde ze terwijl ze de voet van haar zoon optilde, ‘hebben drie maanden geleden veertig gulden gekost, en kijk me dat nu eens aan. Maar ik moet erbij zeggen, dat hij ook maar twee paar heeft: een voor door de weeks, dat zijn deze, en een voor Zondags en aan het altaar.’

Omdat Paca niet bijster geïnteresseerd was in het schoeisel van de baskapelaan wilde ze het gesprek op iets anders brengen, maar dit lukte eerst nadat Berendina had verklaard, dat een paar schoenen twee weken inkomen van een kapelaan betekenden.

‘Ik vind het wel een beetje gewaagd wat U doet, nicht Berendina,’ merkte Paca op, ‘ik zou nooit gaan rondlopen met zoveel geld. Ik begrijp niet helemaal waarom U geen genoeg nam met een chèque of desnoods een giro. Ze zouden U kunnen aanranden of zo.’

‘Ik vind geld altijd een mooi gezicht,’ antwoordde de matrone. ‘Als je geld in handen hebt, dan weet je wat je hebt. Zo'n chèque, ach, dat is maar een stukje papier. Maar echt geld, vroeger die gouden tientjes!’

‘Maar U kunt toch niet blijven sjouwen met wat U over heeft, als U straks Uw inkopen heeft gedaan?’ vond Paca. ‘O, gunst nee,’ zei Berendina verschrikt, ‘wat ik over heb, dat gaat natuurlijk naar de bank. Maar ik wou het eerst eens bij elkaar zien. Nou, het is een mooi gezicht.’ Plotseling wendde ze zich tot haar zoons, gaf elk een briefje van duizend, en zei: ‘Hier, dan hebben jullie ook iets!’

De twee geestelijken, ter weerszijden van hun moeder opgesteld, keken een beetje versuft, beurtelings naar het bankbiljet, dan weer naar de moeder, en dan weer naar elkaar. Tenslotte fluisterden ze unisono: ‘Duizend gulden!’ Maar opeens verhelderde hun gezicht, en nog vóór hij zijn moeder bedankte zei de tenorkapelaan: ‘Dat zijn de duizend gulden voor die schoenlapper, Henk! Zie je nu wel dat ik ze zou krijgen!’

‘Wat is dat met die schoenlapper?’ vroeg Berendina streng. Stotterend en blozend als een kleine jongen vertelde de tenorkapelaan, dat in zijn parochie een schoenlappersgezin in moeilijkheden was gekomen door ziekte van de baas. En nu was de man weer beter, maar hij had geen geld om leer te kopen. Maar nu, met duizend gulden was alles in orde.

‘Niks daarvan,’ zei Berendina, ‘deze duizend gulden zijn voor jou. Als je ze niet voor jezelf houdt, dan geef je ze maar terug. Voor die schoenlapper zorg ik!’

Diep geroerd zei het kapelaantje: ‘Moeder, je bent toch een schat!’

‘Dat,’ merkte Berendina nuchter op, ‘zegt je vader al meer dan dertig jaar!’

Kort daarop nam het gezelschap afscheid, en de trotse moeder ging met haar twee zonen inkopen doen. Dat was niet eenvoudig. De baskapelaan moest ondergoed hebben, en wenste zich te voorzien van korte broekjes en hemdjes zonder mouwen, maar Berendina hield een betoog, dat dit in de eerste plaats de reumatiek in de hand werkte, en in de tweede plaats, dat ze het eigenlijk niet passend vond voor een geestelijke. De verkoper die dit merkwaardige gesprek wel moest horen kwam de kapelaan te hulp door te verklaren, dat hij persoonlijk kort ondergoed verkocht had aan de deken. Gelukkig zag Berendina niet, dat hij en de baskapelaan elkaar een heel breed en duidelijk knipoog toewierpen.

Toen allerlei nuttige zaken gekocht waren verklaarde moeder, dat zij zichzelf nu ook eens iets zou gunnen. Ze zou nu eens een echt chique japon kopen. ‘Ik ben het adres te weten gekomen, waar mevrouw Ruys zich kleedt, en daar ga ik naar toe!’ Mevrouw Ruys was de mondaine dame in het stadje waar Berendina woonde, en dus was dat adres het summum. Ze diepte het op uit haar karabies, en daarop ontstond een strijd met haar zonen. Dezen wilde namelijk niet meegaan om moeders japon te kopen, ze zouden wel ergens gaan wachten, en daar kon moeder dan bij hen komen. Berendina echter was een beetje verlegen om in zo'n mondain modemagazijn binnen te gaan. Even leek het alsof ze haar aankoop zou uitstellen totdat ze eens een keer met haar man in de stad zou zijn, maar toen bedacht ze dat de volgende week de zilveren bruiloft zijn zou van dokter Flipse. Dus ging ze accoord met het voorstel van haar jongens, en er werd afgesproken, dat het gezelschap weer bijeen zou komen in Centraal. De beide kapelaans installeerden zich in een hoekje, waarze een beetje buiten het verkeer zaten. ‘Henk,’ zei de ene, ‘we hebben veel geld!’ ‘Practisch gesproken zijn we

rijk,' antwoordde Henk. 'En moeder is er niet bij, en de pastoor is ver weg, laten we iets héél, héél lekkers drinken!'

'Heb je wel eens een Tomcollins gedronken?' 'Nee, wat is dat?' 'Dat weet ik niet, maar die naam vind ik zo aardig! Mag ik je een Tomcollins aanbieden?'

De ober keek wel een beetje raar toen de twee jonge geestelijken een Tomcollins bestelden, terwijl ze toch gewoon Nederlands praatten, maar tenslotte was het zijn zaak niet. Ze dronken nog een tweede glas, en toen zei Henk: 'George, we moeten afrekenen voordat moeder komt, en koffie bestellen!' 'Je bent gek, we doen toch niets verkeerd?' 'Dat weet ik wel, maar moeder zou schrikken van een raar drankje, dat nog duur is ook. Háár vader heeft vast geen Tomcollins gedronken.'

De ober schrok van het briefje van duizend, dat natuurlijk een vreemd betaalmiddel is voor een jonge geestelijke, en toen de beide eerwaarden nog een kop koffie achteraf bestelden, wist hij niet meer wat hij denken moest.

De rest van de tijd, dat ze op moeder wachtten kortten de broers door te overleggen wat ze kopen zouden van die duizend gulden.

De ene wou een complete verzameling kerkvaders hebben, terwijl de ander meer voelde voor een geannoteerde uitgave van de Summa van Thomas Aquinas. 'En Scheeben,' zei Henk. 'En Garigou Lagrange,' zei George. Kortom, ze somden een lijst schrijvers en titels van boeken op, lang genoeg om de achtenveertigduizend gulden van Berendina schoon op te gebruiken.

Tenslotte verscheen de moeder, een beetje moe, een beetje ontdaan.

'En, moeder' vroeg George opgewekt, 'heeft U een mooie japon?'

Met een zucht liet Berendina zich in een stoel zinken en zei: 'Er was niks bij voor mij. Nee. Ik heb een paar japonnen aangepast, maar ik zag eruit...' En vreemd giechelend liet ze erop volgen: 'Ik wist niet dat ik zo'n kamerolifantje was. Ik zal. maar weer een japon laten maken door juffrouw Heskes. En wat dat vloerkleed betreft: dat kan ik net zo goed kopen bij ons. Want die veren van die stoel... Zal ik jullie eens iets vertellen? Ik ga iets drinken dat ik sinds de watersnood niet meer heb geproefd. Maar niet aan vader vertellen. Ik drink jenever!'

'Maar, moeder!' zeiden de kapelaans. Maar ze waren niet voldoende vrijmoedig om hun Tomcollins avontuur te vertellen.

XXXVI

Claudius' wetenschappelijke beslommeringen leveren een Aloys

TOEN het kil werd op de Leopoldsberg waren Claudius en Angèle, zoals dat heet, een beetje verderop gegaan, en de volgende morgen was het niet erg vroeg toen de speurtocht naar Aloys Edelhanff en zijn geschaakte bruid begon. Ergens in de buurt van de Mariahilferstrasse vonden de onderzoekers het adres waar het echtpaar, als het tenminste een echtpaar was, gewoond had in de twintiger jaren. Het was geen florissante straat en het huis dat het aangegeven nummer droeg was rijkelijk onderkomen, en die aanblik maakte dat Claudius een beetje medelijden voelde met zijn romantische nicht.

Bij de deur zat een verschrompeld oud vrouwtje, dat met succes voor heks had kunnen doorgaan, aardappelen te schillen. Daarbij zong ze met alle kracht die in haar was dat er in de hemel wel een Prater zou zijn. Claudius groette vriendelijk, en informeerde of in dat huis misschien meneer Edelhanff woonde. De oude legde haar aardappelweg, veegde met de rug van haar hand langs de vogelbekachtige neus en zei: 'Ach, das ist schon lange her!' Ze legde uit dat de musicus daar inderdaad gewoond had, maar hij was weggetrokken, eens kijken in het jaar dat Maritzel getrouwd was: ja ze herinnerde zich nog goed, dat Herr und Frau Edelhanff in de verhuizing zaten. Ja, het waren goede burens geweest, altijd vriendelijk en hulpvaardig, want toen Fridolin met een gebroken been zat, had Herr Edelhanff, als die niet hoefde te spelen, hem elke avond van de stoel in bed gebeurd.

Claudius onderbrak het relaas der oude door te informeren waar de Edelhanffs dan heen waren gegaan, en op die vraag werd het heksengezicht opeens heel stralend: Edelhanff had carrière gemaakt zei ze maar hij was dan ook een famose Geiger. Hij was toen concertmeester in Salzburg geworden, ach ja, waar blijft de tijd. Nee, ze had nooit meer iets van de Edelhanffs gehoord: dat gaat zo, als de mensen tot rijkdom komen vergeten ze hun arme vrienden, maar bij Herr Aloys was dat zeker geen kwade wil, helemaal niet, maar het is nu eenmaal zo.

Tenslotte vroeg de oude huisbewaarster waarom de Herrschaften naar haar oude burens informeerden, en toen Clau-

dius meedeelde dat het ging om een kleine erfenis, knikte het mensje wijs. Dat klopte, Frau Margarethe was immers een Hollandse, en die zijn, dat weet iedereen, ja steinreich. Maar desondanks hadden de Edelmanffs het zwaar gehad, destijds. Eindelijk gelukte het Angèle om een niet te on hoffelijk einde te maken aan het geanimeerde gezwets van het oudje.

‘Wat nu?’ vroeg ze, toen ze weer buiten wandelden.

‘Naar Salzburg,’ antwoordde Claudius beslist, ‘en het is alleen maar jammer dat het niet het seizoen der Festspiele is.’ Maar onmiddellijk vertrekken wilde Claudius toch niet. ‘Nu ik toch in Wenen ben, moet ik eens gaan praten met die Modling,’ zei hij.

‘Modling, Modling?’ zocht Angèle in haar geheugen.

‘Natuurlijk, die Modling, die de Vlaamse invloeden bij Hilverdink ontkent. Je weet wel, in dat artikel...’

Angèle leed in stilte. Eens had Claudius een paar schilderijen van Hilverdink opgeschommeld, en toen had hij Vlaamse invloeden ontdekt en daarover een artikel geschreven. Hij hechtte zelf geen belang aan dit opstel, maar er kwam polemie k, een ontzaggelijk droge, nare polemie k. En nu wist Angèle uit ervaring, dat wanneer Claudius in gesprek zou komen met een vakgenoot, dat dit een gedaas zou worden zonder eind. En dat op zichzelf zou niet erg zijn, maar de meeste van Claudius' vakgenoten waren verschrikkelijk taaie en saaie lieden. Dus liet zij zich die middag met nauw verborgen tegenstand slepen naar die meneer Modling, die ergens vier hoog bij de Karlsbrücke woonde.

Modling was een klein kogelrond mannetje, met een blozend gezicht en een krans grijze haren rond een kale kop. Hij deed, kauwende, zelf de deur open. Bij het zien van de correcte Claudius en de enigszins afwijzende Angèle verstarde hij, hield zijn hand voor de mond, kauwde met de moed der wanhoop, slikte en zei dat hijzelf Modling was. ‘Wie zou hier thuis kunnen zijn behalve ikzelf?’ vroeg hij verwonderd. Claudius stelde zich voor. ‘Ach,’ zei Modling ‘der Frencken! Der Watteau-Frencken! Komt U binnen, komt U binnen, en mevrouw zal wel zo vriendelijk zijn om een oogje dicht te doen: het is eerlijk gezegd een rommeltje bij mij.’

Inderdaad was dit niet overdreven. De kamer, niet al te groot, was overmatig gemeubeld met een keur van Jugendstil paraphernalia. Er stonden twee canapé's, een tafel met afschuwelijk gekrulde poten, twee crapauds, zes stoelen, een secretaire, een bloementafel, voorzien van stoffige varens, een zware koperen standaard met een kanarie kooi, een poezenmand met leuning. Er hingen aan de wand een aantal

afschuwelijke kopersteken, in de trant van ‘Enfin Seuls’ en ‘l'Angélu’. Er stond een overvolle boekenkast, maar op alle stoelen, op de canapé's, op de crapauds lag het vol met boeken, tijdschriften, plaatwerken. Het enige bewonderenswaardige voorwerp dat in het vertrek aanwezig bleek te zijn, was een prachtige Slavische ikoon van de Bogoditza, op de gezichten en de handen na bedekt met een zilveren mantel, die in de loop der jaren een donker patina had aangenomen. ‘Riesigen Kitsch, nicht?’ vroeg Modling, terwijl hij met zijn hand de inventaris aanduidde. Maar hij legde uit, dat hij na de dood van zijn mama nog geen tijd gevonden had om het meubilair te veranderen. Dit was namelijk het vertrek, dat hij als jongen bewoond had. Hij maakte ruimte, sloeg vagelijk het stof van de meubels, en vroeg Angèle en Claudius plaats te nemen.

‘Ik kwam eens met U van gedachten wisselen over de Vlaamse invloeden bij Hilverdink,’ begon Claudius.

‘Och wat,’ zei Modling, ‘die kerel is immers niet de moeite waard dat erover gesproken wordt. Als ik niet toevallig mijn huur had moeten betalen, dan had ik toch ook niet over hem geschreven!’

‘Dus?’ vroeg Claudius.

‘Dus gaan we eerst eens kijken wat we zullen drinken. Hilverdink is dood, en goddank staan de meeste van zijn schilderijen in donkere hoekjes. Het is nu drie uur, te vroeg voor de Jause, en op dit uur, als ik niet dut, en als ik wat drink, dan neem ik bier.’

Angèle kreeg een kleine rilling.

‘Voor U, mevrouw’ ging Modling voort, ‘heb ik iets heel bijzonders. U moet het eerst proeven, en als het U bevalt wil ik wel verraden hoe het gemaakt wordt. Het is een kersenlikeur.’

‘Cherry brandy?’ informeerde Angèle, maar Modling schudde energiek het hoofd.

Vijf minuten later zaten Claudius en Modling met een groot glas bier voor zich, terwijl Angèle met bewondering en genot proefde van een oranjeachtige likeur.

Wonderlijk genoeg ging het gesprek tussen Claudius en Modling niet over Hilverdink, niet over Watteau, dat Claudius' specialiteit was, niet over Modlings geliefde Veronese, maar over de moeilijkheden met de dagindeling, die maakten dat men om drie uur des middags eigenlijk niet weet wat men drinken moet. Als het warm was, dan was alles duidelijk, dan was een Kalte Ente, of iets dergelijks aangewezen. Maar zo warm was het niet. Angèle suggereerde thee. Mod-

ling vond dat wel een idee, maar hoe moest men nu thee zetten als men het nooit geleerd heeft. Angèle bood aan het hem te leren, maar Modling had geen thee in huis, en thee te gaan kopen vond hij zonde. Dat had hij al eens in zijn leven gedaan, en toen was het ongebruikte gedeelte in vergetelheid geraakt, lichtelijk beschimmeld, en door de toenmalige hulp in het huishouden gebruikt in de goulash.

‘Eigenlijk,’ vond Claudius, ‘weten we veel te weinig van bier af. Ik drink praktisch altijd pilsner,’ zei hij, ‘maar dat is natuurlijk even dwaas als om altijd Liebfraumilch of altijd Pommies Agaissac te drinken.’

Modling dronk en knikte wijs. ‘Man musste das mal ganz eingehend studieren!’

Terwijl de mannen deze ingewikkelde discussie hielden, dronk Angèle zoetjes van de heerlijke, onschuldige likeur. Ze dronk een glaasje uit nieuwsgierigheid, een tweede omdat het zo lekker was, een derde omdat het gesprek zo lang duurde, en onder het vierde, dat ze genomen had omdat Modling zo aanhield, dutte ze ongemerkt in. Haar laatste gedachte was, dat zo'n ouderwetse crapaud toch wel erg gemakkelijk zat.

Claudius en Modling knikten vaderlijk welwillend in de richting van de slapende, en Modling fluisterde: ‘Achtenveertig procent!’

Fluisterend zetten ze hun discussie voort, van drankjes kwamen ze op reizen, van reizen op schilderijen, En toen was het hek van de dam. Claudius moest vertellen wat hij op deze reis in Italië gezien had. In een dorpje bij Padua, Modling zou het niet geloven, maar daar stond een altaarstuk... Natuurlijk verschrikkelijk vuil en onderkomen, maar van een compositie... Modling vertelde van een ontheemde, die een beeldje van Claus Slüter bij zich had, en er zijn kinderen mee liet spelen.

Dat vond Claudius prachtig. ‘Kijk,’ zei hij ‘ik ben wel museumdirecteur, maar eigenlijk moet men kunstwerken, niet opbergen. Gesteld dat er niets gebeurt met dat beeldje van Slüter, dan is dat toch mooi dat een kind opgroeit met zulk een schoonheid in zijn handen. Dat kan een heel bijzonder mens worden.’

‘Stimmt,’ riep Modling uit, ‘het schooiertje was nog pas tien, en chanteerde zijn oudere lotgenoten al, om sigaretten te krijgen!’

Claudius, die inmiddels van bier was overgestapt op de uitstekende Slobivitch van Modling vond deze bijzonderheid juist een bewijs voor zijn stelling. Chantage, beweerde hij,

is afschuwelijk, toegegeven. Maar evenals huichelarij is het een hulde aan de deugd. Het is een grote zonde, maar ze doet het geweten van de gechanteerde ontwaken. En wanneer een kind van tien jaar in staat is te onderscheiden waarvoor een mens te chanteren is en waarvoor niet, dan is dat een teken van vroegtijdig-ontwikkeld onderscheid voor goed en kwaad, voor schoon en lelijk.

Deze ethisch-philosophische beschouwing werd onderbroken door het voorstel van Modling om de zitting ergens anders voort te zetten. Claudius was natuurlijk onbeperkt welkom, en zijn slapende nymph was een ongekend sieraad in de woning, maar... de voorraad was op.

Ze besloten af te wachten tot Angèle vanzelf zou ontwaken. Dat ze was ingeslapen kwam niet door het hoge alcoholgehalte van de likeur, dat stond vast. De vermoeienissen van de reis, de emotie van Wenen terug te zien na de oorlog, dat waren de redenen, en het zou on hoffelijk zijn, om te laten merken dat ze geslapen had tijdens het belangwekkende discours.

Om conversatie te maken, tijdens wapenstilstand der dranken, informeerde Modling of Claudius op vakantie was in Wenen.

Claudius legde omstandig uit wat hij was komen doen. Hij vertelde van zijn romantische nicht, die was weggelopen met een musicus, en waarvan men niets meer had gehoord. Hij vertelde van de erfenis, en van de ontmoeting met de oude huisbewaarster, welke ontmoeting hem in elk geval al overtuigd had, dat Margaretha en haar man hoogst eerbare en achtenswaardige lieden waren. Hij vertelde, dat hij de volgende dag naar Salzburg zou gaan om zijn nasporingen voort te zetten.

‘Wacht eens eventjes!’ onderbrak Modling, ‘het was dus een Hollandse vrouw?’

‘Ja,’ zei Claudius.

‘En ze heet Margaretha?’

‘Jawel,’ antwoordde Claudius.

‘En haar man heet Aloys Edelhanff?’

‘Precies!’

‘Dan gaat U maar mee. We dalen drie trappen af, en we bellen aan bij professor Aloys Edelhanff van het Conservatorium. Die woont hier onder. Tweede etage.’

‘Angèle!’ kreet Claudius. ‘Word wakker. We hebben Edelhanff gevonden!’

‘Nee, dank je,’ zei Angèle lief, ‘geen likeur meer.’

XXXVII

Clotje heeft weer ideeën, en Don Carlos grote plannen

ZOALS door Clotje voor haar huwelijk was bepaald, behielden zij en Alexander zoveel mogelijk hun vrijheid. Zij bleef de appartementen bewonen in het middenhuis, terwijl hij de bric à brac van zijn Brusselse flat onderbracht in de vertrekken bij de toren. Zo huisden zij apart, maar de maaltijden namen ze gezamenlijk, en omdat ze beiden trouwe aanhangers waren van het aperitief voor tafel, dronken ze ook samen hun bittertje en hun kopje koffie na den eten. En verder hadden ze veel te overleggen met betrekking tot het vacantieoord, dat in Augustus zijn eerste gasten zou moeten ontvangen. Toen ze op een morgen overlegden, hoeveel mensen ze wel konden bergen, kwam Clotje tot de conclusie, dat ze dan heel wat personeel nodig zouden hebben als alles bezet was. Onzin,' zei Alexander, 'dan laat je de jongelui maar wat corvéediensten doen; bedden opmaken en piepers jassen en zo.' Vinnig en verontwaardigd kwam Clotje hiertegen op. 'Daar komt niets van terecht,' zei ze; 'ik ken dat: de jonkheid springt op de fiets en verdwijnt, of ze gaan tennissen of zwemmen, en de ma's zitten met de gebakken peren, en moeten in hun vakantie zwoegen. En dat wil ik niet, en wel om twee redenen. In de eerste plaats: al die degelijke huisvrouwen samen in één huishouden geeft ruzie van de morgen tot de avond. En in de tweede plaats is het heerlijkste voor een huisvrouw met vakantie geen poot te hoeven uit te steken.' 'Maar chère, chère amie,' antwoordde haar echtgenoot, 'je weet zelf het beste dat er vrijwel geen personeel te krijgen is. Omeer zei laatst nog...'

'Omeer is een goeie kerel,' antwoordde Clotje, 'maar een echte beedebeer; hij blaft de meisjes het huis uit als ze niet gauw genoeg naar zijn pijpen gaan dansen.'

'Met dat al,' begon Alexander sussend, 'zie ik niet hoe je aan voldoende personeel kunt komen in het vacatieseeizoen. Alles wat maar enigszins geschikt is, werkt dan in de pensions in de buurt.'

'Ha,' zei Clotje, 'ik weet wel twee oplossingen. Of wel drie. We kunnen hier een soort onderwijsinrichting van maken, waar we de fabrieksmeisjes die op trouwen staan iets van het huishouden leren.'

‘Mater Amabilis,’ grinnikte Alexander, ‘concurrentie voor de Mater Amabilis scholen. Dat geeft ruzie!’

Clotje liet zich niet uit het veld slaan. ‘We kunnen natuurlijk zoveel ontheemden krijgen als we zelf willen, en die zullen niet zo gauw weglopen, als we ze fatsoenlijk betalen.’ ‘Moet je mee oppassen. Herinner je je nog wat er gebeurde met dat Oostenrijkse dienstmeisje van Claudius en Angèle? Dat was een ruban bleu van het zuiverste water, een perle, en op een goeie morgen wordt Angèle wakker doordat er een politieagent in de slaapkamer staat. De huisdeur stond open, en op de bel had niemand gereageerd. Het bleek dat de ruban bleu, de brave Claudius en Angèle een goeie portie slaapmiddel in hun nachtmutsje had gedaan, en van de gelegenheid had geprofiteerd om met het tafelzilver en Angèle's juwelen de plaat te poetsen.’

‘Jij bent een neutelijke kerel, Alexander,’ antwoordde Clotje plagend. ‘Je bent een verdorven mannetje, die direct kwaad denkt van die vluchtelingen. Maar ik heb nog een derde oplossing. Heb je wel eens gehoord van werkstudenten?’ vroeg ze geheimzinnig.

‘Onzin,’ bromde de generaal. ‘Je kunt toch niet studenten van goeie familie dienstmeisje laten spelen voor mensen van hun eigen stand? Stel je voor dat je Paca laat bedienen door een van haar clubgenootjes. Paca zou dan natuurlijk onmiddellijk gaan meewerken en...’

Clotje trok heftig aan haar sigaar. ‘Hoor me zonen mansmens nu eens aan! De jongelui van de familie zelf doen om beurten corvée, tegen betaling, en als ze hun plicht verzuimen, dan schoppen we ze eruit! En van dat geld... Je zult toch wel met me eens zijn, dat die jongelui wel eens iets anders van de wereld willen zien dan de Wevershof en zijn omgeving? Nu, van dat geld dat ze hier verdienen kunnen ze dan gaan kamperen of zo in het buitenland.’

Clotje had als gewoonlijk het laatste woord: zo werd besloten.

Maar in een ander opzicht kreeg ze niet haar zin. Ze dacht erover om de grote paardenstal met de fouragezolders erboven een andere bestemming te geven. ‘Neen,’ brieste Alexander, ‘dat doe je niet. Als ik iets te zeggen heb, en ik heb een hoop te zeggen, dan krijgen onze gasten gelegenheid om paard te rijden. En als ze het niet kennen, dan zal ik wel met een chambrière in het wekje achter het melkhuis gaan staan en ze het leren!’

Clotje keek hem bijna teder aan. ‘Alexander, jong, dat je een krasse vent bent weten we allemaal. Ik ben ook kras. Maar

het feit dat ze ons kras vinden betekent dat het met ons niet zo best meer gesteld is. We zijn oudjes, allebei, mensen van één dag, en jongen, als jij te stram wordt, als je bijvoorbeeld de jicht in de knoken krijgt, of ja, waarom het niet zeggen, als je iets menselijks overkomt, wie zal dan voor die manege van je zorgen? Dan zou je jongere hulp moeten hebben van het begin af.'

Alexander bromde, dat hij niet van plan was de jicht in de knoken te krijgen, en dat hij nog best meekon, en wel een of andere hapsnurker kon leren hoe je paarden moest behandelen. En voor de rest was Clotje er ook het mens niet naar om nu de rest van haar levensdagen huishoudens van vacatiegangers te besturen. Zij was ook geen jonge bloem meer. 'Daar heb je helemaal gelijk in!' viel Clotje hem bij. 'Dat ben ik ook niet van plan. Maar je moet eens luisteren. Laatst heeft Claudius me die historie verteld van die Grace Impordon, met die man van haar die ze weghaalden vanwege spionage. Weet je dat?'

Alexander knikte treurig.

'Nu,' ging Clotje voort, 'wat zou je er nu van zeggen als ik die Grace hier eens naar toe haalde als hoofd van het huishouden, en haar zo een rustige plek aanbood voor haar en dat zoontje van haar?'

Alexander was het daarmee wel eens, maar hij zag bezwaren. Er zouden wel een hoop voorschriften en wetsartikelen bestaan, die verboden om deze menslievende daad te stellen. Grace zou wel geen vestigingsvergunning en geen werkvergunning krijgen en zo.

'Daar lach ik mee,' antwoordde Clotje. 'Denk jij dat de veldwachter of de secretaris zich zouden moeien met mijn zaken? In dit dorp is altijd gebeurd wat de Weversen wilden, en ik wil dit, dus... En anders doen we maar of Grace hier de gast is. Dan gaat ze maar nu en dan eens een dagje naar Engeland terug.'

'We kunnen het Willem vragen,' grinnikte Alexander, 'die brave pater is zo slim als een mens, apen kun je ermee vangen, en dus ambtenaren zeker.'

Er werd besloten dat Alexander aan Grace een brief zou schrijven, omdat Clotje niet voldoende Engels kende. Maar voordat de generaal zoveel energie bijeen had verzameld, gebeurde er iets waardoor het plan weer geheel moest veranderen. Don Carlos kwam op bezoek. Hij had indertijd Alexander een aandoenlijke bedankbrief geschreven voor het voorschot, maar hij stelde het op prijs die dank nog eens mondeling te herhalen. En buitendien, liet hij doorschemeren,

was er nog eep andere aangelegenheid, waarover hij oom Alexander wilde raadplegen.

‘Pas maar op,’ zei Clotje toen ze ervan hoorde, ‘ik vertrouw die Spanjool niet recht. Hij zal wel door die tienduizend gulden van je heen zijn.’ Maar Clotje had het mis.

Op een avond na het souper vertelde Alexander Don Carlos over de plannen van het vacantieoord, en de Spanjaard was dadelijk enthousiast. Hij vond dit nu een denkbeeld, zo juist en zo goed, dat hij aanbood om zijn vader aan te sporen om de stichting te doteren.

‘Dat hoeft niet,’ antwoordde Clotje. ‘Geld hebben we voorlopig genoeg; de moeilijkheden liggen op ander terrein. Ze vertelde over het personeelsvraagstuk, en tenslotte over het besluit om Grace Impordon te verzoeken het huishouden te besturen.

Don Carlos vond ook dit een verbazend idee, alleen, er was een complicatie.

Alexander keek eens naar Don Carlos' gezette gestalte, en meende te begrijpen waar het over ging. ‘Dat is zo,’ commentarieerde hij, ‘Grace is nu eenmaal een Engelse, en de vacatiegangers te vergasten op een Engelse keuken...’

‘Onzin,’ interrompeerde Clotje, ‘in de eerste plaats is ze een Ierse, en nog wel van een Limburgse moeder, en in de tweede plaats kunnen we ons de luxe van een cuisinière veroorloven. Een lelijke, die niet trouwt!’ liet ze erop volgen.

Schuchter merkte Don Carlos op dat dit niet zijn bezwaar was. Een beetje verlegen en blozend begon hij te vertellen, dat hij de laatste weken in den Haag was blijven hangen, hoewel hij er eigenlijk niets meer te maken had. Maar hij had in den Haag Grace ontmoet, die over was gekomen om een en ander te regelen met Paca, bij afwezigheid van Claudius. En sinds ze elkanders niet benijdenswaardig lot hadden vergeleken, was er sympathie ontstaan, ja meer dan dat. Kortom, hij had alle hoop, dat Grace hem de eer zou aandoen om zijn vrouw te worden.

‘Wel potdome,’ barstte Clotje uit, ‘dat is zo waar nummer drie.’

Op Don Carlos' verwonderde blik legde ze uit: drie paren gevonden in de boedel van Véronique: Alexander en ik zijn tezaam gekomen vanwege de successie. Paca en Servaas vanwege de jeugd en de lente, en nu Don Carlos... ‘Nu ja,’ besloot ze, ‘gefeliciteerd en zo, en laten we erop drinken.’ Don Carlos stribbelde tegen. Zover was het nog niet. Hij had gegronde hoop, had hij verklaard, maar de moeilijkheid was, dat hij hier zonder naaste verwanten in Nederland was, en dat dus het aanzoek...

‘Man,’ zei Alexander, ‘dat doe je toch zèlf!’

Don Carlos bleek bevreesd te zijn, Grace tegen zich in te nemen wanneer hij haar hand zou vragen zonder de volgens zijn begrippen vereiste omgangsvormen in acht te nemen, en eigenlijk had hij oom Alexander willen verzoeken om namens hem om Grace's hand te vragen. ‘Waar logeert ze?’ vroeg de generaal.

Don Carlos noemde het hotel. ‘Dan zullen we dat zaakje eens even opknappen!’ zei Alexander, en stapte de kamer uit. Even later hoorde men zijn barse stem vragen of Mrs. Impordon in het hotel was. Na een korte pauze hervatte hij zijn gesprek, en zette in zijn uiterst merkwaardig Engels de volgende conversatie op:

‘Hier is oom Alexander, ja, Alexander Frencken, je weet wel. Ben jij daar Grace, goed kind, hoe gaat het? Nu moet je eens goed luisteren, en hou je goed vast... Wat, waarom? Vasthouden zei ik. Nu dan, ik heb hier die Don Carlos bij me, weet je wel?... Juist, die is het. En weet je wat hij nu van mij wil?... Nee, geen sprake van. Hij weet net zo goed als ik, dat zijn vader koppig is als een muilezel. Nee, hij wilde mij tot postillion d'amour verheffen, ja, hoe zeg je dat in het Engels? Oh, begrijp je het. Nu en wat is je antwoord?... Dat ik een prachtige postillion d'amour zou zijn? Maar ik ben het, op dit ogenblik. Oh, begrijp je nu waarom je je moest vasthouden? Ik zie je blozen. Je mag ook in tranen uitbarsten, als je maar niet te lang op antwoord laat wachten, want de telefoon is duur, en die vestibule van Clotje vervloekt tochtig!... Waarom hij het zelf niet gevraagd heeft? Omdat het zo hoort. Ik wil desnoods wel in Gala-uniform mijn opwachting bij je maken, maar ik ben in de wittebroodweken zoals jij weet, dus lijkt het me beter dat jij maar hierheen komt. Ik heb trouwens een baan voor je.’

Na enige plichtplegingen belde hij af, kwam terug in de kamer en deelde mee, dat alles in orde was. Grace zou de volgende dag naar Wevershof komen, en dan zouden ze de zaak bespreken.

‘En ik heb bedacht, Carlos,’ zei oom Alexander, ‘dat jij net ze goed hier de balling kunt uithangen als in Parijs. Maar je moet wat van paarden kennen!’

Uitvoerig legde hij Don Carlos uit, wat zijn taak zou zijn, en tot diep in de avond overlegde hij met Clotje en de Spaanse neef hoe het vacantieoord moest functioneren.

XXXVIII

Claudius was zo'n lief kereltje, maar hij liegt als 'n necrologie

NADAT Angèle voldoende ontwaakt was om te begrijpen dat de gezochte Edelhanffs zich in hetzelfde huis bevonden, overlegden ze met Modling, of het wel geschikt zou zijn om tegelijk een bezoek te brengen aan de gevondennen. Modling voelde er bij nadere beschouwing niets voor. 'U moet weten,' zei hij, 'dat die mevrouw Edelhanff een erg correcte persoonlijkheid is. Ik geloof zelfs dat ze 'U' tegen zichzelf zegt als ze in bad zit. En haar te gaan bezoeken nu het hier zo gezellig is, lijkt me zonde. Trouwens die Edelhanffs lopen niet weg: die zijn eigenaars van dit huis, dus moeten ze wel blijven. Ik stel voor,' vervolgde hij, 'dat we zorgen ergens een sterke kop koffie te krijgen, en dan kunnen we wel weer zien.' Claudius voelde daar ook wel wat voor, maar Angèle vond, dat als er toch geen zakelijke aangelegenheden meer te regelen waren die dag, dat ze dan een dutje zou gaan doen in het hotel, om daarna een beetje te gaan winkelen. Claudius en Modling brachten haar dus met de Citroën naar het hotel, en reden naar buiten. Ze dronken inderdaad koffie, maar omdat koffie, volgens Modling, slecht was voor het hart, gingen ze weldra over op Heuriger, en ontwikkelden waarlijk revolutionaire theorieën op het gebied der kunstgeschiedenis. Om zeven uur herinnerde Claudius zich plotseling dat hij Angèle moest afhalen om te gaan eten, en in vliegende haast reden de beide vakbroeders terug.

In de hall van het hotel zat Angèle, en deed vriendelijk tegen een rozige meneer met witte krullen en een dame van ongeveer dezelfde leeftijd, die mollig en welgedaan geperst was in een zwart satijnen japon.

Om de stemming van zijn gade te peilen, bleef Claudius half verscholen achter de lessenaar van de receptie even staan kijken. Het gezicht van de oude heer in Angèle's gezelschap kwam hem bekend voor; hij zag het in de geest boven een rokcostuum, en hij zag het gefotografeerd in een of ander tijdschrift. Die meneer moest een bekendheid zijn. En op eens schoot het Claudius te binnen. Die meneer had hij horen spelen in Parijs, en het was een bekende violist: Aloisio Canabinoble of iets dergelijks. Maar hoe kwam Angèle in het gezelschap van deze wildvreemde?

Modling onderbrak Claudius' overleggingen. 'Haidi der Edelhanff!' riep hij uit. 'Küszs die Hand Frau Margarethe!' Drie paar ogen, die van andere, gestoorde gasten niet meegerekend, richtten zich op het kunstkende tweeën. Angèle fronste de wenkbrauwen, Frau Margarethe sloeg de handen in elkaar en kirde: 'Ach, der Claudius!' en Edelhanff rees verlegen overeind.

'Nee, maar Claudius,' ratelde opeens Margarethe, in het dialect van haar geboorteplaats, 'wat ben jij groot geworden!' Een beetje onzeker kwam Claudius nader, en stak zijn hand uit om die van de weergevonden niet te drukken, maar deze tilde haar mollige armen op, sloeg die om Claudius' hals, en prangde hem aan haar omvangrijke boezem. 'Ik zou je niet herkend hebben,' zei Margarethe met tranen in de ogen, 'zo'n deftige meneer in de beste Mannesalter, en toen ik wegging... ach!' Ze liet Claudius los, wendde zich tot Angèle en begon uit te leggen, dat Claudius toen zo'n snoeperig kereltje was, met lange krullen. Volgens haar illustratief gebaar moesten die krullen ongeveer op Claudius' schoenen hebben gehangen. Om een einde te maken aan de pijnlijke belangstelling der luisterende gasten zei Claudius voorzichtig: 'Eigenlijk ben jij niet zoveel veranderd, Margarethe, een beetje gezetter geworden, zou ik zeggen!' Hij herinnerde zich de slanke, uiterst coquette Margarethe van ongeveer veertig jaar geleden, en hij schaamde zich diep toen Angèle hem toesiste: 'Huichelaar!' Edelhanff mengde zich in het gesprek, en schudde Claudius langdurig de hand, en verklaarde erg blij te zijn met de kennismaking.

'Nou moet ik U iets bekennen, Herr Edelhanff,' begon Claudius, maar Margarethe interrompeerde: 'Cousin Aloys!' Claudius nam dit amendement over en vertelde dat hij Edelhanff had aangezien voor een violist Canabinoble, die hij in de dertiger jaren in Parijs had gehoord.

Edelhanff begon te stralen. Het klopte volkomen. Wie kon nu van een concertviolist verlangen dat hij zich op de aanplakbiljetten Edelhanff zou noemen, dat was te veel geveerd. 'En toen heb ik op een avond, onder een glas Heuriger met een bevriende botanicus mijn naam vertaald. Hanf, hennep is Cannabis Sativa, zoals de plantkundigen zeggen, en edel is nobel; dus werd mijn concertnaam Canabinoble. Jammer alleen dat ik buiten de muzieknotaties geen woord Italiaans ken!' De oude violist lachte hartelijk.

'Maar hoe,' begon Claudius, tot Angèle gewend.

Deze liet hem niet uitspreken. 'Dat zal ik je zeggen,' zei ze een beetje verstoord. 'Toen jij en je speelkameraadje mij

hadden afgeleverd aan het hotel ben ik volgens het plan gaan dutten, maar toen ik wakker werd, merkte ik dat jij alle geld bij je had en dat ik dus niet kòn gaan winkelen.’ Claudius greep verschrikt naar zijn portefeuille, maar Angèle vervolgde: ‘Om nu tenminste iets nuttigs te doen, heb ik het telefoonnummer van Cousin Aloys opgezocht, en hem opgebeld om een afspraak te maken voor morgen.’ Aloys vervolgde: ‘En toen werd mijn Liebes zo opgewonden, dat ze onmiddellijk cousine Angèle wilde gaan opzoeken. En toen ik dan de haakjes van haar japon dicht had...’ ‘Aloys!’ zei Margarethe streng. ‘Negen haakjes,’ ging Aloys onverstoorbaar verder, ‘en mijn ogen zijn niet meer zo best. En toen zijn we dan met een taxi hierheen geïjld, en hebben met onze charmante cousine een kopje koffie gedronken.’

‘Je bent toch een geluksvogel!’ interrompeerde Margarethe; ‘zo’n charmante, lieve, intelligente vrouw te hebben. En zoveel lieve kinderen.’

‘Ja,’ zuchtte Aloys, ‘dat was ons niet beschoren. Neen, kinderen heeft de liebe Herrgott ons niet gegeven.’

‘Ik vraag pie soms af of dat de straf was voor mijn eigenzinnigheid tegenover mijn ouders,’ verzuchtte zijn vrouw.

‘Onzin,’ zei Edelhanff, ‘als wij niet waren getrouwd, dan waren we allebei diep ongelukkig geworden. We konden niet anders!’

Claudius informeerde belangstellend, waarom dat weglopen eigenlijk nodig was geweest. Eenstemmig verklaarden de beide Edelhanff’s dat het een stomme historie was geweest. Daarop keken ze elkaar aan, en trachtten elkaar de eer en het genoegen te gunnen de zaak aan Claudius te verklaren. Tenslotte nam Margarethe het woord. ‘Weet je, Claudius,’ begon ze, ‘het was in onze stad zo stil, zo onbewogen; bij ons thuis nog erger dan bij jullie want jouw vader was een verlicht man, maar bij ons... Ach, ik mag geen kwaad spreken van mijn ouders, maar vader was veel te goeiig, en moeder domineerde hem volkomen. En Moeder zaliger, dat was een Keulse, een echte tüchtige Keulse koopmansdochter, die het huishouden stelde boven alles. Het hele jaar door moesten wij, meisjes, verstellen, borduren, stof afnemen terwijl de dienstboden luierden, inmaken, snijboontjes rissen, erwtjes doppen, van de morgen tot de avond. Want we moesten vooral goede huisvrouwen worden, en dat ik muziek veel belangrijker vond dan pruimencompôte begreep ze niet. Dat ik naar het conservatorium wilde, wees op mijn zedeloze aanleg. En toen kwam Aloys. Hij gaf een concert voor de Harmonie en na afloop was er als gewoonlijk een souper bij

een van de bestuursleden thuis, en ditmaal was het vaders beurt. En toen ze na het souper Aloys vroegen om nog iets te spelen, was ik de enige die het aandurfde om hem te accompagneren!’

‘En je hebt het goed gedaan!’ viel Aloys in, maar Margarethe schudde het hoofd. ‘Het is lief dat je dit nu al bijna veertig jaar volhoudt,’ zei ze met een weemoedig glimlachje, ‘maar ik was er in dat scherzo helemaal uit. Maar toen zei Aloys óók dat ik het goed gedaan had, en dat ik beslist talent had. En zo praatten we een beetje, en de volgende dag, het vroor dat het kraakte, zette vader eindelijk door dat ik niet behoefde te verstellen, maar dat ik mocht gaan schaatsen.’ Ze wachtte even en vervolgde: ‘Maar ik heb niet geschaatst, want op weg naar het ijs ontmoette ik Aloys. En toen hebben we gewandeld.’

‘Ach ja,’ vervolgde de musicus, ‘en we waren beiden jong, en we wisten die middag al, dat we bij elkaar hoorden. En toen heb ik me als vioolleraar gevestigd in de stad. Om bij Margarethe te zijn. Maar ach, dat ging niet. Ik had wel leerlingen, omdat ik nu eenmaal Wiener was, maar ik vond er geen bevrediging in. Ik moest hogerop, ik moest uitblinken. Ik heb toen heel redelijk gepraat met Margarethe's vader, en die was wel op onze hand. Hij wilde wel zijn toestemming geven, maar de moeder vond een violist te ondegelijk, en toen tot overmaat van ramp een nichtje, ik meen Anna Cruysanker trouwde met een schatrijke grondeigenaar uit Westfalen, toen wilde ze van een verloving, een huwelijk, niets meer weten. Haar dochters moesten goede partijen doen. Nu, Margarethe's zuster heeft een goeie partij gedaan, die is met een graaf getrouwd, en die is na twee jaar uit het raam gesprongen, hebben we gehoord.’

‘En de hele familie moeide er zich mee,’ ging Margarethe voort. ‘Allemaal! Oom Hubert, tante Anna, nicht Véronique, en tenslotte capituleerde papa. Alleen jouw vader heeft geprobeerd ons te helpen Claudius, maar toen papa niet durfde heeft oom Anton...’

‘Wat heeft mijn vader gedaan?’ vroeg Claudius geïnteresseerd. ‘De hele familie de waarheid gezegd, en ons geld geleend om weg te lopen. Dat heeft je vader gedaan.’

‘En toen we in Wenen terug waren zijn we getrouwd, en kort daarna werd ik Canabinoble,’ viel Aloys in, ‘en daarna was er geen geldelijke nood meer. Maar mijn schoonmoeder was onverzoenlijk. Het laatste wat ze ons liet weten was, dat ze geen brieven van ons meer zou openmaken, en dat ze hoopte dat God ons zou straffen!’

‘Afschuwelijk, wat een wijf!’ barstte de verontwaardigde Angèle los, en legde spontaan haar arm om Margarethe's mollige schouders.

‘Ze meende het goed,’ verzachtte Margarethe met een door tranen gebroken stem. ‘Maar die wens, die vervloeking kan men wel zeggen...’

‘Op haar sterfbed dacht ze er anders over,’ zei Claudius zacht. Angèle, die blijksems goed wist dat Margarethe's moeder een beroerte had gekregen en niet meer bij kennis was geweest voor haar dood keek Claudius verwonderd aan, maar deze knipte haar een oogje.

‘Goddank,’ riep Aloys uit, ‘dan is ze tenminste niet met die afschuwelijke verbittering de eeuwigheid ingegaan!’

‘Maar waarom hoor ik dat nu eerst?’ vroeg Margarethe wenend.

‘Je vader was al overleden, zoals je misschien weet,’ legde Claudius uit, ‘en niemand wist je adres.’

‘Maar ik had jouw vader toch altijd op de hoogte gehouden van ons doen en laten!’ antwoordde Margarethe.

Claudius beet zich op de lippen. Dit was een complicatie waar hij niet op gerekend had.

‘Dat was toen al een man van in de zeventig,’ kwam Angèle te hulp, ‘en af en toe was hij heel erg vergeetachtig. Misschien is hij wel van plan geweest je te schrijven, maar het overkwam hem vaak, dat hij meende iets gedaan te hebben, terwijl dat niet het geval was.’

Bewonderend keek Claudius zijn liegende echtgenote aan. Gelukkig vroeg Margarethe niet verder, en Claudius leidde de aandacht af door voor te stellen ergens te gaan avondeten. Toen hij 's avonds met Angèle alleen op hun slaapkamer was, kwam deze naar hem toe en gaf hem een hartelijke kus. ‘Eigenlijk verdien je natuurlijk straf om je fantastische leugens,’ zei ze, ‘maar ik vond het toch wel erg lief van je dat je dat verhaaltje opdiste.’ ‘Wat is het leven toch ingewikkeld,’ zuchtte Claudius, terwijl hij zijn vrouw in zijn armen nam, ‘we geven tante Lieselotte een elegisch sterfbed, we verklaren mijn vader kinds, en dat allemaal omdat Margarethe...’ Angèle keek naar hem op, en ze zag dat hij zijn ogen gesloten hield. Ze wist heel goed, dat de rechtschapen Claudius eigenlijk alles wat leugens heette diep verafschuwde, en toch... ‘Je kunt tevreden zijn,’ zei ze zacht, ‘je hebt Margarethe van de vloek der kinderloosheid verlost, en haar iets gegeven wat ze nog nooit heeft bezeten: een lieve, begrijpende moeder!’ En zacht kustte ze de tranen weg, die over Claudius' wangen biggelden.

IXL

Uitverkoop per brief

PACA had het schilderij van de stamboom voltooid. Ze had de verschotten uitgekeerd en ernstige pogingen gedaan om een overzicht te maken van activa en passiva van Véroniques boedel. Servaas was hard aan het werk en verscheen alleen nog wanneer dr. van den Dries rijles had. En dus verveelde Paca zich, en las achter elkaar de brave romannetjes die Véronique ook had achtergelaten.

Hoewel Servaas zijn vader in haar gevoel volkomen verdrongen had van de voornaamste plaats die deze daar enige tijd had ingenomen, was ze toch verstoord op haar werkgever. Zeker, hij stuurde haar een menigte prentbriefkaarten, zodat ze ongeveer zijn route kon volgen, en ze hoorde verhalen van Servaas die de brieven doorgestuurd kreeg die Angèle aan haar kroost schreef. Maar dat nam niet weg dat Paca zich een beetje verwaarloosd voelde.

Maar toen kwam er een brief uit Wenen, die weliswaar weinig vertelde over de ervaringen; behalve de mededeling dat Margarethe gevonden was, stond er niets anders in dan zakelijke instructies. Claudius stelde haar voor aan de belanghebbenden een afschrift van de taxatielijst der roerende bezittingen van Véronique te zenden, en daarbij een circulaire te voegen waarin hun werd aangeboden uit die inventaris tegen taxatieprijzen over te nemen wat hun leek. Het leek hem het beste deze lijsten en circulaires maar te laten stencillen. Tevens gaf hij opdracht om het huis te koop aan te bieden via een makelaar.

Vol ijver voldeed Paca aan die opdrachten. De circulaires gingen de deur uit en nog geen week later kreeg Paca een behoorlijk bod op het huis. Het scheen dat een overheidsinstantie die iets te maken had met woningnood, gebrek aan kantoorruimte had en dus drie burgerwoonhuizen die ze als kantoren gebruikte wilde ontruimen en de vrijwel niet meer te bewonen kast van Véronique betrekken.

En onderwijl naderden Angèle en Claudius het vaderland. Ze hadden na ongeveer een week Wenen verlaten, pleisterden in Salzburg, in Innsbrück, in München, maakten een door Claudius noodzakelijk geachte omweg over Triberg, bleven een paar dagen in Heidelberg, gingen vandaar naar

Keulen, en kwamen tenslotte thuis bij hun verlangende kinderschaar.

Paca had gezorgd dat Claudius bij zijn thuiskomst een overzicht van de stand van zaken zou vinden, maar het duurde drie, vier dagen voordat de waardige conservator dit inkeek, en onderwijl wachtte Paca geduldig op bericht van haar werkgever.

Dat deze eindelijk zijn komst aankondigde was minder te danken aan zijn executoriale ijver dan wel aan de activiteiten van Angèle. Het bleek namelijk dat nu de betrokkenen bekomen waren van de eerste schrik die hun gedelegeerd commissaris hun had ingeboezemd, elk weer meer bedacht was op eigen voordeel dan op het wel van de zaak. Neef Jean ontwikkelde een wonderlijk talent in het groeperen van cijfers, en hij meende zelfs te kunnen aantonen dat hij de N.V. niets te vergoeden had, maar integendeel nog een vordering kon instellen. Matthieu, wiens berouw van korte duur bleek te zijn, nam weer de allures aan van de grote zakenman wie niets kan gebeuren, en Georgette trachtte met alle middelen haar privé fortuin te onttrekken aan de bewaargeving, die nodig was geweest om de goede naam te redden. En dies werd de rozige stemming na de reis, de vreugde over het wederzien met de kinderen al snel verstoord, omdat Angèle moedig en energiek de zaken der leerlooierij weer in eigen handen nam, en woedde als een Turk onder de Armeniërs, en dat had een kwade terugslag op haar stemming tegenover Claudius: ze kon thuis in de vrije uren niet nalaten zakelijk te zijn, en Claudius' onzakelijkheid te corrigeren. Nu kon hij overdag de vlucht nemen naar zijn museum, en zich wijsmaken dat hij het daar erg druk had in verband met de verkoopplannen aan de gemeente. Maar des avonds was hij thuis: hij vond het heerlijk thuis te zijn, mits men hem maar niet over zaken praatte. En omdat Angèle dat nu voortdurend deed, inviteerde haar man alle vrienden en kennissen die niets van haar te duchten hadden, zogenaamd om over de reiservaringen te praten. Maar ook dat was geen onverdeeld succes. Henri Wösten bijvoorbeeld kon niet nalaten de ongelukkige poging tot grafschennis op te rakelen, en hij ging zelfs zover dat hij Claudius om raad vroeg: kon die Driek een eerzaam echtgenoot zijn voor Pia, of had hij getoond een onverbeterlijke schurke zijn. Wonderlijk genoeg verdedigde Angèle de jeugdige onverlaat.

‘Wij kunnen ons eenvoudig niet voorstellen wat het is, verloofd te zijn, te willen werken, en eigenlijk geen passende plaats te kunnen vinden. Ik ben overtuigd, dat de bedoelin-

gen van Driek en Pia volkomen eerlijk waren. Ze hebben zich eenvoudig niet gerealiseerd dat je ook met goede bedoelingen maar geen graven mag open maken. Neen, als er één schuldige is, dan is het Matthieu, die filou vergeef ik het nooit, en dat zal hem gewaar worden zolang als ik iets te zeggen heb, ik Perelaer!’

Henri knikte instemmend. ‘Ik geloof dat je gelijk hebt, en ik had al half en half besloten die erfenis van Véronique maar te gebruiken om de jongelui in te kopen in die drukkerij. Dan zijn ze van de straat, en dan kunnen ze trouwen.’

‘Als ze een huis kunnen krijgen!’ wierp Angèle op.

‘Ahem,’ begon Claudius schuchter, ‘wat zou je zeggen van het volgende plan. Die erfenis die ik krijg, moet ik toch op de een of andere manier beleggen. En als ik nu eens een paar huisjes kocht en er een aan de jongelui verhuurde?’

Henri begon te lachen: ‘Je bent een nobele vent, Claudius, maar het hoeft niet. Tante Clotje is al op hetzelfde denkbeeld gekomen, en ze wil twee dingen: ze wil dat de jongelui trouwen op de dag dat haar familieherberg geopend wordt, en dan zal zij ze in een huis zetten hier in de stad!’

Even was het stil, toen zei Angèle: ‘Clotje is een schat!’

‘Dat vind ik ook,’ antwoordde Henri, ‘ze is haar roeping misgelopen. Ze had fee moeten worden.’

‘Onzin,’ antwoordde Claudius, ‘ze had moeten trouwen en tien kinderen krijgen!’

Het viertal knikte nadenkend; allen dachten aan de legendarische verloofde van Clotje die lang, lang geleden aan tering gestorven was.

‘Ik zal in elk geval moeten zorgen dat ze dan de erfenis zo gauw mogelijk kunnen afwikkelen, en het doet me dan plezier dat de balans nog iets anders vermeldt dan alleen maar geld, maar dat ook het geluk van die twee jongelui vollediger is geworden.’

Toen Henri en Marie weg waren zei Claudius tot Angèle: ‘Ik heb het volgende plan. Ik ga morgen naar den Haag en regel de zaken daar: onderwijl heb jij dan ook meer tijd vrij om de zaken van de looierij te bekijken.’

Angèle knipte hem een oogje, en toen Claudius haar met geveinsde verwondering aankeek begon ze te lachen. ‘Voor Claudius geen strijdrumoer,’ zei ze, ‘laat de krijgstrompetten zwijgen en de vedels zoetjes zingen. Maar je hebt gelijk: ik ben deze dagen een beetje geprikkeld,’ en met een zucht liet ze erop volgen: ‘En ik was zo heerlijk ontspannen na Wenen!’ De volgende dag vertrok Claudius inderdaad naar den Haag, en hij voelde zich een beetje teleurgesteld toen Paca helemaal

geen vragen stelde over de reis, ternauwernood bedankte voor de prentbriefkaarten die hij zo trouw had gezonden, maar direct over zaken begon.

‘Ik heb die circulaire met de taxatielijsten rondgestuurd, maar ik kan niet zeggen dat er veel animo is. Hier heb ik de antwoorden: ze liggen op volgorde van binnenkomen.’

Gedwee zette hij zich aan tafel, en begon de antwoorden door te kijken. De eerste brief was een omvangrijk document van de hand van Berendina, die niet alleen verschillende stukken wilde overnemen, maar ook tekst en uitleg gaf over de redenen van haar keus. Zo wou ze de boekenkast met de Ciceroniaanse spreuk van oom Hubert aankopen voor een van haar kapelaantjes. ‘Het is wel een hele grote kast,’ schreef ze ‘maar gelukkig zijn de meeste pastoriekamers nogal ruim.’ ‘Ik hoop maar,’ verzuchtte Claudius, ‘dat het kapelaantje ooit zoveel boeken zal kunnen kopen dat de kast vol raakt.’ ‘Misschien zouden we haar de kast met inhoud kunnen verkopen,’ spotte Paca. Vol afgrijzen keek Claudius haar aan, en hij rilde bij de gedachte dat de onfrisse ontspanningslectuur van oom Hubert zou verzeilen in een kuise pastorie. ‘We zullen die albums, de obscoenibus explicite tractanda, maar op de brandstapel gooien. Die oude modejournaals naast ik tegen de prijs van oud papier.’

Het andere kapelaantje, dat volgens zijn moeder nogal slordig was op zijn papieren, en die al een boekenkast had, zou het grote cylinderbureau met al die vakjes krijgen. En verder wilde Berendina het Cupidoetje uit de tuin hebben omdat de jongens indertijd een Flora hadden gebruikt als schijf bij hun gooi-oefeningen, en ‘ik vind toch maar dat een beeld de tuin echt aankleedt.’ ‘Zelfs als het een naakte Cupido is,’ besloot Claudius.

Voor de rest van het meubilair was geen belangstelling. Jules had, zoals te verwachten was, keukengeri, tafellinnen, bestekken en dergelijke uitverkoren en neef Alexander Cruysanker wilde wel de Engelse platen die aan Hamilton werden toegeschreven.

Voor de juwelen was meer belangstelling. Don Carlos, die inmiddels officieel gelegitimeerd was als de vertegenwoordiger van zijn moeder, kocht een ring voor zijn bruid Grace. Grace kocht een dasspeld voor Don Carlos, en Ettore Bugni wilde zijn tot rust gekomen Jeanne de fameuse Frenckentiara schenken. Weliswaar zou het daarmee gemoeide bedrag ternauwernood gedekt kunnen worden door Jeanne's deel na aftrek van successierechten, maar dat was geen bezwaar. De volgende liefhebber voor juwelen was tot verbazing van

Claudius zijn zoon Servaas, die een van de kostbaarste ringen opeiste.

‘Wat is dat nu?’ vroeg Claudius zich in stomme verbazing af.

‘Hij zal toch niet zo gek zijn...’

Paca onderbrak: ‘Zo gek is hij wel!’ en barstte in tranen uit. Met ogen groot van verwondering keek Claudius zijn secretaresse aan.

‘Lieve Paca,’ zei hij, ‘ik heb altijd een gunstige indruk gehad van jouw intelligentie; ik zou het jammer vinden om bij het scheiden van de markt te moeten constateren dat je onbegrijpelijke dingen zegt.’

‘Het komt allemaal doordat Servaas niet naar huis ging om Carnaval te vieren,’ kreet Paca en stortte een verse aanvoer van tranen.

‘Kom, kom,’ zei Claudius, ‘droog nu je tranen, en vertel eens wat er aan de hand is, mijn kind!’

Paca glimlachte door haar tranen heen. ‘Nu hebt U het zelf gezegd, mijn kind.’

Claudius rees langzaam en indrukwekkend uit zijn zetel overeind en kwam op Paca toe: ‘Wil je zeggen dat... Heeft die kwajongen in mijn afwezigheid... Neem me niet kwalijk maar van verbouwereerdheid druk ik me dubbelzinnig uit. Ik bedoel: heeft hij je tijdens mijn afwezigheid het hof gemaakt?’ Paca knikte stom. Plotseling legde ze haar hoofd op Claudius' schouder en fluisterde: ‘Ik vind hem zo lief!’

Met een glimlach keek de overrompelde schoonpapa neer op het meisje.

‘Vind je hem zo lief, Paca, dat je alles voor hem overhebt, dat je alle tegenslag, teleurstelling, droefheid, wat niet al voor hem en met hem wilt dragen?’

Paca richtte zich op en met stralende ogen antwoordde ze: ‘En nog veel meer!’

Claudius stak haar een hand toe en antwoordde aangedaan:

‘Ik geloof je. Ik zal jullie helpen. Weet iemand hiervan?’

‘We wilden het aan niemand vertellen voordat U en...’

‘Moeder Angèle,’ souffleurde Claudius.

‘Moeder Angèle terug was. Maar tante Clotje heeft ons betrapt op een keer. Servaas ging weg en toen, nu ja toen moest tante Clotje haar reticule uit de vestibule hebben, en toen...’

Opeens herinnerde Claudius zich een van de onduidelijke uitspraken van Paca.

‘Maar wat heeft het Carnaval ermee te maken?’ En toen kreeg hij een verward verhaal te horen van de maharadja, van de bromfiets van Papa van den Dries en van de autorijlessen. ‘Maar hij haalt zijn candjes toch!’ besloot ze haar relaas.

‘Het beste lijkt me,’ zei Claudius, ‘dat ik onverwijld Angèle opbel om haar te ontbieden, en dan zal ik met de nodige plechtigheid bij je vader belet vragen om hem acces te vragen voor Servaas naar jouw hand.’

Verschrikt keek het meisje hem aan: ‘Moet dat allemaal zo deftig?’ vroeg ze. Met een onverstoort gezicht antwoordde de nieuwe schoonpapa: ‘Ik wil niets nalaten dat luister en gewicht kan bijzetten aan jullie grote besluit!’ draaide zich om en liep naar de telefoon. Verbluft keek Paca hem na, overwegende of haar merkwaardige werkgever nu weer een van zijn ouderwetse buien had, dan wel haar gewoon voor het lapje hield. Ze was nog niet tot een besluit gekomen toen Claudius al aansluiting kreeg met Angèle.

‘Ik heb een verrassing voor je,’ begon hij, ‘en hoewel het wel een aangename verrassing is, moet ik je toch aanraden je voorbereid te houden op een aanzienlijke emotie.’

‘Ik beloof niet flauw te vallen en niet in tranen uit te barsten. Wat is er aan de hand, bestaat de erfenis niet, of zijn er weer juwelen zoek?’

Vrolijk antwoordde Claudius: ‘De erfenis bestaat, en er zijn geen juwelen zoek. Maar ik geloof dat Servaas zich op slinkse wijze heeft meester gemaakt van een zeer waardevol stuk van ahem, de inboedel.’ Even zweeg hij om zijn woorden te laten doordringen, maar tot zijn schrik barstte Angèle los: ‘Als dat weer zo'n streek à la Matthieu en Driek is dan...’ ‘Het is veel erger. Hij heeft zich meester gemaakt van het onschuldige hart van Paca, haar hoofd op hol gebracht, kortom, je krijgt een schoondochter!’

‘O, is het dat?’ antwoordde Angèle opgelucht, ‘dat vermoedde ik al half en half, en als die Paca is zoals jij ze beschreven hebt, dan is dit de verstandigste zet die Servaas ooit heeft gedaan.’

‘Jij vermoedde...’ stamelde Claudius, ‘maar hoe kon jij dat vermoeden?’

‘Ik kan brieven lezen en jij blijkbaar niet. Als Servaas in één brief zesmaal vertelt dat hij hard werkt, en tweemaal dat hij met Paca is uitgeweest, dan is de zaak mijns inziens volkomen duidelijk. Maar wat doen we nu?’ besloot ze praktisch. ‘Ik zou zeggen, kom per eerste gelegenheid naar den Haag. Sluit neef Jean zolang maar op in de ijskast, en zet Matthieu maar op sterk water. Je brengt voor mij en voor jou de nodige kleren mee; vanavond gaan we de jongelui eens bekijken, en dan ga ik morgen of overmorgen de hand van Paca vragen, als je het ermee eens bent.’

‘Dat lijkt me een uitstekend plan,’ was het antwoord, ‘en ik

zal me gaan aansluiten bij degenen die misbruik maken van de looierij door me meester te maken van de auto van de directie waarmee neef Jean zijn engelen placht te vervoeren. Ik vind je in de Gouden Laars!’ Daarmee belde ze af. Alvorens zich weer tot Paca te wenden nam hij nog eenmaal de hoorn van de haak en gaf een telegram op voor Servaas: ‘Alles is uitgekomen stop kom me onmiddellijk te hulp bij Véronique stop veel liefs van Paca.’

‘Ik was zo vrij,’ zei hij tot het meisje, ‘dat laatste maar op eigen verantwoording toe te voegen; het zal de schrik verminderen.’

Paca kwam naar hem toe en gaf hem een zoen: ‘Als Servaas later zo lief en goed is als U, dan ben ik best tevreden,’ glimlachte ze.

‘Het is hem geraten!’ zei Claudius vol overtuiging. ‘En nu, mijn kind, zullen we eens een cadeautje van Angèle en mij voor onze schoondochter gaan uitzoeken. Ik stel voor dat we de juwelen van Véronique maar eens bekijken. Ik had je een cadeautje toegedacht als herinnering aan onze samenwerking, maar deze oplossing lijkt me nog ruim zo goed. Met betrekking tot onze relaties kan men de woorden uit de uitvaartmis gebruiken: *mutatur non tollitur*, veranderd, maar niet weggenomen.’

Gearmd met Paca ging hij naar de tuinkamer en haalde een plateau met ringen te voorschijn. ‘Doe je keus,’ zei hij, maar toen Paca aarzelde nam hij zelve een fraai bewerkte ring met een grote robijn op, stak die aan de vinger van Paca en zei: ‘Hij is natuurlijk niet zo mooi als de ring die Servaas voor jou bestemd heeft. Maar dat komt omdat hij een welvarende papa heeft, en ik maar een weesjongen ben. Ik hoop dat de ring je geluk zal brengen, of zoals men dat in schonere tijden uitdrukte: *Félicité, Prospérité, Posténté*.’

XL

Claudius zet dynastieke stappen

TERWIJL Angèle in de auto van de leerlooierij naar den Haag reed, ging Paca haar ouders vertellen wat er aan de hand was. Vader en moeder van den Dries reageerden ongeveer zoals Angèle gedaan had: ze hadden het wel verwacht. De broers en zusters van de gelukkige toonden eerst belangstelling toen ze hoorden dat Claudius plechtig ouderwets de hand van Paca zou komen vragen ten behoeve van Servaas.

Claudius wachtte volgens afspraak zijn vrouw op in de Gouden Laars, en toen Angèle dan tegen vier uur arriveerde zag hij met een soort ontzetting dat ze een grote koffer had meegebracht en zelfs zijn hoge hoed. ‘Wat is dat nu?’ vroeg hij ontsteld, ‘het is toch geen bruiloft?’ ‘Ik heb ook je jaquet en je smoking bij me, want het moet allemaal erg feestelijk gebeuren.’ ‘Wat in 's hemels naam?’ informeerde weer haar man. ‘Nu ja,’ zei ze, ‘je hebt je jaquet natuurlijk nodig om acces te vragen, en ik ben van plan om een echt dinertje te geven aan het jonge paar en Paca's ouders, in een duur en deftig restaurant. En daarna ga ik met jou dansen, in een nachtclub!’ Claudius keek haar verwonderd aan, maar Angèle vervolgde: ‘Dat wil ik hebben meegemaakt voordat ik grootmoeder wordt.’ Bedachtzaam knikte Claudius: ‘Zo zie je maar weer: de moderne tijd schrijdt voort en verovert ook de laatste bolwerken der degelijkheid. En nu heeft mijn bloedeigen vrouw gecapituleerd. Maar enfin, beter nu dan twintig jaar geleden.’

Ze vonden in de tuinkamer van Véroniques huis Paca en Servaas, die een beetje onwennig tegenover elkaar zaten en écarté speelden. Claudius moest hartelijk lachen: vanaf zijn schooljaren had Servaas alleen gekaart wanneer hij in de piepzak zat. Verlegen stond Paca op, maar met een resoluut gebaar stapte Angèle naar haar toe, kuste het meisje hartelijk en zei: ‘Welkom, mijn dochter!’ Paca zocht hulpeloos naar woorden, en toen Angèle ook Servaas omhelsde en hem aanspoorde zich zijn keus waardig te tonen, begon het meisje maar weer eens een potje te huilen. ‘Kom, kom,’ zei Claudius terwijl hij heur haar streelde, ‘we weten heel goed wat er in je omgaat meisje, maar eigenlijk moest je tegen het plafond springen omdat je zo'n schoonmoeder krijgt!’ ‘Jul-

lie zijn veel te goed,' griende Paca, 'ik verdien het niet... Ik wist niet dat je zo gelukkig kon zijn.'

'Dan zul je daaraan moeten wennen, mijn dochter,' sprak Angèle hartelijk, 'want we zijn van plan alles te doen om je steeds gelukkiger te maken. En veeg je tranen nu maar weg, mijn lieve, en kom eens naast je oude schoonmoeder op die canapé zitten.'

'Ga jij eens even meel!' zei Claudius tegen zijn zoon, en troonde hem mee naar de eetkamer. 'Je moet goed begrijpen,' begon hij zijn preek, 'dat het eigenlijk niet te pas komt dat een jongen zonder broodwinning aan trouwen denkt. Het is nogal een boodschap voor me om bij vriend van den Dries aan te komen om de hand van zijn dochter, en wat voor een dochter, te vragen voor een snotjongen die nog geen veer van zijn achterste kan blazen. Enfin, ik heb a gezegd, nu zal ik ook maar b zeggen. Maar jongmens, als Paca ooit over jou te klagen heeft, over wat dan ook, krijg je met mij te doen en met moeder, denk daaraan. En laat ik je dit zeggen, Servaas, in het huwelijk zijn het de kleinigheden die meetellen: kleine hebbelikheden of onhebbelikheden kunnen de ander het leven zo zuur maken. Al zijn het maar vuile nagels!' besloot hij, doelende op een onhebbelijkheid van zijn zoon. Toen deze verschrikt naar zijn handen keek, lachte Claudius hartelijk. 'Zal ik voor jou uit de boedel dat manicure-etui van nicht Véronique aanschaffen als huwelijkscadeau?'

Servaas, niet gewend zijn gevoelens te uiten tegenover zijn vader ging op de aardigheid niet in. 'Ik wou je van harte danken, vader, en moeder ook, voor jullie sportieve houding. ik had wel niet anders verwacht, maar ik ben toch echt opgelucht dat jullie het zo opvatten.'

'Zo meneertje, had jij niet anders verwacht? En waarom zou ik nu niet als een verstandig man hebben gezegd, dat je eerst moest afstuderen? Zeg me dat eens!'

Listig keek Servaas zijn vader aan. 'Dat zou in strijd zijn geweest met al Uw principes vader! U beroemt er zich altijd op dat U het hele museum Perelaer gevuld hebt met occasions. Nu, was dit dat geen occasion?'

Claudius grijsde en klopte de jongen op de schouder. 'Schooierd!' zei hij, 'en over occasions gesproken: die ring die je hebt uitgezocht is een occasion die wel past bij de eerste: een verloofde en een verlovingsring: beide in hun soort perfect! Hou ze in ere, dat zeg ik je nog eens.'

Daarna ging Claudius over tot het geven van goede raad. Hij wilde weten of Servaas eraan gedacht had dat hij Paca een bouquet moest geven als de zaak met haar vader beklon-

ken was. ‘Moet dat vader?’ vroeg Servaas bedrukt. ‘Natuurlijk,’ was het antwoord, ‘en het moet een mooie ruiker zijn, denk daaraan.’ Met zichtbaar welbehagen verdiepte hij zich in de beschrijving van de bloemen die hij destijds aan Angèle Perelaer had gegeven. ‘Maar vader,’ zei Servaas verschrikt, ‘zo'n bouquet kost een half maandgeld.’ ‘En je wou zeker zeggen dat je daar niet meer over beschikt. Nu, ik zal het goed met je maken. Je krijgt van mij tweehonderd gulden om de ruiker te betalen, en om deze dagen de bloemetjes eens buiten te zetten met Paca. En als je moeder vraagt waar je dat van betaalt, dan zeg je maar dat wie wat bewaart ook wat heeft. Dat is nog niet eens een leugen!’

Daarop gingen de mannen terug naar de tuinkamer. Angèle had ontdekt dat een van haar kostschool vriendinnen een tante was van Paca, dat het meisje, evenals zij, kon kantklossen, dat Paca's moeder nog in de verte verwant was met de Perelaers, en nog veel meer. ‘Goeie hel?’, zei Claudius schijnbaar onthutst, ‘als je nog even doorgaat dan kan de verloving niet doorgaan vanwege de nauwe bloedverwantschap.’ ‘Dat heb ik al lang uitgekiend,’ riep Paca, ‘maar het is heel ver!’ ‘Heb je daaraan gedacht?’ vroeg Angèle verbaasd. Paca knikte. ‘Een vriendin van mij is getrouwd met een achterneef van haar, enne... en nu hebben ze een achterlijk kindje. En onze dokter zegt dat het best kan komen door die verwantschap. Daarom heb ik dat uitgekiend toen ik van Servaas begon te houden, want nu ja, ik hou van hem, en onze kinderen moeten geen kwaaië kansen meekrijgen!’ Servaas stond haar met grote ogen te bekijken. ‘En wat zou je hebben gedaan als ik nu eens je achterneef was geweest?’ vroeg hij. Even dacht Paca na. ‘Daar heb ik nooit over nagedacht,’ zei ze, ‘maar ik geloof dat ik heel ver zou zijn weggelopen, want nee zeggen...’

‘Het is beter zo,’ stelde Angèle vast, ‘en ik heb uitgemaakt Claudius, dat het misschien het beste is dat je morgenmiddag met meneer van den Dries gaat praten.’ Claudius glimlachte. ‘Als jij hebt uitgemaakt dat het misschien het beste is, dan zal het misschien het verstandigste zijn om je je zin te geven.’ Hij trok een stuk papier naar zich toe, en begon tot verwondering van de aanwezigen druk te schrijven. Toen hij klaar was ging hij naar de telefoon en belde dr. van den Dries op. ‘Je moet eens luisteren van den Dries,’ begon hij, ‘ik heb net een kladje gemaakt van een carte die ik je wou schrijven. Maar aangezien ik geen carte heb, en jou de moeite van het lezen wilde besparen zal ik het je voorlezen. Dr. Claudius Frencken heeft, mede namens zijn echtgenote, de eer de heer

en mevrouw van den Dries de betuigingen van oprechte hoogachting aan te bieden. Hij zou het ten zeerste op prijs stellen, indien dr. van den Dries hem in de gelegenheid zou willen stellen om ten behoeve van zijn zoon Servaas acces te vragen bij mejuffrouw Jacoba van den Dries. Hij stelt zich voor dr. van den Dries daartoe een bezoek te brengen op morgen, te drie ure.'

'Dat heb je weer keurig gelapt, Frencken,' antwoordde vader van den Dries, 'en als je even wacht dan zal ik je het kladje van mijn antwoord dicteren. Daar gaat ie: Dr. van den Dries dankt mede namens zijn echtgenote dr. Frencken en mevrouw Frencken ten zeerste voor de sympathieke en zeer gewaardeerde gevoelens die deze tot uitdrukking hebben gebracht. Deze gevoelens geheel beantwoordende, deelt dr. van den Dries mede, dat hij het een eer zal achten dr. Frencken te zijnen huize te ontvangen op morgen, te vijftien ure. Ik weet niet precies of dat wel in orde is met dat tegenwoordig deelwoord, maar er moeten nu natuurlijk nog wat lettertjes en puntjes achter mijn epistel. Welke weet ik niet precies, maar g.v.d. is er niet bij.'

'Dat is best, van den Dries,' antwoordde Claudius, 'maar je moet niet schrikken als je me ziet, want mijn vrouw is zo gek geweest mijn pontificale gewaden mee te brengen, en die trek ik aan.'

'Hoe langer hoe mooier,' antwoordde de waardige rector gymnasii, 'als ik een schoon boordje heb, zal ik ook deftig doen. En wat dat schrikken betreft, dat doe ik alleen als zou blijken dat wij twee het eens kunnen worden over dat fresco in Herculaneum. Tot morgen dus!'

Dus ging de volgende dag Claudius in jaquet met hoge hoed op bezoek in huize van den Dries. Hij werd binnengelaten in de grote voorkamer, en terwijl de gastheer hem plechtstatig begroette wees deze op de kier tussen de suitedeuren waarachter men een gedempt gestommel hoorde van nieuwsgierige van den Driezen.

Claudius begon met te informeren naar de gezondheidstoestand van meneer van den Dries, van mevrouw, van de kinderen, en gedurende tien minuten spraken de beide heren over de meest onwaarschijnlijke onderwerpen. Maar toen zei Claudius: 'Het schijnt, meneer van den Dries dat mijn zoon Servaas liefde heeft opgevat voor mejuffrouw Uw dochter Paca,' 'Jacoba,' zei meneer van den Dries plechtig. 'Juist,' antwoordde Claudius, 'en na rijp beraad en gedegen overleg met mijn echtgenote heb ik besloten de jongeman ter wille te zijn en U voor hem acces te vragen bij zijn uit-

verkorene. Ik hoef U wel nauwelijks te verzekeren dat onze gehele familie het een eer zou achten indien uit dit acces een gelukkige verbintenis tussen onze sibben zou voortkomen.’ Terwijl Claudius deze tirade afdraaide, was meneer van den Dries opgestaan, en nadat hij zich met de rug naar de kier had opgesteld, viste hij zeer handig een fles sherry en twee glazen van een soort bijzettafeltje dat naast hem stond. Hij knikte vragend en Claudius gaf tekenen van instemming. Terwijl de gastheer de sherry inschonk zei hij: ‘Houdt U zich ervan overtuigd dat er weinig families in den lande, wat zeg ik, aan deze zijde van het ijzeren gordijn zijn, aan wie ik het geluk van mijn dochter Jacoba met meer gerustheid zou toevertrouwen. Maar als vader voel ik me toch wel verantwoordelijk voor de zekerheid van haar toekomst.’ Hij rijkte Claudius een glas en deze antwoordde:

‘Het verheugt me ten zeerste, meneer van den Dries, dat onze opvattingen van vaderlijke verantwoordelijkheid zo geheel overeenstemmen. Ik ben natuurlijk bereid Uw vaderlijke zorg voor zover dat in mijn vermogen is, te bedaren door U de garanties te geven waartoe ik in staat ben. En dan kan ik U met de hand op mijn hart verklaren dat mijn vrouw en ik alles hebben gedaan om onze zoon op te voeden tot een degelijk en bruikbaar lid van kerk en maatschappij.’

Terwijl van den Dries antwoordde, dronk Claudius hem toe. ‘Wat ik graag van U zou horen, meneer Frencken, is een overzicht van de middelen van bestaan en het vermogen van meneer Uw zoon Servaas. Met andere woorden, welke bronnen van inkomsten heeft hij?’

‘Tot mijn spijt moet ik daarop antwoorden, dat de jongeman alleen de toelage heeft die ik hem verstrek, een toelage, die hoe ampel ook, onvoldoende zou blijken om een middelmatig gezin van vader, moeder en tien kinderen volgens staat en stand te doen leven. Maar als bij zijn studie binnen afzienbare tijd voltooid zal hebben, dan is er alle hoop op een honorabele existentie als civiel ingenieur.’

Meneer van den Dries maakte bezwaren. Claudius informeerde zeer discreet naar de eventuele bruidsschat van Paca en vernam uit de mond van haar vader dat deze zou bestaan uit een half dozijn halfsleetse jurken, drie paar nylons, een wintermantel met een bontkraagje, zes paar schoenen, en enig ondergoed, waarover de zedigheid hem verbood details te vermelden. Claudius verklaarde verbaasd te zijn over de munificentie van meneer van den Dries en sneed onmiddellijk het volgende onderwerp aan: de keus van de notaris voor het opmaken der huwelijkse voorwaarden. Kortom, de

heren voerden een prachtige parodie op van een huwelijksaanzoek van honderd jaar geleden. Toen het spelletje hun begon te vervelen stopten ze hun glazen weg, en van den Dries belde. Het hitje was in onwaarschijnlijk korte tijd ter plaatse, en kreeg opdracht juffrouw Jacoba te verzoeken zich bij de heren te voegen. Maar ook Paca was present voordat het hitje de kamer had kunnen verlaten.

‘Jacoba,’ sprak meneer van den Dries, ‘ik heb de eer je te presenteren aan doctor Claudius Frencken, en op zijn verzoek heb ik besloten je uit te huwelijken aan zijn zoon, meneer Servaas Frencken, die, naar ik meen, je wel eens ontmoet hebt. Ik vertrouw dat je je de hoge eer die je door de familie Frencken wordt aangedaan waardig zult tonen. Wanneer we het verloofsfeest zullen vieren zal ik je tijdig laten weten, mijn dochter!’

Paca maakte haar sierlijkste *r  v  rence* en sprak: ‘Met Uw welnemen, meneer mijn papa, en met verlof van meneer Frencken wilde ik in kinderlijke onderdanigheid onder Uw aandacht brengen dat het U geraden is dit besluit te nemen, omdat ik me anders had laten schaken in de zin van het kerkelijke en burgerlijke recht.’ Ze maakte rechtsomkeert, en wierp voor ze de kamer uitging een kushandje naar de beide papa’s. Claudius schudde droevig het hoofd: ‘Vriend,’ zei hij, ‘we hebben het verkeerd gedaan. We hadden onze toestemming moeten weigeren, dan waren wij, oude romantici, van nabij getuige geweest van een ouderwetse ontvoering!’ ‘Inderdaad, het is heel treurig. Maar alles is nog niet verloren. Jij hebt zeven kinderen en ik acht: misschien krijgen we nog wel eens een kans. Maar ik zou zeggen, laten we onze glaasjes leeg drinken en naar de serre gaan, daar is het frisser.’

Zo deden zij, en toen ze door de gang liepen werden ze voor hun moeite ruimschoots beloond. Op de onderste trede van de trap zaten Paca en Servaas, die elkaar omhelsden zo innig, alsof het lange leven v  r hen, te kort zou blijken om elkaar hun liefde te bewijzen. In haar ene hand hield Paca een in vele vellen papier gewikkeld bouquet waarmee ze vreemde wuivende bewegingen maakte achter Servaas’ hoofd.

XLI

Clotje ontvangt gasten en Claudius wordt gedechargeerd

VAN heinde en verre waren de gasten gekomen, en als een bonte drom gelukkige mensen zwermde ze in en om de Wevershof, waar Clotje hof hield. Ze waren gekomen uit alle streken van Nederland, uit België en Frankrijk, uit Italië en Engeland, uit Duitsland en Spanje; er waren waardige bejaarde mensen bij en giechelende bakvissen; mondaine vrouwen en ingetogen geestelijken: de om- en aanhang van de Frenckens en de Wevers. De ouderwetse koetshuizen waren gemaakt tot bivak voor de jongemannen en de schuren, die wachtten op het koren dat nog in oppers te velde stond, waren vol van frisse meisjesstemmen. Maar in de grote kersenboomgaard waren tenten gebouwd, omdat de schuren en de koetshuizen te klein waren om de talrijke familieleden te herbergen. Alle slaapkamers in het huis waren bevolkt met echtparen, maar omdat er in de families zoveel echtparen waren, huisden er nog heel wat gasten in de hotels en pensions van de omgeving.

Servaas werkte met een paar jongens Cruysancker en Wösten aan de illuminatie van de binnenplaats, die met ouderwetse vetpotjes zou worden verlicht. Tientallen meisjes werkten aan bloemenslingers die de gevels en de zalen moesten sieren, want het moest feest worden, een groot feest. En de stemming was zo vrolijk en zo vol verwachting van goede dingen, dat ook de bewoners van het dorp werden besmet, en terwijl de jonge stemmen kwetterden op de Wevershof, hoorde men vanuit het dorp de geluiden die wezen op het komende feest. Dof bonkten de hamers van de mannen die de erepoorten in elkaar timmerden in de Langestraat, en vanuit menig huis hoorde men verward en bijna schuchter de geluiden van de harmonieleden die nog eens hun partij door namen. Hier kwetterde een klarinet, daar zoemde een trombone, en al die aarzelende, eigenwijze geluidsstoten gaven een geur van opwinding aan de diaphane zomeravond.

Claudius echter had die avond de feestelijke voorbereidingen verzaakt. Hij had, als gewetensvol executeur van Véroniques erfenis, de belanghebbenden uitgenodigd voor een bijeenkomst, waarin hij verslag zou doen van zijn bemoeiingen, en na het avondeten zat hij in de grote zaal van de Wevers-

hof, aan een tafel vol paperassen, geflankeerd door Paca en de familienotaris Kanters. En naarmate de koffiekopjes en de pousse-café's leegraakten, drementen de erfgenamen binnen, en namen half ernstig, half schertsend plaats.

‘Waarom is het nodig?’ had Henri Wösten gevraagd. ‘We weten dat je een rechtschapen vent bent, Claudius, en dat je niemand te kort zou willen doen. Dus wat mij betreft word je blindelings gedechargeerd met dank voor de vele en uitstekende diensten de familie bewezen.’ Zelfs Berendina Volleboezem was mild in haar uitlatingen: ‘Véronique had je wel wat beter kunnen bedenken, Claudius, want het moet geen pretje zijn geweest om die oude rommel van haar te regelen.’ Maar Claudius antwoordde op al die welmenende woorden toen hij de vergadering van erfgenamen opende.

‘Dat ik deze bijeenkomst heb willen houden is vooral voor mijn eigen genoegen. Dat wil zeggen: het spijt me dat we kostbare uren van een zomeravond moeten opofferen aan iets dat minder waard is dan de geur van bloeiende bloemen, maar ik wilde het doen om zeker te zijn dat ik persoonlijk niet iets zal verliezen, dat zelfs die bloemengeur overtreft in waarde: jullie vriendschap en vertrouwen.

Kijk eens, toen het testament geopend werd en voorgelezen, heeft een van jullie de opmerking gemaakt, dat Véronique mij wel benoemd zou hebben tot executeur, om mij het leven zuur te maken. Als dat haar bedoeling was, dan is ze daarin niet geslaagd, niet omdat ik zo'n prima executeur was, maar omdat jullie zulke prima erfgenamen waren, die van tevoren al aannamen, dat ik, bijgestaan door onze vriend notaris Kanters, en niet te vergeten onze lieve Paca, naar beste vermogen voor jullie belangen zou opkomen. Maar toch wil ik, voordat we mijn werk als afgedaan beschouwen uit jullie mond alle critiek op mijn beleid horen die in jullie is opgekomen, nu je allemaal mijn rekening en verantwoording hebt gelezen. En ik vraag dus: wie van jullie meent me te kunnen wijzen op ernstige fouten?’

Deftig ging Claudius zitten, en keek de vergadering rond. Alexander Cruysancker stond op. ‘Ik heb iets te zeggen, Claudius. Toen je je werk begon heb je vol overmoed Paca van den Dries in dienst genomen, met het voornemen haar salaris, dat ik zeker kan goedkeuren, ten laste van de boedel te brengen. Later heb je natuurlijk scrupules gekregen, zo ben je nu eenmaal, beste neef. Je hebt toen dat salaris ten laste van je eigen part gebracht, en daartegen wens ik te protesteren. Ik stel voor, dat de boedel minstens dat salaris betaalt, evenals al je reiskosten, en dat bovendien aan Paca

voornoemd een gratificatie wordt uitgekeerd, die een basis kan vormen voor haar uitzet en de inrichting van het nestje dat ze, naar we allen hopen, binnenkort met jouw Servaas zal gaan bouwen.'

Tevreden keek Alexander de kring der aanwezigen rond en ging zitten. De bijval voor zijn woorden was schijnbaar algemeen, maar toen het applaus bedaard was, stond Hector Volleboezem op, die, zonder acht te geven op de influisteringen van zijn Berendina bezwaren maakte. 'Ik ben het niet eens met dat begin van een uitzet. Wat is toch het begin van een uitzet? Het kan een zakdoek zijn, een behaasje...' 'Hector!' vermaande Berendina luid hoorbaar, maar een goedge glimlach verhelderde haar moederlijke gezicht. Hector ging voort: 'Laten we deze moeilijkheid om dat begin te definiëren uit de weg gaan, en het woord 'begin' schrappen. We bieden Paca een uitzet aan! Wie is er tegen?'

Niemand was er tegen, want op deze avond was iedereen ruim tevreden met elk aandeel in de nalatenschap, en de royaliteit van tante Clotje en oom Alexander maakte iedereen edelmoedig.

Lachend verklaarde Claudius dus het voorstel aangenomen, 'maar', vervolgde hij, 'ik kan wel zien dat Hector geen jurist is, want anders zou hij inzien, dat hij de moeilijkheden niet heeft opgelost, maar verplaatst. Want, dames en heren, wat is een uitzet?'

Henri Wösten stond op: 'Daar weet ik raad op,' zei hij. 'Wij benoemen een commissie van ervaren moeders, schoonmoeders en aanstaande schoonmoeders om dat uit te maken. Maar om nu de discussies in ordelijke banen te leiden wil ik aan die commissie een voorzitter geven, die gewend is de wetten der dialectiek in ere te houden: Dom Willem Wevers, die hier aanwezig is, alhoewel hij niets te verwachten heeft van Véroniques erfenis!'

Dom Willem nam het woord en legde eerst uit wat zijn uitzet was geweest toen hij als jong novice naar de abdij vertrok, en hij schilderde met vaardigheid de degelijke hemden en dergelijke die hij mee had gekregen, en die nu, na ongeveer zestig jaar nog niet versleten waren. Vervolgens deed hij de aanwezigen profiteren van zijn goed geheugen. Hij beschreef de uitzet die zijn zuster Marie in het jaar 1898 had meegekregen. Hij herinnerde zich onder andere een post van vierentwintig onderbroeken, waarvan twaalf mèt en twaalf zonder kantjes.

Als expert nam hij dus de benoeming aan, en verzekerde Paca dat hij ervoor zou waken, dat een dergelijke schrielheid

met kant niet meer zou voorkomen. Hij benoemde als leden van de damescommissie Angèle, Paca's moeder, Berendina, Marie Wösten, en tante Clotje, die immers kort geleden Grace een uitzet had geschonken. En hij nodigde de dames uit om onmiddellijk onder zijn leiding te vergaderen in de berceau in de bloementuin, waar, naar hij had vernomen, een glaasje bowl gereed stond.

Maar Claudius wilde eerst de vergadering behoorlijk sluiten. 'Ik zie, dat jullie allemaal tevreden bent,' zei hij, 'maar die vergoeding van Paca's salaris wil ik niet aanvaarden. Zeker, het zijn bedrijfskosten geweest, maar minder bedrijfskosten om de boedel te regelen, dan om het geluk van mijn zoon te verzekeren. En als ik me dan als gedechargeerd mag beschouwen voorzover het de erfgenamen betreft, wil ik toch nog iets opmerken. Men zegt dat we in een materialistische en egoïstische tijd leven. Welnu, als executeur is me het tegendeel gebleken, vooral vanavond. Ik zie, dat in onze omgeving, in de atmosfeer waarin de meesten van ons leven, het geld, hoe schaars soms ook, toch niet zo'n overwegende rol speelt. Natuurlijk, we zijn blij dat onze soms smalle beurzen een beetje worden gespekt: we kunnen allemaal wel wat gebruiken. Maar we vinden het toch min of meer een buitenkansje waarop we niet vast rekenden, en nu doet het zo goed te zien, dat dit buitenkansje, dat ons een beetje kapitalisten maakt, toch onze mentaliteit niet kapitalistisch gemaakt heeft. Geen van ons heeft zich afgevraagd, of hem of haar misschien niet een percent of een paar percent is ontgaan. De meesten van ons, gewend om elk dubbeltje om te keren, vallen nu niet over misschien honderd gulden meer of minder. En waarom, vrienden. Omdat, meen ik, wij allen nog behoren tot de mensen, die weten dat geld niet zo heel veel te betekenen heeft als het gaat om het menselijke geluk. Ik hoop dat dit in komende generaties ook zo zal blijven, en ik hoop dat daartoe de edelmoedigheid van oom Alexander en tante Clotje een goed voorbeeld zal zijn. Laten we dus in die geest nu uit elkaar gaan, en morgen in dezelfde geest het veelvuldige feest vieren dat ons wacht.'

En inderdaad, de volgende dag was overvol van feestelijkheden. Al vroeg begonnen de dorpelingen kamerschoten te lossen, en in de Wevershof werkten zenuwachtige moeders koortsachtig om kleine meisjes in witte bruidjesjurken te steken. Ergens, in een afgelegen vleugel, tooide moeder Wösten haar oudste dochter in een ruisende bruidsjapon, en Grace, in wie vele illusies weer waren ontwaakt onder de gloed van Don Carlos' liefde, bereidde zich ten tweeden male

in haar leven ter bruiloft, een bruiloft die ditmaal de inleiding zou zijn tot een veilig, geborgen leven.

Opeens was toen de binnenplaats van de Wevershof vol van schetterende en klaterende klanken, die fel botsten tegen de oude muren, honderdvoudig weerkaatsten tegen de hoge gevels: de fanfare was aangetreden om de feeststoet ter kerke te geleiden.

Voorop ging de muziek, daarachter kwamen de bruidjes: de jongsten van de talrijke familie. Waardig en wijs schreed Dom Willem in zijn zwarte habijt tussen de twee priesterzonen Volleboezem, die een paar maanden tevoren hadden geassisteerd bij Véroniques uitvaart. De ouderen volgden pêle-mêle, in paren gearmd: Claudius met een verre nicht Vandeplassche uit Yper, Angèle en Hector Volleboezem, en zo door: Frenckens en Wevers met Limpido's en Bugni's met Vagedes en Wöstens met Impordons en Pastégers en Liebeeckes en met al die verwanten ver en nabij, die twee uitgebreide families er op na houden.

Dan volgden Pia en Driek, Grace en Don Carlos, en tenslotte oom Alexander en tante Clotje, en daarachter alle bedienden en pachters die zich vrij hadden kunnen maken, een lange stoet van vrolijke mensen. In de stampvolle kerk zong het koor een missa, speciaal voor de gelegenheid ingestudeerd, en wat aan zuiverheid van toon gemist werd, maakte de liefde en de toewijding der zangers goed.

Na de plechtigheden begon het feest op de Wevershof. Lange tafels waren gerecht op de binnenplaats vóór het bordes, en dit laatste diende als podium voor de vele voordrachten, liedjes, dansjes en sketches die door enthousiaste jongelui werden ten beste gegeven. Pia en Driek verdwenen al vrij vroeg, en hun plaatsen werden ingenomen door vervangers: Paca en Servaas. Maar toen ook Grace en Don Carlos weggingen om hun huwelijksreis te beginnen, zag de familie met vrolijke verrassing, dat de jonge luitenant Anton Frencken een blozende Laurette Vandeplassche meetrok om de opengevallen plaatsen in te nemen.

De schemer kwam en uit alle vensters hingen gediensstigen, die de vetpotjes aanstaken, en terwijl een stel muzikanten uit de streek oude en nieuwe muziek speelden, dansten jong en oud tot diep in de nacht.

Hoewel de avond kwam met koelte, vonden Claudius en zijn trouwe vriend Henri het al gauw te warm om meer te dansen. Tevreden trekkend aan een uitstekende sigaar drentelden Ze rond, knikten paartjes goedkeurend toe, of liepen door de boomgaard; ze vertelden elkaar ernstige en luimige

dingen, klopten elkaar hartelijk op de schouders, en gingen dan weer naar het buffet op de grote deel om hun heroïeke dorst een weinig te bedaren. Geleidelijk nam de lust tot dansen af. Op een gegeven ogenblik zag Claudius zijn zoon Anton met het lieve Lauretje de poort uitsluipen om ergens samen alleen te zijn, om heel ernstige en heel lieve woorden te wisselen.

‘Je schijnt opruiming te houden, Claudius!’ merkte Henri spottend op. ‘Zo gaat dat, Henri,’ antwoordde de ex-executeur waardig. ‘Je hebt een hele tijd zorg en moeite om de kinderen groot te brengen, en als je denkt dat ze nèt hun melkgebit verloren hebben, dan zijn ze zover dat ze hun eigen gezin willen bouwen. Nu, als moeite en zorg nooit slechter beloond werden dan zo, dan zou de wereld een nog veel mooiere plaats zijn.’

Henri knikte ernstig. ‘We zijn ongeveer even lang getrouwd,’ zei hij, ‘en we zijn onderhand wel tot de conclusie gekomen, dat wij eigenlijk schakels zijn in een lange ketting. Onze ouders en onze grootouders en zo door zijn voor en na in die ketting gevoegd, en wij zijn de verbindingsschakel voor onze kinderen, hun kinderen en kindskinderen, hopelijk nog eeuwen lang. En het enige wat we doen kunnen is te zorgen dat de eerlijkheid en de eerbaarheid uit het verleden, in welke vorm dan ook, overgaat op die na ons komen. En ik geloof Claudius, dat we elkaar met de voorlopige resultaten van harte kunnen feliciteren!’

Claudius, die inmiddels bij het buffet was aangekomen deelde glazen rond. ‘Laten we dan op iets anders drinken!’ zei hij plechtig. Even was het stil. Toen hief hij zijn glas en sprak: ‘Zoëven spraken Henri en ik over de duurzaamheid van het leven op aarde, op de jeugd die ouderdom wordt, op de kinderen die ouders en grootouders worden. Dat brengt me op een gedachte. Wat we vandaag hebben beleefd was groot. Tante Clotje en oom Alexander hebben in hun ouderdom een vervulling van hun bestaan gevonden. Jonge mensen hebben zich aan elkaar verbonden voor hun hele leven. Jonge harten hebben elkaar gevonden, en gaan dezelfde weg op. En dat alles is een gevolg van een overlijden, het overlijden van een nicht, die maar weinig liefde en vreugde in haar leven heeft gekend, misschien omdat ze die uitsloot, uit wantrouwen of wat dan ook. Maar zelfs de nalatenschap van deze onvruchtbare, begint overvloedige vruchten voort te brengen, en daarom lijkt het mij gepast, het welzijn van mijn lever te riskeren, om nog één dronk uit te brengen: op de erfenis!’ Maar op dat ogenblik werden de ernstige feestgangers

gestoord. De dorpse dansmeester had een ‘honneur aux dames’ geproclameerd, en voordat Angèle haar kans kon waarnemen, werd Claudius naar de dansvloer geleid door een stralende Paca. Voordat het meisje de dans begon zei ze: ‘Wat is zo'n erfenis toch een mooi ding. Ik hou er een bruidegom, een uitzet, en zelfs een lieve schoonpapa aan over!’ En daarna zwierde die schoonpapa met die schoondochter over de vloer op de oude, vertrouwde tonen van de blauwe Donau.